ANUARUL

COMISIUNII MONUMENTELOR ISTORICE

PE

1942

PUBLICAT DE

VICTOR BRĂTULESCU
SECRETARUL COMISIUNII

MONITORUL OFICIAL ŞI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ. BUCUREŞTI, 1943

www.dacoromanica.ro

ANUARUL

COMISIUNII MONUMENTELOR ISTORICE

PE

1942

PUBLICAT DE

VICTOR BRĂTULESCU
SECRETARUL COMISIUNII

MONITORUL OFICIAL ŞI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ. BUCUREŞTI. 1943

www.dacoromanica.ro

PREFAȚA

După o întrerupere de douăzeci și șapte de ani se reia tipărirea Anuarului Comisiunii Monumentelor Istorice.

Normele de tipărire au rămas aceleași. Ele sunt cuprinse în Anuarele publicate în 1914 și 1915 de fostul Secretar, d-l Profesor Al. Lapedatu, actualul Președinte al Comisiunii și sunt consemnate în procesul-verbal Nr. 1 al ședinței din 15 Ianuarie 1942.

Anuarul răspunde și nevoiei de a informa publicul asupra activității Comisiunii Monumentelor Istorice, a cărei strădanie pentru păstrarea zestrei artistice și istorice a țării nu este deajuns de cunoscută.

Intr'adevăr, cu un fond modest, înscris în bugetul Ministerului Culturii Naționale, cu ajutoare căpătate dela alte instituții, în fruntea cărora stau Primăria Municipiului București și Ministerul de Finanțe, la care se poate adăoga sprijinul material al câtorva oameni de bine, Comisiunea, ajutată de un personal devotat, a putut face față împrejurărilor grele prin care trec și monumentele istorice ale țării.

Merită a fi subliniată și râvna multor slujitori ai altarului credinței noastre strămoșești, a căror bunăvoință și al căror elan ni-au fost îmbărbătare și îndemn, după cum iarăși trebuie arătat că unii n'au înțeles întotdeauna sforțările depuse de Comisiune pentru buna păstrare a atâtor prețioase mărturii monumentale ale înaintașilor noștri.

Anuarul întregește, sub o altă formă, cealaltă publicație științifică a noastră — Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, în care nu se pot cuprinde procesele-verbale ale ședințelor Comisiunii, rapoartele oficiale ale membrilor ei și ale personalului tehnic, dările de seamă ori însemnările mărunte cu privire la monumentele istorice din toate epocile.

Răsfoindu-l cetitorii vor putea aprecia în mod obiectiv și în cunoștință de cauză, activitatea depusă de Comisiunea Monumentelor Istorice și de personalul ei științific.

VICTOR BRATULESCU

www.dacoromanica.ro

I.

COMISIUNEA MONUMENTELOR ISTORICE

www.dacoromanica.ro

COMISIUNEA

PREȘEDINȚE

LAPEDATU AL., profesor universitar, secretar general al Academiei Române (numit în 1919, ales președinte al Comisiunii la 15 Octombrie 1941).

MEMBRI

ANTONESCU P., arhitect profesor universitar (numit la 12 August 1919 și reales la 15 Octombrie 1941).

GHICA-BUDEȘTI N., arhitect (numit în 1937 și reales la 15 Octombrie 1941).

LAMBRINO S., profesor universitar (numit în 1939 și reales la 15 Octombrie 1941).

OPRESCU GH., profesor universitar (numit în 1935 și reales la 15 Octombrie 1941).

POPESCU N., preot profesor universitar (numit la 12 August 1919 și reales la 15 Octombrie 1941).

SACERDOȚEANU A., director general al Arhivelor Statului (numit în 1937 și reales la 15 Octombrie 1941).

ȘTEFĂNESCU D. I., profesor universitar (numit la 15 Octombrie 1941).

ȘTEPHĂNESCU V., arhitect (numit în 1929 și reales la 15 Octombrie 1941).

VERONA A., pictor (numit la 12 August 1919 și reales la 15 Octombrie 1941).

www.dacoromanica.ro

PERSONALUL

Secretar-Director al Serviciilor: BRĂTULESCU VICTOR, Doctor în litere şi filosofie (numit secretar ajutor la 1 Februarie 1923, cu Nr. 63/923, definitiv cu Decret-Regal Nr. 2203/923 la 1 Aprilie 1923, încadrat Director al Bibliotecii şi al Colecţiilor Comisiunii, cu Decret-Regal Nr. 1163/936, încadrat Secretar-director al Serviciilor Comisiunii Monumentelor Istorice cu Decret-Regal Nr. 1002/1938, la 1 Martie 1938.

a) *Secretariat.* Şeful biroului: CROITORU GH., licenţiat în litere şi filosofie, numit în 1939.

V. IACOMI, bacalaureat, numit în 1939.

BURICESCU L., licenţiată în litere şi filosofie, numită în 1941.

b) *Colecţii şi bibliotecă.* CHIOREANU N., conservator, student la Academia de Arte Frumoase, numit în 1938.

c) *Serviciul Tehnic*

Arhitect inspector general cl. II: TEODORU HORIA, numit la 1 Octombrie 1927 cu Nr. 1237/927 al C.M.I., numit bugetar la 1 Ianuarie 1928 cu Decret-Regal 468/2024 15.570.

Arhitect inspector general cl. II: BECU STERIE, numit la 15 Septembrie 1925 cu Decizia Nr. 46.681/925.

Arhitect cl. I: ATANASESCU IOAN, numit la 1 Ianuarie 1927, cu adresa C.M.I. Nr. 1230/926.

Arhitect cl. II: COSTESCU EMANOIL, numit la 1 Aprilie 1928 cu decizia Nr. 17.916/928, numit bugetar la 1 Ianuarie 1932 cu Decret-Regal Nr. 640/932.

Arhitect cl. II: BALŞ ŞTEFAN, numit la 1 Ianuarie 1930 cu Decret-Regal Nr. 864/930.

Conductor-arhitect MOISESCU VASILE, numit la 1 Noembrie 1921 cu Decizia Ministerială Nr. 59.903/921.

www.dacoromanica.ro

SECȚIUNILE REGIONALE ALE COMISIUNII MONUMENTELOR ISTORICE

SECȚIUNEA PENTRU BUCOVINA

(Reînființată prin Decretul Nr. 2385 din 13 Aug. 1942)

I. P. S. Mitropolit Tit al Bucovinei, președinte.

Membri:

Bălan T., director de bibliotecă.
Nistor I., profesor universitar.
Rusu Gh., pictor
Sauciuc-Săveanu T., profesor universitar
Tomescu C., profesor universitar.
Zugrav I., profesor universitar.

Secretar:

Luța P.

Fost secretar:

Luța Oreste.

Foștii membri:

Cozak Eugeniu (numit în 1921).
Dan Dim., preot (numit în 1921).
Gramatovici Teofil (numit în 1921).
Grecu Vasile, profesor universitar (numit în 1937)
Rezori Hugo, inginer (numit în 1921).
Silion Leon, arhitect (numit în 1937).
Visarion I. P. S. Mitropolit (numit în 1937).

www.dacoromanica.ro

MEMBRII CORESPONDENȚI

BĂRCĂCILĂ AL., profesor (pentru jud. Mehedinți, numit în 1928).
BĂLEANU AL., profesor (pentru jud. Iași, numit în 1930).
BOBULESCU C. preot, (pentru jud. Iași).
BORZA AL. profesor universitar Sibiu-Cluj, (pentru Ardeal și Banat, numit în 1942).
BRĂTIANU GH., profesor universitar (pentru jud. Bacău, Roman, Putna, numit în 1924).
BULAT T., profesor (pentru Oltenia, numit în 1924).
CANCICOV MIRCEA (pentru jud. Bacău, numit în 1938).
CONSTANTINESCU ILIE profesor (pentru jud. Romanați, numit în 1936).
CORIOLAN GH., profesor (pentru jud. Constanța).
COTOVU VASILE (pentru jud. Tulcea).
DRĂCEA MARIN (pentru jud. Vlașca, numit în 1938).
DIMITRIU C., avocat (pentru Târgoviște și jud. Dâmbovița, numit în 1928).
FURTUNA D., preot (pentru jud. Dorohoi, numit în 1930).
IONESCU-ȘIȘEȘTI GH., profesor universitar (pentru jud. Prahova, numit în 1938).
IONEȚU SAMUEL (pentru jud. Rădăuți, numit în 1934).
KIRILEANU GH., fost bibliotecar la Palatul Regal (pentru jud. Neamț, numit în 1923).
MANOLESCU T. GH. Colonel (pentru jud. Dolj, numit în 1928).
MĂTASĂ C., preot (pentru jud. Neamț, numit în 1938).
MUNTEANU-RÂMNIC D., profesor (pentru jud. Prahova, numit în 1931).
OLSZEWSKI G. (numit în 1924 pentru jud. Ilfov și în 1928 pentru jud. Dâmbovița).

www.dacoromanica.ro

Papahagi Pericle, profesor (pentru jud. Durostor, numit în 1924).
Sauciuc-Săveanu Teofil, profesor universitar (pentru jud. Cernăuţi, numit în 1927).
Stoianovici C., profesor (pentru jud. Bacău, numit în 1938).
Sturza Mihail (pentru jud. Neamţ, numit în 1938).
Topa Petre Dr., (pentru jud. Durostor şi Caliacra, numit în 1936).
Tudor D., profesor (pentru jud. Romanaţi, numit în 1936).
Ursăcescu V., preot (pentru jud. Fălciu, Tutova şi Vaslui).
Velichi N., profesor (pentru jud. Covurlui, numit în 1928).

www.dacoromanica.ro

BISERICI DECLARATE MONUMENTE ISTORICE

Potrivit Decretului-Regal Nr. 1719 din 2 Iulie 1915, toate bisericile şi mânăstirile ţării, anterioare anului 1834 se declară, în principiu, monumente istorice până la revizuirea şi completarea inventarului general al monumentelor.

Bordeşti — R.-Sărat: Biserica fostei mănăstiri Bordeşti—R.-Sărat, Decret Nr. 694/10 Martie 1915.

Bucov—Prahova: Biserica din com. Bucov—Prahova, Decret Nr. 694/10 Martie 1915.

Bucureşti: Biserica Sf. Elefterie, Decret Nr. 694/10 Martie 1915.

Cornul-de-Sus—Prahova: Biserica din com. Cornul-de-Sus—Prahova: Decret Nr. 3848/18 Decembrie 1914.

Micşuneştii-Mari—Ilfov: Biserica din com. Micşuneştii-Mari—Ilfov, Decret Nr. 99/16 Ianuarie 1915.

Plătăreşti—Ilfov: Biserica fostei mănăstiri Plătăreşti—Ilfov, Decret Nr. 694/10 Martie 1915.

Puchenii-Crainici—Prahova: Biserica Sf. Gheorghe, Decret Nr. 3848/18 Decembrie 1914.

Teke—Caliacra: Geamia turcească din com. Teke—Caliacra, Decret Nr. 694/10 Martie 1915.

Turbaţi—Ilfov: Biserica fostei mănăstiri Turbaţi, Decret Nr. 565 5 Martie 1915.

Baloteşti—Ilfov: Biserica Sf. Nicolae din com. Baloteşti—Ilfov, Decret Nr. 2761/942.

Cetăţeni—Muscel: Schitul Negru Vodă, Mon. Oficial, Nr. 101 din 5/18 August 1942.

Goleşti—Muscel: Casa Goleştilor, Decret Nr. 1542 Iunie 1936.

Clejani—Vlaşca: palatul lui Mişa Anastasievici, Decret Nr. 1543 Iunie 1936.

www.dacoromanica.ro

Bucureşti: Casa Moruzi.

Deagurile—Argeş: Biserica Adormirea Maicii Domnului, Decret Nr. 2762/Septembrie 1942.

Mălureni-Bohari—Argeş: Biserica Adormirea Maicii Domnului, Decret Nr. 2762/Septembrie 1942.

Telejna—Vaslui: Casa şi conacul Doamnei Elena Cuza de pe moşia Chioaia Tem. 450/480 din 1942.

Vaslui: Biserica Sf. Ioan Botezătorul.

Vaslui: Palatul Domnesc al lui Ştefan-cel-Mare. Decret Nr. 931 din 1940.

BISERICI SCOASE DIN RÂNDUL MONUMENTELOR ISTORICE

Focşani: Biserica Sf. Mina, Şedinţa din 17 Iunie 1942. Decret Nr. 1698 din 1943.

Popeşti-Palanga—Teleorman: Biserica Sf. Nicolae, Şedinţa din 12 Februarie 1942. Decret Nr. 2316 din 1942.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

II.

PROCESELE VERBALE ALE ŞEDINŢELOR COMISIUNII

www.dacoromanica.ro

PROCES-VERBAL Nr. 1

ŞEDINŢA DIN 15 IANUARIE 1942

Preşedinte: AL. LAPEDATU.

Membrii prezenţi: P. ANTONESCU, PR. N. POPESCU, I. D. ŞTEFĂNESCU, GH. OPRESCU, A. SACERDOŢEANU.

Secretarul Comisiunii: VICTOR BRĂTULESCU.

Se ia în discuţie propunerea de a se studia chestiunea restaurării catedralei episcopale din Huşi, propunere făcută de P. S. Episcop Leu, al Eparhiei Huşilor, care asistă la şedinţă.

In privinţa păstrării picturii lui Tătărăscu, ca şi aceea a proiectului tâmplei de lemn, întocmit de Sf. Episcopie, Comisiunea deleagă de d-l profesor I. D. Ştefănescu, să studieze ambele chestiuni la faţa locului. (Tem. 44/184/1942).

Se aprobă raportul Comitetului de redacţie al Buletinului şi al publicaţiilor, ce apar sub auspiciile Comisiunii, urmând ca indicele general să fie întocmit sub conducerea d-lui profesor I. D. Ştefănescu şi a d-lui A. Sacerdoţeanu. Anuarul va păstra formatul vechi.

In Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice care va privi viaţa şi organizarea acesteia, se vor tipări jurnalele săpăturilor, rapoarte şi memorii privind studiul monumentelor istorice, cum şi rapoartele administrative, în ordinea arătată mai jos:

1. Lista membrilor şi a personalului; 2. decretele de numire, 3. decretele de clasare şi declasare ale monumentelor istorice; 4. hotărârile Comisiunii şi procesele-verbale ale şedinţelor; 5. rapoartele personalului Comisiunii, ale membrilor şi ale membrilor corespondenţi; 6. jurnalele de săpături, cercetări şi restaurări la care vor fi obligaţi toţi acei cari fac asemenea săpături şi cercetări, cu fondurile Comisiunii Monumentelor Istorice.

www.dacoromanica.ro

Tot aci se vor tipări şi îndrumările necesare pentru cercetătorii amatori: învăţători, preoţi, profesori şi alţi intelectuali, cărora li se vor da lămuriri asupra valorii obiectelor.

Anuarul va fi datat după anul calendaristic.

Buletinul va cuprinde:

1. Cercetări arheologice ale solului şi subsolului ţării: vechi aşezări omeneşti, tezaure, drumuri, cetăţi.

2. Monumente bisericeşti şi civile, studiate din punct de vedere istoric, arhitectonic, pictural, artistic.

3. Concluziile, cercetările, studiul împreună cu datele săpăturilor în contribuţii ştiinţifice condensate.

4. Discuţia elementelor deosebite dintr'un monument istoric.

5. Conferinţe care răspund condiţiilor de mai sus, prezentate cu aparat ştiinţific.

6. Un rezumat într'o limbă străină al studiului prezentat este obligatoriu.

7. Studiile pot fi prezentate şi într'o limbă străină.

Contribuţiile vor fi însoţite numai de ilustraţii bune şi de aşa dimensiuni, încât să poată servi ca documente convingătoare pentru lector.

Comisiunea va fi rugată să ia în discuţie şi modalitatea de plată pentru autorii studiilor ce se vor tipări în buletin.

Formatul va rămânea acelaşi, adăogându-se pe copertă un ornament, o vignetă sau un monument caracteristic.

Se va face o cronică a publicaţiilor interesând Comisiunea; se vor însera dări de seamă.

In privinţa întocmirii decretelor de clasare şi de declasare a monumentelor istorice, se aprobă referatul întocmit de d-l Horia Teodoru, de a se clasa pe etape monumentele istorice, adăogându-se, după propunerea d-lui Preşedinte, ca în unele cazuri decretele ce se vor întocmi să fie şi colective, având ca anexă inventarul monumentelor clasate.

La acest inventar se poate adăugi un supliment de inventar, în cazul când o serie de monumente au fost omise sau au fost descoperite ulterior.

După aceeaşi măsură se vor clasa şi obiectele, inventarele istorice din biserici.

www.dacoromanica.ro

Se hotărăşte a se interveni pe lângă Ministerul Culturii Naţionale pentru majorarea cifrei bugetare la 12.000.000 lei.

D-nii I. D. Ştefănescu, G. Oprescu şi P. Antonescu vor vizita Muzeul de artă religioasă iar d-l Victor Brătulescu va întocmi un raport asupra colecţiilor de fotografii, clişee de sticlă, clişee de zinc, asupra cărţilor vechi şi asupra cărţilor noi din inventarele Comisiunii.

PROCES-VERBAL Nr. 2

ŞEDINŢA DIN 12 FEBRUARIE 1942

Preşedinte: Al. Lapedatu.

Membri: Pr. N. Popescu, A. Verona, I. D. Ştefănescu, G. Oprescu, A. Sacerdoţeanu.

Secretarul Comisiunii: Victor Brătulescu.

Se fixează materialul de publicat pentru primul număr din Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice.

1. Conferinţa regretatului profesor N. Iorga, ţinută la Văleniide Munte în ziua de 13 August 1939.

2. Conferinţele ţinute la Sorbona de d-l arhitect N. Ghika-Budeşti.

Se aprobă referatul d-lui arh. H. Teodoru privitor la programul studiilor ce se vor publica în Buletin.

Se ia în discuţie proiectul tâmplei de la biserica episcopală din Huşi. Având în vedere că tâmpla dela Sf. Episcopie a Huşilor, datând din 1890, este fără valoare istorică şi artistică, Comisiunea nu se opune la facerea unei tâmple noi, în felul proiectului prezentat de P. S. Episcop al locului.

Se clasează monumente istorice, bisericile Adormirea Maicii Domnului din comuna Deagurile jud. Argeş şi Adormirea Maicii Domnului din satul Bohari, comuna Mălureni, jud. Argeş.

Se declasează dintre monumentele istorice, biserica Sf. Nicolae din satul Palanga jud. Teleorman.

Se ia act de referatul d-lui Victor Brătulescu, secretarul Comisiunii, cu privire la starea în care se afla la 6 August 1941, casa din Vălenii de Munte a profesorului N. Iorga, fost preşedinte al Comisiunii (Tem. 1648/1941).

www.dacoromanica.ro

Lucrări cercetate şi aprobate de Comisiune în şedinţa de la 12 Februarie 1942.

I. Se aprobă devizele, condiţiunile speciale, instrucţiunile, referatele şi memoriile d-lui arhitect şef Horia Teodoru, după cum urmează:

a) Devizele în valoare de:

— 45.000 lei, cuprinzând lucrările de consolidare după cutremur, la paraclisul penitenciarului Galata din Iaşi, ce se vor executa din fondul de 40.000 lei, ordonanţaţi de Minister pe numele acelei instituţii. (Tem. Nr. 62/1942).

— 40.000 lei, pentru lucrările de întreţinere la învelitoarea actuală a Sf. Mitropolii din Bucureşti şi memoriul relativ la lucrările de restaurare a clopotnitei brâncoveneşti a acestui monument. (Tem. Nr. 50/1942).

b) Condiţiuni speciale:

— Complectare la devizul în valoare de 300.000 lei întocmit de Serviciul tehnic judeţean, verificat de d-l arhitect H. Teodoru. Lucrarea are în vedere consolidarea, după cutremur, a bisericii lui Matei Basarab din com. Soveja jud. Putna. (Tem. Nr. 70/1942).

— Consolidarea după cutremur, a bisericii Izvorul Tămăduirii din Mănăstirea Dălhăuţi, jud. R.-Sărat. Alăturat, se aprobă devizul descriptiv şi cantitativ întocmit de d-l conductor-arhitect V. Moisescu. Lucrările se vor executa de către d-l Pantelimon Vasile, antreprenor de lucrări publice la Focşani, care se oferă a dona materiale şi a suporta costul mânei de lucru. (Tem. Nr. 68/1942).

— Condiţiunile speciale, referatul şi memoriul, toate relative la restaurarea după cutremur, a bisericii fostei mănăstiri Dealu, jud. Dâmboviţa şi la refacerea clopotniţei şi construcţiilor înconjurătoare, în legătură cu reconstruirea colegiului naţional Nicolae Filipescu. (Tem. Nr. 2520/1941).

c) Instrucţiunile, date în scopul de a se obţine relaţii cât mai complete, relativ la biserica Costeşti II, jud. Tutova, dărâmată de cutremur. (Tem. Nr. 72/1942).

d) Modificările aduse la aliniatul F din partea II a memoriului, relativ la monumentele istorice în planul de sistematizare al Municipiului Iaşi. Se va trimite Municipiului Iaşi, ca răspuns la adresa Nr. 58.046/1941. (Tem. Nr. 2367/1941).

www.dacoromanica.ro

e) Referatul, care se va completa cu detaliile necesare, relativ la lucrările de consolidare, după cutremur, la biserica Mănăstirii Plumbuita. Antrepriza să prezinte planul şi măsurătoarea corespunzătoare plângerii sale, aşa cum se cere prin referatul nr. 97/1942.

II. Nu se aprobă dărâmarea parţială sau totală a zidului de despărţire dintre pridvor şi pronaos şi a arcadei dintre pronaos şi naos, la biserica Adormirea Maicii Domnului din parohia Deagu-de-Sus, jud. Argeş. Lucrările de consolidare se vor executa, fără a se aduce nici o schimbare formelor vechi ale bisericii, conform condiţiilor generale, în care se prevăd şi condiţiile legale de modificare a preţurilor unitare ale devizului aprobat. (Tem. Nr. 73/1942).

III. Se aprobă planurile şi devizul descriptiv, întocmite de d-l arhitect Em. Costescu, pentru executarea unei uşi de stejar, la intrarea bisericii Sfintei Episcopii a Buzăului. (Tem. Nr. 2477/1942).

IV. Diverse aprobări: Majorarea preţurilor unitare, pentru împrejmuirea cu bulumaci de stejar şi sârmă ghimpată, cerută de parohia bisericii Glavacioc jud. Vlaşca, însă numai dacă lucrările se execută în regie, iar nu în baza unui contract în curs de execuţie. (Tem. Nr. 11/1942).

— Situaţia provizorie, în valoare de 16.917 lei, reprezentând lucrări mărunte de tencuieli, de rostuit, precum şi alte lucrări executate de antrepriza De Monte Giuseppe din fondul dat de Comisiune, la clopotniţa parohiei Sf. Voievozi din Mănăstirea Caşin, jud. Bacău; se va trimite parohiei, spre achitare, reţinându-se garanţia de 6% pentru anul de întreţinere. (Tem. Nr. 1604 şi 1863/1942).

— Având în vedere împrejurările şi dificultăţile de a se procura olane smălţuite în coloarea şi forma celor originale, se aprobă parohiei Sf. Atanasie şi Chiril din Iaşi, de a se reface la biserică, în mod provizoriu, cu tablă sau carton gudronat învelitoarea distrusă de bombardamentul aviaţiei inamice. Se va face cu olane, dacă se poate prevede un timp relativ apropiat pentru procurarea lor. (Tem. Nr. 37/1942).

PROCES-VERBAL Nr. 3
ŞEDINŢA DIN 26 MARTIE 1942

Preşedinte: P. Antonescu.

Membrii prezenţi: Pr. N. Popescu, A. Verona, Victor Ştefănescu, G. Opresc u, I. D. Ştefănescu, A. Sacerdoţeanu.

Secretarul Comisiunii: Victor Brătulescu.

www.dacoromanica.ro

Comisiunea ia în discuţie adresele Ministerului Lucrărilor Publice, privitoare la lucrările de restaurare a catedralei din Huşi şi hotăreşte a se comunica Ministerului respectiv, că o subcomisiune compusă din d-nii A. Verona, G. Oprescu şi I. D. Ştefănescu, va aviza asupra lucrărilor de pictură şi asupra condiţiunilor în care se va executa pictura cea nouă a menţionatei catedrale.

Serviciul Tehnic va îngriji să se întocmească devizul şi proiectele de pictură cum şi condiţiile de executare a lucrării, condiţii ce se vor publica în Monitorul Oficial.

In privinţa ornamentului de pe coperta Buletinului Comisiunii, se propune şi se aprobă modelul tabloului ctitoricesc de la Suceviţa.

Se aprobă a se publica textul conferinţelor ţinute de d-l arhitect Ghika Budeşti la Paris: *L'ancienne arhitecture de la Valachie*, în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, conform hotărârii anterioare.

D-l Mihai Popescu, autorul articolului *Oraşe şi cetăţi din Transilvania*, va fi rugat să trimită numai textul legendelor ilustraţiilor, care pot fi publicate, fără articolul care le însoţeşte.

Se va ruga d-l arhitect Smarandescu să schimbe titlul recensiei dumisale asupra Istoriei Bucureştilor, după care se va publica.

Se aprobă referatul d-lui Victor Brătulescu, secretarul Comisiunii, privitor la colecţiile de fotografii, clişee de sticlă, clişee de zinc, obiecte de artă religioasă, cărţi vechi, cărţi de specialitate, publicaţiile Comisiunii aflate în depozite, în bibliotecă şi în adăpostul de beton armat din pivniţele Muzeului de Artă religioasă, Nr. 216 942.

Cu privire la ocuparea locului vacant, prin pensionarea, pe ziua de 1 Septembrie 1941, a d-lui cizelator Gh. Tudor, Comisiunea, pe baza art. 61 şi 75, din Codul funcţionarilor publici, care impune obligaţia publicării în Monitorul Oficial şi într'o gazetă mai răspândită, văzând Monitorul Oficial Nr. 67 din 19 Martie 1942, pag. 2041, după cercetarea petiţiilor şi a actelor depuse de solicitatorii postului, hotărăşte să se intervină pentru numirea d-lui Catul Bogdan ca artist specialist, urmând a fi plătit din postul de artist specialist (cizelator) vacant. In bugetul viitor postul va avea denumirea de artist specialist, fără adaosul de cizelator (Nr. 572/942).

www.dacoromanica.ro

La acte cererile d-lor N. Chioreanu, I. Gheorghiță și D. Pozdărescu Nr. 287.265 și 239/942.

Din cercetarea actelor d-lui D. Pozdărescu, se constată că d-sa este absolvent al secției de elevi meseriași, de pe lângă Școala superioară de meserii, cu dreptul de a se intitula absolvent al școalei inferioare de meserii, iar nu al Școalei superioare cum se intitulează, Nr. 239/942.

Cu privire la cele relatate de ziarul Ardealul Nr. 3, pag. 3, an. II, București, Comisiunea deleagă cu cercetarea monumentelor dela Geoagiu pe d-l prof. C. Daicovici, de la Facultatea de Litere din Sibiu-Cluj.

Se aprobă avizele Subcomisiunii Tehnice, trecute în procesul-verbal ce se anexează.

Lucrările cercetate de Subcomisiunea Tehnică de la 12 Februarie până la 26 Martie 1942.

I. Se aprobă referatele, condițiunile speciale și alte lucrări ale d-lui arhitect șef Horia Teodoru după cum urmează:

a) Referate:

— Ambele biserici din comuna Tohani, jud. Buzău urmează a fi restaurate din fondul de 50.000 lei, dat de Minister. Consolidarea bisericii filiale «Intrarea în Biserică» să se execute după devizul aprobat de Comisiune și întocmit de d-l arhitect Em. Costescu, iar nu după devizul Serviciului tehnic județean. Se va comunica Parohiei și Ministerului. (Tem. Nr. 105/1942).

— Se înscrie în tabloul de investiții pe anul 1942 suma de 5.000.000 lei, pentru restaurarea mănăstirii Snagov și a bisericii lui Ștefan-cel-Mare din Borzești. (Tem. Nr. 149/1942).

— Se va interveni la Minister, ca să aducă la îndeplinire adresa Comisiunii Nr. 2.481/1941, îngrijind de recuperarea sumei de 80.000 lei ce fusese ordonanțată pentru mănăstirea Dealu și care, potrivit hotărârii Comisiunii, urmează a fi acordată bisericii Sf. Atanasie și Chiril din Iași, deteriorată de cutremur și bombardament. (Tem. Nr. 233/1942).

— Să se intervie pe lângă primăria orașului Câmpina și pe lângă parohia bisericii Sf. Treime, în vederea menținerii și restaurării acelei biserici. Viitoarea nouă catedrală a orașului dacă nu i se găsește un loc mai potrivit în planul de sistematizare, care este în stu-

www.dacoromanica.ro

diu, se va aşeza alături de biserica monument istoric. Aceasta va fi utilizată ca altar, proscomidie, etc. după un plan ce se va supune Comisiunii, spre aprobare. 486/1942.

— Se va menţine şi restaura pe loc casa Moruzi, confirmând astfel punctul de vedere al Açademiei Române precum şi al reprezentantului Comisiunii Monumentelor Istorice din sânul Comisiei speciale a Municipiului. Se sugerează, ca să se adopte pentru noua arteră un traseu şerpuit, arătat în planul alăturat referatului. (Tem. Nr. 392/942).

b) Referatul şi planul, prin care se prevede despărţirea printr'un gard viu a terenului dintre şcoală şi biserica Sf. Ovidenia din Caracal, fără ca aceasta să însemne vreo renunţare la dreptul de proprietate din partea parohiei. (Tem. Nr. 1982/942).

c) Condiţiuni speciale, privitoare la consolidarea după cutremur a bisericii Seciu, com. Boldeşti jud. Prahova, precum şi devizul de 130.000 lei, întocmit de Serviciul tehnic al judeţului Prahova. (Tem. Nr. 343/942).

— Modificările aduse planurilor şi devizul în valoare de 1.024.810 lei trimis de parohie, precum şi schiţa de plan a d-lui arhitect şef Horia Teodoru, având în vedere consolidarea, după cutremur, a bisericii Sf. Gheorghe din Chişinău. Se atrage atenţia Parohiei, că ar fi de dorit să nu se înlocuiască actuala pardoseală cu scânduri, ci să utilizeze contra frigului preşuri şi rogojini. 308/1942.

d) Textul prin care se face cunoscut parohiei Leţcani, jud. Iaşi, să trimeată situaţia definitivă a lucrărilor de consolidare după cutremur, însoţită de măsurătoare, de caietul de şantier şi de caietul de ataşament, verificate la faţa locului de delegatul Serviciului tehnic al judeţului. Se va justifica astfel cantitatea lucrărilor de zidărie ce s'au executat conform articolului 2 din devizul modificat de Comisiune. (Tem. Nr. 184/942).

e) Explicaţiile suplimentare propuse şi referitoare la starea pridvorului adăugat la biserica Sf. Gheorghe din oraşul Tecuci. (Tem. Nr. 292/942).

II. Se aprobă devizele, proiectele şi referatul d-lui arhitect Şt. Balş, după cum urmează:

a) Devizele în valoare de:

— 800.000 lei, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii şi 950.000 lei, pentru consolidarea turnului clopotniţei dela fosta

www.dacoromanica.ro

mânăstire Caşin, jud. Bacău. Se va preciza la art. 6 că zidăria se va executa în mod obligatoriu cu beton sau că stâlpii de beton se vor lega prin mustăţi de fier cu panourile de zid. La art. 32 să se specifice dozajul mortarului. (Tem. Nr. 422/942).

— 750.000 lei, pentru refacerea, în urma cutremurului, a clopotniţei şi a turlei bisericii, Sf. Treime din Gura Slănicului, Tg.-Ocna, jud. Bacău. Să se precizeze că împănarea între zidăria veche şi cea nouă se va face cu beton de ciment, cu pietriş mărunt şi cu pene de fier lat. (Tem. Nr. 421/942).

Pentru consolidarea, după cutremur, se prevede:

— 470.000 lei, pentru biserica din Rădeana jud. Bacău. (Tem. Nr. 423/942).

— 430.000 lei, împreună cu planurile întocmite, pentru biserica Nicoriţa din Iaşi. (Tem. Nr. 396/942).

— 80.000 lei, pentru biserica Sf. Gheorghe (Mitropolia veche) din Iaşi, (Tem. Nr. 415/942).

— 80.000 lei, pentru mănăstirea Predeal, jud. Prahova. (Tem. Nr. 417/942).

— 300.000 lei, pentru biserica, Patruzeci de Sfinţi din Iaşi. (Tem. Nr. 416/942).

— 150.000 lei, pentru biserica Barnovschi din Iaşi, (Tem. Nr. 419/942).

— 450.000 lei, pentru biserica Precista din Galaţi. (Tem. Nr. 420/942).

— 120.000 lei, pentru biserica din Leordeni, jud. Ilfov. (Tem. Nr. 418/942).

— 160.000 lei, precum şi proiectele întocmite, pentru cadrele cioplite de piatră, grilele de fer şi ferestrele de lemn de stejar, la biserica Ienii din Bucureşti. Parohia, va fi rugată să nu realizeze aceste chenare din blocuri de piatră mai mici decât cele arătate în planuri, decât dacă dimensiunile cerute nu se pot găsi la niciun depozit din Capitală. (Tem. Nr. 428/942).

b) Se aprobă proiectul nr. 2, prin care se prevede restaurarea, în formă originală, a turnului clopotniţă, fundat de Ştefan-cel-Mare la Piatra-Neamţ. Se va suprima foişorul de curând adăugat în partea superioară a turnului şi se va proceda la întocmirea planurilor şi a devizului definitiv ale acestei lucrări. (Tem. Nr. 371/942).

www.dacoromanica.ro

c) Planul şi devizul descriptiv, pentru consolidarea pe loc a vechiului altar de lemn din cimitirul comunei Totoiu, jud. Alba. Se trimit Sf. Mitropolii din Sibiu, mulţumiri pentru interesul ce poartă acestui vechi monument. (Tem. Nr. 358/942).

d) Referatul prin care se propune o adresă de mulţumire către Ministerul de Justiţie, pentru faptul că proiectele pentru viitorul Palat de Justiţie respectă biserica Sf. Spiridon, vechi monument istoric. Pentru a pune în valoare acest monument de proporţii reduse, Comisiunea este de părere că ar fi preferabile soluţiile cari prevăd încercuirea bisericii cu arcade. (Tem. Nr. 545/942).

III. Se aprobă modificările, proiectul, devizele şi referatul d-lui arhitect Em. Costescu, după cum urmează:

a) Modificările aduse în planul, măsurătoarea şi condiţiunile speciale, întocmite la devizul aprobat de Comisiune, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii Adormirea Maicii Domnului din parohia Urlueni, jud. Teleorman. Aceste modificări au fost făcute la cererea parohiei. (Tem. Nr. 434/942).

b) Proiectul şi referatul pentru transformarea, la cererea parohiei, a uşei dela intrarea bisericii din comuna Domneşti jud. Putna. (Tem. Nr. 245/942).

c) Devizele în valoare de:

— 210.000 lei şi referatul întocmit, la cererea parohiei, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii din com. Grădiştea-Măxineni, jud. Ilfov. (Tem. Nr. 302/942).

— 72.000 lei pentru dărâmarea turlei de lemn a bisericii Sfinţii Ingeri din oraşul Buzău. (Tem. Nr. 2205/94).

IV. Se aprobă devizele şi planurile d-lui conductor arhitect V. Moisescu:

a) Planurile şi devizele în valoare de:

— 378.000 lei, pentru refacerea turlei clopotniţei de lemn şi a şarpantei acoperişului bisericii Sf. Impăraţi din comuna Cornesti, jud. Dâmboviţa. (Tem. Nr. 65/942).

— 240.000 lei, pentru lucrările de consolidare, după cutremur, şi 144.000 lei, pentru lucrări de îmbunătăţire, la biserica Adormirea Maicii Domnului (Donie), din Focşani. Se trimit parohiei, cu recomandarea de a strânge fonduri pentru refacerea din material permanent (zidărie cu schelet de beton armat) a turlei clopotniţei, înainte de a proiecta alte construcţii pe terenul bisericii. (Tem. Nr. 2538/941).

www.dacoromanica.ro

— 577.000 lei, pentru lucrările de conservare şi îmbunătăţire la biserica Adormirea Maicii Domnului, din comuna Arpaşul-de-Sus, jud. Făgăraş. (Tem. Nr. 19/942).

— 86.600 lei, pentru consolidarea după cutremur a absidei altarului bisericii Sf. Gheorghe Nou din Bucureşti. (Tem. Nr. 414/942).

— 1.000.000 lei, şi planul nr. III (la care se prevede învelitoarea în formă de cupole) pentru refacerea după cutremur a etajului superior dela clopotniţa fostei mănăstiri Galata, jud. Iaşi, care se trimite Ministerului de Justiţie. (Tem. Nr. 341/942).

V. Diverse aprobări:

a) Cereri:

— Sf. mănăstire Vărzăreşti jud. R. Sărat, cere ca să se execute următoarele: tencuielile pereţilor de gard de nuiele ale chiliilor, din pământ frământat cu pleavă (dacă nu se pot procura varul şi nisipul necesar) şi înlocuirea întregei învelitoare cu şiţă nouă (dacă sunt fonduri). (Tem. Nr. 278/942).

— D-l antreprenor I. Georgescu, domiciliat în Bucureşti str. Sofia, nr. 11, doreşte a se institui o comisiune, în vederea examinării din nou, a lucrărilor de consolidare după cutremur, ce a executat la biserica Plumbuita-Colentina. Să se prezinte mai întâi Comisiunii dosarul complet, cuprinzând măsurătoarea exactă a lucrărilor executate. Nr. 1405/942.

— Parohia Sf. Ingeri din oraşul Buzău cere completarea devizului, pentru dărâmarea turlei Pantocratorului, deteriorată de cutremur. (Tem. Nr. 2205/941).

b) Se cere aducerea la preţul zilei şi majorarea la suma de 430.000 lei a devizului de 135.000 lei, aprobat de Comisiune în anul 1938, pentru restaurarea bisericii din parohia Frunzaru-Uria, jud. Olt. In mod provizoriu se suprimă construirea bolţii de cărămidă dela turla clopotniţei, conform condiţiilor speciale redactate de d-l arhitect şef Horia Teodoru. Nu se va executa un tavan de grinzi de lemn cerut de Parohie. (Tem. nr. 230/942).

c) Lucrările şi procesul-verbal de recepţie în valoare de 25.000 lei, pentru lucrările de scoatere la iveală, a paramentului original şi a desgropării bisericii din 1549, din Grădiştea Măxineni. (Tem. Nr. 560/942).

www.dacoromanica.ro

PROCES-VERBAL Nr. 4

ŞEDINŢA DIN 16 APRILIE 1942

Preşedinte: AL. LAPEDATU.

Membri prezenţi: P. ANTONESCU, A. VERONA, G. OPRESCU, I. D. ŞTEFĂNESCU, PR. N. POPESCU, A. SACERDOŢEANU, V. ŞTEFĂNESCU.

Secretarul Comisiunii: VICTOR BRĂTULESCU.

Se hotăreşte ca fascicolele trimestriale sau semestriale ale Buletinului Comisiunii Monumentelor Istorice, să poarte numărul tomului şi anul.

Articolul d-rei Maria Golescu asupra bisericii Bohari, se va publica la Comunicări.

Asupra chestiunilor care vor fi discutate în Comisiune, acestea, se vor prezenta mai întâi d-lui Preşedinte.

Procesele-verbale ale Subcomisiunii tehnice se discută în Subcomisiune şi numai chestiunile care comportă discuţii mai ample, vor fi aduse în discuţiunea Comisiunii. Comisiunea ia act şi aprobă avizele Subcomisiunii. Corespondenţa se expediază prin secretariat.

Nu se aprobă cererea d-lui general Florescu de a-şi zugrăvi portretul d-sale şi al soţiei în biserica Adormirea Maicii Domnului din Caracal. Se vor cere lămuriri suplimentare d-lui arhitect I. L. Atanasescu. (Tem. Nr. 2523/941).

In privinţa cererii d-lui avocat Măinescu, trimisă cu raportul d-lui Atanasescu, de a se face reparaţiunea mobilierului şi a vechilor fresce din biserica Înăteşti-Râmnicul-Vâlcea, Comisiunea aprobă referatul d-lui pictor I. Mihail. Nu se poate aproba zugrăvirea portretelor actualilor proprietari ai conacului, în curtea căruia se află biserica. (Tem. Nr. 2524/941).

Se declară monumente istorice casa şi conacul Doamnei Elena Cuza de pe moşia Chioaia, comuna Telejna, judeţul Vaslui. (Tem. Nr. 450, 480 şi 759 din 1942).

Comisiunea aprobă ca lucrările de pictură pentru biserica episcopală din Huşi să se execute conform hătârârii Subcomisiunii tehnice.

www.dacoromanica.ro

Concurenţii pentru aceste lucrări de pictură vor avea un reprezentant în juriul care va aprecia proiectele prezentate la concurs.

Ei vor lua cunoştinţă de caietul de sarcini la Serviciul tehnic al Comisiunii. In ce priveşte executarea lucrării, concurenţii se vor putea prezenta şi în colaborare.

D-l Preşedinte a constatat starea de strâmtoare în care se găsesc serviciile Comisiunii. Pentru degajarea sălilor, care au aparţinut altădată Comisiunii, se vor face intervenţiile de rigoare. In aceste săli se vor organiza arhiva, colecţiile de fotografii şi de clişee şi biblioteca. Cărţile vechi se vor dărui Academiei.

In continuare d-l Preşedinte arată că personalul trebuie triat pentru a corespunde nevoilor Comisiunii.

In vederea organizării Arhivei şi Colecţiilor, d-l Victor Brătulescu va întocmi un referat. Pentru serviciul tehnic d-l Teodoru va întocmi de asemenea un referat.

Bugetul de cheltueli va fi întocmit separat, potrivit nevoilor şi anume:

1. Cheltuieli pentru imprimarea Buletinului, tipar, clişee, fotografii, planuri.
2. Cheltuieli de restaurare şi reparaţii de biserici.
3. Cheltuieli pentru cercetări arheologice.

Pentru acest an Muzeul de Antichităţi va centraliza lucrările de cercetări arheologice, făcând propuneri cu privire la consolidările şi alte lucrări necesare bunei întreţineri a şantierelor, în conformitate cu angajamentul luat faţă de Ministerul Finanţelor.

Se aprobă propunerea d-lui profesor I. D. Ştefănescu de a se face intervenţiile necesare pentru restaurarea Mănăstirii Snagov.

Se aprobă propunerea d-lui arhitect P. Antonescu, privitoare la proiectul construcţiilor începute la biserica Mihai Vodă, fără aprobarea Comisiunii. Se vor face intervenţiile de rigoare, pentru a se intra în legalitate.

D-l A. Sacerdoţeanu, va întocmi proiectul de adresă către d-l Mareşal Antonescu, Conducătorul Statului.

Se ia act şi se aprobă avizele date de Subcomisiunea tehnică, după cum urmează:

I. Se aprobă proiectul, devizul şi referatul, întocmite de d-l arhitect şef Horia Teodoru, după cum urmează:

www.dacoromanica.ro

a) Proiectul şi devizul, în valoare de 195.000 lei, pentru modificarea intrării principale de la biserica Sf. Nicolae-Scheiu din Braşov. (Tem. Nr. 692/942).

b) Referatul, relativ la utilizarea sumei disponibile, în vederea urgentării lucrărilor de la biserica episcopală din Huşi. (Tem. Nr. 614/942).

II. Se aprobă proiectul, devizele şi planul, întocmite de d-l arhitect Sterie Becu după cum urmează:

a) Planul şi devizul în valoare de 110.000 lei, pentru lucrările de consolidare, după cutremur, dela biserica Mavrogheni din Bucureşti. (Tem. Nr. 630/942).

b) Proiectul şi devizul în valoare de 796.000 lei, pentru noul iconostas al bisericii episcopale din Huşi ce urmează a fi trimis Sf. Episcopii, în vederea executării lucrărilor. Să se comunice Ministerului Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor conform referatului d-lui arhitect şef Horia Teodoru. (Tem. Nr. 276/942 şi 348/942).

III. Se aprobă devizele întocmite de d-l arhitect Em. T. Costescu în valoare de:

— 49.000 lei, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericilor Sf. Treime şi Sf. Constantin şi Elena din satul Săftica, com. Baloteşti, jud. Ilfov. (Tem. Nr. 462/942).

— 90.000 lei, deviz întocmit de Serviciul tehnic al jud. Prahova şi verificat de d-l arhitect Em. Costescu, pentru lucrările de consolidare, după cutremur, la biserica Buna-Vestire din Ploeşti. Se va ruga Ministerul Culturii Naţionale şi al Cultelor pentru înscrierea acestei sume în tabloul fondului pentru cutremur. (Tem. Nr. 539/942).

IV. Se aprobă devizul în valoare de 650.000 lei şi 450.000 lei, întocmite de d-l arhitect Şt. Balş, pentru lucrările de consolidare şi îmbunătăţire, după cutremur, dela biserica Sf. Nicolae din com. Oneşti jud. Bacău. Se va cere Ministerului Culturii Naţionale şi al Cultelor înscrierea sumei de 650.000 lei, pe tabloul de ajutor. (Tem. Nr. 558/942).

V. Se aprobă referatul, proiectul şi devizul întocmit de d-l conductor-arhitect Vasile Moisescu, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii parohiale din com. Balaci, jud. Teleorman. (Tem. Nr. 293/942).

VI. *a)* Se aprobă procesul-verbal al cercetărilor şi constatărilor făcute la faţa locului şi situaţia provizorie a lucrărilor executate de

www.dacoromanica.ro

d-l antreprenor I. Georgescu, în valoare de 65.154 lei la biserica Plumbuita din Bucureşti. (Tem. Nr. 602/942) şi

b) Lucrările în valoare de 132.000 lei executate în conformitate cu devizul aprobat de Comisiune, de la Biserica Domnească din Bârlad. (Tem. Nr. 562/942).

PROCES-VERBAL Nr. 5

ŞEDINŢA DIN 7 MAI 1942

Preşedinte: AL. LAPEDATU.

Membrii prezenţi: P. ANTONESCU, A. VERONA, V. ŞTEFĂNESCU, GH. OPRESCU, I. D. ŞTEFĂNESCU, A. SACERDOŢEANU.

Secretarul Comisiunii: VICTOR BRĂTULESCU.

Până la primirea oficială a răspunsului Imprimeriei Naţionale, privitor la tipărirea Buletinului şi Anuarului Comisiunii Monumentelor Istorice, se discută asupra preţurilor comunicate la telefon de susnumita Imprimerie şi principial se aprobă.

In ce priveşte materialul care se va publica, acesta va fi cât mai variat şi va cuprinde studii asupra bisericilor vechi, asupra picturilor de biserici monumente istorice, asupra aşezărilor domneşti, asupra bisericilor de lemn, asupra monumentelor dispărute, asupra celor în ruină, asupra odoarelor etc.

In scopul de mai sus d-l profesor Ionaşcu, a fost rugat să redacteze notele istorice despre biserica Seaca din judeţul Olt, datând din secolul al XVI-lea şi asupra căreia d-l I. L. Atanasescu a întocmit notiţele tehnice şi releveul bisericii.

In acelaşi scop, s'ar putea studia şi biserica Măxineni, judeţul Râmnicul-Sărat.

Asupra picturii, d-l profesor I. D. Ştefănescu va da un studiu cu privire la pictura bisericii Doamnei din Bucureşti.

D-l Horia Teodoru va studia Baia Curţii Domneşti dela Curtea Veche din Bucureşti sau Poarta dela Sf. Dimitrie din Suceava.

D-sa va mai da un studiu asupra unui mănunchi de biserici de lemn din Muntenia şi Moldova, singur sau în colaborare cu d-l arhitect Ştefan Balş.

Monumentele dispărute.

Despre biserica Flămânda, va fi rugat să scrie d-l Dan Simonescu.

Se va publica de asemeni fotografia trimisă de d-l arhitect P. Smarandescu.

www.dacoromanica.ro

Casa Goleştilor din comuna Goleşti, judeţul Muscel, expropriată în folosul Comisiunii, în scopul de a se instala acolo un Muzeu, va fi restaurată după îndrumările date de Comisiune, iar orfelinatul proiectat de Ministerul Apărării Naţionale, va fi ridicat sub aceeaşi supraveghere.

Date fiind condiţiunile speciale pentru monumentele istorice şi fondurile de care dispune Mitropolia Bucovinei, care poate ajuta la restaurarea şi conservarea monumentelor istorice, Comisiunea aprobă înfiinţarea unei secţiuni regionale a Bucovinei sub preşedinţia I. P. S. Mitropolit al locului.

Secţiunea va fi compusă din persoanele propuse de Inalt Prea Sfinţia Sa prin adresa înaintată Comisiunii. Directiva şi controlul tehnic le păstrează Comisiunea centrală, care va designa atribuţiile tehnice şi administrative Secţiunii pentru Bucovina. Secţiunea va propune mijloacele de restaurare şi va întocmi raport anual asupra stării şi nevoilor monumentelor istorice cum şi asupra programului de lucru.

Pentru celelalte regiuni nu se pot institui secţiuni regionale în actualele împrejurări.

Pentru Transilvania şi Banat, exponentul Comisiunii va fi, ca şi până acum, d-l profesor C. Daicoviciu, care cunoaşte foarte bine monumentele din aceste regiuni.

In ce priveşte reparaţiunile necesare la biserica din Ribiţa, Comisiunea crede că preocuparea de căpetenie trebuie să fie scoaterea igrasiei şi acoperirea picturilor exterioare.

Se aprobă proiectul de memoriu, întocmit de d-l A. Sacerdoţeanu, cu privire la lucrările întreprinse de parohia Mihai-Vodă, la Arhivele Statului, în vederea construirii unei case parohiale. Se va interveni la Ministerul Apărării Naţionale, iar dacă nevoia o va cere, Comisiunea va ruga pe d-l ministru I. Petrovici să prezinte d-lui Mareşal Antonescu un memoriu al Comisiunii în această chestiune.

Principial, se aprobă mutarea tâmplei vechi cerută de parohia Brusturi din Judeţul Neamţ. Se vor cerceta datele din dosare şi la nevoie se va cerceta şi la faţa locului.

Pentru restaurarea clopotniţei Mitropoliei se va face o intervenţie pe lângă Sf. Patriarhie, de a ajuta cu suma de 80.000 lei, adică 50% din deviz. 80.000 lei vor fi daţi din fondurile Comisiunii.

www.dacoromanica.ro

Se ia act şi se aprobă avizele date de Subcomisiunea tehnică, după cum urmează:

I. Se aprobă condiţiunile speciale, instrucţiunile, devizele, referatul precum şi modificările, memoriul şi textele, întocmite de d-l arhitect şef Horia Teodoru.

a) Condiţiuni speciale privitoare la:

— Lucrările de restaurare de la biserica parohiei Fălfani jud. Argeş. (Tem. Nr. 666/942).

— Lucrările de consolidare, după cutremur, la biserica Donie din Focşani. (Tem. Nr. 654/942).

— Rectificarea devizului trimis de parohia Ribiţa, jud. Hunedoara. Se cere parohiei să respecte întocmai cele specificate în aceste condiţiuni. Se acordă un ajutor de 30.000 lei. (Tem. Nr. 743/942).

— Lucrările de consolidare la zidurile înconjuratoare de la biserica Sf. Voevozi din Slobozia, jud. Ialomiţa. (Tem. Nr. 824/942).

b) Instrucţiuni privitoare la:

— Refacerea, în bune condiţiuni tehnice, a lucrărilor executate, după un deviz neaprobat de Comisiune, la biserica parohiei Vărăşti jud. Ilfov, (Tem. Nr. 686/942).

— Menţinerea tencuielilor zugrăvite pe pereţii exteriori ai bisericii de lemn din parohia Catane, comuna Pădureţi jud. Argeş, până la sosirea delegatului Comisiunii. (Tem. Nr. 733/942),

c) Devizele în valoare de:

— 1.420.000 lei, alături de referatul antemăsurătoarei-deviz, caietul de sarcini pentru darea prin concurs a zugrăvelii, proiectul de modificare a învelitoarei, precum şi lucrările de zugrăvire ale bisericii catedrale din Huşi. Se vor trimite Ministerului Lucrărilor Publice pentru a se publica concursul pentru lucrările de zugrăveală. (Tem. Nr. 711/942).

— 190.000 lei pentru lucrările urgente, la acoperişul şi tencuielile clopotniţei brâncoveneşti a Sf. Mitropolii din Bucureşti. (Tem. Nr. 838/942).

d) Se aprobă referatul şi textul ce urmează a se trimite Parohiei, Ministerului Apărării Naţionale şi Municipiului Bucureşti, în vederea reînceperii lucrărilor, la casa parohială a bisericii Mihai Vodă din Bucureşti, lucrări care au fost oprite prin retragerea autorizaţiei, la cererea Comisiunii, deoarece planurile n'au fost aprobate. Se cer

www.dacoromanica.ro

modificările fațadelor, în scopul de a se armoniza clădirea nouă cu cele existente și de a se lăsa construcției turnului clopotniță existentă, să domine clădirea nouă. (Tem. Nr. 792/942).

e) Textul prin care se cerea parohiei bisericii Fântânele, jud. Prahova, să se ia măsurile necesare în vederea întocmirii unui deviz și proiect, pentru păstrarea tuturor elementelor rămase din vechea biserică și pentru ridicarea unui mic pavilion de piatră deasupra Sf. Mese a bisericii vechi ruinate. Parohia va comunica în termen de 15 zile asupra celor făcute. (Tem. Nr. 658/942).

f) Modificările, cuprinse în memoriu, cu completările privitoare la menținerea formelor și dimensiunilor ferestrelor, a tâmplăriei de stejar nevopsită, a posibilității de asanare a pivnițelor, a creării unei curți engleze, precum și a cererii și a caietului de sarcini înaintat de Primăria Municipiului Brașov, pentru amenajarea unui local de restaurant în Casa Sfatului acelei primării. (Tem. Nr. 737/942).

g) Memoriul relativ la conservarea monumentelor de piatră de talie și a construcțiilor caracteristice din cuprinsul municipiului Constanța, pentru a fi trimis acelui municipiu și Baș Muftiului din Constanța. (Tem. Nr. 687/942).

h) Comunicările făcute Direcției Arhitecturii Municipiului București, antreprenorului și superiorului mănăstirii Snagov, pentru scăderea din situația definitivă a lucrării a materialului lemnos dat de Comisiune. (Tem. Nr. 849/942).

II. Se aprobă planurile, devizele și proiectul d-lui conductor arhitect V. Moisescu după cum urmează:

a) Planul și devizul de 100.000 lei, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii Cuvioasa Paraschiva din comuna Domnești-de-Sus, jud. Ilfov. (Tem. Nr. 690/942).

b) Modificările prețurilor unitare la devizul trimis de parohia bisericii din comuna Glavacioc, jud. Vlașca, întocmit de d-l arhitect Em. Costescu și aprobat de Comisiune în 1940, deoarece nu mai corespundeau cu cele actuale. Devizul modificat se ridică la 1.931.000 lei. Se cere parohiei să consulte Serviciul tehnic al județului pentru a obține prețurile locale în momentul executării lucrării. (Tem. Nr. 748/942).

c) Devizul descriptiv, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii parohiale din Filipeștii-de-Târg, pentru a fi trimis Prefecturii județului Prahova. (Tem. Nr. 632/942).

www.dacoromanica.ro

d) Proiectul întocmit la cererea parohiei, pentru modificarea ferestrelor bisericii Adormirea Maicii Domnului, din com. Albeşti Paleologu, jud. Prahova. (Tem. Nr. 696/942).

III. Se aprobă următoarele devize ale d-lui arhitect Em. Costescu în valoare de:

— 360.000 lei pentru consolidarea zidurilor de incintă dela Mânăstirea Clocociov, Slatina, jud. Olt. Se va comunica mânăstirii, că este invitată să încerce a menţine aceste ziduri prin proptiri şi subzidiri mai puţin costisitoare. (Tem. Nr. 648 şi 2286/942).

— 33.000 lei pentru consolidări după cutremur şi 260.000 lei pentru lucrări de întreţinere, la biserica Sf. Nicolae din Baloteşti, jud. Ilfov. Se va comunica Ministerului devizul pentru acordarea de ajutor, din fondul de cutremur. Se va cere parohiei, să înştiinţeze Comisiunea, când se vor aduna fondurile necesare spre a se trimite un delegat pentru curăţirea picturii. Se aprobă clasarea bisericii printre monumentele istorice. (Tem. Nr. 685/942).

IV. Se aprobă devizele, majorările de preţuri şi proiectul d-lui arhitect Ştefan Balş astfel:

a) Devizul pentru biserica Barnovschi din Iaşi, de 500.000 lei, pentru lucrările de consolidare, după cutremur şi restaurarea casei parohiale. Se va ruga Ministerul pentru acordarea de ajutor din fondul de cutremur. (Tem. Nr. 720/942).

— Majorarea dela 240.000 lei, la 550.000 lei şi completările aduse, după cercetările făcute la faţa locului, la biserica de lemn a parohiei Rădăcineşti, jud. Tecuci. Se va comunica această sumă Ministerului (Tem. Nr. 762/942).

— Devizul de 465.000 lei şi proiectul, ambele înaintate de parohie, modificate şi completate de d. arhitect Şt. Balş, pentru construirea din nou a turlei clopotniţei bisericii Sfinţii Voevozi din Bârlad. (Tem. Nr. 725/942).

b) Proiectul modificat şi devizul verificat pentru restaurarea clopotniţei de zid, dărâmată de cutremur, a bisericii Zăpodenii-de-Sus, jud. Vaslui. Se va întreba parohia ce lucrări s'au executat la biserica monument istoric din fondul acordat de 150.000 lei şi dacă s'a respectat întocmai devizul aprobat de Comisiune, pentru acele lucrări. (Tem. Nr. 606/942).

V. Se aprobă următoarele devize ale d-lui arhitect I. L. Atanasescu în valoare de:

www.dacoromanica.ro

— 200.000 lei pentru lucrări de consolidare şi întreţinere la biserica şi clopotniţa mănăstirii Surpatele, jud. Vâlcea. Suma se va comunica Ministerului. (Tem. Nr. 851/942).

— 158.000 lei pentru lucrările de consolidare şi întreţinere la chiliile Mănăstirii Govora, Vâlcea. Se va completa cu planurile întocmite, potrivit indicaţiunilor date de d-l arhitect şef Horia Teodoru, pentru modificarea şarpantei şi cu propunerea de a se acorda un ajutor de 100.000 lei, din fondurile Comisiunii. (Tem. Nr. 817/942).

— 224.000 lei, pentru lucrările urgente, necesitate de incendiul recent al acoperişului, la biserica Buna Vestire din R.-Vâlcea, urmând ca acest deviz, să fie ulterior completat, în urma relaţiilor suplimentare cerute de d-l arhitect Horia Teodoru, (Tem. Nr. 815/942).

VI. Se aprobă caietul de sarcini şi devizul de 700.000 lei întocmit de d-l pictor I. Mihail, pentru lucrările de restaurare a zugrăvelilor în frescă, din biserica Târgului din Târgovişte. (Tem. Nr. 702/942).

VII. Se aprobă devizul de 1.700.000 lei, întocmit de Serviciul tehnic local, pentru restaurarea după cutremur, a bisericii Sf. Gheorghe Vechi din Ploeşti. (Tem. Nr. 701/942).

VIII. Diverse aprobări:

— Referatul însoţit de condiţii speciale şi textul telegramei pentru măsurile de luat, în vederea mutării bisericii de lemn Sf. Voevozi din parohia Berească, jud. Vaslui, din cauza alunecării terenului. (Tem. Nr. 712/942).

— Licitaţia, pentru angajarea lucrării de restaurare, a bisericii Sf. Sava din Iaşi, după devizul aprobat de Comisiune şi acordarea sumei de 224.500 lei din fondul Comisiunii pe acest an. Parohia să îndeplinească toate formele legale. (Tem. Nr. 714/942).

— Majorarea devizului de lei 48.000 lei la 90.000 lei pentru lucrările de consolidare în urma cutremurului, la biserica parohială din comuna Negoeşti jud. Ilfov. Se va comunica suma Ministerului şi se va cere parohiei să arate, dacă n'a executat lucrări fără aprobare. (Tem. Nr. 811/942.)

PROCES-VERBAL Nr. 6

ŞEDINŢA DIN 28 MAI 1942

Şedinţa Subcomisiunii pentru pictarea bisericii catedrale a episcopiei din Huşi.

www.dacoromanica.ro

Membrii prezenţi: A. VERONA, I. D. ŞTEFĂNESCU, GH. OPRESCU.
Secretarul Comisiunii: VICTOR BRĂTULESCU.

Se procedează la desfacerea sigiliilor plicului în care se găsesc ofertele închise ale concurenţilor.

1. Prima ofertă care se deschide este a d-lui pictor Nicolae Pană, care oferă să execute lucrarea în condiţiile devizului şi caietului de sarcini, la preţul de lei 1.150.000
2. D-l Paul Molda oferă să execute lucrarea în condiţiunile devizului şi caietului de sarcini la suma de lei 1.325.000
3. D-l Dimitrie Hornung se oferă să execute lucrarea în condiţiile devizului şi caietului de sarcini la suma de lei 1.325.000
4. D-na Merica Râmniceanu, oferă să execute 365 mp la preţul de lei 4.000 pentru un metru pătrat, fără alte obligaţii de restaurare, extragere etc. cu suma totală de lei 1.325.000
5. D-l pictor Ivănescu oferă să execute lucrarea în condiţiile devizului şi caietului de sarcini la suma de lei 1.259.000
6. D-l Eugen Profeta oferă să execute pictarea întregii biserici, deci mai mult decât prevede caietul de sarcini şi devizul la preţul de lei 1.325.000
7. D-l Keber ofertează să execute lucrarea în condiţiile devizului, la suma de lei 1.325.000

Comisiunea examinând cu atenţie ofertele şi condiţiile cuprinse în caietul de sarcini, hotărăşte să recomande Ministerului Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor, pentru executarea lucrărilor de pictură la biserica episcopală din Huşi, pe d-nii N. Pană şi D. Hornung care vor lucra în asociaţie, sub supravegherea membrilor Comisiunii, menţionaţi mai sus şi anume:

D. Verona va supraveghea execuţia tehnică, d-l I. D. Ştefănescu, execuţia iconografică, iar cea artistică va fi sub supravegherea d-lor Gh. Oprescu şi I. D. Ştefănescu.

PROCES-VERBAL Nr. 7

ŞEDINŢA DIN 4 IUNIE 1942

Preşedinte: AL. LAPEDATU.
Membrii prezenţi: PR. N. POPESCU, P. ANTONESCU, A. VERONA, I. D. ŞTEFĂNESCU, A. SACERDOŢEANU.
Secretarul Comisiunii: VICTOR BRĂTULESCU.

www.dacoromanica.ro

Comisiunea luând în discuţie suma de 4.000.000 lei acordată în acest an pentru lucrările de restaurare şi pentru publicaţii, aprobă repartiţia de mai jos:

10% reţinut de Ministerul Finanţelor	lei	400.000
Buletin, fotografii, etc.	»	700.000
Atelierul Comisiunii	»	50.000
Săpături arheologice	»	675.000
Săpături arheologice d-l Prof. Bărcăcilă	»	30.000
Lucrări urgente la acoperişuri etc. şi pentru restaurarea bisericilor de lemn din Bihor	»	700.000
Valea Danului (Argeş) pentru iconostas	»	50.000
Biserica Domnească Curtea-de-Argeş pentru consolidarea frescei	»	35.000
Biserica Petru Rareş din Baia	»	50.000
Clopotniţa Mitropoliei din Bucureşti	»	70.000
Biserica şi clopotniţa Cotroceni pentru învelitoare şi consolidare	»	300.000
Biserica din Bălineşti (Dorohoi) pentru învelitoare .	»	50.000
Biserica de lemn din Râşca, judeţul Baia pentru învelitoare şi consolidare	»	90.000
Biserica Mănăstirii Dintr'un lemn (Vâlcea)	»	36.000
Biserica Bucşeneşti-Argeş	»	60.000
Mănăstirea Govora, consolidarea clopotniţei şi a chiliilor	»	128.000
Biserica Ribiţa, judeţul Hunedoara, lucrări la soclu	»	35.000
Biserica Sf. Elefterie Bucureşti, consolidare după cutremur	»	80.000
Biserica Leţcani, judeţul Iaşi	»	70.000
Biserica Potlogi Dâmboviţa	»	50.000
Biserica Plumbuita pentru refacerea vechii bucătării .	»	200.000
Schitul Crasna	»	25.000
Paraclisul Mănăstirii Tismana	»	25.000
Surpatele	»	30.000
Strehaia	»	61.000
	Total lei	4.000.000

Se aprobă cererea d-lui prof. Gh. Cantacuzino, de a face cercetări pe cont propriu în judeţele Dolj şi Romanaţi, cu condiţiunea ca, în prealabil, să ia înţelegere cu d-l D. Tudor, membru corespondent

www.dacoromanica.ro

al Comisiunii şi delegat cu supravegherea şi cercetarea acestei regiuni.

Se aprobă adresa Muzeului Naţional de Antichităţi, cu privire la numele delegaţilor şi la staţiunile de cercetări şi consolidări.

Se reduce însă cu 25% cota de 900.000 lei, cerută în acest scop. Se acordă suma de 675.000 lei.

Se va interveni la Preşedenţie, pentru a acorda 6.300.000 lei, în vederea restaurării complete a bisericii şi clopotniţei Mănăstirii Snagov.

Se va începe restaurarea bisericii Golia din Iaşi, cu sumele puse la dispoziţie de Comisiune în anii trecuţi şi cu acelea colectate de Societatea « Amicii Universităţii din Iaşi ».

Se va cere P. S. Episcop al Bihorului să arate care dintre bisericile de lemn sunt cele mai ameninţate, pentru a fi ajutate să se repare mai grabnic, Comisiunea fiind dispusă să ajute la păstrarea acestor biserici cu ceva din fondurile sale.

Se va întreba Ministerul care au fost cauzele care au dus la înlăturarea din bugetul în curs a postului de artist specialist şi a celui de arhitect, pentru care se făcuseră intervenţiile necesare în vederea ocupării lor.

Se ia act şi se aprobă avizele date de Subcomisiunea tehnică, după cum urmează:

I. Se aprobă referatele, condiţiile speciale, dispoziţiunile generale, memoriul, instrucţiunile şi devizele, d-lui arhitect şef Horia Teodoru după cum urmează:

a) Referatele privind lucrările dela casa parohială a bisericii Mihai Vodă, relativ la executarea lor, fără respectarea legilor în vigoare. Se va da urmare hotărârii Comisiunii din şedinţa din 7 Mai a. c. (Tem. Nr. 888/1942) şi privitor la lucrările neaprobate, ce se execută la casa parohială a bisericii. Parohia va trimite spre aprobare Comisiunii, planurile refăcute conform vederilor Comisiunii. (Tem. Nr. 919/942).

Referatul prin care se comunică şcolii primare şi parohiei din Bârnova, modul în care trebuie să se îngrijească monumentul istoric, fără a se face nici o lucrare neaprobată de Comisiune. (Tem. Nr. 998/942).

www.dacoromanica.ro

b) Condițiunile speciale, care privesc luarea măsurilor grabnice de completare a lucrărilor de învelitoare la Paraclisul și biserica Sf. Nicolae Schei Brașov. (Tem. Nr. 924/942.)

c) Dispozițiunile generale, cu textul propus pentru completarea lor ce se vor trimite de Direcțiunea arhitecturii din Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor, bisericilor, monumente istorice, cărora li s'a acordat un ajutor bănesc pentru executarea lucrărilor după cutremur. (Tem. Nr. 1021/942).

d) Normele pentru întocmirea proiectelor definitive, în vederea construcției din cărămidă și cadre de beton armat, a turlelor bisericii Ienii din București. (Tem. Nr. 1063/942).

e) Memoriul relativ la noua plângere a d-lui Ion Georgescu, antreprenor al lucrării de consolidare, după cutremur, a bisericii Plumbuita. Să se trimită, cu întreg dosarul, la Direcția arhitecturii din Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor pentru lichidarea contractului lucrării. (Tem. Nr. 917/942).

f) Instrucțiunile date parohiei Sf. Dumitru din Suceava, relative la lucrările de nivelare și sistematizare a terenului din jurul bisericii. (Tem. Nr. 1018/942).

g) Textul redactat în vederea întocmirii devizului necesar lucrărilor de consolidare, după cutremur, la biserica parohiei Secueni jud. Roman. (Tem. Nr. 995/942).

h) Devizele în valoare de:

— 35.000 lei pentru lucrările de întreținere la biserica din Ribița, jud. Hunedoara. Se dă delegație d-lui Profesor C. Daicovici pentru cercetarea monumentului. (Tem. Nr. 743/942).

— 290.000 lei cu referatul întocmit, pentru lucrările de întreținere la biserica Sf. Nicolae din Suceava. (Tem. Nr. 1102/942).

II. Se aprobă devizele, proiectele, lucrările, modificările și completările d-lui arhitect Ștefan Balș după cum urmează:

a) Devizele în valoare de:

— 200.000 lei, pentru lucrările de restaurare la biserica Sf. Paraschiva din Tg.-Frumos, jud. Iași. Se va comunica suma Ministerului (Tem. Nr. 827/942).

— 200.000 lei, pentru lucrările de întreținere, la mănăstirea Văratec. (Tem. Nr. 755/942).

www.dacoromanica.ro

— 300.000 lei, deviz întocmit după indicaţiile date de Subcomisiunea tehnică, pentru restaurarea învelitoarei clopotniţei bisericii fostei mănăstiri Cotroceni. (Tem. Nr. 873/942).

b) Proiectele privitoare la:

— Clopotniţa bisericii din parohia Chirceşti, comuna Micleşti, jud. Vaslui. Se va modifica în planuri dosajul de ciment la betonul din fundaţii. De asemenea devizul de 370.000 lei, întocmit de Serviciul tehnic judeţean, verificat şi completat. (Tem. Nr. 881/942).

— Proectul pentru uşile de lemn dela biserica Kreţulescu din Bucureşti. Pentru strane se aprobă dispoziţia generală, urmând ca pentru forme şi partea decorativă să se caute o inspiraţie în arhitectura monumentului şi a vechiului mobilier. (Tem. Nr. 972/942).

c) Lucrările în valoare de 100.000 lei, precum şi procesul-verbal încheiat la faţa locului, având în vedere consolidarea mănăstirii Snagov, jud. Ilfov. (Tem. Nr. 802/942).

d) Modificările şi completările, pentru consolidarea după cutremur a bisericii Sf. Nicolae Andronești din Târgovişte, (Tem. Nr. 928/942).

III. Se aprobă devizele, planurile şi referatul d-lui conductor-arhitect V. Moisescu după cum urmează:

a) Devizele în valoare de:

— 980.000 lei şi 892.000 lei, pentru consolidarea după cutremur la arhondăria, trapeza şi clopotniţa, precum şi pentru restaurarea după incendiu a stăreţiei noi, dela mănăstirea Ciolanul, jud. Buzău. (Tem. Nr. 433/942).

— 300.000 lei, deviz întocmit după planurile făcute la faţa locului de d-l arhitect Ştefan Balş, pentru refacerea acoperişului şi a învelitoarei de şindrilă la vechea biserică de lemn din parohia Heci jud. Baia. (Tem. Nr. 999/942).

— 45.000 lei, pentru completarea devizului lucrărilor de consolidare, după cutremur, la biserica parohiei Bradu, comuna Tisău, jud. Buzău. (Tem. Nr. 882/942).

— 36.000 lei, pentru lucrări de consolidare şi 340.000 lei, pentru lucrări de consolidare a zugrăvelilor la biserica Mântuleasa din Bucureşti. (Tem. Nr. 839/942).

— 400.000 lei, cu referatul şi planurile privitoare la lucrări de consolidare şi restaurare la biserica Precista din Focşani, precum şi 140.000 lei pentru casa parohială. (Tem. Nr. 846/942).

www.dacoromanica.ro

— 200.000 lei şi planurile, pentru lucrările de consolidare după cutremur, şi de întreţinere la biserica filială din satul Conteştii de-Jos, jud. Dâmboviţa. (Tem. Nr. 885/942).

— Majorarea la 175.000 lei dela 70.000 lei, a devizului întocmit în anul 1937, de d-l arhitect Şt. Balş, pentru lucrări de restaurare la biserica Unită din Sânbenedic, jud. Alba, precum şi textul propus de d-l arhitect şef Horia Teodoru pentru a se trimite parohiei. (Tem. Nr. 756/942).

IV. Se aprobă devizele d-lui arhitect Em. Costescu în valoare de:

— 193.000 lei, precum şi planurile întocmite, pentru completarea şi restaurarea zidurilor de incintă dela biserica Târca-Vitan din Bucureşti. De asemenea devizul de 14.000 lei întocmit de Municipiul Bucureşti şi verificat de d-sa pentru lucrări de restaurare la aceiaşi biserică. (Tem. Nr. 777/942).

— Majorarea în urma verificării, la 270.000 lei, de la 193.000 lei, pentru consolidarea, după cutremur, la biserica fostei mănăstiri Comana, jud. Vlaşca. (Tem. Nr. 704/942).

— 468.000 lei dela 307.000 lei pentru lucrări de consolidare, după cutremur, la biserica şi clopotniţa parohiei Brebul jud. Prahova. (Tem. Nr. 901/942).

— 430.000 lei, deviz întocmit de Serviciul tehnic judeţean şi verificat şi completat de d. Costescu, pentru refacerea bisericii parohiei Boldeşti, din jud. Prahova. (Tem. Nr. 1011/942).

V. Se aprobă planurile d-lui arhitect I. L. Atanasescu precum şi devizele în valoare de:

— 140.000 lei, cu completările şi modificările făcute de d-l arhitect şef Horia Teodoru, pentru lucrările de consolidare la biserica mănăstirii Govora, jud. Vâlcea. (Tem. Nr. 841/942).

— 220.000 lei pentru lucrări de întreţinere la biserica Sf. Nicolae din parohia Obârşia, jud. Mehedinţi. (Tem. Nr. 1003/942).

— 160.000 lei, pentru lucrări de consolidare la biserica parohiei Gura Motrului, jud. Mehedinţi. (Tem. Nr. 2351/942).

VI. Se aprobă planul d-lui arhitect St. Becu precum şi devizele în valoare de:

— 80.000 lei pentru facerea din nou a uşilor, la catapeteasma bisericii din Rebegeşti, jud. Ilfov. (Tem. Nr. 647/942).

www.dacoromanica.ro

— 126.000 lei, pentru lucrări de consolidare după cutremur, la biserica fostei mănăstiri Mărgineni, jud. Prahova. Se trimit Ministerului de Justiţie. (Tem. Nr. 926/942).

VII. Diverse aprobări:

Planurile şi devizul de 1.200.000 lei, trimise de parohie, pentru lucrări de consolidare şi restaurare, la biserica Sfinţii Voevozi din Ploeşti cu modificările şi cu completările cuprinse în condiţiile speciale redactate de d-l arhitect şef Horia Teodoru. (Tem. Nr. 856/942).

— Majorarea la 100.000 lei a devizului de consolidare, după cutremur, a bisericii parohiei Caşin II jud. Bacău, conform verificării făcute de Serviciul tehnic judeţean. (Tem. Nr. 906/942).

— Lucrarea de sculptură şi pictură, ce a fost examinată în atelierul unde se execută, a iconostasului pentru biserica Sf. Nicolae din Suceava, cu modificările de detaliu la părţile decorative de lângă molenii şi deasupra celor trei uşi, modificări ce s'au comunicat, sculptorului şi parohiei. (Tem. Nr. 660/942).

— Materialul lemnos, depozitat de Comisiune la mănăstirea Snagov, poate să fie utilizat la schelărie, în timpul lucrului, ca şi pentru consolidări provizorii. Municipiul, care plăteşte aceste lucrări, să reţie din situaţia definitivă, valoarea lemnăriei ce se va scoate din procesul-verbal al materialelor, aflate în păstrarea mânăstirii. (Tem. Nr. 908/942).

— Pentru aceeaşi mănăstire se aprobă referatul relativ la evaluarea lucrărilor necesare, în vederea consolidării şi restaurării ei, urmând a se completa pentru obţinerea unui fond general. (Tem. Nr. 973/942).

— Privitor la turla de lemn şi tablă a bisericii Sfinţii Voevozi din Slobozia jud. Ialomiţa, Subcomisiunea este de părere că, deoarece, după informaţiile preotului paroh, învelitoarea e foarte stricată la turlă şi s'ar întrece cu reparaţiile suma disponibilă, să se dărâme turla de lemn, să se facă o învelitoare provizorie de lemn, până la strângerea fondurilor necesare pentru refacerea unei turle de zid de forma celor vechi. (Tem. Nr. 825/942).

— Completarea devizului de 224.000 lei pentru învelitoarea bisericii Buna Vestire din R.-Vâlcea. (Tem. Nr. 1002/942).

— Procesul-verbal de recepţie întocmit de Serviciul tehnic al oraşului Vaslui, privitor la lucrările de consolidare după cutremur la biserica parohiei din Micleşti, jud. Vaslui. (Tem. Nr. 989/942).

www.dacoromanica.ro

VIII. Se aprobă devizul şi caietul de sarcini de 340.000 lei, întocmit de d-l pictor I. Mihail pentru restaurarea şi consolidarea zugrăvelilor după cutremur, la biserica Mântuleasa din Bucureşti. (Tem. Nr. 830/942).

PROCES-VERBAL Nr. 8

ŞEDINŢA DIN 18 IUNIE 1942

Preşedinte: AL. LAPEDATU.

Membri prezenţi: A. VERONA, V. ŞTEFĂNESCU, I. D. ŞTEFĂNESCU, A. SACERDOŢEANU, P. ANTONESCU.

Secretarul Comisiunii: VICTOR BRĂTULESCU.

Şedinţa se deschide la orele 11,30.

Se discută referatul d-lui Prof. C. Daicovici, asupra autorizaţiilor de săpături şi asupra subvenţiilor acordate de diferite instituţii. D-sa este de părere ca toate fondurile şi subvenţiile acordate de orice instituţie să fie îndrumate către Comisiunea Monumentelor Istorice, care va coordona lucrările de cercetări şi săpături în vederea păstrării unităţii acestor cercetări ştiinţifice.

Comisiunea, însuşindu-şi referatul d-lui C. Daicovici, hotăreşte să se intervină în sensul celor arătate de d-sa (Tem. Nr. 1182/942).

Cu privire la instalarea unui orfelinat în clădirile stăreţiei dela Mănăstirea Gura-Motrului, în care a funcţionat o şcoală de meserii, se va întreba mai întâi Mitropolia Craiovei, după care Comisiunea se va îngriji de latura tehnică. (Tem. Nr. 1482 Ref. d-lui Atanasescu).

Se intervine oficial pentru ca d-l inginer Minoniu să întocmească devizele necesare reparaţiilor Muzeului de Artă Religioasă şi ale localului dela Arcul de Triumf (Tem. Nr. 1281/942).

Date fiind împrejurările actuale, se aprobă repararea turlei bisericii din Slobozia-Ialomiţa.

Parohia bisericii Ienii din Bucureşti, va lua măsuri pentru acoperirea cu olane a bisericii, monument istoric.

Se aprobă pictarea în frescă a turlei bisericii Sf. Nicolae Androneşti, din Târgovişte (Tem. Nr. 1085/942).

Mitropoliei Craiovei, care doreşte a înfiinţa un muzeu cu obiecte bisericeşti, i se răspunde că, înainte de a se aduna acele obiecte, ele trebuie să se inventarieze în cele mai mici detalii, la faţa locului. In urmă un reprezentant al Comisiunii va verifica inventarele şi va

www.dacoromanica.ro

raporta Comisiunii care va hotărî asupra acestei chestiuni (Tem. Nr. 435/942).

Adresei Nr. 176 din 4 Iunie 1942 a Institutului de Istorie a Românilor din Iaşi, i se răspunde că la Cetatea Orheiului, Comisiunea este de părere să se amâne această cercetare din lipsă de fonduri de săpături (Tem. Nr. 1233/942).

Cu privire la săpăturile dela Cetatea Neamţului, Comisiunea va putea acorda un ajutor pentru consolidările ce se vor face sub conducerea d-lui Prof. I. Minea, de către un tehnician, care va întocmai şi releveul lucrărilor executate până acuma, înainte de începerea lucrărilor (Tem. Nr. 1232 şi 753/942).

Se ia act şi se aprobă avizele date de Subcomisiunea tehnică, după cum urmează:

I. Se aprobă referatul şi instrucţiunile, propuse de d-l arhitect şef Horia Teodoru după cum urmează:

a) Referatul şi propunerile, pentru modul de întocmire al devizului şi angajarea lucrării dela biserica episcopală din Buzău. (Tem. Nr. 1082/942).

b) Instrucţiunile date la faţa locului, pentru începerea lucrărilor de consolidare dela biserica Sf. Nicolae din Oneşti, jud. Bacău. (Tem. Nr. 1114/942).

II. Se aprobă planul şi devizele, întocmite de d-l arhitect I. L. Atanasescu după cum urmează:

a) Devizele în valoare de:

— 155.000 lei, pentru lucrările de consolidare şi întreţinere dela biserica Sf. Arhangheli din Craiova. (Tem. Nr. 1111/942).

— 329.000 lei şi planul, pentru lucrările de consolidare dela biserica Sf. Voevozi din Hotărani, jud. Romanaţi. (Tem. Nr. 1156/942).

— 240.000 lei, pentru lucrările de consolidare, dela biserica Sf. Nicolae din satul Gărdeşti, parohia Momoteşti, jud. Vâlcea. (Tem. Nr. 1155/942).

III. Se aprobă devizele în valoare de 350.000 şi 150.000 lei, întocmite de d-l arhitect Ştefan Balş pentru lucrările de consolidare, după cutremur, dela biserica şi clopotniţa Mănăstirii Snagov, jud. Ilfov. (Tem. Nr. 1112/942).

www.dacoromanica.ro

IV. Se aprobă planurile şi devizele întocmite de d-l conductor-arhitect V. Moisescu în valoare de:

— 150.000 lei şi 120.000 lei, precum şi planurile pentru consolidarea, după cutremur şi pentru lucrările de întreţinere dela parohia bisericii Băltiţa, com. Frasin, jud. Dâmboviţa. (Tem. Nr. 557/942).

— 9.400 lei, deviz suplimentar pentru lucrările dela biserica parohială Sf. Nicolae din com. Bărbuleşti, jud. Ialomiţa. (Tem. Nr. 1087/942).

— 70.000 lei pentru unele lucrări de întreţinere la biserica Sf. Gheorghe-Nou din Bucureşti. (Tem. Nr. 1070/942).

PROCES-VERBAL Nr. 9

ŞEDINŢA DIN 17 IULIE 1942

Preşedinte: Al. Lapedatu.

Membri prezenţi: Pr. N. Popescu, A. Verona, G. Oprescu, V. Ştefănescu, A. Sacerdoţeanu.

Secretarul Comisiunii: Victor Brătulescu.

Şedinţa se deschide la orele 11,30.

1. Se ia în discuţie cererea d-nei Smara Gheorghiu, cu privire la schimbarea destinaţiei sumei colectate de d-sa pentru restaurarea bisericii mitropolitane din Târgovişte, pe seama bisericii Sf. Nicolae Androneşti din acelaşi oraş. Comisiunea, văzând avizul Contenciosului, care este pentru menţinerea primei destinaţii, îşi însuşeşte acest aviz şi îl aprobă. (Nr. 1457/942).

2. Referatul d-lui profesor Al. Borza cu privire la monumentele istorice din Banat va fi cercetat de d-nii S. Lambrino şi A. Sacerdoţeanu (Nr. 1870/942).

3. Se trimite Serviciului tehnic al Ministerului temeiurile Nr. 1516, 1485 şi 1018/942; bisericile respective nefiind monumente istorice.

4. Se aprobă declasarea dintre monumentele istorice a bisericii Sf. Mina din Focşani, neprezentând vreun interes istoric sau artistic. (Nr. 1333/942).

5. Parohia bisericii catedrale din Bârlad va întocmi formele legale pentru executarea picturii (Nr. 1277 şi 1428/942).

6. Se intervine din nou pe lângă d-l inginer Minoniu pentru întocmirea devizelor reparaţiilor instalaţiilor Muzeului de Artă Reli-

www.dacoromanica.ro

gioasă. In cazul când d-sa este prea ocupat se va interveni pe lângă un specialist din afară.

7. Serviciul tehnic va lua măsuri, în vederea urgentării lucrărilor de restaurare dela biserica Kreţulescu, clopotniţa Mitropoliei şi biserica Sf. Gheorghe-Nou, pentru a nu da impresia unui şantier neterminabil.

8. Se vor înlătura din preocupările Comisiunii monumentele istorice de importanţă prea mică.

Se ia act şi se aprobă avizele date de Subcomisiunea tehnică.

I. Se aprobă referatele, devizele, condiţiunile speciale şi instrucţiunile d-lui arhitect şef Horia Teodoru, după cum urmează:

a) Referatul privitor la biserica Sf. Voevozi şi turnul clopotniţă din Caşin, prin care se cere a se interveni la Episcopia Romanului, pentru eliberarea recipisei fondului consemnat, în vederea reînceperii lucrărilor şi prin care se aprobă întrebuinţarea şiţei la învelitoare, numai în cazul că nu mai circulă trenul, care a cauzat incendiul din trecut. (Tem. Nr. 1336/942).

— Referatul privitor la biserica Ungureni, com. Fântânele, jud. Prahova, prin care se cere dărâmarea pridvorului adăugat (fără respectarea planurilor aprobate) în faţa bisericii. Se va face pe cheltuiala celor vinovaţi, aplicându-se legile în vigoare, pentru pedepsirea lor şi refacerea unui pridvor conform planului alăturat referatului. Nu se aprobă înlocuirea şiţei cu tablă. (Tem. Nr. 1342/942).

— Referatul însoţit de caietul de sarcini pentru pictură, întocmit de d-l pictor I. Mihail, prin care se constată trebuinţa de a se dărâma o parte din zidurile bisericii din Chiţorani, jud. Prahova. (Tem. Nr. 1330/942).

— Se cere parohiei Barnovschi din Iaşi să trimită Comisiunii în copie, un act de angajament cu arhitectul E. Stoian, în care să se specifice, că se va respecta devizul Comisiunii pentru lucrările de reparaţie la biserica respectivă. Pentru lucrările neprevăzute în deviz se va cere aprobare. (Tem. Nr. 1313/942).

— Se aprobă rezultatul licitaţiei pentru Schitul Hlincea Iaşi, aprobat şi de O.C.L. (Tem. Nr. 1275/17.XI.942).

—Referatul cu memoriul întocmit, privind chestiunea planurilor de restaurare ale casei parohiale dela biserica Mihai Vodă din Bucureşti. (Tem. Nr. 1128/942).

www.dacoromanica.ro

b) Referatul şi textul întocmit în vederea alcătuirii devizului ce urmează a se face de către Serviciul tehnic judeţean, pentru restaurarea bisericii Sf. Voevozi din comuna Floreşti jud. Putna. (Tem. Nr. 1338/942).

Se cere parohiei să execute lucrările de reparaţie ale bisericii Bradu din comuna Tisău, jud. Buzău. Lucrarea se va face prin bună învoială, cerându-se mai multe oferte. (Tem. Nr. 882/942).

c) Referate şi condiţiunile speciale privitoare la:

— Reparaţia bisericii Înălţarea Domnului din Chişinău. In vederea acestei lucrări se aprobă şi planurile precum şi devizul în valoare de 2.639.000 lei, trimis de parohie. (Tem. Nr. 1246/942).

— Completarea devizului descriptiv întocmit pentru restaurarea casei din Goleşti, jud. Muscel. (Tem. Nr. 1340/942).

— Lucrarea de la biserica din Şuletea, jud. Tutova precum şi devizul de 295.402 lei înaintat de parohie. (Tem. Nr. 1138/942).

— Referatul şi condiţiunile speciale în vederea restaurarii bisericii mănăstirii Căldăruşani, jud. Ilfov, precum şi proiectul şi devizul în valoare de 12.900.000 lei, înaintat de Sf. Mitropolie cu acelaşi scop. (Tem. Nr. 1300/942).

d) Referate şi instrucţiuni cu privire la lucrările pregătitoare restaurării bisericii Mânăstirii Dealului. (Tem. Nr. 1402/942).

e) Instrucţiuni pentru:

— Ţinerea licitaţiei pentru începerea lucrărilor de reparaţie la biserica Borzeşti. (Tem. Nr. 1326/942).

— Lucrările în curs dela Biserica Donie din Focşani. (Tem. Nr. 1461/942).

f) Condiţiuni speciale:

— Se vor executa lucrările de consolidare după cutremur, ale bisericii Curtea Domnească din Târgovişte; de asemenea se aprobă devizul de 400.000 lei, trimis de parohie. (Tem. Nr. 1205/942). Se vor executa lucrările de întreţinere şi de consolidare după cutremur, la aşezământul Grigore-Ghika-Vodă din Str. Doamna Ghika, Nr. 5, Colentina. (Tem. Nr. 1417/942).

g) Devizele în valoare de:

— 200.000 lei, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii din com. Plătăreşti, jud. Ilfov. (Tem. Nr. 1280/942).

www.dacoromanica.ro

— 180.000 lei, pentru lucrări de restaurare la clopotnița bisericii Târca din București. (Tem. Nr. 1278/942).

— 55.000 lei, împreună cu referatul, prin care se cer lămuriri asupra stării monumentului și o redactare mai amănunțită a devizelor, pentru reparația bisericii Sf. Vasile satul Horodeasca, com. Strâmba, jud. Gorj. (Tem. Nr. 1235/942).

II. Se aprobă referatele, condițiunile speciale, devizele și majorările de prețuri ale d-lui arhitect Ștefan Balș după cum urmează:

a) Referate:

— Se cere, ca înainte de dărâmarea proiectată a turnului clopotniță a bisericii Cârligați, jud. Fălciu, să se trimită Comisiunii fotografii și un raport documentat precum și planurile noului turn.

— Se aprobă în parte devizul de 420.000 lei, înaintat de Sf. Episcopie a Hușilor, pentru reparația bisericii. (Tem. Nr. 1350/22/942).

— Se cere ca dărâmarea turnului clopotniță a bisericii parohiei, Ziua Crucii din Iași să nu se facă până la sosirea delegatului Comisiunii Monumentelor Istorice și în același timp se aprobă în parte devizul înaintat de parohie, în valoare de 360.000 lei, pentru reparația bisericii cu acel hram. (Tem. Nr. 1331/942).

— In vederea reparației vechiului palat din Iași, se aprobă, conform referatului, devizul în valoare de 6.000.000 lei, înaintat de Laboratorul de Anatomie Patologică al Facultății de Medicină din Iași. (Tem. Nr. 1332/22/VI/1942).

b) Referate și condițiuni speciale privitoare la:

— Reparația bisericii din Călugăra, jud. Bacău și devizul în valoare de 450.000 lei, trimis de parohia respectivă. (Tem. Nr. 1331/942).

— Executarea lucrărilor de amenajare dela Casa Sfatului din Brașov. (Tem. Nr. 1387/942).

c) Condițiunile speciale privitoare la lucrări de restaurare la biserica Sf. Mănăstiri Ghighiu din jud. Prahova, completare la devizul în valoare de 124.874 lei, trimis de mănăstire. (Tem. Nr. 1424/942) și

— Lucrări de consolidare la biserica Sf. Ilie din Iași, cu devizul de 162.500 lei, trimis de parohie. (Tem. Nr. 1431/942).

d) Modificările de devize la prețul de:

— 432.000 lei, înaintat de Primăria orașului Târgoviște pentru reparația bisericii Stolnicu din acel oraș, precum și angajarea lucrării prin tratare prin bună învoială. (Tem. Nr. 1379 din 26.VI.492).

www.dacoromanica.ro

Devizul de 130.000 lei, înaintat de parohia Pătrăşcani, com. Râpile jud. Bacău pentru reparaţia bisericii. (Tem. Nr. 1354/942).

Devizul de 159.750 lei, înaintat de parohia bisericii Sf. Voevozi Roşca din Iaşi; modificările sunt aduse prin condiţiile speciale anexate devizului. (Tem. Nr. 1331/942).

Devizul de 212.000 lei, al parohiei, pentru consolidarea după cutremur a bisericii Banu din Iaşi. (Tem. Nr. 1331/942).

Devizul ridicat dela 50.000 lei la 1.200.000 lei precum şi modificarea preţurilor unitare, pentru lucrările dela biserica filială din comuna Bălăneşti, jud. Neamţ. (Tem. Nr. 1406/942).

e) Se aprobă devizul de 200.000 lei şi referatul, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii Brezoianu din Bucureşti şi pentru facerea cercetărilor în vederea găsirii formelor originale ale acestui monument. (Tem. Nr. 800/942).

III. Se aprobă următoarele devize ale d-lui arhitect I. Atanasescu:

Devizul de 40.000 lei, pentru lucrările de consolidare dela biserica Sf. Arhangheli din R. Vâlcea; se va completa cu centuri de zidărie armată sau fier, la turlă. (Tem. Nr. 1234/942).

Devizul de 290.000 lei, pentru reparaţia bisericii Sf. Vasile din Reşca jud. Romanaţi, cu mici modificări aduse de d-l arhitect şef Horia Teodoru. (Tem. Nr. 1266/942).

Devizul de 320.000 lei, pentru restaurarea bisericii Sf. Ilie din Drăgăşani. (Se vor aduce precizări în privinţa materialelor propuse pentru învelitoare, pardoseală, etc.). (Tem. Nr. 1475/942).

IV. Se aprobă planurile şi devizele precum şi majorările de preţuri şi devize ale d-lui conductor arhitect V. Moisescu după cum urmează:

a) Planurile şi devizele în valoare de 70.000 lei, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii filiale Sf. Nicolae din parohia Calvini jud. Buzău. (Tem. Nr. 1190/942).

Devizul de 600.000 lei, pentru consolidarea după cutremur şi de 7.500 lei pentru lucrări de întreţinere la biserica parohială Sf. Împăraţi din comuna Coslegi, jud. Prahova. (Tem. Nr. 814/942).

Devizul de 100.000 lei, pentru lucrări de consolidare şi întreţinere la biserica Catane-Cieşti com. Pădureţi jud. Argeş. (Tem. Nr. 1250/942).

www.dacoromanica.ro

Devizul de 370.000 lei, pentru mutarea şi reconstruirea întocmai a bisericii de lemn Sf. Nicolae din com. Stioboreni, jud. Vaslui. (Tem. Nr. 1309/942).

Devizul de 560.000 lei, pentru mutatul bisericii de vălătuci şi lemn, Cuvioasa Paraschiva din comuna Dobârceni jud. Vaslui. (Tem. Nr. 1575/942).

b) Majorări de devize: dela 520.000 lei la 670.000 lei şi dela 270.000 lei la 1.100.000 lei, precum şi modificarea preţurilor unitare, pentru reparaţia bisericilor din Borzeşti şi Slobozia Mielu, jud. Bacău, la cererea parohiei, motivată prin decizia Oficiului Central de Licitaţie. (Tem. Nr. 1023/942).

— Dela 568.000 lei la 1.180.000 lei, pentru repararea bisericii Maicii Precista din Ploeşti. (Tem. Nr. 1294/942).

— Dela 550.000 lei la 950.000 lei, pentru restaurarea bisericii Sf. Impăraţi din Corneşti, jud. Dâmboviţa. (Tem. Nr. 1432/942).

c) Se aprobă devizul în valoare de 28.844 lei pentru lucrări de consolidare şi de 151.156 lei pentru lucrări de îmbunătăţire şi întreţinere, la biserica Sf. Voevozi din satul Meculeşti, comuna Găvana, jud. Argeş. (Tem. Nr. 1125/942).

V. Se aprobă următoarele devize întocmite de Serviciile Tehnice Judeţene:

Devizul de 190.000 lei, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii parohiei Copou-Podgoria, jud. Iaşi. (Tem. Nr. 1215/942).

Devizul de 112.741 lei, pentru lucrări de întreţinere, la mănăstirea Durău jud. Neamţ. (Tem. Nr. 1157/942).

PROCES-VERBAL Nr. 10

ŞEDINŢA DIN 2 OCTOMBRIE 1942

Preşedinte: Al. Lapedatu.

Membri prezenţi: V. Ştefănescu, G. Oprescu, S. Lambrino. A. Sacerdoţeanu.

Secretarul Comisiunii: Victor Brătulescu.

Şedinţa se deschide la orele 11,30.

Comisiunea aprobă propunerile d-lui profesor Al. Borza, prezentate cu avizul d-lui profesor S. Lambrino şi cu notele d-lui A. Sacerdoţeanu. Propunerile d-lui Borza vor fi trimise în copie d-lui C. Daicovici, spre a lua cunoştinţă de ele.

www.dacoromanica.ro

D-l profesor Al. Borza va fi numit membru corespondent al Comisiunii pentru Transilvania şi Banat (Tem. Nr. 1570/942, 2101/942, 2512/942 şi 2514/942).

Se aprobă avizul d-lui profesor S. Lambrino, cu privire la împădurirea suprafeţei din jurul cetăţii Histria, cerută de Casa Pădurilor cu adresa Nr. 30.531/942.

Se va răspunde Casei Pădurilor că faţă de importanţa arheologică a cetăţii Histria, urmează a se renunţa la ideea împăduririi terenurilor arătate. Aceste împăduriri s'ar putea face totuşi în islazul dela sudul Cetăţii şi departe de incinta acestei cetăţi (Tem. Nr. 833 şi 2513/942).

Comisiunea îşi însuşeşte memoriul întocmit de d-l profesor S. Lambrino, cu privire la trimiterea a doi bursieri pentru restaurări de tablouri. Acest memoriu va fi înaintat în copie Ministerului Culturii Naţionale, recomandându-se trimiterea a doi pictori, care ar putea fi găzduiţi la şcoala română din Roma, ca membri ospitanţi (Tem. Nr. 2515/942).

Se aprobă memoriul d-lui Al. Bărcăcilă, membru corespondent al Comisiunii Monumentelor Istorice, cu privire la exproprierile cerute pentru castrul roman. In ce priveşte conservarea termelor, lucrările se vor executa sub supravegherea Comisiunii Monumentelor Istorice (Tem. Nr. 2439/942).

Muzeul dela Târgovişte se va completa cu obiectele adunate la Muzeul din Curtea Mitropoliei, în condiţiunile pe care Comisiunea găseşte necesar a le fixa Primăriei oraşului şi anume:

1. Se va lămuri situaţia juridică a Muzeului.

2. Se vor face exproprierile din faţa bisericii Stelea;

3. Suma la care se va evalua clădirea actualului muzeu dela Mitropolie, se va consemna pe seama Comisiunii, care se ocupă şi cu organizarea muzeului. Din Comitetul Muzeului, va face parte d-l profesor G. Oprescu (Tem. Nr. 2219/2381/942).

Se aprobă proiectul şi devizul pentru lucrările dela biserica Sf. Ioan din Piatra Neamţ.

Se intervine din nou pentru plata jetoanelor de prezenţă, arătându-se că membrii altor comisiuni primesc aceste jetoane.

Se va cere d-lui arhitect Atanasescu, să răspundă la referatul întocmit de d-l Teodoru şi aprobat de d-l Preşedinte, cu privire

www.dacoromanica.ro

la lucrările de restaurare dela biserica din Arpaşul-de-Sus jud. Făgăraş (Tem. Nr. 2495/942).

Se ia act şi se aprobă avizele date de Subcomisiunea tehnică, după cum urmează:

I. Se aprobă condiţiunile speciale, dispoziţiunile şi îndrumările, instrucţiunile, referatele, devizele, planurile, proiectele şi propunerile d-lui arhitect şef Horia Teodoru după cum urmează:

a) Condiţiunile speciale privitoare la:

— Executarea lucrărilor dela biserica parohiei Godineşti, jud. Dorohoi. (Tem. Nr. 1616/942).

— Lucrările de restaurare ale soclului şi pereţilor bisericii de lemn din parohia Sagna, jud. Roman. (Tem. Nr. 1632/942).

— Executarea lucrărilor de zugrăvire la Biserica Episcopală din Curtea-de-Argeş. (Tem. Nr. 81/942).

— Executarea, după devizul aprobat de Comisiune, a lucrărilor de restaurare dela biserica Cuvioasa Paraschiva din Târgul Frumos. (Tem. Nr. 1719/942).

— Lucrările de restaurare ale bisericii din Parohia Popricani jud. Iaşi, (Tem. Nr. 1691/942).

b) Dispoziţiunile date la faţa locului, privitoare la deschiderea celor două ferestre din registrul superior al altarului bisericii Sf. Gheorghe Nou din Bucureşti. (Tem. Nr. 1672/942).

— Dispoziţiunile pentru restaurarea, în vederile Comisiunii, a faţadelor originale ale bisericii din Grădiştea-Măxineni, jud. Ilfov. (Tem. Nr. 8081/942).

c) Indrumări şi instrucţiuni privitoare la:

— Restaurarea bisericei Donie din Focşani. (Tem. Nr. 1709/942).

— Executarea lucrărilor de restaurare la biserica parohiei Băduleşti jud. Dâmboviţa (Tem. Nr. 1756/942).

— Instrucţiunile suplimentare pentru construirea lucrărilor dela Mănăstirea Cetăţuia din Iaşi. (Tem. Nr. 1844/942).

d) Referatele şi directivele privitoare la executarea lucrărilor dela biserica Ienii din Bucureşti. (Tem. Nr. 1663/942).

e) Referatul privitor la facerea coşurilor şi a lucrărilor suplimentare dela biserica Sf. Episcopie din Huşi. (Tem. Nr. 1518/942).

www.dacoromanica.ro

— Referatul făcut împreună cu d-l arhitect Ştefan Balş, pentru lucrările dela bisericile: Sf. Athanasie şi Chiril, Barnovschi, Nicoriţa, şi Curelari din Iaşi. (Tem. Nr. 1674/942).

f) Devize.

Devizul de 250.000 lei, pentru lucrări de consolidare şi întreţinere la biserica Sfântul Ioan Botezătorul din comuna Ştefăneşti, jud. Muscel. (Tem. Nr. 1495/942).

Devizul de 200.000 lei şi referatul pentru biserica parohiei Bascov, jud. Argeş. (Tem. Nr. 1272/942).

Devizul de 150.000 lei, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii din Văleni Dâmboviţa, jud. Muscel. (Tem. Nr. 297/942).

Devizul de 206.000 lei şi referatul, pentru restaurarea învelitoarei bisericii Arbora din Bucovina. (Tem. Nr. 1858/942).

Devizul de 195.000 lei şi planul pentru restaurarea bisericii din Smăuţii-de-Jos, din Bucovina. (Tem. Nr. 157/942).

Devizul de 770.446 lei şi condiţiile speciale adăugate, pentru restaurarea clopotniţei şi bisericii Sf. Nicolae din Chilia, jud. Ismail (Tem. Nr. 1786/942).

Devizul de 100.000 lei şi planul, pentru restaurarea ferestrelor bisericii Sf. Onufrie din Mânăstioara, jud. Rădăuţi. (Tem. Nr. 1881/942).

Devizul de 197.000 lei, pentru lucrările de zugrăvire la biserica Izvorul-de-Sus, jud. Argeş. (Tem. Nr. 2060/1942).

Devizul de 140.000 lei şi planul, pentru restaurarea bisericii de lemn Sf. Nicolae din Cernăuţi. (Tem. Nr. 1820/942).

g) Devizul descriptiv al parohiei Sf. Nicolae Domnesc din Iaşi, cu completările aduse de d-l pictor I. Mihail şi cu condiţiile speciale redactate de d-l arhitect Horia Teodoru. (Tem. Nr. 1823/942).

Devizul descriptiv pentru executarea în regie, a lucrărilor de consolidare după cutremur a bisericii Mănăstirii Dealul, jud. Dâmboviţa. (Tem. Nr. 1755/942).

Devizul descriptiv întocmit în vederea restaurării fostei mănăstiri Aninoasa; (Se va întreba prefectura de ce nu s'au început lucrările). (Tem. Nr. 8128/942).

— Planul şi devizul descriptiv pentru restaurarea soclului bisericii Mănăstirii Suceviţa. (Tem. Nr. 1477/942).

h) Proiectul şi devizul pentru punerea în evidenţă a vechiului pridvor al bisericii Brezoianu din Bucureşti. (Tem. Nr. 2151/942).

www.dacoromanica.ro

i) Propunerile enumărate în ordinea din referat relativ la cererea Primăriei oraşului Târgovişte, pentru mutarea Muzeului din curtea Mitropoliei. (In niciun caz, colecţia dela mitropolie nu poate rămâne un timp cât de scurt neadăpostită). Inainte de eventuala dărâmare a actualului muzeu, trebuie asigurată adăpostirea colecţiunilor. (Tem. Nr. 2219/942).

j) Se aprobă instrucţiunile, referatul cu dispoziţiunile date, precum şi planurile referitoare la Casa Goleştilor, jud. Muscel după cum urmează:

— Instrucţiunile date la faţa locului, pentru continuarea cercetărilor la fundaţiile vechiului pridvor. (Tem. Nr. 1601/942).

— A lucrărilor de restaurare. (Tem. Nr. 1703/942).

— Pentru continuarea lucrărilor dela conac. (Tem. Nr. 1980/942).

— Pentru restaurarea pridvorului în forma lui actuală. (Tem. Nr. 1602/942).

— Referatul, cu dispoziţiunile date la faţa locului, pentru continuarea lucrărilor de restaurare. (Tem. Nr. 1722/942).

— Planurile pentru uşile clădirii dela intrare, a bolţilor camerei nr. 12 din corpul principal, pentru arcadele dintre camerile nr. 11 şi 10 la acelaşi corp şi pentru stâlpii pridvorului dela atenanse, precum şi pentru restaurarea conacului; (se cere întocmirea devizului şi proiectul pentru fierărie, clanţe, balamale etc. în fier forjat după modele vechi). (Tem. Nr. 2059/942).

— Planurile pentru lucrările în fier forjat a uşilor interioare şi a uşii exterioare, pentru conac. (Tem. Nr. 2139/942).

II. Se aprobă instrucţiunile, referatele şi devizele întocmite de d-l arhitect Ştefan Balş, după cum urmează:

a) Instrucţiunile privitoare la lucrările dela biserica Domnească din Târgovişte. (Tem. Nr. 1573/942).

b) Referate:

— Referatul prin care se cere ca parohia Deagu-de-Sus din jud. Argeş, să înainteze Ministerului devizul modificat, după aprobarea Comisiunii. (Tem. Nr. 1497/942).

— Referatul prin care se prevede dărâmarea caselor insalubre lipite de vechiul zid de incintă al bisericii Sf. Nicolae Domnesc din Iaşi. (Tem. Nr. 4018/942).

— Referatul pentru înaintarea unui deviz privind biserica parohială Sf. Cruce din Odobeşti. (Tem. Nr. 2272/942).

www.dacoromanica.ro

c) Devizul de 100.000 lei, verificat, pentru lucrări de consolidare, după cutremur, la biserica Sf. Dumitru Balş din Iaşi. (Tem. Nr. 1331/942).

III. Se aprobă condiţiunile speciale, instrucţiunile, referatele, devizele şi procesul-verbal ale d-lui arhitect Em. Costescu după cum urmează:

a) Condiţiunile speciale pentru lucrările de restaurare, la biserica fostei mănăstiri Comana, Vlaşca. (Tem. nr. 2030/942). Cele referitoare la lucrările în curs de executare, (Tem. nr. 2217/942) precum şi acela referitor la lucrările stăreţiei. Se va comunica şi Direcţiunii şcoalei instalate în localul fostei mănăstiri. (Tem. Nr. 2218/942).

b) Referatul şi situaţia definitivă de 157.815 lei, pentru lucrările executate. (Tem. Nr. 1669/942.)

Devizul de 290.000 lei, pentru lucrări de restaurare la clădirile din incintă, la biserica Stavropoleos din Bucureşti. (Tem. Nr. 2129/942).

— Devizul de 500.000 lei (cu referatul d-lui arhitect H. Teodoru), pentru lucrările de restaurare necesare la clopotniţă. (Tem. Nr. 1638/942) şi majorarea dela 1.350.000 la 2.130.000, analiza preţurilor şi referatul pentru restaurarea bisericii Snagov-Ilfov. (Tem. Nr. 1638/942).

c) Condiţiunile speciale.

Pentru executarea lucrărilor de restaurare dela biserica filială Adormirea Maicii Domnului din comuna Galicea, jud. Argeş. (Tem. Nr. 1656/942).

— Pentru lucrările de restaurare ale bisericei din comuna Călineşti, jud. Muscel, precum şi devizul de 42.000 lei trimis de parohie. (Tem. Nr. 1624/942).

— Pentru lucrările în curs de execuţie, la biserica Grădiştea-Măxineni jud. Ilfov. (Tem. Nr. 1968/942).

d) Instrucţiunile date în vederea executării lucrărilor dela biserica din com. Brebu, jud. Prahova. (Tem. Nr. 1652/942).

e) Referatul privitor la lucrările de consolidare ale clopotniţei Mănăstirii din Vălenii-de-Munte jud. Prahova. (Tem. Nr. 1564/942).

f) Devizul de 1.000.000 lei, pentru biserica Naşterea Maicii Domnului şi cel de 800.000 lei, pentru biserica Vovidenia, ambele din Odobeşti, cu modificările aduse. (Tem. Nr. 2079/942).

www.dacoromanica.ro

— Devizul de 145.000 lei, pentru biserica Sf. Nicolae şi 266.000 lei, pentru biserica Cuvioasa Paraschiva din comuna Măldaru jud. Olt, cu îndreptările făcute. (Tem. Nr. 2108/942).

— Majorarea devizului dela 246.000 lei la 440.000 lei, precum şi condiţiunile speciale, pentru lucrările dela biserica comunei Valea Danului, jud. Argeş. (Tem. Nr. 2023/942).

— Completarea făcută la devizul bisericii vechi Adormirea Maicii Domnului din R.-Sărat. (Tem. Nr. 1834/942).

— Devizul de 305.000 lei, trimis de Episcopie cu modificările aduse de d-l arhitect Em. Costescu, pentru restaurarea bisericii parohiale din Drăgoeşti, jud. Olt. (Tem. Nr. 2045/942).

g) Devizul descriptiv pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii parohiei Pleşoiu-Flămânda din comuna Galicea, jud. Argeş. (Tem. Nr. 2066/942).

h) Procesul-verbal încheiat la faţa locului, pentru predarea materialelor, tablă veche de aramă şi lemnărie de şarpantă, provenită dela turla Pantocratorului bisericii episcopale din Huşi. (Tem. Nr. 2082/942).

IV. Se aprobă devizele, planurile şi proiectele întocmite de d-l conductor arhitect V. Moisescu, după cum urmează:

a) Devizul de 650.000 lei, pentru lucrări de consolidare după cutremur a Muzeului de Artă Religioasă. (Tem. Nr. 1064/942).

— Devizul de 300.000 lei, pentru restaurarea bisericii Schitului Lespezi, jud. Prahova. (Tem. Nr. 948/942).

— Devizul de 40.000 lei, pentru lucrări suplimentare la biserica Sf. Sava din Iaşi. (Tem. Nr. 1658/942).

— Devizul de 470.000 lei, pentru lucrări de sistematizare la biserica Mazili, jud. Prahova. Actualul monument se va păstra în starea de astăzi, până când parohia va strânge fondurile necesare acestei lucrări). (Tem. Nr. 658/942).

— Devizul de 345.000 lei, pentru lucrări suplimentare la biserica parohiei Albeşti-Paleologu jud. Prahova, lucrări ce se vor executa din fondurile parohiei. (Tem. Nr. 2123/942).

— Devizul de 1.830.000 lei pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii Parohiei Valea Hogei, jud. Vaslui. (Tem. Nr. 1813/942).

— Devizul de 670.000 lei, pentru consolidarea după cutremur a bisericii şi clopotniţei Sf. Nicolae din Fâstâci, jud. Vaslui. (Tem. Nr. 1653/942).

www.dacoromanica.ro

— Devizul de 40.000 lei, pentru lucrări suplimentare de întreţinere, la biserica parohială Cuvioasa Paraschiva din comuna Chiojdeanca jud. Prahova. (Tem. Nr. 2071/942).

— Devizul de 240.000 lei, pentru lucrări de restaurare la biserica fostei mănăstiri Galata, jud. Iaşi. (Tem. Nr. 2253/942).

— Devizul de 120.000 lei, pentru restaurarea caselor Mănăstirii Vărzăreşti, jud. R.-Sărat. (Tem. Nr. 1757/942).

b) Planurile şi devizele în valoare de:

— 40.000 lei, pentru consolidarea bisericii de zid şi 500.000 lei, pentru mutatul bisericii de lemn din parohia Poiana jud. Ialomiţa. (Tem. Nr. 1423/942).

— 350.000 lei, pentru lucrări de consolidare la biserica parohială Ploeştiori, jud. Prahova. (Tem. Nr. 1016/942).

— 740.000 lei, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii Sf. Treime din Năeni-Roşca jud. Buzău. (Tem. Nr. 1388/942).

— 200.000 lei, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii parohiale Sf. Treime din comuna Măgurele, cătunul Gherman, jud. Ilfov. (Tem. Nr. 1293/942).

— 950.000 lei, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii parohiale Câmpurile, jud. Ilfov, urmând a se face formele de clasare ale monumentului. (Tem. Nr. 2035/942).

— 390.000 lei, pentru restaurarea bisericii Ruginești, jud. Putna. (Tem. Nr. 1216/942).

— 430.000 lei, pentru lucrări de consolidare, după cutremur, la biserica Adormirea Maicii Domnului din parohia Cândeşti jud. Buzău. (Tem. Nr. 1708/942.

c) Proiectul întocmit pentru pridvorul bisericii Sf. Gheorghe Focşani. (Tem. Nr. 1689/942).

V. Se aprobă planul şi devizele d-lui arhitect Sterie Becu, după cum urmează:

— 590.000 lei, pentru restaurarea bisericii episcopale din Buzău. (Tem. Nr. 1082/942).

— 1.000.000 lei pentru clopotniţa bisericii Jalaboi, cu observaţia ca zidăria pereţilor scării dela clopotniţă să se facă cu mortar de ciment şi să se reducă proporţia de ciment la restul zidurilor. (Tem. Nr. 1617/942).

www.dacoromanica.ro

VI. Se aprobă devizul d-lui arhitect I. L. Atanasescu de 65.000 lei, pentru lucrări de întreţinere la biserica din comuna Cârţişoara jud. Făgăraş. (Tem. Nr. 1565/942).

VII. Se aprobă referatul şi caietul de sarcini deviz al d-lui pictor I. Mihail:

a) Referatul privitor la lucrările de pictură dela biserica Sf. Dumitru din Bucureşti.

b) Caietul de sarcini deviz, în valoare de 550.000, pentru restaurarea picturii vechi şi refacerea picturii dela turlă şi restul bisericii Postelnicu Fir, din oraşul Craiova, cu recomandarea ca să păstreze pictura veche şi mai ales ctitorii. (Tem. Nr. 1418/942).

VIII. Se aprobă oferta d-lui pictor Paul Popescu-Molda pentru executarea lucrării de restaurare a picturii bisericii Bascov, din jud. Argeş. (Tem. Nr. 1827/942).

IX. Se aprobă devizele, proiectele, cererile parohiilor şi bisericilor după cum urmează:

a) Devizele în valoare de:

370.000 lei, pentru biserică şi de 44.114 pentru pridvorul bisericii filiale Adormirea Maicii Domnului (Berceni) din Vălenii de Munte. (Tem. Nr. 1554/942).

— 490.000 lei, pentru lucrări de consolidare, după cutremur, a clopotniţei bisericii Mănăstirea din Vălenii-de-Munte menţinându-se din zidărie şi cadre de beton armat, partea de sus a turlei. (Tem. Nr. 1554/942).

— 425.000 lei, pentru lucrări de restaurare la biserica Sf. Mina din Bucureşti, parohia urmând a angaja lucrarea cu avizul O.C.L. (Tem. Nr. 1768/942).

— 630.000 lei, pentru restaurarea bisericii Sfinţii 40 Mucenici din Iaşi. (Tem. Nr. 1787/942).

— 280.000 lei, pentru lucrări de restaurare la biserica Sf. Voevozi din Focşani. (Tem. Nr. 1877/942).

— 40.000 lei, pentru lucrări de restaurare la biserica Precista din Bacău. (Tem. Nr. 1688/942).

— 325.000 lei, pentru lucrări de restaurare la biserica Apostol din Bucureşti. (Tem. Nr. 2019/942).

— 85.255 lei, pentru lucrări de restaurare la biserica Sf. Andrei din Iaşi. Parohia va trimite proiecte spre aprobare, pentru transformările cerute. (Tem. Nr. 1930/942).

www.dacoromanica.ro

— 636.000 lei, pentru lucrări de restaurare ale bisericii Sf. Gheorghe Suseni din Târgovişte. (Tem. Nr. 2018/942).

— 113.500 lei, pentru lucrări de restaurare la biserica Sf. Ioan Gură de Aur din Iaşi. (Tem. Nr. 1888/942).

— 304.964,25 lei, pentru lucrările necesare bisericii Sf. Voevozi din parohia Păţeşti, comuna Moviliţa jud. Putna. (Tem. Nr. 2113/942).

— 100.000 lei, pentru restaurarea bisericii Schitul Runc din jud. Neamţ. (Tem. Nr. 2100/942).

— 577.500 lei, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii parohiei Curtea Domnească din Târgovişte. Să se completeze la articolele 2 şi 5 proporţia de var şi ciment. (Tem. Nr. 2150/942).

— Majorarea dela 90.000 lei la 105.000 lei a devizului bisericii parohiei Negoeşti, jud. Ilfov. (Tem. Nr. 1706/942).

— Majorarea la 640.000 lei, dela 300.000 lei, a devizului bisericii Sf. Constantin şi Elena din Slobozia-Moara jud. Dâmboviţa. (Tem. Nr. 1920/942).

Devizul de 120.000 lei, trimis de Epitropia Sf. Spiridon din Iaşi pentru lucrări de consolidare după cutremur la biserica Schitul Măgura Ocnei din jud. Bacău. (Tem. Nr. 1569/942).

— Devizul de 839.588 lei, trimis de Sf. Episcopie a Buzăului, pentru lucrări de consolidare şi întreţinere, după cutremur, la palatul episcopiei din Buzău. (Tem. Nr. 2165/942).

b) Cererea pentru ferestrele dela altar ale bisericii Sf. Gheorghe Nou din Bucureşti. (Tem. Nr. 1703/942).

c) Rezultatul tratării prin bună învoială, făcută de Mănăstirea Vărzăreşti jud. R.-Sărat, pentru angajarea lucrărilor de restaurare. (Tem. Nr. 1633/942).

X. Se aprobă devizele şi planurile, întocmite de Serviciile tehnice judeţene după cum urmează:

a) Devizele în valoare de:

160.000 lei, întocmit de Serviciul tehnic Tecuci, pentru lucrări de consolidare, după cutremur, la biserica din satul Medeleni, comuna Godineşti, jud. Tecuci. (Tem. Nr. 1344/942).

— 230.000 lei, după devizul aprobat de Comisiune, pentru lucrări de consolidare la biserica parohiei Chiojdeanca jud. Prahova. (Tem. Nr. 1567/942).

www.dacoromanica.ro

— 21.000 lei, pentru lucrările de restaurare la arhondăria Mănăstirii Bogdana, jud. Bacău. (Tem. Nr. 2012/942).

— 160.000 lei, pentru restaurarea bisericii parohiei Sf. Nicolae, din Micleşti, jud. Vaslui. (Tem. Nr. 1936/942).

— 41.000 lei, pentru restaurarea bisericii parohiei Măreşti, jud. Bacău. (Tem. Nr. 2140/942).

— 19.500 lei, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii din com. Bogdăneşti Oituz, jud. Bacău. (Tem. Nr. 2188/940).

— 120.000 lei, pentru lucrări de restaurare la biserica parohiei Buda-Mare jud. Dorohoi. (Tem. Nr. 2183/942).

b) Planul şi devizul de 400.000 lei, pentru mutarea bisericii de lemn din parohia Bereasa, jud. Vaslui. (Tem. Nr. 1895/942).

XI. Se aprobă devizul întocmit de Direcţia Arhitecturii din Primăria Municipiului Bucureşti, în valoare de 800.000 lei, pentru lucrări de restaurare la biserica Sf. Nicolae din Băneasa. (Tem. Nr. 1596/942).

XII. Se aprobă devizul în valoare de 620.000 lei, întocmit de Serviciul tehnic municipal pentru lucrări de întreţinere la Muzeul Cuza Vodă din Iaşi. Se recomandă să se execute cu precădere lucrări în valoare de 62.900 lei, la acoperiş şi la instalaţiuni. (Tem. Nr. 1879/942).

XIII. Se aprobă avizul Contenciosului, pentru lichidarea lucrărilor de consolidare provizorie, dela biserica şi clopotniţa fostei mănăstiri Cotroceni. (Tem. Nr. 2127/942).

XIV. Aprobări pentru majorări de devize la următoarele biserici:

a) Dela 56.000 lei la 230.000 lei, pentru lucrările de restaurare la biserica din comuna Novaci jud. Vlaşca. (Tem. Nr. 1594/942).

— Dela 60 lei, preţul unitar, la 100 lei, pentru capitolul I, din devizul de restaurare al clopotniţei bisericii Târca din Bucureşti. (Tem. Nr. 1560/942).

— Dela 695.000 lei la 820.000 lei, pentru biserica Târca din Bucureşti. (Tem. Nr. 1807/942).

— Dela 110.000 lei la 590.000 lei, pentru restaurarea bisericii de vălătuci, din Deleşti jud. Vaslui. (Tem. Nr. 1464/1942).

— Dela 501.000 lei la 820.000 lei, pentru restaurarea bisericii parohiei Sf. Vasile din Pădureţi-Vărsătura, jud. Putna. (Tem. Nr. 1710/942).

— Dela 97.000 lei la 220.000 lei, pentru lucrările de consolidare, după cutremur, ale bisericii Udricani din Bucureşti. (Tem. Nr. 1852/942).

www.dacoromanica.ro

— Dela 143.000 lei la 205.000 lei, pentru lucrări de consolidare după cutremur, ale bisericii Bohari-Mălureni, din jud. Argeş. (Tem. Nr. 1871/942).

— Dela 300.000 lei la 600.000 lei, pentru biserica Cuvioasa Paraschiva şi dela 90.000 lei la 160.000 lei, pentru biserica Buna Vestire, ambele în comuna Valea Scheilor-Tohani, jud. Buzău. (Tem. Nr. 2132/942).

— Dela 340.000 lei la 620.000 lei, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii Chiţorani din jud. Prahova. Se va preciza preţul unitar şi cantitatea la capitolul 10. (Tem. Nr. 2112/942).

XV. Aprobări de devize, planuri, proiecte, recepţii definitive şi provizorii, construcţii, pentru diferite biserici:

a) Devize în valoare de:

— 520.000 lei, pentru restaurarea bisericii Sf. Teodor din Iaşi. (Tem. Nr. 1690/942).

— 570.000 lei, pentru restaurarea bisericii Sf. Constantin şi Elena din Iaşi. (Tem. Nr. 1331/942).

— 694.300 lei, pentru restaurarea bisericii Sf. Vineri din Târgovişte. Se recomandă a se aduce la îndeplinire îndreptările cerute anterior de Comisiune. (Tem. Nr. 1670/942).

— 1.200.000 lei şi 200.000 lei, pentru lucrări de restaurare la biserica Sf. Gheorghe Focşani. (Tem. Nr. 1691/942).

— 109.848 lei, pentru restaurarea bisericii Sf. Pantelimon din Iaşi. (Tem. Nr. 1680/942).

— 160.000 lei, pentru restaurarea bisericii Cioranii de Jos jud. Prahova. (Tem. Nr. 1780/942).

b) Planurile şi devizele de 259.893 lei şi 195.000 lei, pentru lucrări de restaurare la biserica Sf. Nicolae Schei din Braşov. (Tem. Nr. 1806/942).

c) Proiectul simplificat pentru casa parohială a bisericii Sf. Gheorghe din Focşani. Parohia va comunica planul de situaţie (tem. Nr. 1690/942) şi cel de paravane mobile, pentru închiderea, în timpul iernii, a pridvorului deschis dela biserica din Izvorul-de-Sus jud. Argeş. (Tem. Nr. 1979/942).

d) Procesele-verbale de recepţie definitivă pentru lucrări de 73.631 lei, la biserica Sf. Ştefan din Bucureşti, (Tem. Nr. 1493/942) şi de recepţie provizorie de 157.815 lei de lucrări executate la biserica Stavropoleos din Bucureşti. (Tem. Nr. 1669/942).

www.dacoromanica.ro

e) Lucrări diferite:

XVI. Se ia act de aprobarea dată de O.C.L., pentru angajarea lucrării de restaurare a picturii bisericii Mântuleasa din Bucureşti, după devizul aprobat de Comisiune. (Tem. Nr. 1725/942).

XVII. Nu se aprobă ridicarea unei turle de zidărie la pronaosul bisericii Târca din Bucureşti. (Tem. Nr. 1878/942).

I. Se aprobă dispoziţiunile, instrucţiunile şi condiţiunile speciale ale d-lui arhitect şef Horia Teodoru precum urmează:

a) Dispoziţiunile date la faţa locului, în ziua de 15—16 Septembrie a.c. pentru continuarea lucrărilor la conacul Goleştilor. (Tem. Nr. 2290/942).

b) Instrucţiunile date la faţa locului, în ziua de 18 Septembrie a.c., pentru racordarea zidului de susţinere la biserica Bucur din Bucureşti. (Tem. Nr. 2305/942).

c) Condiţiunile speciale pentru executarea lucrărilor în valoare de 267.000 lei, după devizul întocmit de Serviciul tehnic judeţean, pentru biserica Înălţarea Domnului din satul Molniţa, comuna Dunca jud. Dorohoi. (Tem. Nr. 2341/942.

d) Planurile de execuţie privitoare la pridvor şi la ferestrele metalice ale turlei clopotniţei, precum şi condiţiile speciale de execuţie ale acestor proiecte, întocmite împreună cu d-l conductor arhitect V. Moisescu, pentru Biserica Episcopală din Huşi. (Tem. Nr. 2319/942).

II. Se aprobă devizul şi condiţiunile speciale ale d-lui arhitect Em. Costescu.

a) Devizul de 50.000 lei, pentru lucrări suplimentare la biserica din comuna Grădiştea-Măxineni, jud. Ilfov. (Tem. Nr. 2362/942).

b) Condiţiunile speciale pentru continuarea a două coşuri pentru sobe, în biserica Sf. Nicolae din com. Baloteşti, jud. Ilfov. (Tem. Nr. 2251/942) şi condiţiunile speciale pentru lucrările în curs la biserica Grădiştea-Măxineni, jud. Ilfov. (Tem. Nr. 2237/942).

III. Se aprobă procesul-verbal de recepţie provizorie în valoare de 108.000 lei, încheiat de d-l arhitect Ştefan Balş ca delegat al Comisiunii, pentru lucrări executate în anul 1940 la biserica Sf. Sava din Iaşi, precum şi plata sumei ce se mai cuvine antreprenorului după reţinerea de 6% pentru anul de întreţinere. Nu se aprobă scăderea rabatului obţinut prin licitaţie. (Tem. Nr. 2181/942).

www.dacoromanica.ro

IV. Se aprobă proiectul şi devizele întocmite de d-l conductor arhitect Moisescu.

a) Devizele în valoare de:

— 1.350.000 lei, şi proiectul de adâncire al unui pridvor, pentru biserica parohială Buna Vestire din comuna Rădeni, jud. Iaşi. (Tem. Nr. 1496/942).

— 14.000 lei, pentru lucrări suplimentare la biserica parohiei Conţeşti, jud. Dâmboviţa. (Tem. Nr. 2247/942).

— 440.000 lei, pentru construirea unui pridvor adăugat, la biserica Adormirea Maicii Domnului din parohia Ungureni, jud. Prahova. (Tem. Nr. 2002/942).

V. Se aprobă următoarele devize ale serviciilor tehnice judeţene în valoare de:

— 80.000 lei pentru dărâmarea chiliilor Schitului Brazi, din comuna Panciu, jud. Putna, cu condiţia ca să se facă un acoperiş provizoriu pentru proteguirea bolţilor paraclisului. (Tem. Nr. 2288/942).

— 920.000 lei, pentru consolidări la biserica din satul Petreşti, com. Păncești, jud. Bacău. (Tem. Nr. 2274/942).

— 145.000 lei, pentru biserica parohiei Răcătău, jud. Bacău. (Tem. Nr. 2275/942).

— 267.000 lei, pentru biserica Adormirea Maicii Domnului din Pătrăşcani, comuna Râpile, jud. Bacău. (Tem. Nr. 2186/942).

— 58.000 lei, pentru biserica filială Sf. Nicolae din parohia Precista Tg.-Ocna, cu modificarea adusă de Serviciul Tehnic al Comisiunii. (Tem. Nr. 2291/942).

— 435.000 lei, cu modificările aduse de Serviciul Tehnic al Comisiunii pentru biserica din satul Călugăra, jud. Bacău. (Tem. Nr. 2184/942).

— 400.000 lei, întocmit de Serviciul Tehnic al oraşului Vaslui, deviz verificat de d-l arhitect Em. Costescu, pentru restaurarea bisericii din satul Bâcu com. Ipatele din jud. Vaslui. (Tem. Nr. 2281/942).

VI. Se aprobă devizul de 230.040 lei, trimis de parohie, pentru lucrări de restaurare la biserica Schitu Măgureanu din Bucureşti, urmând ca pisania bisericii să fie declarată obiect istoric. (Tem. Nr. 2244/942).

www.dacoromanica.ro

VII. Se aprobă majorarea dela 200.000 lei la 800.000 lei a devizului mănăstirii Răchitoasa şi dela 180.000 lei la 600.000 lei a devizului pentru mănăstirea Pângăraţi, pentru a se trimite instituţiilor cari le folosesc. (Tem. Nr. 2195/942).

PROCES-VERBAL Nr. 11 ŞI 12

ŞEDINŢA DIN 4 NOEMBRIE 1942

Preşedinte: AL. LAPEDATU.

Membri prezenţi: P. ANTONESCU, V. ŞTEFĂNESCU, GH. OPRESCU, A. SACERDOŢEANU.

Secretarul Comisiunii: VICTOR BRĂTULESCU.

Şedinţa se deschide la ora 11. Comitetul de redacţie al publicaţiilor Comisiunii ia în discuţie materialul dat la tipar pentru Buletinul şi Anuarul Comisiunii.

Se aprobă proiectul de copertă propus de d-l Ghika-Budeşti, pentru studiul d-sale: Essai de synthèse sur l'architecture religieuse de la Valachie.

Coperta propusă urmează să fie folosită numai pentru extrasul studiului menţionat.

Se va publica o listă a monumentelor cuprinse în Anuarul din 1914 şi cel din 1915, după care se va tipări lista noilor monumente istorice. Se va tipări de asemenea lista monumentelor declasate.

La şedinţa viitoare se va prezenta tabla de materii pentru Anuar.

D-l profesor I. Minea va fi rugat să trimeată, odată cu manuscrisul studiului d-sale, şi jurnalul săpăturilor dela Cetatea Neamţului.

Comisiunea aprobă propunerile de mai sus ale Comitetului de redacţie şi intră în ordinea de zi.

Se va interveni din nou la Ministerul Apărării Naţionale pentru a se răspunde Comisiunii dacă a încuviinţat să se facă lucrările de la biserica Mihai Vodă, lucrări pe care parohia le execută la biserica menţionată, fără aprobarea Comisiunii Monumentelor Istorice.

Lucrările de reparaţiuni dela clopotniţa Sf. Patriarhii, se vor executa în regie de Serviciul Tehnic al Comisiunii, dacă Serviciul respectiv al Sf. Patriarhii nu începe imediat aceste lucrări. Se ia act de proiectul de decret-lege, înaintat de Ministerul de Interne cu privire la trecerea în patrimoniul Ministerului Apărării Naţionale, a cetăţii Râşnov, de pe teritoriul comunei cu acelaşi nume. Legea

www.dacoromanica.ro

Comisiunii nu se opune la astfel de donaţiuni. In ce priveşte scopul şi condiţiunile donaţiunii, Comisiunea face următoarele obiecţiuni:

Transformarea interiorului cetăţii nu este posibilă fiindcă aceasta ar modifica vechiul caracter de cetate medievală, iar legea de conservare şi restaurare a monumentelor istorice opreşte atari transformări. Legea menţionată mai prevede că orice restaurare şi chiar simple reparaţiuni la monumentele istorice, nu se pot face decât după planuri aprobate de Comisiune şi sub directa ei supraveghere.

Adresei Nr. 1227/942, a Administraţiei Casei M. S. Regelui, se răspunde că s'a luat act cu deosebită satisfacţie că M. S. Regina Elena se interesează în chip deosebit de lucrările pentru restaurarea bisericii fostei mănăstiri Cotroceni. Comisiunea deleagă pe d-l arhitect P. Antonescu să supravegheze planurile şi proiectele de restaurare şi să fie la dispoziţia M. S. Reginei Elena, spre a lua cunoştinţă de dorinţele M. Sale.

La adresa Ministerului de Interne, înaintată pe baza raportului Primăriei Municipiului Craiova, pentru transferarea d-lui arhitect I. L. Atanasescu, la Primăria menţionată, Comisiunea este de acord însă nu poate aviza decât în momentul când se va găsi un înlocuitor.

Se aprobă propunerile primăriei Târgovişte, cu privire la Muzeul dela biserica Stelea şi cu privire la muzeul dela Mitropolie prezentate în şedinţă de d-l C. Dimitriu, membru corespondent al Comisiunii Monumentelor Istorice, pentru jud. Dâmboviţa.

Se aprobă clasarea ca monument istoric a casei Sfatului din Braşov, urmând a se comunica Ministerului pentru a se proceda la întocmirea decretului de clasare. (Nr. 2803/942).

Se aprobă avizul Contenciosului, privitor la d-l Em. Mempiot pentru care se va interveni la Onor. Minister în vederea acordăriii unei retribuţii care să echivaleze cu salariul actual (Tem. Nr. 2639/942).

Se ia act şi se aprobă avizele date de Subcomisiunea tehnică, cu privire la: referatele, condiţiunile speciale, dispoziţiunile şi devizele d-lui arhitect şef Horia Teodoru după cum urmează:

a) Referate:

— Dărâmarea pridvorului adăugat şi cercetarea formelor originale ale pridvorului vechi la biserica Stolnicul din Târgovişte. (Tem. Nr. 2426/942).

www.dacoromanica.ro

— Racordarea zidurilor de incintă şi drişcuitul tencuielilor la clopotniţa bisericii Târca, din Bucureşti. (Tem. Nr. 2523/942).

— Lucrările necesare la biserica Bucur. (Tem. Nr. 2728/942).

— Proiectul nr. 5, întocmit de d-l arhitect D. Ionescu Berechet, pentru refacerea laturei de Vest a pridvorului bisericii Sf. Mănăstiri Căldăruşani, făcându-se în prealabil releveul exact al stării actuale şi cu urmele vechiului pridvor. (Tem. Nr. 2663/942).

— Referatele relative la lucrările de executat în vederea reînfiinţării Mănăstirei Plumbuita. (Tem. Nr. 2576/942) la proiectul pentru amenajarea şoselei de acces şi a terenului din jurul mănăstirii. Se trimite în copie, cu scopul de a se face variantă de proiect în vederile acestui referat, la care să se anexeze şi o evaluare de cost comparativă, între aceste două variante). (Tem. Nr. 2598/942).

— Referatul privitor la instalarea tuburilor electrice înainte de facerea tencuielilor la biserica episcopală din Huşi. (Tem. Nr. 2436/942). In ceea ce priveşte începerea lucrărilor de pictură ale bisericii se va da urmare celor arătate în referatul amintit. Scoaterea panourilor de păstrat, ale picturii Tătărescu, se putea face, fără nici o piedică până în prezent. (Tem. Nr. 2658/942).

Se va trimite la Ministerul Lucrărilor Publice şi al Comunicaţiilor, textul explicativ pentru lucrările dela Sf. Episcopie din Huşi. Se dă delegaţie d-lui arhitect St. Becu spre a merge la faţa locului. (Tem. Nr. 2437/942).

— Privitor la conacul Goleştilor din Muscel, se aprobă dispoziţiunile date în ziua de 10 Octombrie a.c., pentru continuarea lucrărilor (tem. Nr. 2578/942) şi referatul relativ la restaurarea turnului rotund. (Tem. Nr. 2692/942).

b) Condiţiunile speciale pentru refacerea cu şindrilă a acoperişului bisericii din parohia Vama-de-Jos, jud Câmpulung, Bucovina. (Tem. Nr. 2398/942).

c) Condiţiile speciale ale d-lui arhitect Horia Teodoru şi devizele întocmite de Serviciul Tehnic Judeţean în valoare de:

— 120.610 lei, pentru restaurarea bisericii parohiei Busuioceni jud. Dorohoi. (Tem. Nr. 2520/942).

— 800.000 lei, pentru restaurarea bisericii Izvorul Tămăduirii dela Sf. Schit Trotuşanu, com. Moviliţa jud. Putna. (Tem. Nr. 2277/942).

www.dacoromanica.ro

d) Condiţiile speciale ale planurilor şi devizul Consiliului tehnic judeţean în valoare de 1.550.000 lei, pentru restaurarea bisericii Sf. Gheorghe din comuna Lipovăţ, jud. Vaslui. (Tem. Nr. 2546/942).

II. Se aprobă planul, devizele şi proiectul d-lui arhitect Em. Costescu, după cum urmează:

a) Planul şi devizul de 540.000 lei, pentru restaurarea cu olane a acoperişului şi învelitoarei bisericii Târca din Bucureşti. (Tem. Nr. 2441/942).

b) Devizele în valoare de:

190.000 lei, pentru biserica Udricani din Bucureşti. (Tem. Nr. 2587/942).

— 607.000 lei, pentru clopotniţa şi arhondăria veche dela Ţigăneşti jud. Ilfov. (Tem. Nr. 2414/942).

— 195.950 lei, deviz întocmit de Serviciul Tehnic Judeţean, cu modificările aduse de d-l arhitect Em. Costescu pentru restaurarea bisericii Sf. Dumitru din Târgovişte. (Tem. Nr. 2482/942).

c) Proiectul pentru uşa dublă a bisericii Grădiştea Măxineni şi utilizarea cărămizii de formatul celei prezentate de antrepriză. (Tem. Nr. 2491/942).

III. Se aprobă devizele d-lui arhitect St. Becu în valoare de:

— 1.000.000 lei, pentru restaurarea bisericii Schitul Maicilor din Bucureşti. (Tem. Nr. 1854/942).

— 241.500 lei, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii din comuna Săcueni, judeţul Dâmboviţa. (Tem. Nr. 1958/942).

— 2.600.000 lei, deviz, întocmit de Serviciul Judeţean şi verificat de d-l arhitect S. Becu pentru lucrările de restaurare la Schitul Brazi, com. Panciu jud. Putna. (Tem. Nr. 2326/942).

IV. Se aprobă planurile şi devizele d-lui conductor-arhitect Moisescu după cum urmează:

— 220.000 lei, pentru restaurarea bisericii parohiale din satul Suharan, jud. Dorohoi. (Tem. Nr. 2229/942).

— 350.000 lei, pentru restaurarea bisericii din comuna Deduleşti jud. R.-Sărat. (Tem. Nr. 2145/942).

V. Se aprobă preţurile fixate de arhitectul diriginte, la devizul de 120.000 lei, pentru restaurarea, în formă originală, a bisericii Brezoianu din Bucureşti. (Tem. Nr. 2554/942).

www.dacoromanica.ro

VI. Se aprobă devizele întocmite de Serviciile tehnice judeţene după cum urmează:

— 450.000 lei, pentru restaurarea Schitului Stavnic din comuna Voineşti, jud. Iaşi. (Tem. Nr. 2404/942).

— 100.000 lei, pentru biserica parohiei Sinihău din comuna Horbova, jud. Dorohoi. (Tem. Nr. 2462/942).

— 435.000 lei pentru biserica parohiei Călugăra, jud. Bacău. (Tem. Nr. 2313/942).

— Planul şi devizul de 1.300.000 lei, pentru restaurarea bisericii Sf. Nicolae din comuna Drăgăneşti, jud. Prahova. (Tem. Nr. 2584/942).

VII. Se aprobă devizul de 32.000 lei, întocmit de Serviciul Drumurilor pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii Sf. Ioan din Bacău. (Tem. Nr. 2655/942).

VIII. Aprobări diverse:

a) Proiecte pentru Casa Goleştilor Muscel: 17 sobe de zidărie la conac (Tem. Nr. 2348/942) şi uşa principală la casa mare a conacului, simplificându-se inelele de fier dela grilajul timpanului de deasupra uşei. (Tem. Nr. 2600/942).

— Proiectul de transformare al pridvorului bisericii mănăstirii Căldăruşani, comunicată de Sf. mănăstire, cu modificările aduse de Comisiune. (Tem. Nr. 2597/942).

— Devizul de 350.000 lei, pentru biserica Sf. Nicolae Căpătanu, jud. Putna. (Tem. Nr. 2323/942).

— Ordinul de şantier din ziua de 9 Septembrie a.c. pentru pridvorul bisericii Brezoianu. (Tem. Nr. 2207/942).

— Facerea recepţiei lucrărilor dela parohia Balaci, jud. Teleorman conform circulării Ministerului (Nr. 159.637/6099/941), precum şi spălarea zugrăvelilor. (Tem. Nr. 2443/942).

— Vizarea notificării, ce urmează a se comunica d-lui arhitect Al. Popovici, pentru lucrările neexecutate la timp, la clopotniţa fostei mănăstiri Cotroceni. (Tem. Nr. 2619/942).

— Situaţia de lichidare, în valoare de 176.521 lei, pentru lucrările dela Mănăstirea Plumbuita, executate de antrepriza I. Georgescu. (Tem. Nr. 2382/942).

— Executarea pardoselei din cărămidă aşezată pe muchie, în loc de lespezi de piatră cum era prevăzut în deviz, la biserica Novaci-Vlaşca. (Tem. Nr. 2661/942).

www.dacoromanica.ro

PROCES-VERBAL Nr. 13

ŞEDINŢA DIN 27 NOEMBRIE 1942

Preşedinte: AL. LAPEDATU.

Membri prezenţi: PR. N. POPESCU, A. SACERDOŢEANU, V. ŞTEFĂNESCU, GH. OPRESCU.

Secretarul Comisiunii: VICTOR BRĂTULESCU.

Şedinţa se deschide la orele 11,30. Se aprobă procesul-verbal Nr. 11—12 al şedinţei trecute. Se aprobă avizul Contenciosului cu privire la exproprierea cerută de parohia bisericii fostei mănăstiri Comana din judeţul Vlaşca (Tem. Nr. 2955/942).

Se aprobă referatul d-lui Victor Brătulescu, secretarul Comisiunii, relativ la exproprierea fabricei de ciment de lângă Mânăstirea Putna (Nr. 2795/942).

Se ia act şi se ţine în evidenţă răspunsul Ministerului Apărării Naţionale, prin care face cunoscut că a dat dispoziţiuni Comandamentului Capitalei să cerceteze şi să raporteze cu privire la lucrările dela biserica fostei mănăstiri Mihai Vodă din Capitală.

Se aprobă referatul d-lui profesor Gh. Oprescu, privitor la Muzeul şi biserica Stelea din Târgovişte. Comisiunea mulţumeşte d-lui Gh. Oprescu pentru osteneala ce şi-a dat de a merge la faţa locului aşa de curând după hotărârea din 4 Noembrie a.c.

Se răspunde Primăriei Târgovişte, mulţumindu-i pentru grija pe care o poartă monumentelor istorice. Comisiunea va lua măsuri ca în bugetul anului viitor, să atribue o sumă pentru restaurarea bisericii Stelea.

S'au luat măsuri pentru a se trimite în cel mai scurt timp devizul şi caietul de sarcini al lucrărilor de pictură dela Biserica Domnească din Târgovişte.

Comisiunea a cetit cu interes memoriul Grupului etnic german, cu privire la inventarierea monumentelor istorice din Ardeal. Comisiunea a făcut însă acest lucru, încă de multă vreme, prin tipărirea inventarului monumentelor şi obiectelor istorice din Ardeal, întocmit de M. Csaki, încă din anul 1923.

Se aprobă redeschiderea bisericii Domneasca din Bârlad, urmând ca recepţia picturii să se facă ulterior.

www.dacoromanica.ro

Se ia act şi se aprobă avizele date de Subcomisiunea tehnică, după cum urmează:

I. Se aprobă planurile şi devizele d-lui conductor-arhitect V. Moisescu în valoare de:

— 286.000 lei, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii Înălţarea Domnului din com. Băbeni, jud. R.-Sărat. Se va comunica suma Ministerului pentru ajutor bănesc şi se va da delegaţie d-lui conductor-arhitect Moisescu pentru supravegherea lucrărilor. (Tem. Nr. 2744/942).

— 260.000 lei, pentru restaurarea clopotniţei de lângă biserica parohială, din com. Cislău jud. Buzău. (Tem. Nr. 2778/942).

II. Se aprobă referatul d-lui arhitect Em. Costescu pentru punerea în întârziere a antreprizei şi facerea lucrărilor în regie la biserica fostei mănăstiri Comana, jud. Vlaşca. (Tem. Nr. 2739/942).

III. Se aprobă devizele întocmite de Serviciile tehnice judeţene în valoare de:

— 400.000 lei, completat cu condiţiile speciale redactate de d-l arhitect şef Horia Teodoru, pentru restaurarea bisericii din comuna Horodniceni, jud. Baia. (Tem. Nr. 2704/942).

— 29.400 lei, pentru lucrări de întreţinere la biserica Izvorul-de-Sus. jud. Argeş. Se recomandă parohiei să facă şi restaurarea zugrăvelilor interioare. (Tem. Nr. 2748/942).

IV. Diverse aprobări:

— Facerea unui gard pe latura de Nord a bisericii Galata. Lucrarea se va plăti din fondul dat de Minister, numai dacă nu poate fi plătită de enoriaşi. (Tem. Nr. 2706/942).

— Lucrarea de învelire a bisericii Arbore, în condiţiile cuprinse în procesul-verbal trimis de parohie. Aceasta numai dacă se obţine aprobarea de la O.C.L., pentru licitaţia ţinută şi dacă parohia sau Sf. Mitropolie a Bucovinei procură fondurile necesare. In caz contrariu se vor face reparaţiile strict necesare la învelitoare, în regie şi în limita sumei disponibile. (Tem. Nr. 2730/942).

— In urma cererii parohiei Târca din Bucureşti, tencuielile noi ale faţadelor bisericii din acea parohie, se vor spoi în tonul tencuielilor vechi, patinate de vreme şi numai dacă nu se obţine un bun rezultat, se va drişcui întreaga suprafaţă. (Tem. Nr. 2746/942).

www.dacoromanica.ro

PROCES-VERBAL Nr. 14

ŞEDINŢA DIN 18 DECEMBRIE 1942

Preşedinte: AL. LAPEDATU.

Membri prezenţi: PR. N. POPESCU, V. ŞTEFĂNESCU, A. SACERDOŢEANU, A. VERONA, GH. OPRESCU, I. D. ŞTEFĂNESCU, P. ANTONESCU.

Secretarul Comisiunii: VICTOR BRĂTULESCU.

Se citeşte procesul-verbal Nr. 13 şi se aprobă.

D-l profesor Gh. Oprescu arată că la Târgovişte, unde a fost împreună cu d-l arhitect Teodoru, transportul pietrelor şi obiectelor dela muzeul din Curtea Mitropoliei la muzeul dela Biserica Stelea s'a făcut în condiţiuni foarte bune de Primăria oraşului, care ne este un auxiliar preţios pentru nevoile monumentelor istorice din localitate.

Se aprobă aşezarea baldachinului în peluza muzeului dela Stelea.

In privinţa cheltuelilor de amenajare, ce urmează a se face localului, folosit după cutremur de Primăria Târgovişte, Comisiunea va ruga Primăria să facă şi aceste cheltuieli.

Se ia act de referatul d-lui inspector Popovici cu privire la biserica Sf. Nicolae din str. Umbrei oraşul Focşani. Comisiunea mulţumeşte d-lui inspector Popovici şi hotărăşte ca biserica să fie cercetată de un domn arhitect pentru a-i face releveul.

Cu privire la lucrarea d-lui N. Ghika-Budeşti se hotărăşte schimbarea copertei pentru 800 de exemplare care vor purta titlul Buletinului Comisiunii, cu menţiunea datei şi numărul fascicolelor, pe anul 1942. Restul de 200 exemplare vor rămânea cu coperta actuală, şi vor fi socotite ca extras din Buletinul menţionat.

Se ia act de referatul d-lui Victor Brătulescu, Secretarul Comisiunii, cu privire la restaurarea mănăstirii Plumbuita, în vederea instalării acolo a Institutului mănăstiresc, proiectat de Casa Asigurărilor Sociale, cu aprobarea Sf. Patriarhii şi cu sprijinul Preşedinţiei Consiliului de Miniştri şi al Consiliului de Patronaj. Lucrările se vor executa după planurile şi devizele întocmite şi aprobate de Comisiune. (Tem. Nr. 3163/942).

Se va cerceta dosarul lucrărilor de pictură de la catedrala episcopală din Huşi, spre a se răspunde Ministerului Lucrărilor Publice şi Ministerului Culturii Naţionale (Nr. 3128, 3115, 3097 şi 3068/942).

www.dacoromanica.ro

Se aprobă propunerea d-lui Victor Brătulescu, de a se interveni la Direcţia Contabilităţii pentru defalcarea sumei de 100.000 lei din fondul Comisiunii, pentru plata şedinţelor Comisiunii Monumentelor Istorice, pe exerciţiul 1942—1943. In bugetul viitor plata jetoanelor, se va face din bugetul comisiunii. (Tem. Nr. 3159/942).

Se ia act şi se aprobă avizele date de Subcomisiunea tehnică.

I. Se aprobă referatele, planurile, instrucţiunile, memoriul cu propuneri şi condiţiunile speciale ale d-lui arhitect şef Horia Teodoru după cum urmează:

a) Referate:

— Executarea sobei de teracotă sau de fier, precum şi suprimarea jghiaburilor şi aruncătorilor, prevăzute în devizul aprobat de Comisiune, la biserica Sf. Nicolae Băneasa. (Tem. Nr. 2886/942).

— Prevederile bugetare ale Municipiului Bucureşti, pentru restaurarea monumentelor istorice, şi pentru întocmirea, din timp, a devizelor necesare. (Tem. Nr. 2876/942).

b) Planurile şi instrucţiunile, în vederea reconstruirii turnului de lângă feredeu, la Conacul Goleştilor din jud. Muscel. (Tem. Nr. 2794/942).

c) Memoriul şi propunerile relative la lucrările ce urmează a se face din fondul mănăstirilor înzestrate. (Tem. Nr. 2804/942).

d) Condiţiunile speciale adăugate la devizul estimativ modificator, în valoare de 1.714.452 lei, întocmit de Direcţia Tehnică din Ministerul Lucrărilor Publice şi al Comunicaţiilor, în vederea restaurării bisericii Episcopiei Huşilor. Acest deviz este lucrat în conformitate cu caietul de sarcini, aprobat pentru lucrările de pictură. (Tem. Nr. 2929/942).

II. Se aprobă devizele şi modificările lor, procesele-verbale de recepţie provizorie şi referatul d-lui arhitect Em. Costescu:

a) Devizul descriptiv şi proiectele, pentru ferestre duble şi grilajul de fier la biserica Fundenii Doamnei, jud. Ilfov. (Tem. Nr. 2874/942).

Devizul de 2.100.000 lei, analiza de preţuri şi bazele de preţuri precum şi caietul de sarcini, pentru lucrări de consolidare, după cutremur, la biserica şi clopotniţa fostei mănăstiri Cotroceni din Bucureşti. (Tem. Nr. 2822/942).

www.dacoromanica.ro

Devizul de 70.000 lei, pentru redeschiderea ferestrelor din registrul superior al bisericii Sf. Elefterie din Bucureşti. Aceste ferestre au fost închise fără aprobarea Comisiunii. (Tem. Nr. 2989/942).

Modificări de devize în valoare de 96.450 lei trimis de parohie, pentru restaurarea bisericii Cuvioasa Paraschiva din Botarin, parohia Maldăr, jud. Olt. (Tem. Nr. 2881/942) şi

— 60.000 lei, trimis tot de parohia Bratia, jud. Argeş, pentru restaurarea bisericii filiale Cocoru. (Tem. Nr. 3099/942).

b) Procese-verbale de recepţie provizorie în valoare de 181.275 lei, reprezentând lucrările dela zidurile de incintă şi de 226.938 lei, reprezentând lucrări de restaurare la clopotniţa bisericii Târca Vitan din Bucureşti. (Tem. Nr. 2103/942).

Proces-verbal în valoare de 60.407 lei, pentru lucrări la biserica parohială, a fostei mănăstiri Glavacioc, jud. Vlaşca. (Tem. Nr. 3023/942).

c) Referatul relativ la angajarea lucrării de reparaţiune, la Muzeul bisericii Stavropoleos. (Tem. Nr. 2964/942).

III. Se aprobă proiectul de strane şi acel pentru uşa dublă precum şi devizul de 65.000 lei, pentru biserica Şubeşti, Câmpulung Muscel, întocmite de d-l arhitect Sterie Becu. (Tem. Nr. 2893/942).

— Se deleagă tot d-sa pentru a face recepţia lucrărilor de învelitoare, la clopotniţa dela Sf. Patriarhie. (Tem. Nr. 3174/942).

IV. Se aprobă planurile şi devizele, proiectele şi tabloul de materiale ale d-lui conductor-arhitect Moisescu, după cum urmează:

a) Planurile şi devizele în valoare de:

— 190.000 lei, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii Maicii Domnului din satul Drăghieşti, comuna Băbeni, jud. R. Sărat. (Tem. Nr. 2745/942).

— 2.950.000 lei, pentru consolidarea, după cutremur, a bisericii şi incintei fostei mănăstiri Miera, jud. Putna. (Tem. Nr. 2611/942).

b) Proiecte:

Proiectul pentru executarea unei clopotniţe de lemn, la biserica din Bereasa, jud. Vaslui. Devizul lucrării va fi făcut de Serviciul tehnic judeţean. (Tem. Nr. 2699/942).

Proiectul pentru lucrarea privitoare la uşile împărăteşti ale catapetezmei bisericii, din comuna Novaci, jud. Vlaşca. Acest proiect va înlocui pe cel trimis de parohie. (Tem. Nr. 2988/942).

www.dacoromanica.ro

c) Tabloul de materiale de construcţie, pentru lucrările cuprinse în devizul aprobat de Comisiune, pentru clădirile Mănăstirei Ciolanu, jud. Buzău. (Tem. Nr. 2943/942).

V. Se aprobă devizele serviciilor tehnice judeţene în valoare de:

— 140.000 lei, pentru restaurarea bisericii parohiale Bârnova din jud. Iaşi. (Tem. Nr. 3072/942).

— 450.000 lei, pentru restaurarea bisericii din Pietroasa, comuna Găgeşti, jud. Putna. (Tem. Nr. 3027/942).

— 11.000.000 lei, evaluare aproximativă, pentru eventuala restaurare generală a bisericii şi clopotniţei fostei mănăstiri Cotroceni din Bucureşti. (Tem. Nr. 2823/942).

VI. Se aprobă:

a) Planul pridvorului şi al turlei bisericii Precista din Focşani; din plan se vede că lucrările se execută după devizul şi îndrumările date de Comisiune. (Tem. Nr. 2824/942).

b) Lucrările suplimentare pentru biserica parohială din comuna Novaci, Vlaşca. Lucrările se vor angaja cu toate formele legale. (Tem. Nr. 2889/942).

c) Lucrările de restaurare ale faţadelor Muzeului de la Stavropoleos, în valoare de 290.000 lei exceptate prin bună învoială. (Tem. Nr. 2875/942).

d) Se va cere la Ministerul de Finanţe, deschiderea unui credit necesar acoperirii lucrărilor angajate, pe baza devizelor aprobate şi deja executate la acea biserică. Se vor comunica şi sumele necesare pentru completa punere în valoare a monumentului. (Tem. Nr. 2772/942).

e) Cu privire la învelitoarea clopotniţei Mitropoliei din Bucureşti, se va întrebuinţa tablă neagră vopsită cu ulei în ton ales şi potrivit patinei construcţiilor, dacă nu se poate obţine arămirea tablei zincate. (Tem. Nr. 2901/942).

f) Lucrările privitoare la curăţirea vopsitoriei de ulei făcută fără autorizaţie la biserica Banu din Buzău. (Tem. Nr. 3067/942).

— Să se realizeze un proiect complet întocmit, potrivit nevoilor şi posibilităţilor reale ale parohiei pentru lucrările bisericii ortodoxe din Arpaşul-de-Jos şi să se aibă în vedere să nu se mai continue lucrările. Ar fi cazul să se studieze un tip de biserică cu osatura completă de beton armat, care să dea posibilitatea reducerii grosimii

www.dacoromanica.ro

zidurilor şi simplificării arhitecturii, micşorându-se în acelaşi timp şi suprafaţa clădirii. (Tem. Nr. 2865/942).

— Zidul de incintă al mănăstirii Clocociov, jud. Olt, se va reface cu fondurile ce se vor strânge dela credincioşi. Se va pune în vedere stăreţiei Sf. Mânăstiri. (Tem. Nr. 2760/942).

PROCES-VERBAL Nr. 15

ŞEDINŢA DIN 23 DECEMBRIE 1942

Preşedinte: P. Antonescu.

Membri prezenţi: A. Verona, Gh. Oprescu, I. D. Ştefănescu, A. Sacerdoţeanu, V. Ştefănescu, Pr. N. Popescu.

Secretarul Comisiunii: Victor Brătulescu.

Se citeşte şi se aprobă procesul-verbal Nr. 14 al şedinţei din 18 Decembrie 1942.

Se ia act şi se aprobă referatul d-lui Victor Brătulescu privitor la stadiul în care se găsesc publicaţiunile Comisiunii.

Se hotărăşte ca Luni 28 Decembrie, comitetul publicaţiunilor menţionate să se întrunească spre a discuta pe larg asupra materialului care trebuie să întregească fascicolele aflate la tipar şi a celor viitoare. (Nr. 3214/942). La prima şedinţă a comitetului, d-l Horia Teodoru va prezenta materialul d-sale.

Asupra scrisorii de demisie trimisă de d-l preşedinte Al. Lapedatu, în urma celor expuse de d-l arhitect P. Antonescu şi profesor Gh. Oprescu, Comisiunea, în unanimitate, roagă pe d-l Lapedatu să revie asupra acestei hotărâri şi să continue a prezida lucrările Comisiunii, îndrumând activitatea acesteia ca şi până acum.

Comisiunea roagă pe d-l arhitect P. Antonescu să întocmească scrisoarea de răspuns pe care d-l Victor Brătulescu, secretarul Comisiunii, o va prezenta chiar a doua zi, 24 Decembrie 1942.

Mitropoliei Moldovei şi Sucevei se va răspunde că, în conformitate cu legea de conservare şi restaurare a monumentelor istorice, Comisiunea a hotărît ca icoanele şi obiectele ce urmează a fi trimise la biserica românească din Berlin, să fie văzute mai întâi de un delegat al Comisiunii. (Tem. Nr. 3208/942).

Se aprobă referatul întocmit de d-l Victor Brătulescu, după care se va răspunde Ministerului Lucrărilor Publice şi Ministerului Cul-

www.dacoromanica.ro

turii Naţionale că rolul Comisiunii Monumentelor Istorice este de control tehnic, artistic şi iconografic şi că între Ministerul Lucrărilor Publice şi pictorii N. Pană şi D. Hornung s'a încheiat un contract a cărui aplicare se face de părţile semnatare, adică de reprezentantul legal al Ministerului Lucrărilor Publice şi pictorii menţionaţi. (Tem. Nr. 3213/942).

D-l Horia Teodoru va merge la Iaşi pentru a studia la faţa locului şi a întocmi devizul lucrărilor de restaurare al bisericii Golia în raport cu urgenţa lucrărilor. (Tem. Nr. 3172/942).

Se ia act de adresa Mitropoliei din Cernăuţi, prin care se înştiinţează Comisiunea că la 29 Decembrie a.c., se va constitui secţia regională pentru Bucovina (Nr. 3130/942).

D-l profesor C. Daicovici va fi rugat să cerceteze adresa Academiei Române, trimisă cu o schiţă de plan a cetăţii româneşti din Perloveţ regiunea Timocului. (Tem. Nr. 3204/942).

Se ia act de raportul de cheltuieli al d-lui Al. Bărăcăcilă. Se va prezenta d-lui Preşedinte pentru diferenţa cu care a depăşit suma ordonanţată. (Nr. 3206/942).

Se ia act şi se aprobă avizele date de Subcomisiunea tehnică, după cum urmează:

I. Referatul d-lui arhitect Horia Teodoru relativ la propunerile de înaintare în corpul tehnic. (Tem. Nr. 3144/942).

II. Lucrările d-lui arhitect Em. Costescu:

a) Procesul-verbal de recepţie provizorie, în valoare de 21.549 lei pentru lucrări de împrejmuire la biserica fostei mănăstiri Glavacioc, jud. Vlaşca. (Tem. Nr. 3024/942).

b) Situaţia provizorie Nr. 1 în valoare de 530.701 lei, verificată de d-l Em. Costescu, pentru lucrări de restaurare la biserica Târca-Vitan din Bucureşti. Urmează ca parohia să ceară avizul O.C.L. (Tem. Nr. 2867/942).

III. Planul şi devizul în valoare de 1.350.000 lei, întocmite de d-l arhitect S. Becu, pentru restaurarea, după cutremur, a bisericii din Râncăciov, jud. Muscel. (Tem. Nr. 2736/942).

IV. Planurile şi devizul în valoare de 1.662.000 lei, întocmite de d-l conductor-arhitect V. Moisescu, pentru restaurarea bisericii Sf. Visarion din Bucureşti, lucrările urmând să se facă de Municipiu. (Tem. Nr. 2876/942).

www.dacoromanica.ro

V. Comisiunea aprobă lucrările d-lui pictor I. Mihail, precum urmează:

a) Caietul de sarcini şi devizul în valoare de 70.000 lei, pentru curăţirea şi consolidarea zugrăvelilor bisericii parohiale Sf. Nicolae din com. Baloteşti, jud. Ilfov. (Tem. Nr. 1891/942).

b) Procesul-verbal de recepţie, în valoare de 250.000 lei pentru lucrările de pictură dela biserica Sf. Dumitru Târgovişte. (Tem. Nr. 2780/942).

Se aprobă:

VI. Procesul-verbal trimis de parohie, relativ la modul cum se execută, după indicaţiile date de Comisiune, instalarea paratrăsnetului pe turla bisericii Sf. Nicolae Domnesc din Dorohoi. (Tem. Nr. 3190/942)

Situaţia definitivă în valoare de 180.761 lei, a lucrărilor executate de parohie, la biserica Sf. Gheorghe Nou din Bucureşti. (Tem. Nr. 3193/942).

Procesul-verbal de recepţie, în valoare de 438.000 lei, pentru lucrările de pictură dela biserica Sf. Nicolae Androneşti din Târgovişte. Se va menţiona că recepţia este provizorie iar nu definitivă. (Tem. Nr. 2039/942).

Majorări de devize:

— Dela 80.000 lei la 180.000 lei, pentru restaurarea bisericii vechi la mănăstirea din Predeal. (Tem. Nr. 3180/942).

— Majorarea devizelor la 1.900.000 lei, în vederea restaurării mănăstirii Dobrovăţ. Mănăstirea va da relaţii asupra lucrărilor executate până în prezent. (Tem. Nr. 2385/942).

— La 8.400.000 lei, pentru restaurarea bisericii Mănăstirii Antim. (Tem. Nr. 3196/942).

www.dacoromanica.ro

DARE DE SEAMĂ

asupra lucrărilor pentru restaurarea bisericilor monumente istorice din Bucovina, pe anii 1936, 1937, 1938 și 1939 sub pastoria I. P. S. Mitropolit Visarion

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

Pornindu-se, sub directa conducere și îndrumare a Inalt Prea Sfinției Voastre, acțiunea pentru restaurarea bisericilor monumente istorice din Bucovina, venim a vă prezenta prin acest referat, rezultatele la care s'a ajuns în această acțiune în cursul campaniilor de lucru din anii 1936, 1937, 1938 și 1939, precum și expunerea lucrărilor ce sunt de executat în vara anului 1940.

In acest scop venim a vă arăta următoarele:

I. LUCRĂRILE PENTRU RESTAURAREA BISERICII SF. DUMITRU DIN SUCEAVA

Lucrările s'au început la această biserică în anul 1937, după devizul din 20 August 1937 și s'au executat:

In anul 1937:

1. Săpături de pământ în curtea bisericii.
2. Repararea soclului bisericii.
3. Curățatul de tencuială al profilelor de piatră.
4. Zidării de cărămidă la baza turlei.
5. Repararea acoperișului în jurul turlei.
6. Desfacerea peretelui pentru o ușă și o fereastră la clopotniță.
7. Desfacerea tencuielii la turlă și la clopotniță, parțial.

www.dacoromanica.ro

8. Demontarea trotuarului din jurul bisericii.
9. Demontarea prispei din fața bisericii.
10. Curățirea glafurilor din piatră la ferestrele pridvorului și naosului.
11. Facerea acoperișului provizoriu la corpul bisericii și două rânduri la baza turlei, apoi învelirea cu carton asfaltat.
12. Desfacerea cornișei și a zidăriei pe ambele părți ale turlei, la abside.

Costul lucrărilor în 1937, 135.325 lei.

In anul 1938:

1. S'a continuat scobirea tencuielilor existente, apoi la partea superioară a clopotniței s'au înlocuit cărămizile deteriorate cu altele noi ca și la turla pantocratorului.
2. S'a nivelat terenul în curtea bisericii.
3. Demontarea grilajului existent.
4. Demontarea copertinei de piatră, apoi refacerea din nou, inclusiv soclul gardului din piatră, făcându-l în trepte de nivel.
5. Montarea la loc a stâlpilor de fontă și a grilajului de fier.
6. Subzidiri de piatră la soclul gardului.

Costul lucrărilor în anul 1938: 288.149 lei.

In anul 1939:

1. Datul jos al tencuielii exterioare de la clopotniță.
2. Cioplirea la fața locului a cornișelor din piatră.
3. Aprovizionarea cu cărămidă smălțuită și lemnărie necesară.
4. Executarea releveului întregii biserici.

Costul lucrărilor în anul 1939: 117.830 lei.

Costul lucrărilor pe anii 1937, 1938, 1939: 541.304 lei.

Pentru sezonul de lucru al anului 1940, s'a stabilit următorul program de lucru:

1. Refacerea acoperișului bisericii.
2. Demontarea frontonului din față și a zidăriei suprapuse.

www.dacoromanica.ro

3. Aşezarea cornişei de piatră.
4. Restaurarea turnului cu cărămizi smălţuite.
5. Restaurarea exterioară a parametrului bisericii.
6. Restaurarea integrală a clopotniţei.
7. Nivelări de teren, eventual şi restaurări interioare.

Aceste lucrări vor costa, conform devizelor: . . . . . 1.086.170 lei

Afară de lucrările specificate mai sus, se prevăd şi lucrări suplimentare, pentru care se vor înainta la timp, devizele necesare, Comisiunii Monumentelor Istorice şi vor costa cam . . . . . 500.000 »

Total . . . . . 1.586.170 lei

II. LUCRĂRILE PENTRU RESTAURAREA BISERICII SF. IOAN BOTEZĂTORUL DIN SUCEAVA

In anul 1937 s'au executat:

1. Săpături la fondaţia altarului şi a pronaosului.
2. Săpături de pământ sub fondaţie.
3. Subzidiri la fondaţii, din piatră şi beton.
4. Nivelarea terenului din jurul bisericii.
5. Cojitul tencuielii de pe pereţii bisericii şi ai clopotniţei.
6. Restaurarea zidăriei bolţii cilindrice a subsolului cu completarea lipsurilor.
7. Consolidarea bolţii.
8. Dărâmarea zidăriei de sprijin din subsol.
9. Refacerea zidăriei dislocate de sub copertina de deasupra uşii ce duce la beciuri, inclusiv refacerea copertinei cu lespezi de piatră.
10. Săpături de pământ pentru sondaje, apoi umplutura în straturi.
11. Dărâmarea zidăriei de umplutură din arcadele clopotniţei.
12. Dărâmarea treptelor la intrarea în biserică.
13. Demontarea împrejmuirii vechi, apoi săpături pentru fondaţie şi executarea ei din nou, din beton şi piatră.

www.dacoromanica.ro

14. Tencuiala interioară la subsol.

15. Refacerea pardoselii, în lespezi de piatră, în biserică, la subsol pardoseală din cărămidă, iar la clopotniță din piatră neregulată.

16. Executarea din nou a scheletului de lemn pentru clopote cu toată fierăria necesară.

17. Deschiderea crăpăturilor existente și rezidirea lor cu piatră și mortar de ciment.

18. Ușă nouă din lemn de stejar la intrare în subsol.

19. Bordura și trepte din piatră fasonată.

20. Idem copertina pentru împrejmuire.

Costul lucrărilor în 1937: lei 175.177.

In anul 1938:

1. Trotuar din lespezi de piatră în jurul bisericii, inclusiv bordura.

2. Trepte la intrarea în biserică, inclusiv subzidirea din beton.

3. Șoseaua pietruită dela gard la intrarea în biserică, cu plantații de arbuști decorativi și lemn câinesc.

4. Ţesutul crăpăturilor la pereții bisericii cu cărămidă și mortar de ciment.

5. Restaurarea tencuielilor vechi.

6. Imprejmuirea spre stradă, cu copertină.

7. Trei porți de fier cu toate accesoriile necesare.

8. Dărâmarea zidăriei adăugite la clopotniță.

9. Desfăcutul tablei și asterealei cu șarpantă și executarea din nou în felul celei originale, apoi învelirea cu șindrilă.

10. S'au reparat și vopsit crucile cu toate adăugirile.

11. S'au executat dolii la acoperișul clopotniței și bisericii.

12. Deschiderea în perete, pentru o fereastră în partea de nord-vest a pronaosului, inclusiv fereastră nouă de fier.

13. Ferestrele de fier la turla pantocratorului.

14. Pe latura de nord a bisericii, s'a înlocuit zidăria degradată cu zidărie nouă.

www.dacoromanica.ro

15. La clopotniță, sub baza stelată, s'a desfăcut zidăria de umplutură la 34 firide.

16. Tot la clopotniță, s'a completat zidăria racordându-se cu cea veche.

17. Curățatul chenarelor de piatră la uși și ferestre.

18. Nivelarea terenului în jurul bisericii, prin coborârea pantei de scurgere.

19. Fundație de piatră în formă de boltă între clopotniță și biserică, precum și sub treptele de intrare în biserică.

Costul lucrărilor în anul 1938: 230.307 lei.

In anul 1939.

1. Tencuieli interioare.
2. Geamurirea ferestrelor și ușilor.
3. Executarea din nou a ușii duble dela intrarea principală.
4. Completări la pardoseală, din lespezi de piatră.
5. Executarea gratiilor de fier.
6. Vopsitul cu carbolineum a acoperișului și streșinei, etc.

Costul lucrărilor pe anul 1939: . . . 69.370 lei
Suma prevăzută pentru iconostas și mobilă 147.884 »
Costul lucrărilor pe anii 1937, 1938, 1939: 622.738 lei

III. LUCRĂRI PENTRU RESTAURAREA BISERICII SF. TREIME DIN SIRET.

In anul 1937, s'au executat:

1. Nivelarea terenului din jurul bisericii, conform planurilor de nivelare prezentate de Comisia Monumentelor Istorice.

2. Săpături de pământ la exterior și interior de pe lângă fondația existentă, apoi subzidirea fondației și consolidarea soclului actual, împănat cu beton, între zidurile noi și vechi.

3. Consolidarea pereților bisericii, cu fier și reparatul legăturilor vechi.

www.dacoromanica.ro

4. Răzăluitul tencuielii la întreaga suprafață a bisericii.

5. Curățirea cadrelor și ornamentelor de piatră.

Costul lucrărilor în anul 1937: 350.392 lei.

In anul 1938:

1. S'au țesut crăpăturile la pereți.

2. S'a dat jos zidăria de cărămidă și facerea din nou a paramentului din piatră neregulată.

3. S'au astupat găurile cu beton în locurile de unde s'au scos grinzile putrezite.

Costul lucrărilor în anul 1938: 36.864 lei.

In anul 1939:

1. Executarea drenajelor și nivelări de teren.
2. Restaurarea fațadei așezându-se discuri smălțuite.
3. Restaurarea tencuielilor interioare.
4. Ferestrele noi cu gratii și geamuri.
5. Executarea din nou a ușii de intrare.
6. Așezarea lespezilor de piatră și pietre de morminte.
7. Bordura la trotuarul din jurul bisericii.
8. Trotuarul din jurul clopotniței.
9. Acoperișul nou la biserică și clopotniță, dându-se jos turnul falș al bisericii, inclusiv vopsirea streșinei.
10. Așezarea sfintei mese și alte lucrări mici.

Costul lucrărilor în 1939: 297.774 lei.

Costul lucrărilor în anii 1937, 1938, 1939: 685.030 lei.

Pentru anul 1940 au rămas de executat următoarele lucrări:

1. Pictarea iconostasului.
2. Trotuarul din lespezi de piatră din jurul bisericii.
3. Restaurarea ambelor abside laterale.

Aceste lucrări vor costa cam 220.000 lei, asupra cărora Comisiunea Monumentelor Istorice București trebuie să ne trimeată devizul respectiv.

www.dacoromanica.ro

IV. LUCRĂRILE PENTRU RESTAURAREA BISERICII SF. ONUFREI DIN MÂNĂSTIOARA

In anul 1937, s'au efectuat următoarele lucrări:

1. Restaurarea acoperișului și învelitoarei.
2. Ferestre din nou, inclusiv gratii și geamuri.
3. Tencuiala din nou la exterior, numai la turn.
4. Nivelarea terenului în incinta bisericii.
5. Deschiderea criptelor și curățirea lor.

Costul lucrărilor în 1937: 155.106 lei.

In anul 1938:

1. Repararea și aranjarea tencuielii vechi.
2. Reparatul crăpăturilor.
3. Curățarea consoalelor de piatră și a inscripției de deasupra ușii.
4. Montarea crucii noi la turla principală.

Costul lucrărilor în 1938: 39.668 lei.

In anul 1939:

1. Tencuiala exterioară la corpul bisericii.
2. Așezarea crucilor și paratrăsnetului.
3. Rostuirea contrafortului și soclului cu mortar de ciment.

Costul lucrărilor în 1939: 80.000 lei.

Costul lucrărilor în anii 1937, 1938, 1939: 274.774 lei.

Pe anul 1940, au rămas de executat următoarele lucrări:

1. Timpanele din piatră la ferestrele pronaosului și gratii la ferestrele pronaosului.
2. Trotuarul din lespezi de piatră inclusiv bordura, în jurul bisericii.
3. Nivelări de teren și curățirea izvorului ce se află lângă biserică.

www.dacoromanica.ro

4. Mutarea clopotniței și eventual restaurarea iconostasului cu pictura lui.

Aceste lucrări vor costa cam 250.000 lei. Pentru executarea lor e necesar să ne trimeată la timp, devizul respectiv, Comisiunea Monumentelor Istorice București.

V. LUCRĂRILE PENTRU RESTAURAREA CLOPOTNIȚEI DE PE LÂNGĂ MĂNĂSTIREA SF. GHEORGHE DIN SUCEAVA

In anul 1939 s'au început lucrările de restaurare ale acestei clopotnițe, executându-se următoarele lucrări:

1. Datul jos al tencuielii de pe registrul de jos, (celelalte două nefiind originale, ci adăugate la o restaurare ulterioară, au rămas neschimbate).
2. Restaurarea paramentului, scoțând în evidență fațada din piatră neregulată.
3. Rostuirea paramentului cu mortar de ciment alb.
4. Refacerea acoperișurilor.
5. Reînvelirea cu țigle smălțuite, înlocuindu-se țiglele sparte sau lipsă la acoperișul întregii clopotnițe.
6. Rotunjirea colțurilor la registrul al doilea.
7. Refacerea pavajului la intrarea în clopotniță.
8. Reparații mici la zidul din dreapta și la căsuța din stânga clopotniței.

Aceste lucrări au costat 224.507 lei.

Pentru terminarea completă a restaurării acestei clopotnițe este nevoie de a se executa următoarele lucrări:

1. Restaurarea bolții interioare, dându-se jos tencuiala recentă.
2. Executarea porții originale.
3. Continuarea lucrărilor la deschizăturile provizoriu marcate cu mortar de var.

Aceste lucrări vor costa cam 170.000 lei, și conform ordinului I. P. S. Voastre, rămân a fi hotărîte abia după trecerea pe acolo a d-lui Prof. N. Iorga.

www.dacoromanica.ro

VI. RESTAURAREA ACOPERIȘULUI BISERICII MĂNĂSTIRII SF. GHEORGHE DIN SUCEAVA

In anul 1939 s'au început lucrările de restaurare a acoperișului acestei biserici, executându-se următoarele lucrări:

1. Reparația întregei șarpante a acoperișului, preschimbându-se lemnăria stricată cu cea nouă, modificându-se panta acoperișului în jurul pantocratorului turlei principale.
2. S'a refăcut învelitoarea de țigle de pe întregul acoperiș.
3. S'a schimbat tabla stricată la șeaua din jurul turlei principale și a bazelor ei, cu tablă zincată arămită.
4. S'au mai făcut unele mici reparațiuni la lucarne, cruci, etc.

Aceste lucrări au costat 169.881 lei.

VII. BISERICA SF. INVIERE DIN SUCEAVA

In anul 1939, la această biserică s'au făcut numai următoarele lucrări, în baza ordinului I. P. S. Voastre.

1. Sondaje în zid și în teren, pentru cercetări.
2. Dărâmarea diaconicului ce a fost lipit lângă biserică, transportarea molozului și aranjarea pietrelor provenite din demontare.

Aceste lucrări au costat 6.380 lei.

In timpul cercetărilor s'au găsit la ferestrele zidite, timpane gotice din piatră, ceea ce denotă că la această biserică, printr'o cercetare amănunțită, s'ar putea descoperi lucruri interesante. De aceea delegatul Comisiunii Monumentelor Istorice a propus să se dea jos întreaga tencuială a bisericii, să se cerceteze podul și alte părți ale bisericii, pentru care lucrări, a promis că va întocmi și ne va prezenta o antemăsurătoare-deviz descriptiv, pe care îl vom înainta la timp, I. P. S. Voastre spre aprobare.

www.dacoromanica.ro

VIII. RESTAURAREA BISERICII INĂLȚAREA DOMNULUI DIN BURDUJENI-TÂRG

In anul 1938, pentru a se putea începe lucrările, Mitropolia a acordat parohiei Burdujeni-Târg o subvenție de 120.000 lei. Cu acești bani parohia a procurat numai o cantitate de tablă de aramă, urmând ca lucrările să fie începute în anul 1939.

In anul 1939, s'au executat următoarele lucrări:

1. Prefacerea întregii șarpante a acoperișului, inclusiv astereala din scânduri.
2. Invelirea parțială cu tablă de aramă, rămânând celalaltă parte provizoriu acoperită cu tabla veche. Parohia n'a putut procura cantitatea suficientă de tablă de aramă.
3. Restaurarea turlei la exterior.
4. Procurarea de către parohie a ferestrelor noi, care nefiind conforme celor existente, trebuiesc refăcute.

Lucrările executându-se în regia proprie a parohiei, evaluarea lucrărilor se va face atunci când parohia ne va trimite darea de seamă asupra cheltuielilor efectuate.

IX. LUCRĂRILE PENTRU RESTAURAREA BISERICII DIN ARBORE, JUD. SUCEAVA

Lucrările au fost executate complet în anul 1937, după devizul întocmit de serviciul nostru de arhitectură și verificat de Comisiunea Monumentelor Istorice din București; apoi au fost recepționate de d-l arhitect Șt. Balș dela Comisiunea Monumentelor Istorice din București, în ziua de 5 Aprilie 1938. Pentru aceste lucrări s'au cheltuit 75.000 de lei.

X. CHILIILE MĂNĂSTIRII SUCEVIȚA

In anul 1936, s'au făcut reparațiuni radicale la toate chiliile și dependințele Mănăstirii și la zidul împrejmuitor cu turle, cheltuindu-se pentru aceste lucrări, suma de 704.839 lei.

www.dacoromanica.ro

RECAPITULAȚIE

Cheltueli de restaurare

1.	Biserica Sf. Dumitru din Suceava. S'au cheltuit în anii 1937, 1938 și 1939 .	lei	541.304
2.	Biserica Sf. Ioan Botezătorul din Suceava. S'au cheltuit în 1937, 1938 și 1939 .	»	622.738
3.	Biserica Sf. Treime din Siret. S'au cheltuit în anii 1937, 1938 și 1939	»	685.030
4.	Biserica Sf. Onufrei din Mănăstioara. S'au cheltuit în anii 1937, 1938 și 1939	»	274.774
5.	Clopotnița Mănăstirii Sf. Gheorghe din Suceava. S'au cheltuit în 1939 . . .	»	224.507
6.	Acoperișul bisericii Mănăstirii Sf. Gheorghe din Suceava. S'au cheltuit în anul 1939	»	169.881
7.	Biserica Sf. Inviere din Suceava. S'au cheltuit în anul 1939	»	6.380
8.	Biserica din Burdujeni-Târg. S'au acordat în anul 1938	»	120.000
9.	Biserica din Arbore. S'au cheltuit în anul 1937	»	75.000
10.	Chiliile Mănăstirii Sucevița. S'au cheltuit în anul 1936	»	704.839
	Total general	lei	3.424.453

www.dacoromanica.ro

RAPORT GENERAL ASUPRA MUZEULUI REGIONAL ALBA-IULIA [1])

de GENERAL PAPP.

Excelență,

Domnule Președinte,

In Alba-Iulia a existat, încă din anul 1888, un muzeu arheologic, care sub conducerea profesorului Adalbert Cserni, s'a desvoltat în mod deosebit, atât prin cercetări științifice cât și prin publicații, luând parte la multe expoziții și fiind apreciat de oamenii de știință din străinătate, dintre care amintim pe Iulius Jung și Theodor Mommsen.

Desvoltarea muzeului până în anul 1918, se datorește următorilor doi factori: zelului depus de profesorul Adalbert Cserni, Ceh de origine și contribuțiunii Statului, județului și comunelor, precum și cotizațiilor membrilor Societății de Istorie, Arheologie și Științe Naturale din județul Alba.

Deci, în ultima analiză, creșterea colecțiunilor și importanței instituției a fost posibilă prin munca desinteresată a Cehului Adalbert Cserni și a contribuțiilor județului Alba și comunelor sale, care după cum se știe, au fost și sunt în majoritate românești.

In comitetul de conducere al muzeului n'a luat parte însă nici un Român, deși ca membrii ai Societății găsim câțiva înscriși.

Dela 1916, murind și Cserni, muzeul intră într'o fază de peripeții și de desorganizare.

[1]) A fost adresat regretatului profesor N. Iorga, fostul președinte al Comisiunii, în anul 1939.

www.dacoromanica.ro

In timpul războiului, multe din colecțiile sale sunt înstrăinate, dintre care menționăm întreaga colecție numismatică de monete romane de aur și argint, în număr de 3450.

După război, administrația românească fiind nevoită să-și creeze cadrele, problemele de ordin cultural au fost lăsate pe planul al doilea. Muzeul a rămas să-și ducă o viață vegetativă sub vechea conducere ungurească a Societății de Istorie.

In anul 1929, cu prilejul marilor serbări comemorative ale Unirii, Asociațiunea Astra a încercat să-i dea muzeului o nouă viață, întemeind o secțiune a Unirii și administrând muzeul printr'un custode al său.

Tot atunci muzeul se mută din vechea clădire a primăriei orașului, în aripa vestică a palatului catedralei Incoronării, clădire anume amenajată pentru un muzeu național.

Din lipsă de mijloace suficiente, de înțelegere și de pricepere a personalului angajat, nu s'a putut ajunge la nici un rezultat pozitiv.

In anul 1937, prefectura județului Alba a preconizat să ia asupra sa administrarea muzeului, creindu-i și un fond de susținere. Pentru a se intra în legalitate, se convoacă adunarea generală a Societății de Istorie, se înscriu membrii noi și se procedează la alegerea unui comitet de conducere, în majoritate dintre membrii români.

Venind noi greutăți și negăsindu-se nici persoana, care să se ocupe de aproape de problema muzeului, starea aceasta de nesiguranță a durat până în 10 August 1938, când, la recomandarea Excelenței Voastre, a fost însărcinat cu conducerea muzeului d-l profesor Ion Berciu, care a început o muncă stăruitoare pentru ridicarea muzeului.

In toamna aceluiași an, Alba-Iulia devenind capitală de ținut, din primul moment ne-am dat seama de importanța unei asemenea instituții, pe care am căutat s'o organizăm și să-i creiem o situație clară și sigură pentru viitor.

www.dacoromanica.ro

In urma memoriului înaintat de către președintele Societății de Istorie și de directorul muzeului și în urma cercetării noastre personale, am însărcinat pe șeful serviciului administrației de Stat, d-l Justin Sava, cu pregătirea tuturor formelor necesare pentru trecerea muzeului în conducerea ținutului.

După mai multe întruniri și discuții s'a pregătit în cadrele legilor un regulament de conducere al muzeului, sancționat prin Inaltul Decret-Regal Nr. 2763 din 30 Iunie 1939.

Incepând cu 22 August 1939 muzeul, sub denumirea de Muzeul regional Alba-Iulia, a intrat în cadrele regulamentului său de conducere, care prevede administrarea directă de Rezidentul Regal, ajutat de un consiliu, format din opt membrii, reprezentanți ai ținutului și ai societăților culturale.

Progresul realizat în acest scurt interval, dela 22 August 1939 la 14 Iunie 1940, este plin de cele mai îndreptățite speranțe.

Muzeul își are personalul său, compus, deocamdată, dintr'un director, un impiegat și un om de serviciu.

El își are un buget al său, alimentat dintr'o contribuție a ținutului, din contribuțiile benevole ale comunelor din ținut și din taxele de intrare la muzeu, buget, care pe anul în curs se ridică la suma de un milion lei, din care cinci sute de mii ca prim fond pentru construcția unui local propriu.

S'a depus o muncă asiduă în două direcțiuni: în organizarea internă a muzeului și în activitatea sa pe teren.

Intern, s'au început lucrările de inventariere a imensului material arheologic, medieval, numismatic și al secțiunii Unirii, acum fiind aproape către sfârșitul lor; lucrări, care în situația anterioară a muzeului, erau aproape inexistente, noi fiind obligați a lua totul dela început: registre noi, identificarea pieselor, determinarea lor, descifrarea documentelor și alte lucrări.

Paralel cu lucrările de inventariere s'au luat și măsuri urgente de conservare a unor piese expuse a fi distruse. Aceste lucrări continuă.

www.dacoromanica.ro

A trebuit să se procure totul, dela uneltele de curățire a localului până la uneltele de săpături și aparatele strict necesare.

Pe teren s'au făcut săpături arheologice, s'au salvat tezaure numismatice și arheologice, s'au strâns documente de mare importanță și s'a căutat să se creeze muzeului o atmosferă prielnică desvoltării sale.

Cu sprijinul Comisiunii Monumentelor Istorice, secțiunea Transilvania, reprezentată prin d-l Prof. C. Daicoviciu, s'au întreprins, în toamna anului 1939, săpături arheologice la cetatea dacă dela Căpâlna, pe Valea Sebeșului, la locul numit « Cetățeaua », unde s'au descoperit zidurile și turnurile de apărare ale cetății, precum și numeroase obiecte de cea mai mare valoare arheologică.

Din pricina evenimentelor, d-l Prof. C. Daicoviciu și directorul muzeului fiind concentrați, continuarea săpăturilor și consolidarea zidurilor s'au amânat pentru vara aceasta.

Pentru conservarea cetății descoperite am pus un paznic permanent și am luat măsuri de acoperire a zidurilor șubrede.

S'au salvat dela pieire două importante tezaure numismatice: tezaurul dela Tibru, din județul Alba, în număr de 109 monete romane de argint și tezaurul dela Augustin, din județul Târnava-Mare, compus din 306 monete romane de argint.

De asemenea a fost salvat tezaurul de bronz dela Ighiel, din județul Alba, compus din două securi ornamentate și patru apărătoare de mână.

In legătură cu revoluțiile ardelene, Memorandul și Unirea, s'au strâns sute de documente istorice de o importanță deosebită.

Pentru a avea o evidență precisă a muzeelor, colecționarilor și a localităților istorice din ținut, am luat măsuri, prin organele noastre administrative și am reușit, până în prezent, să avem aproape complet acest îndreptar arheologic de cea mai mare lipsă pentru cercetători.

De asemenea am cerut tuturor autorităților să ne înainteze tablouri precise ale arhivelor. Am pus la punct,

www.dacoromanica.ro

împreună cu direcțiunea generală a Arhivelor Statului, modalitățile de a avea, pe lângă muzeu, și o secțiune arhivistică.

Socotind că este necesară, pe lângă o instituție de cultură și o bibliotecă de specialitate, am căutat să remediem și acest lucru, mai cu seamă că în Alba-Iulia nu se găsește nici o bibliotecă publică.

Până acum, prin cumpărări și donații, am ajuns să avem o bibliotecă de 4500 volume.

Ținem și cu acest prilej să vă aducem călduroase mulțumiri pentru însemnatele donațiuni făcute bibliotecii noastre, de cărți de specialitate și de popularizare, lucru care ne-au pus în fericita situație de a putea întemeia, prin Asociațiunea Astra, în comunele din județul Alba, 15 biblioteci populare, înzestrându-le pe fiecare cu câte 150 volume.

Am hotărît, de asemenea, să fie publicat, în acest an, primul buletin al muzeului.

Excelență,

Domnule Președinte,

Cu toată asprimea vremurilor am reușit să desvoltăm și în acest domeniu, o activitate mulțumitoare, dând viață nouă unei instituții românești și așezând-o pe temelii solide, de ridicare spre culmile de glorie ale aspirațiilor noastre culturale și naționale.

Pe bazele fixate de noi, Muzeul Regional Alba-Iulia poate să se desvolte și să-și îndeplinească rolul său de instituție culturală românească, așezată în inima Ardealului, în Alba-Iulia, metropola românismului, fiind, în această privință, siguri de sprijinul și înțelegerea deosebită a Excelenței Voastre.

Primiți, Vă rugăm, Excelență, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

www.dacoromanica.ro

RESTAURAREA BISERICII DIN UEȘTI—VLAȘCA

de arhitect PAUL SMARANDESCU

Biserica filială din Ueşti—Moşteni, Vlaşca are hramul Adormirei Maicei Domnului şi al Sf. Gheorghe.

Este o clădire de zid, cu bolta de şipci, acoperită cu şindrilă. Are o turlă care serveşte de clopotniță.

Intr'un volum care cuprinde toate parohiile din România, am găsit afirmația că este zidită la 1847—1848. Pe o evanghelie veche aparținând bisericii, carte imprimată frumos cu litere cirilice, am găsit scris de mână, tot cu litere cirilice, rugăciuni și data de 1839, ceea ce dovedește că biserica a fost zidită înainte de 1839. Nu am găsit pisanie, nici alte documente.

Se pare că biserica a fost reparată în parte la 1904.

Biserica din Ueşti este filiala Bisericii parohiale din Ueşti-Goleasca, biserică de zid, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, clădită la 1816—1817. Numele satului Goleasca din Vlaşca este luat după numele unui fost proprietar, care făcea parte din familia Golescu.

Preotul Ioan Nicola este parohul bisericii parohiale din Goleasca şi al filialei din Ueşti. Aci, la Ueşti, mai slujia din când în când şi preotul Anastasie Enescu din Clejani, pensionar, bătrân de 79 ani (1939), care în tinerețe a fost hirotonisit preot la această biserică din Ueşti. El îşi reaminteşte de un preot bătrân care a servit la biserica din Ueşti şi care se numea « popa Călin ».

Nu am găsit nici un document, nici vreo altă indicație asupra acestei biserici.

www.dacoromanica.ro

In 1934, soția mea devenind proprietara unei părți din moșia Uești, moștenită dela tatăl său, împreună am decis să restaurăm această mică bisericuță de sat, care se afla complet ruinată și în care nu se mai slujea.

Tencuielile exterioare erau în parte căzute; învelitoarea de șindrilă era acoperită în unele locuri cu tablă găurită;

Fig. 1. — Biserica din Ueşti Vlaşca, înainte de restaurare.

turla era strâmbă și învelită cu tablă, la intrare un fel de marchiză așezată pe doi drugi de fier, făcea un efect dezastruos; clopotul era atârnat într'o clopotniță simplă așezată în fața bisericii, clopotniță pe care am dărâmat-o, fig. 1.

In interior arcadele, cari separau pronaosul de naos, fuseseră dărâmate, spre a se mări biserica, dar fundațiile lor existau. Iconostasul era de zid și a fost conservat fără nici o modificare.

www.dacoromanica.ro

Exista o veche pictură, din care a mai rămas Maica Domnului cu Iisus Hristos în altar și trei din cei patru evangheliști. Această pictură a fost conservată.

După ce am cerut autorizația cuvenită dela Comisiunea Monumentelor Istorice, am făcut un releveu exact al bisericii așa cum se găsea, și mai multe fotografii cari însoțesc acest articol.

Fig. 2. — Biserica din Ueşti Vlaşca, după restaurare.

In vara 1937 am executat restaurarea după planurile mele.

Lucrările principale cari s'au executat sunt arătate mai jos. Principiul care m'a călăuzit a fost de a conserva, pe cât posibil, biserica așa cum era în forma ei primitivă.

In exterior s'au reparat tencuielile. In locul marchizei dela intrare am executat un pridvor cu arcade trilobate și pardosit cu cărămidă. In jurul bisericii am făcut un trotuar de beton, tencuit cu ciment. Am refăcut complet șarpanta și învelitoarea de șindrilă, turla de lemn îmbrăcată cu șindrilă; am așezat patru cruci de fier, după de-

www.dacoromanica.ro

senul meu fig. 2. In interior am conservat iconostasul de zid așa cum era și pictura veche, câtă era. Am refăcut, pe fondația veche, separația dintre naos și pronaos compusă din trei arcade trilobate dintre care cea din mijloc, de trecere, iar cele două laterale goluri cu parapet de zid fig. 3. Clopotul a fost așezat în turlă, clopotnița fiind dărâmată.

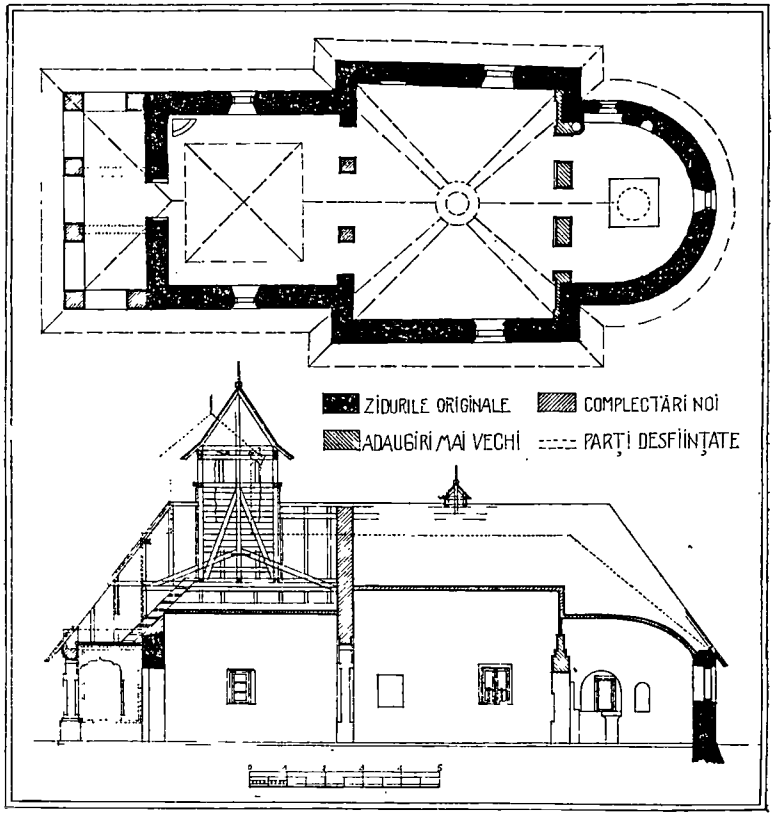

Fig. 3. — Biserica din Ueşti Vlaşca, plan şi secţiune longitudinală.

Din clișeele cari însoțesc acest articol și anume: releveul bisericii așa cum era în 1936, fotografii ale bisericii în 1936, planurile și detaliile date de mine pentru execuție, fotografii ale bisericii în 1938, după restaurare, se poate vedea cu preciziune cum a fost și cum este astăzi biserica din Ueşti.

www.dacoromanica.ro

RAPORTUL INSTITUTULUI DE STUDII CLASICE AL UNIVERSITĂȚII CLUJENE

de Profesor C. DAICOVICI

Domnule Președinte,

Indeplinesc o plăcută datorie, ce-mi incumbă față de d-voastră și față de instituția pe care o conduceți, înaintându-vă raportul de mai jos despre cercetările arheolog ce făcute de Institutul de Studii Clasice al Universității clujene, sub conducerea mea, în cursul lunilor de vară cin anul acesta. Prezentând această scurtă dare de seamă, aș vrea să vă arăt, pe de o parte, rezultatele ce se pot obține chiar cu fonduri modeste, atunci când ele sunt conduse unitar; iar pe de altă parte, să vă dovedesc, totodată, și gratitudinea mea și a colaboratorilor mei, pentru prețiosul concurs, sprijin material și îndemn moral pe care ni l-ați dat și în acest an.

Activitatea arheologică a Institutului ce conduc s'a desfășurat în vara acestui an în mai multe direcții, și anume s'au făcut:

A. Explorări științifice, la suprafață, pentru cunoașterea caracterului *arheologic* și *anthropo-geografic* al diferitelor regiuni.

B. Săpături arheologice propriu zise:

1. la așezări preistorice,
2. la așezări dacice,
3. la așezări romane,
4. la așezări târzii (slavo-române).

C. Lucrări de conservare și punere în valoare a diferitelor ruine descoperite anterior.

www.dacoromanica.ro

A. Am pus în fruntea activității noastre explorarea arheologică a unor regiuni, nu numai pentrucă aceasta trebue să premeargă cronologic, celorlalte lucrări, dar și din pricina importanței pe care o dau și eu, la fel cu marii noștrii maeștrii, Pârvan și Teodorescu, acestei periegese științifice. Experiența de aproape 20 de ani ne-a arătat ce imense foloase se pot trage și ce neprețuite învățăminte se pot scoate din călcarea cu piciorul și observarea de aproape a solului, pe care s'a desvoltat o civilizație și, mai mult decât atât, *o lume întreagă* de oameni, cum au fost înaintașii. Nu mă gândesc aici numai la descoperirea urmelor arheologice, pe care numai exploratorul neobosit o poate face, străbătând *cu piciorul* sau pe cal, teritorii de străveche cultură, ci, într'o măsură tot așa de mare, și la cunoașterea « de visu », din « autopsie », cum ar fi spus-o periegeții antici, a spațiului vital al unui popor, adecă a *pământului* pe care a trăit un popor, a acelui mediu geografic care a contribuit, fără îndoială, la crearea formelor și de viață materială, dar și de viață spirituală a acelui neam. Fără de asemenea pelerinări în lumea celor pe care îi căutăm în urmele lăsate *în* pământ, nu cred că poate fi o adevărată și reală cunoaștere istorică sau arheologică.

S'a exploarat de mine, în tovărășia colaboratorilor mei, a d-lor M. Macrea, șef de lucrări la Institutul de Studii Clasice, și Kurt Horedt, asistent la același Institut, regiunea de dealuri dintre Micăsasa și Boarta, din județul Târnava-Mare și Lunca-Mureșului din județul Alba. Rezultatul a fost constatarea și verificarea unor așezări preistorice mai de mult cunoscute, dar și descoperirea a două stațiuni preistorice necunoscute până acum în literatura științifică: așezarea întărită dela *Boarta*, din a doua fază a neoliticului și foarte importanta așezare deschisă dela *Tărtăria-de-Jos*, pe malul Mureșului, gemenă desăvârșită a stațiunii dela Turdaș, care, după cum se știe, a dispărut din pricina surpării malului și nu a putut fi niciodată studiată metodic.

www.dacoromanica.ro

Impreună cu d-nii I. Berciu, directorul Muzeului din Alba-Iulia și I. I. Russu, asistent la Institutul de Studii Clasice, am constatat prezența unei așezări romane în apropierea carierei de piatră dela Ighiu, jud. Alba, și a unei *necropole* în imediata vecinătate. Desgroparea acestei necropole se va face în anul ce vine și sperăm să aducă unele surprize.

O cercetare a cetăților medievale dela Săscior și Valea-lungă a fost făcută de subsemnatul și de asistentul K. Horedt.

Deosebit de rodnică și instructivă a fost explorarea, timp de zece zile, a cetăților din Munții Sebeșului și ai Hunedoarei. Ea a fost executată sub conducerea subsemnatului, de un grup de tineri arheologi (M. Macrea, K. Horedt, I. I. Russu și I. Berciu) cu scopul precis de:

1. a descoperi noi cetăți dacice;
2. a recunoaște pe cele cunoscute sau amintite de alții;
3. a stabili legătura dintre cetățile dacice și castrele de pământ dela Vârful-lui-Petru și Comărnicelul, din Munții Sebeșului;
4. de a cunoaște, la fața locului, nemijlocit, acea minunată lume de munte și plaiuri, în care a trăit partea cea mai bună a poporului dac, poporul daco-roman și românesc, în vremi de restriște, atunci când văile erau călcate de năvălitori.

Rezultatul acestei explorări a fost mai presus de orice așteptare: câteva cetățui dace nou descoperite, verificarea pozitivă sau negativă a altora, precizându-se pentru știință unele puncte esențiale, stabilirea neîndoioasă a legăturii dintre castrele de pământ romane din Munții Sebeșului și marea cetate dacă dela Muncel. Dar mai presus de toate s'a dobândit, prin această explorare, viziunea lumii dace, fără de care înțelegerea istoriei acelui popor nu e cu putință.

B. Săpături arheologice au fost întreprinse la următoarele așezări:

1. La *Boarta* din județul Târnava Mare și la *Tărtăria*, județul Alba. D-l asistent K. Horedt a stabilit caracterul

www.dacoromanica.ro

neolitic, tip « nordic » al cetății dela Boarta și caracterul neolitic tip « Turdaș » al stațiunii dela Tărtăria. Săpăturile dela Boarta pot fi considerate ca încheiate, câtă vreme cele dela Tărtăria vor trebui să continue și în anii următori pentru a studia cât mai intens această extrem de bogată și importantă așezare dela începutul neoliticului. Credem chiar că desvelirea completă a acestui sat preistoric va aduce multe lămuriri folositoare pentru cunoașterea civilizațiilor neolitice dela noi. Lucrările dela aceste două așezări preistorice au fost finanțate de Universitatea Daciei Superioare, datorită înțelegerii pe care d-l Rector I. Hațieganu a arătat-o față de problemele arheologiei.

2. La cetățile dace dela *Căpâlna*, județul Alba, și dela *Costești*, județul Hunedoara. Săpăturile dela Cetatea Căpâlnei au fost începute în anul 1939, la îndemnul și propunerea mea, de către Muzeul regional dela Alba-Iulia. Conducerea lucrărilor am avut-o tot eu în acel an, asistat de d-nii M. Macrea și I. Berciu. In anul 1942, lucrările au continuat pe cheltuiala Muzeului regional din Alba-Iulia, sub conducerea d-lor M. Macrea și I. Berciu, după directivele stabilite de mine. Aceste lucrări pot fi considerate acum ca terminate și drept rod al lor avem o mică cetate dacă, de tipul celor din Munții Hunedoarei, dar cu unele deosebiri interesante și o mulțime de obiecte dintre cele mai grăitoare. Toate acestea vor completa norocos icoana vieții Dacilor din jurul nașterii Mântuitorului.

Lucrările dela Cetatea dacă din hotarul comunei *Costești* au fost și în acest an pline de rezultate frumoase și însemnate. Reluarea acestor săpături, după aproape 10 ani de întrerupere a lor, era una din chestiunile cele mai urgente și mai arzătoare, din punct de vedere științific și național. Propunerea mea în această privință a fost înțeleasă, acceptată și răsplătită de d-l director al Muzeului Național de Antichități, profesor Vladimir Dumitrescu, cu alocarea unei sume de 250.000 lei, pentru studierea cetăților dacice și lucrările dela Costești. Grație

www.dacoromanica.ro

acestor lucrări, cunoștințele noastre, despre o întreagă serie de probleme în legătură cu cetățile dacice, s'au îmbogățit considerabil și au câștigat o mai temeinică precisiune. Dar săpăturile dela Costești au mai avut darul de a ne reface inventarul materialului arheologic dacic, în locul celui rămas la Cluj. Materialul scos metodic din săpăturile acestui an este, într'adevăr, pe cât de bogat pe atât de variat. In sfârșit cercetările dela Costești ne înarmează cu toate cunoștințele tehnice și teoretice în vederea desgropării sistematice a cetății celei mari dela Muncel.

3. Din epoca romană s'au făcut săpături la *Sarmisegetuza*, la castrul de pământ de pe *Vârful-lui-Petru* și la castrul de piatră din hotarul *Mehadiei* (Banat).

La Sarmisegetuza s'a continuat desvelirea unor părți mai mici din jurul Forului, spre a completa imaginea atât de sugestivă a acelui complex de ruine care sunt: impunătoarea Aedes Augustalium și Piața publică. Lucrările au fost finanțate de Comisiunea Monumentelor Istorice.

La Vârful-lui-Petru, săpăturile au verificat definitiv caracterul roman și provizoriu al circumvalației de pământ de pe acea înălțime și care stă în directă legătură cu Cetatea dela Muncel. Acest rezultat e un bun câștigat pentru istoria războaielor dacice de către școala arheologică ardeleană. Castrul roman de la Vârful-lui-Petru se mai repetă, în două exemplare, la circa 12 km spre nord-vest, pe Comărnicelul.

Desgroparea sistematică a castrului roman dela Mehadia, fusese luată în programul lucrărilor încă de prin anul 1930, când, cercetându-l împreună cu regretatul I. Miloia, l-am găsit vrednic de cea mai specială atenție. Gândul de atunci avea să se împlinească abia după 12 ani, mulțumită fondurilor acordate de Comisiunea Monumentelor Istorice și de Muzeul Banatului din Timișoara, pe care l-am solidarizat cu aceste cercetări. Lucrările au fost conduse, sub supravegherea mea, de d-l M. Macrea. Ele au avut menirea, în acest an, de a ne arăta ce anume putem aștepta dela desgroparea castrului. Elementele ieșite la iveală în cursul celor trei săptămâni

www.dacoromanica.ro

de săpături (o poartă destul de bine păstrată, părți din *praetorium*, o construcție târzie în apropierea zidului înconjurător, inscripții, etc.) impun continuarea lucrărilor cu justificate speranțe de rezultate foarte prețioase.

4. Amintesc aici și săpătura dela cetatea de pământ din hotarul *Lazului* (jud. Alba). Caracterul artificial, voit, intenționat, al circumvalației și al șanțului ne indica hotărît o *cetate*. Lipsa oricărui fragment de vas sau a altor obiecte, ce ne-ar fi putut orienta, mă împiedecă de a-i fixa și data. După toate indicațiile, cetatea e însă dintr'o epocă târzie, poate slavo-romană. In orice caz, ea ne-a oferit un tip pe care trebuie să-l urmărim mai departe.

Cu această săpătură, făcută pe cheltuiala Muzeului Regional din Alba-Iulia, am vrut să facem însă un *bun început* de cercetări medievale, un domeniu în care pe drept sau pe nedrept ni se contesta prezența. Fie ca acest început să fie într'un ceas bun! Și ași mai adăuga cu acest prilej și dorința ca autoritățile noastre competente, în primul rând Comisiunea Monumentelor Istorice, să dea toată atenția și acestor fel de cercetări, tot atât de importante pentru istoria veche a neamului nostru ca și cele din epoca preistorică, dacică sau romană.

C. Lucrări de conservare și de punere în valoare s'au făcut în trei locuri: la *Sarmisegetuza*, întărire cu ciment a ruinelor Amfiteatrului și Palatului Augustalilor; la *Căpâlna*: ocrotirea zidurilor cu acoperiș, ferindu-le astfel de distrugerea sigură pricinuită de ploi, umezeală și îngheț (lucrarea a fost făcută după indicațiile mele de către Muzeul Regional din Alba-Iulia cu concursul Primăriei Alba-Iulia, punându-se și un paznic al cetății); la Cetatea dela *Costești*, de asemenea, prin acoperirea zidului la care se mai păstrează și partea de cărămidă prost arsă și care e un unicum în arheologia românească.

Tot aici, la Costești, s'a lucrat intens pentru refacerea și consolidarea zidurilor, scoaterea în evidență a diferitelor porțiuni de întărituri ce impresionează prin masivitatea lor. S'au luat măsuri *de pază* a ruinelor și teritoriului

www.dacoromanica.ro

cetății, dându-se instrucțiuni precise paznicului și autorităților locale. Pentru o orientare a cercetătorilor, s'au dat învățături paznicului și s'au așezat tăblițe indicatoare precum și o tablă mare lămuritoare la intrarea în cetate.

Termin, domnule Președinte, acest raport cu conștiința împăcată că, prin lucrările pe care le-am condus, dirijat sau sugerat timp de 3 luni încheiate, în cursul verii și al începutului de toamnă (am părăsit șantierul dela Costești în 7 Noembrie), m'am achitat de însărcinările ce mi s'au dat din partea d-voastră. Nu pot însă încheia fără a vă mulțumi din nou pentru tot ce-ați făcut în interesul lucrărilor rugându-vă, iarăși și iarăși, stăruitor să binevoiți a acorda și pe viitor aceiași atenție și înțelegere pentru cercetările noastre.

www.dacoromanica.ro

RAPORT

asupra cercetărilor dela Drajna-de-Sus, Prahova

de AL. BĂRCĂCILĂ

Mult Stimate Domnule Profesor [1]),

La îndemnul d-voastră mergând la Drajna-de-Sus în ziua de 12 August curent pentru observațiuni arheologice, am constatat, am recoltat și dobândit următoarele:

I. *La Castrul roman Grădiște* am găsit în terenurile de arătură și fânețe:

1. Trei fragmente de cărămizi cu *stampila legiunei I italica*: [LEG]I . ITAL (8/12 cm); [L]EG . I . IT[AL] (8/10 cm); [LEG . I . IT]AL (7/12 cm).

2. Fragmente de cărămidă cu *stampila legiunei V Macedonica*: LEG . V [M .] (15/19 cm).

3. Trei fragmente de cărămidă de *stampile legionare*, lipsind determinarea legiunei: LEG . . . (7/10 cm; 10/11 cm; 10/13 cm).

4. Un fragment de cărămidă cu *stampila unei cohorte*, lipsind determinarea ei: COH . . .

5. Multe fragmente de *vase de teracotă*, de mărime, formă, pastă diferite, între cari notăm:

a) Fragment dintr'un *mare castron*, ornamentat pe baza lui lată cu câte o *frunză de palmier incizată*, în apropiere de cele două mănuși plate proeminente. Lipsește mai mult de jumătate din vas; se va întregi. Lungimea pătrată a frunzei are 13 cm.

b) Două mici fragmente de *vase fine*, ornamentate punctat.

6. Două fragmente de cărămizi, cu cadrilatură rombică.

---

[1]) Raport mai vechiu, adresat regretatului profesor N. Iorga, fostul președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice.

www.dacoromanica.ro

7. Alte fragmente de olane şi cărămizi diferite.

II. Provenind *dela acelaşi castru* ni s'a încredinţat de către d-l D. Bazilescu-Drajna, institutor pensionar, fost senator:

1. O *monedă de argint* a împăratului *Domitian*, cu legenda: Imp(erator) Caes(ar) Domit(ianus) Aug(ustus) Germ(anicus) P(ontifex), M(aximus) Tr(ibunicia) P(otestas) VI;

rv.: Imp(erator) XIIII Co(n)s(ul) XIII Cens(or) P(erpetuus) P(ater) P(atriae).

2. O *monedă de argint* a împăratului *Traian*:

Imp(eratori) Traiano Aug(usto) Germ(anico) Dac(ico) P(ontifici) M(aximo) Tr(ibunicia) P(otestas) Co(n)s(ul) VIII;

rv.: S(enatus) P(opulus) Q(ue) R(omanus) Optimo Principi.

3. O *figurină a bronz* a lui *Attys* cu dreapta sprijinită pe umărul stâng, cu stânga lăsată în jos, cu picioarele încrucişate.

III. Am făcut ascensiunea vârfului numit *Cetăţeaua*, cel mai ridicat în dreptul com. Drajna-de-Sus, pe culmea ce desparte văile Drajna şi Teleajen. Vârful mai uşor accesibil dinspre Valea Drajnei, este încins la baza lui către această vale de o terasă circulară lată de circa 6 m. Pe această terasă s'au găsit *fragmente de vase La Tène* ce ne-au fost încredinţate pentru muzeul din Vălenii-de-Munte de d-l D. Bazilescu. La capătul nordic al acestei terase, în gropile săpate de săteni pentru comori, am găsit *patru fragmente de teracotă arsă dela locuinţe preistorice, cârpiciu.* Este probabil o cetăţue dacă, dominând cele două văi, Drajna şi Teleajenul. De aci vederea cuprinde ultimele sate înşirate de-a-lungul acestor văi şi culmile munţilor în cari pătrund, — satele Ceraş, Slon, pe Drajna; Homorâciu, Izvoarele, Mânecii Pământeni şi Ungureni, Mânăstirea Suzana, pe Teleajen; munţii Faţa lui Craiu, Gămălia, Zăganu; Clăbucet, Bobu Mare, Vârful Grohotişului. Frumuseţea priveliştii şi intuiţia vieţii româneşti, acum mai înfloritoare ca oricând pe aceste plaiuri, răsplăteşte bogat osteneala urcuşului.

Pe aceeaşi culme, la vreo două sute de metri spre Miază-zi, dai de *Vârfu-Pietrii*, bloc masiv ridicat din stâncă, pare a servi pentru comemorarea în slove a unor mari evenimente. Sătenii şi însuşi preotul satului vorbesc de slove de o schioapă cari ar fi existat pe faţa acestei stânci, dar cari au dispărut, înlocuindu-se cu nume de săteni de azi, între cari şi al preotului, îngrijit săpat.

www.dacoromanica.ro

Pe aceeaşi culme, mai spre miazăzi, se vede satul Făget; aici, în culmea dealului, deasupra *Pietrii Troian*, au ieşit la arătură borcane, după spusa d-lui Bazilescu şi a altor localnici.

IV. Lângă *Vâlceaua Voichiţii*, în partea de miază-noapte a Drajnei-de-Sus, s'au găsit la arătură şi s'au păstrat până acum la Banca Populară Drajna-de-Sus următoarele părţi dintr'o *armură, tip medieval, de fier*:

a) *Coif* semisferic, cu diametrul de bază de 23 cm, cu o lamă verticală în faţă, prinsă de altă lamă orizontală, aceasta fixată în întregime de corpul coifului; banda inferioară a coifului este ornamentată de jur împrejur cu frumoase rozete de bronz;

b) Două plăci concave de *fier* (genuchiare?), de 14/65 cm fiecare;

c) Alte două plăci de fier, frumos lucrate, ca şi cele de mai sus, de dimensiunile 7/6 şi 6/14 cm;

d) 14 bucăţi de lame arcuite şi fragmente, dela apărătoarele braţelor; cele păstrate întregi au lungimea de 22 cm.

Am făcut această descriere numai în interesul inventarierii.

Au fost donate de d-l D. Bazilescu Muzeului din Vălenii-de-Munte, care mai posedă o cămaşe de sârmă de fier, tip medieval.

V. *La Gura Teişanilor*, s'a găsit jumătate dintr'o *ghiulea de fier* de mărimea pumnului, donată aceluiaşi Muzeu de d-l D. Bazilescu.

VI. In raza aceleiaşi comune s'au găsit şi donat:

a) O *monetă de argint*, mare, *olandeză, din 1597* cu legenda pe verso: *Confidens D(omi)no non movetur*;

b) O *monetă de argint*, mare, *turcă*.

VII. Ni s'au mai încredinţat de d-l D. Bazilescu pentru Muzeul din Vălenii-de-Munte:

1. O *psaltire* cu primele două foi lipsă, cu însemnările următoare, scris cirilic:

« *să's ştie de cândŭ amŭ datŭ pe fi-meu pe Goerghe* (sic) *la dascălu la Drajna la nepotu* [1]) . . . *zilele împăratului* (sic) *Polaviciu* (sic) *cândŭ au venitŭ Muscalii aicea amŭ scrisŭ. Mâna care au scrisu va să putrezească* (sic); *oră cine va ceti mă va pomeni. Pop Petre răposat cu pop Zaharia înŭ divanŭ* ».

Pe scoarţa din dos: « *Să* (sic) *ştie că această saltire* (sic) *este al* (sic) *pope* (sic) *Petre ot Drajna de Sus* ».

[1]) Insemnarea începe la pag. 4; lipsesc paginele 7, 8 cu parte din această însemnare.

www.dacoromanica.ro

2. O *liturghie* tipărită în tipografia mitropoliei din Bucureşti în *1797*, cu *însemnări de mână*, între cari una din 1823 Ghenarie 21.

3. *Catavasier manuscris*, caeţel mic cu scoarţe negre, purtând pe foaia 4-a data: *1823 Febr. 14*, sub titlul: «*Pentru douăsprezece oi negri cari sunt de mare folos neamului omenesc*».

Pentru păstrarea obiectelor mai sus descrise, preistorice, romană şi româneşti din veacurile XVI-XVII este de neapărată trebuinţe o vitrină specială, iar la obiectele donate de d-l D. Bazilescu-Drajna, să se pună etichete cu numele d-sale [1].

Ploeşti, 14.VIII.1936.

[1]) A se vedea însemnarea noastră anterioară cu privire la castrul Grădişte şi la Cetăţea (sic), în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, fasc. 84, 1935. Intre timp la castrul Drajna a făcut săpături distinsul arheolog, domnul Gh. Ştefan.

www.dacoromanica.ro

CANDELA DELA TEMELIA BISERICII DIN COTMEANA

de C. BOBULESCU

De mult stăruia în mintea mea gândul să văd ctitoria lui Mircea-cel-Bătrân, astăzi una din cele mai vechi biserici ale ţării noastre şi de care îmi era legată amintirea de un mare necaz întâmplat lui Odobescu prin partea locului. Căci aci — la Cotmeana — poposind o noapte din vara anului 1860, iar a doua zi pornind ca să iasă la drumul Olacului, cinci ceasuri de chin şi de canon au trebuit surugiilor pentru ca să poată scoate trăsura cu cai dintr'un tău la urcuşul unui deal. Se zbăteau caii în ştreanguri, că par'că « li se făcuse nălucă » înseamnă dânsul în ale sale note de călătorie [1]).

Astăzi se înţelege, că pe aici, ca şi prin alte părţi ale ţării noastre lucrurile s'au schimbat mult. Pe negândite o maşină după o jumătate de ceas, pornínd-o dela Piteşti te-a şi dus pe sub umbră de codru pe care tăindu-l în curmeziş, pe jghiabul unei văi dinspre miazăzi a şoselei ce duce spre Râmnicul-Vâlcii, îţi iese în cale aşezarea înconjurată cu ziduri înalte de cetate, după chipul atâtor mânăstiri, derăpănate de vremi şi uitate de oameni.

Când mă strecuram pe poarta cea mare, curios şi nerăbdător de înfăţişarea Cotmenii, desfătându-mi privirea covorul verde şi curat de iarbă din cuprinsul aşezării mânăstireşti de odinioară, un fost cântăreţ de strană din localitate [2]), luând cunoştinţă din vreme de venirea noastră, ne şi călcă din urmă. Aşa că la tot pasul cu un caet în care avea un scurt istoric al acestui sfânt locaş, îmi atragea luarea aminte asupra lucrurilor, ce i se păreau de interes a fi lămurite na

---

[1]) Al. Odobescu, *Insemnări despre monumentele istorice din judeţele Argeş şi Vâlcea*, călătorie făcută în 1860, publ. în « Convorbiri literare », LXVII 7—9 Iulie-Septembrie 1934, pp. 640—641.

[2]) Gheorghe Ghiordunescu.

www.dacoromanica.ro

pristan, mai ales de vizitatorii, socotiți de dânsul, ca cunoscători ai multor taine de ale trecutului, deși șederea le era la București. Printre altele, căuta a nu uita și a ști de rostul unei candele aflată de lucrătorii însărcinați cu subzidirea bisericii [1]). El îmi spunea că aceștia

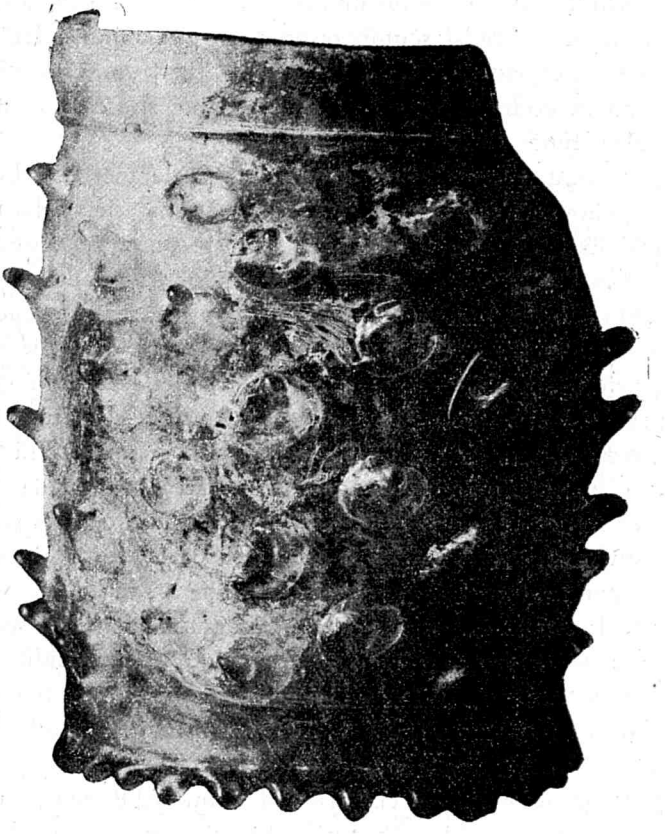

Fig. 1. — Aceasta e înfățișarea cioburilor, ce au mai rămas din candela de sticlă — negreșit de Veneția — din vremea lui Mircea cel Bătrân, în mărimea ei naturală.

ajungând cu săpatul în afară până în dreptul ferestrei altarului, aci au dat de ceva boltit cu pietre de râu. Târnăcoapele și nepriceperea neștiutoare cu totul de aceea ce le scotea în cale o veche tradiție, stricând acest înveliș, ferit până în acele clipe de vijeliile celor cinci

[1]) Vizitam acest sfânt locaș în ziua de 27 Iulie anul 1933, prin urmare lucrarea se executase înainte de această dată.

www.dacoromanica.ro

veacuri şi jumătate, sub el au dat de nişte cărămizi aşezate pe muche în chipul unei cutii, adăpostind între ele o candelă de sticlă cu pluta ei, care din nebăgare de seamă a fost şi ea spartă. Cioburile însă fiind aruncate de lucrători pe molozul săpat, au avut parte a fi adunate şi păstrate cu evlavie de inimosul cântăreţ, care mi le-a încredinţat ca pe un sfânt şi scump odor, mai ales fiind şi faţă bisericească. « Sfinţia voastră — îmi spunea el — îţi şti ce să faceţi cu ele. Le păstram în podul bisericii, şi de acolo cine ştie care le-ar fi fost soarta. Aşa bine că le-am dat de rost ».

Aceste bucăţi de sticlă fină cu ţurţuri pe ele, mai pot fi o documentare pentru specialişti asupra formei şi materiei paharului de odinioară. Iar aşezarea lui în locul acela, ne pune pe drumul unei vechi datine bisericeşti, vrednică de toată luarea aminte a cercetătorilor prin urmările ei, praticată de-a-lungul veacurilor. Căci socot că dacă la temelia vechilor ctitorii dispărute s'ar fi făcut săpături sub supravegherea unor cunoscători ai tradiţiei legată de un sfânt locaş, negreşit că s'ar fi dat şi peste aceste candele, care ni-ar fi arătat de câte ori a fost zidit. Lucru ce nu poate fi cu totul fără de preţ dacă ne gândim, că în lumea romană se păzea orânduiala ca noul templu să se înalţe pe urmele celui vechiu [1]). Deci cu atât mai mult suntem siliţi, a cerceta dacă şi bisericile au păzit acest obiceiu, de a nu se depărta de fosta temelie. Cum spre pildă ar fi cu săpăturile făcute la Agapia din Deal, unde dacă nu mă înşeală memoria, s'ar fi dat peste trei candele [2]). Cu alte cuvinte a fost rezidită de trei ori pe acelaş loc, din pricina pământului alunecător prin infiltraţia apelor. Iar la Snagov s'a găsit una din pământ ars păstrată în Muzeul Municipiului Bucureşti.

In privinţa acesteia iată ce scrie d-l Dinu V. Rosetti, ca cel ce în persoană a supraveghiat săpăturile. Şi prin urmare pe cele văzute de domnia sa, putem avea toată încrederea.

« Intre temelia veche şi cea actuală în faţa absidei din spre altar la 80 cm. adâncime » s'a găsit un « vas de lut (fig. 29) aşezat pe o cărămidă în jurul căreia erau dispuse patru cărămizi aşezate pe muchii şi acoperite cu a şeasea cărămidă. Cărămizile alcătuiau o cutie ocrotitoare în mijlocul căreia se afla vasul, ce va fi folosit drept candelă

[1]) Tacitus, *Historiae*, IV, 53. Vezi şi Opurile lui Caiu Corneliu Tacitu trad. de Gavrilu I. Munteanu, Sibiu 1871.

[2]) Comunicare făcută de d-l I. D. Ştefănescu, profesor universitar.

www.dacoromanica.ro

cu prilejul punerii pietrii fundamentale a actualei biserici », deci din vremea lui Neagoe-Vodă Basarab (1512—1521). Iar în notă adaugă acelaş: « Vasul nu este candelă propriu zisă: urmele vasului păstrat pe pereţii săi subliniază ipoteza ce emitem: a folosit mai înainte drept ornament prins în zidul bisericii anterioare »[1]). (Fig. 2 şi 3). Şi totuş după o mai adâncă reflecţie trebue a socoti că avea toată însemnătatea îndeplinirea acelei datine cerută de vechea tradiţie şi nu forma sau materialul din care era făcut vasul, după cum vom şi vedea mai la vale. Poate numai în cele din urmă clipe ale slujbei bisericeşti

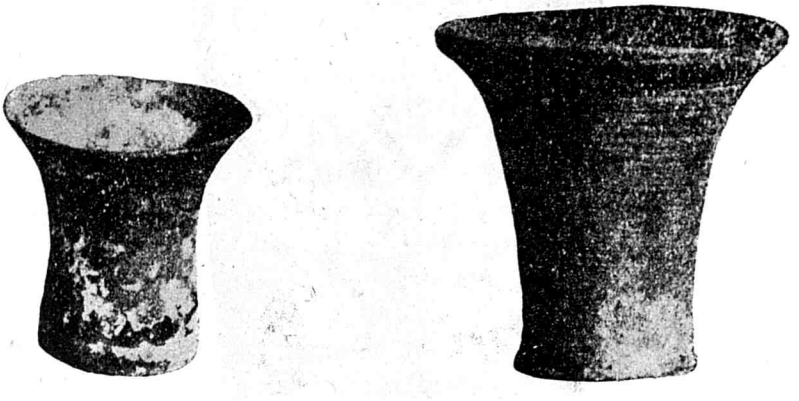

Fig. 2. — candela de pământ ars găsită de d-l Dinu V. Rosetti în săpăturile dela Snagov

Fig. 3. — Pahar asemănător « candelii », care a folosit drept ornament în zidul bisericii anterioare, dat tot după d-l Dinu V. Rosetti

marele eclisiarh — după cum se întâmplă foarte adesea la asemenea împrejurări — îşi va fi adus aminte şi de candelă. Şi atunci se va fi folosit în locul paharului de o anumită formă, aceea ce îi va fi scos întâmplarea înainte, numai să fie un vas, care să poată ţine untdelemnul pentru arderea fitilului sau a feştilei.

E de ajuns, că tot ceea ce ne semnalează d-l Rosetti, corespunde întocmai amănuntelor cerute de această datină şi cu descrierea cântăreţului dela Cotmeana, unde lucrătorii au dat peste candela aşezată în acelaş chip.

[1]) Dinu V. Rosetti, *Săpăturile arheologice dela Snagov*, în Publicaţiile Muzeului Municipiului Bucureşti, Nr. 2, Bucureşti, 1935 pag. 19 şi nota 2.

www.dacoromanica.ro

Totuş d-sa, care voia a-şi da « mai întâi seama de vieaţa anterioară a construcţiilor existente », ajungând şi la rezultatul de a afla « rămăşiţele unui zid de piatră, ce se confunda cu o parte a pavajului de bolovani ce înconjoară biserica », având « aceeaşi factură ca şi temeliile bisericii mai vechi » [1]), se impunea a urmări cu săpăturile şi dinspre altarele fostelor biserici, unde s'ar fi dat poate peste can-

Fig. 4. — Paharul din 1779 găsit de sătenii din Cătеasca, când au săpat pe locul, unde a fost altarul bisericii arse.

delele puse cu prilejul zidirii lor. Şi atunci negreşit ni s'ar fi luminat trecutul. Am fi avut cheia deslegării atâtor întrebări şi nedumeriri. Am fi ştiut sigur de rezidirea celor două biserici, de mai înainte, bine înţeles dacă vor fi fost atâtea. Altmintrelea avem îndoială, putând atribui acelor ziduri de temelie, altă destinaţie. Candela după locul în care s'a găsit nu poate fi decât a bisericii de astăzi.

[1]) Ibidem, *op. cit.*, pag. 45.

www.dacoromanica.ro

Părintele Petre Vintilescu, profesor al Facultăţii de Teologie din Bucureşti, de asemenea, îmi arăta un pahar din cele obişnuite pentru băut vin. Sfinţia sa istoriseşte următoarele cu privire la el. Biserica satului Cătească din judeţul Argeş, arzând de trăznet [1]) pe la jumătatea veacului al XIX-lea, cu timpul locul a fost cotropit de săteni, însemnându-se unde a fost altarul ei, numai cu o troiţă. Făcându-se nişte săpături pe locul acesta, s'a dat peste paharul cu pricina având pe el data de 1779, între două rozete şi un călăreţ, iar de-asupra anului este scris « vivat ». Săteanul care a făcut săpătura apoi l-a încredinţat tatălui sfinţiei sale, care este tot preot. (Fig. 4).

Iată prin urmare, că un pahar cu o destinaţie atât de lumească, la nevoie a putut fi luat de evlavioşii credincioşi ai vremii în schimb de alt ceva mai potrivit scopului, pentru a ţine loc de candelă la temelia sfântului locaş, care avu o soartă aşa de cumplită.

VECHIMEA TRADIŢIEI

Alegerea locului [2]) încă trebuia să aibă încuviinţarea celui mai mare, însemnându-se înainte de orice printr'o cruce înfiptă în pământ. Aici venea episcopul de făcea o rugăciune.

---

[1]) Sfântul locaş fusese de lemn.

[2]) Novel. XCXXI, c. VII. « Infiptul cinstitei cruci » pentru a da naştere după concepţia ortodoxă, unei comunităţi de credincioşi creştini, ne duce cu gândul la acela « care a pus paru întâiu într'un sat », de unde avem şi înjurătura, « cine a bătut paru în el », dacă satul este deochiat. Adică în el se află oameni curvari, beţivi, se drăcuie şi se blestemă. « Bătutul celui dintâi par » era odinioară o credinţă obştească pentru începutul satelor ca şi pentru acel al oraşelor. Şi părăsită pentru o bucată de vreme, vedem că ea reînvie sub cele mai reputate condeie.

Locuitorii Bucureştilor, prin veacul al XVIII-lea, încă aveau această tradiţie despre oraşul lor, punând capăt întrebărilor cercetătorilor asupra trecutului său. François Recordon, care ne cunoaşte între 1815—1821, scrie că românii, iubesc în deosebi să vorbească despre obârşia lor. Şi cred, spune el « că întemeierea capitalei lor se datoreşte unui cioban numit Bucur, care încântat de frumuseţea locului bătu aci cu numeroasa sa familie parul unui cătun ». Ca atare dela acest cioban i se trage oraşului numele de Bucureşti. (*Lettres sur la Valachie ou observations sur cette province et ses habitants, écrites de 1815 à 1821*, Paris 1821, scrisoarea a II-a; I. Conea în « Buletinul Societăţii Regale Române de Geografie » pe 1935, pag. 301).

Maica Olimpiada Herescu fiind în căutarea locului pela 1782—1783, pentru un schitişor de maici « cunoscând, că îi va fi cu multă îndemânare a rădica pre doritul lăcaş îndată au şi înfipt un par în pământ zicând, cu un chip de proorocie.

www.dacoromanica.ro

Justinian în ale sale novele despre acest lucru porunceşte astfel: « Dacă cineva voieşte să zidească un sfânt paraclis ori o mânăstire, nu poate altfel să înceapă zidirea de cât numai pe locurile unde prea cuviosul episcop a făcut rugăciunea şi a înfipt cinstita cruce »[1]).

Această îngăduinţă episcopală, ca s'o numim aşa, ea da şi binecuvântarea în acelaş timp de începerea lucrului. Cu înfigerea crucii, credem însă că s'a întâmplat ca cu atâtea alte lucrări din ritualul bisericii ortodoxe, care atârnau de episcop. Parte din ele se aduceau la îndeplinire prin însărcinarea dată protopopului. Sau într'un caz ca acesta, era de ajuns ca cel dorit de a ridica sfântul locaş, să se ducă în persoană la reşedinţa episcopului, căruia arătându-i cu amănunţime dorinţa căpăta învoirea, înfigea el crucea, rămânând ca punerea temeliei să se facă cu o deosebită slujbă. Căci numai aşa ni se poate lămuri lipsa ei din ceremonialul de mai târziu, adică la punerea celei dintâi cărămizi şi a candelii în temelie, care ţineau încă de o veche şi statornică tradiţie legată de începutul oricărui sfânt locaş. Apoi vom vedea-o mai ales din mărturiile trecutului. Iar cu ajutorul acestora vom reconstitui măcar în parte ritualul desfăşurat şi vom da şi peste alte obiceiuri care-l însoţeau.

De o « orânduială a temeliei bisericii » dăm printre fostele manuscrise ale mânăstirii Cernicăi[2]), care ni-ar fi vorbit poate pe larg

---

« Aici se va zidi biserica » din care ceva mai târziu ajunge renumita mânăstire a Varaticului. (*Talpa sau începutul mănăstirei Varaticul*, Iaşi 1863, pag. 33).

« Milionii — o familie din Craina Serbiei — au bătut paru întâiu, fugiţi dela câmp. Aci era loc stângaş — zic ei — nu s'a putut băga turcu » (Gh. Vâlsan, *Românii din Craina Serbiei*, pag. 191).

In Semenii-Mari umbla vorba până mai dăunăzi că: « Cel dintâiu par a fost bătut de baba Caliţa din Mallezi » dela « Ţară » adică pornită împreună cu trei gineri ai ei în Dobrogea din Muntenia de pe malul stâng al Dunării. (Victor Morfei, Buletinul Societăţii Regale Române de Geografie, pe 1927, pag. 131).

Ca încheiere ar fi că, credincioşii îşi pun începutul lor cu semnul sfintei cruci pe locul unde are să le fie biserica sub care îşi vor odihni sufletele lor; iar satul lângă un par, închipuind statornicia şi viitoarea aşezare.

[1]) Felul de a alege un loc nemerit pentru un schit în pădure (Vezi revista, Biserica Ortodoxă Română, an. XXII p. 622; Vasile Lupea Transilvano Kiciudianul, *Talpa sau începutul monastirei Varaticul spre vecinica cunoştinţă s'au alcătuit la anul dela întruparea Domnului Hristos, 1834*, Iaşii 1863, pp. 30—33.

[2]) La sfârşitul manuscrisului se afla însemnarea următoare: « Az [=eu] Costandin vtori [=al doilea] dascal slovenesc 1769 meseţa [=luna] Ghen[ari] 26 » (rev. Biserica Ortodoxă Română, an. XXVI, nr. 2 Mai-Iunie 1902, p. 221 nr. 115).

www.dacoromanica.ro

de punerea celei dintâi cărămizi şi a candelii. Fiind însă strămutate la Academia Română i s'a pierdut urma. Şi cu atât ni-ar fi fost mai de preţ această orânduială cu cât în ea am fi dat poate peste lămuriri şi elemente cu caracter popular adause cu timpul în afară de cele bisericeşti prevăzute de tipic.

Cel dintâi care ne pune pe urmele unei atari datine este Simeon arhiepiscopul Tesalonicului, mort la 1430, deci contemporan vremurilor lui Mircea. Intr'a sa operă liturgică bisericească prea bine cunoscută, iată ce scrie privitor la acest obiceiu al punerii candelii la temelia bisericii: Deci cercetând arhiereul « pre cel ce va să zidească, ca nu cumva să se apuce şi nu va putea săvârşi » « sau nu cumva săvârşindu-să şi sfinţindu-să să se părăsească biserica şi să stea pustie neavând cele trebuincioase », trebue să se încredinţeze « făgăduindu-să, cum că o va zidi până în sfârşit şi toate cele de trebuinţă le va găti » şi numai după aceasta « i să porunceşte să zidească ».

Deci, « să sapă temeliile şi să gătesc materiile. Şi sosind vremea ziditului, însuşi arhiereul vine la locul acela şi îmbrăcându-să în sfintele odăjdii, fiind clirosul împreună cu dânsul: «Binecuvintează pre Dumnezeu mulţămind pentru dumnezeescul lucru ». Şi citindu-să: « Sfinte Dumnezeule » de cliros, însuşi blagosloveşte tămâia şi cadelniţa, luând blagosloveşte temeliile şi săpăturile în chipul crucii toate cu tămâe sfinţindu-le ». « Şi încă toate cele de acolo materiile tămâie sfinţindu-le pre ele, ca pre nişte gătite la sfânta casa a lui Dumnezeu ».

« Vine la temeliile cele despre răsărit, unde va să să aşaze altariul. Şi la mijlocul săpăturilor despre răsărit unde iaste rătundul altariului, face sfânta rugăciune » « lui Dumnezeu cuvîntului Isus Hristos cel ce ş'au întemeiat biserica cu cinstit sângele său şi casa care i să zideşte lui bine întru dânsul să să întărească ».

După aceea slavoslovind însuş cu mânile, ia pietri şi var sau tină cu cevaş şi pogorându-să la temelii, pune pietrile în chipul crucii blagoslovindu-le, arătând cum că pre Hristos piatra cea neclătită o au pus temelie. Iar la mijlocul pietrilor într'o groapă oarecare mică, ca într'un mormânt pune o candelă aprinsă şi blagoslovind, arată prin untul de lemn mila lui Dumnezeu, care va fi dată prin casa care să ridică. Iar prin lumină însemnând luminarea cea de sus, care iaste dela lumina cea adevărată, încă însemnează pre Hristos cel ce iaste lumina, ce s'au pus în groapă pentru noi ». « Că lumina Hristos cu noi va fi şi în casă lăcuind răsăritul cel de sus. Iar tocmind şi

www.dacoromanica.ro

acea candelă ca să stea cu întărire pentru sfânta luminare şi pentru ca să închipuiască bine biserica precum zice iubitul ucenic la Apocalipsis: « Cum că trebue să înţelegem cele şapte sfeşnice a fi bisericile »; şi pune piatră pre candelă pentru că Hristos piatra şade pre biserica lui » [1]).

Alaiul alcătuit în vederea acestei deosebite întâmplări, bogăţia odăjdiilor şi a îmbrăcămintei boierimei acelei vremi, amestecată cu acea a ţăranilor în bătaia soarelui, întreaga privelişte pe care o da depănarea acestei slujbe în mijlocul naturii însoţită şi de alte datini fără a fi scrise la tipic, nu o am putea desăvârşi, de nu ne-am folosi de legenda care era răspândită pe atunci ca şi astăzi pe seama sfinţirei temeliei sfintei Sofii: « . . . Iară când s'au umplut 11 ani de înpărăţii a lui, socoti Inpăratul [Justinian] să înceapă a pune temeliia dentâiu. S'au zis de s'au strânsŭ toţi arhiereii şi toţi episcopii şi preuţii şi diaconii la beseareca la Svânta Anastasiia, unde era Patriarhiia. Ş'au mersŭ Inpăratul şi cu toţi boiarii săi şi cu Patriarhul şi cu toate năroadele, toţi cu făclii aprinsă pre amănŭ şi toţi arhiereii învoscuţi [=îmbrăcaţi] şi preuţii şi diaconii cu chivote şi cu cădelniţe s'au purcesŭ cu litie [=rugă] mare şi cu cântări şi cu slujbă frumoasă şi feaceră acolo o feştenie mare [adică sfinţirea apei dela Bobotează] [2]) şi slujbă frumoasă şi pre după slujbă cântă » [3]).

Deci punerea pietrei fundamentale, după cum i-am spune noi astăzi şi a candelii, se săvârşeau odinioară cu mare pompă şi cu însemnarea locului cu sfânta cruce. Iar Simeon arhiepiscopul Tesalonicului în al său tesaur liturgic, negreşit că nu făcea altă ceva decât să amintească întocmai o veche datină, ce se practica de credincioşii bisericii ortodoxe. Aşa că bătrânii noştri înaintaşi, căutau a păşi întocmai şi neschimbat acestei tradiţii, adică aşezarea candelii, să se asemene mormântului preînchipuit acolo la temelie de liturgica ortodoxă, pentru care cuvânt s'a şi dat peste ea la cele două altare al Cotmenii şi Snagovului.

Pravila dela Govora din 1640, ca şi Simeon al Tesalonicului, ne fiind străină de novela CXXXI a lui Justinian, vedem că mai adaugă

---

[1]) Simeon arhiepiscopul Tesalonicului, ed. de Bucureşti din 7273 [=1765], pp. 164—165.

[2]) Ce s'a făcut şi la alegerea locului mitropoliei din Alba-Iulia pe vremea lui Mihai Viteazul (rev. Bis. ort. rom. an. VII (1883), nr. 11, pag. 669).

[3]) Convorbiri literare, an. 1931, partea II, pag. 917.

www.dacoromanica.ro

şi alte lucruri, care ţineau de datina acestui început păstrate poate pe alte căi necunoscute nouă şi asemănătoare măcar în parte cu unele obiceiuri practicate la zidirea templelor păgâne. Ea glăsueşte

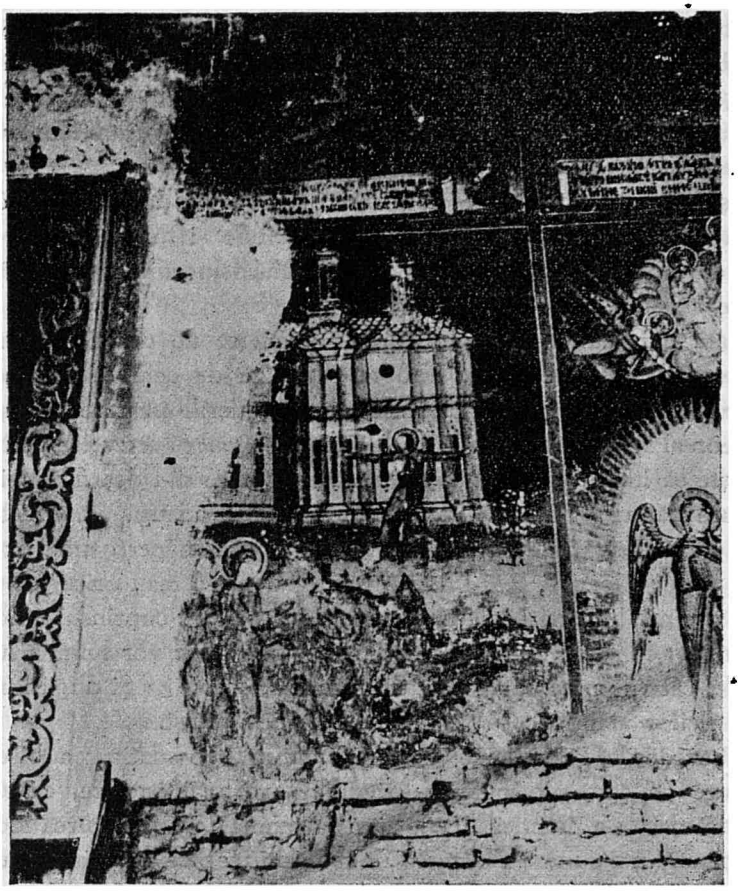

Fig. 5. — Icoana se află în pridvor — de partea dreaptă — cum intri în biserica Creţulescu din Bucureşti, zugrăvită în vara anului 1722 Septembrie 30 [1])

astfel: « Neşcine de va vrea să zidească o bisearică de în temelie, să vie la arhiereul de pre acel loc şi cum se cade să-i facă lui cinste.

[1]) C. Bobulescu, *Lăutari şi hori în pictura bisericilor noastre*, Bucureşti 1940, p. 67. Fotografia o datoresc d-lui Honoriu Boicescu profesor şi pictor căruia şi de data aceasta îi aduc mulţumirile mele recunoscătoare.

www.dacoromanica.ro

Deci să-l întreabe pre dânsul episcopul în câte zile veri putea lumina biserica cu luminare, ca să fie de al daria den destul cu cuvinte de mărire pre Dumnezeu ori 3 lumini, ori 6, ori 8, ori 9 l[umini], câtă vor fi prea putearia lui. Şi pre amănuntul deaca va şti acesta, după sfăntul ctitorului, să se scoale episcopul demăneaţa şi să măsure locul [1]) şi înprejurul locului să îngrădească cu pânză sau oarece acoperiş şi să aprinză luminări în lăuntru înprejurú lui, ca să [se] înţăleagă cât loc vor lumina luminările, cât va putea aprinde ctitorul în toate zile[le]. Şi după lumina luminărilor, atâta loc să semneaze. Şi aşa se înfiîgă cruce, ce iaste stavropig [adică de sine stătătoare] şi să cădească arhiereul şi să facă rugăciune şi să înceapă a zidi, cela ce va să zidească şi să-i fie lui de blagoslovenie şi de luminare şi de sănătate trupului şi sufletului » [2]).

Iată dar, că Pravila nimic nu pomeneşte de punerea candelii la temelia sfintei biserici. Insă nu-i străină de cele ce porunceşte novela 131 a lui Justinian, cum şi de prevederile pe care le impune Simeon al Tesalonicului, adică aceea ca episcopul să cerceteze pe cel ce voieşte să înalţe un sfânt locaş, dacă e în stare să-i dea fiinţă şi să-i asigure dăinuirea lui mai departe. In schimb adaugă unele lucruri, care ne dau de gândit. După Pravilă, episcopul în persoană [3]) trebue să « măsure locul », « să-l îngrădească cu pânză sau orice acoperiş şi să aprinză lumânări înlăuntru împrejur, cât va fi cuprinsul viitoarei biserici, « ca să se înţăleagă — spune ea — cât loc vor lumina lumânările, cât va putea aprinde ctitorul în toate zilele » « Şi după lumina luminărilor atâta loc să semneze » încheie aceeaşi.

Prevederile Pravilii, se înţelege, cuprind o datină a bisericii noastre pe care n'o putem dovedi cu mărturii istorice, ca astfel să ştim dacă s'a practicat. E de ajuns a semnala, că îngrădirea locului cu pânză, ne pune pe urmele unui vechiu obiceiu păzit de lumea romană la zidirea templelor. Şi legătura pe care o facem nu pare

[1]) In pridvorul bisericii Creţulescu din Bucureşti de pe Calea Victoriei, pe zid din dreapta uşii, dăm peste icoana sfântului locaş având pe cineva în apropiere, care închipue a măsura ceva. Semnalez acest lucru, ne mai întâlnit până acum de mine şi care merită toată luarea aminte în cunoaşterea cât mai deplin a libertăţii zugravilor în urmărirea erminiei pentru împodobirea unei biserici.

[2]) Pravila bisericească numită cea mică tipărită la 1640 în mănăstirea Govora ed. Ioan M. Bujoreanu, Bucureşti, 1885 pag. 98 gl. 23.

[3]) In pomelnicul din 1848 al « bisericii din satul Boura [= Fîrţîgi] » din jud. Neamţ cetim: « Ghenadie episcop au sfinţit locul la începirea zidirii ».

www.dacoromanica.ro

a fi nici de cum de înlăturat, de oarece acest moment din traiul lumei de mult apusă, ne mai dă la iveală şi alte datini, care se păstrează până azi fără a le aminti nici novela pomenită, nici Simeon arhiepiscopul Tesalonicului şi nici Pravila. Cum spre pilda ar fi stropirea cu apă, aruncarea de monete la temelie şi grija de a avea din vreme un pergament scris, care astăzi se pune sub piciorul sfintei mese sau a prestolului. Iar depănarea ceremoniei, deşi se săvârşea într'o urzeală de veche tradiţie, ni este peste putinţă a nu recunoaşte încă fiinţa aceşteia de azi, cerută de o atare împrejurare, cu toată trecerea celor două mii de ani.

Cel care ne dă prilejul de a cunoaşte ceremonialul dela începutul zidirii templelor din lumea romană este Tacit. Venind vremea rezidirii Capitoliului dela Roma, nu uită a vorbi de cele mai mici amănunte cerute de datina acestui început.

Depănarea unei astfel de sărbătoriri este istorisită de el aşa:

«Grija reclădirii Capitoliului se încredinţă lui Lucius Vestinus din ordinul ecvestru, dar care era socotit printre fruntaşi prin activitatea şi renumele său. Haruspicii, convocaţi de dânsul, l-au sfătuit să arunce rămăşiţele templului vechiu în bălţi şi să ridice templul tot pe locul acela: căci zeii nu vor, zicea el, să se schimbe planul vechiu. La douăzeci şi unu Iunie, pe un timp senin, tot locul care era închinat templului a fost încins cu panglici şi cununi; înlăuntru au intrat soldaţi care aveau nume de bun augur, cu ramuri din arbori plăcuţi zeilor; fecioare Vestale, dimpreună cu copii şi fete cărora le trăiau şi tata şi mama, stropiră locul cu apă scoasă din izvoare şi râuri. Pontificele Plautius Elianus rosti cuvintele sacramentale, incinta fu purificată prin jertfa unui porc, a unei oi şi a unui taur şi măruntaiele întinse pe un altar făcut din glii: atunci, pretorul Helvidius Priscus, rugându-se de Jupiter de Junona, de Minerva şi de zeii ocrotitori ai imperiului ca ei să fie prielnici acestor începuturi şi cu ajutorul lor divin să ridice până la vârf templul lor, pornit de pietatea oamenilor, atinse panglicele cu care era legată piatra şi înodate funiile; în acelaş timp ceilalţi magistraţi şi preoţii şi Senatul şi cavalerii şi mare parte din popor, opintindu-se cu toţii în aceeaşi pornire de bucurie şi voinţă, târâră stânca cea uriaşă. Şi ici, colo se aruncară la temelia templului bani mărunţi de argint şi de aur şi bucăţi de metal nebăgate în cuptor, ci aşa cum se găsesc în pământ. Haruspicii au poruncit să nu se spurce clădirea cu piatră sau

www.dacoromanica.ro

cu aur menit pentru altă ceva. Înălţimea templului a fost sporită: numai asta se credea c'o îngădue religia şi că lipsea măreţiei templului celui vechiu »[1]).

Iată prin urmare câtă asemănare este între cele ce se petreceau odinioară şi cele de azi când era vorba, să se puie piatra fundamentală la începutul unei biserici sau a unui templu, dela care nu lipsia până şi stropitul locului cu apă proaspătă. Lucru ce ne dă de gândit, dacă nu cumva şi săvârşirea în deosebi a aghezmii la o împrejurare ca aceasta, nu ar fi de cât străvechea datină îmbrăcată în noua credinţă după Hristos, ca atâtea alte ierurgii ce alcătuesc tesaurul liturgic al bisericii noastre. Iar ca lăuntrul templului să fie « purificat prin jertfa unui porc, a unei oi şi a unui taur şi măruntaiele întinse pe un altar făcut din glie » gândul ne este pironit de trăinicia acestui obiceiu păstrat până astăzi pentru temelia caselor noastre.

Intr'un deplin sobor de preoţi[2]) mi s'a împărtăşit, că în păstorirea credincioşilor lor, nu odată li s'a întâmplat, ca să fie chemaţi a face aghiazmă la început de casă, după a cărei săvârşire sau cu puţin mai înainte cei cu ziditul taie o găină. Cu sângele aceşt'a stropesc temelia, şi apoi se pregăteşte din ea mâncare pentru lucrători, iar capul i se pune alături de candela aprinsă, unde şi rămâne a fi îngropată în temelie. In deosebi se pun patru candele la cele patru colţuri.

Dar, ca lumina lui Hristos să pătrundă şi sub pământ şi socotită a fi nestinsă la ridicarea sfintelor locaşuri, avem convingerea că ş'a luat obârşia, nu numai din obiceiul păstrat la temelia caselor, dar şi din străvechea datină pe care o păzeau cei vechi, ca mormintele să fie luminate. Cel care părăsea lumea, de cei iubiţi ai lui nu era dat întunericului, ci se îngrijeau a avea lumină în noul « sălaş »[3]). I se mai punea alături ace, aţă, o bucăţică de ştergar, pânză de in, bani[4]), pâne[5]) şi câte altele dar şi un opaiţ sau mai multe; iar mai apoi candele. Până astăzi dăinueşte obiceiul la Albaneji şi Macedoneni,

[1]) Tacitus, *Historiae*, IV, 53. O trad. com. şi de d-l T. Naum prof. universitar.

[2]) Ai mahalalelor bucureştene din spre Belu.

[3]) Aşa e numit sicriul şi cu mormântul pe la 1795 într'un « izvod de cheltueală ». 5 parale « am dat oamenilor de au făcut sălaşu » (T. V. Ştefanelli, *Documente din vechiul ocol al Câmpulungului moldovenesc*, Bucureşti, 1915, pp. 248, 426).

[4]) Tim. Cipariu, *Acta et fragmenta*, pag. 147.

[5]) Leonard Josecius, Basel 1575 în revista, Biserica Ortodoxă Română, an. XXXVIII (1915), nr. 10 Ianuarie pag. 1066.

www.dacoromanica.ro

ca în mormântul nou săpat, să se pue în cele patru colțuri câte o candelă [1]). Și nu este lipsită de interes observația pe care o face un călător italian. Acesta vizitând Ardealul prin 1790, atrage luarea aminte printre alte lucruri văzute la români și asupra candelii pusă în sicriu «ca în vremile vechi» spune el [2]). De aceea cu dreptate scrie Griselini fiind vorba de unele datini păzite de Valahii din Banat: «Cine are mijloace pune la mormântul rudeniei sale și un fel de cutie de lemn, în care o femeie plătită pe un anumit timp, uneori chiar și un an, îngrijește de lumina unei candele. In aceasta Valahii — caută a lămuri el — sunt conduși poate de aceleași obiceiuri pe care le aveau Romanii la sarcofagele și columbarele lor. Se știe că pe unde se dezgroapă morminte vechi, întotdeauna se găsesc lămpi de pământ sau de bronz» [3]). De aici credem a veni și grija deosebită pe care o au creștinii ortodocși, de a păzi «ca să fie candela nestinsă» [4]) atât la mormintele [5]) celor dragi, cât și prin casele lor.

MĂRTURII ISTORICE DESPRE PUNEREA CANDELII LA TEMELIE ȘI ALTE DATINE LEGATE DE INCEPUTUL UNUI SFÂNT LOCAȘ.

Cronicile țării noastre, fac uneori pomenire de începutul vreunui sfânt locaș, mai ales dacă are de ctitor un Domn. Dar niciodată nu se opresc să povestească despre datinele legate de zidirea temeliei lui. Și chiar în singurul caz pe care-l întâlnim, cronica nu ne deslușește cu nimic mai mult din ceea ce ni-am fi așteptat, decât doar mulțumindu-se a cuprinde totul în următoarea formulă: Măria Sa

---

[1]) Obiceiu comunicat mie de Albanejii și Macedonenii poporului bisericii Sfintei Ecaterine din București, pe când păstoream acolo.

[2]) Memoriile secțiunii istorice, seria III, tom. V, p. 146. E foarte cu putință că acest călător fiind italian și în urma lui Griselini, după cartea acestuia să fi scris de datina amintită și nu din propria-i observație. Căci nu odată am constatat că cea mai mare parte din călătorii străini trecând pe la noi, impresiile și le reduc, reproducând aceea ce au scris alții mai înainte de dânșii despre țara noastră.

[3]) Fr. Griselini, *Istoria Banatului Timișan*, trad. de N. Bolocan, București, 1926, pp. 177—178.

[4]) Dan Simonescu, *Viața literară și culturală a mânăstirii Câmpulungului* (Muscel), p. 14 (an. 1676 Octombrie 14). Anton-Maria del Chiaro, Fiorentino, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*, ed. N. Iorga, București, 1914, pag. 83.

[5]) Șt. Grecianu, *Genealogiile documentate ale familiilor boerești* II, 73, pp. 80, 86; Preotul Ioan Antonovici, *Documente bârlădene*, Bârlad, 1911, pag. 234.

www.dacoromanica.ro

a trimis pe unul din fiii săi, « ca să fie la începerea zidului, să puie cărămida cea dintâi dupre obiceiu », rămânând a înţelege « dupre obiceiu » negreşit tot ceea ce ştie lumea în legătură cu punerea celei dintâi cărămizi, adică datinile prescrise de tipicul bisericesc şi cele păstrate de tradiţia populară. Şi că lucrurile aşa se petreceau, ne vine mult în ajutor pentru lămurire, marea însemnătate pe care o avea un asemenea fapt în ochii conducătorilor ai acelor vremi. De aceea e de nevoie a cita pasagiul în întregime din cronică, pentru a preţui această ceremonie după lumea care lua parte, cu toată depărtarea satului în care se ridica noul sfânt locaş.

« Intr'acest an al unsprăzecilea al Domnii Mării Sale lui Costandin Vodă » scrie cronica, fiind « mânăstirea Brâncovenilor, unde erau astrucate oasele pomenitei maicei Măriei Sale, bisericuţa aceea făcută iarăşi de moşii Mării Sale, carea fiind mică foarte, Măria Sa Costandin Vodă o au fărâmat de tot şi alta mai mare de iznoavă din temelie au început a face, trimiţând dar ca să fie la începerea zidului, să puie cărămida cea dintâi, dupre obiceiu, pre iubiţii fiii Măriei Sale: Costandin şi Ştefan şi cu dânşii au mers şi sfinţia sa părintele mitropolitul ţării Kir Theodosie, ca să facă începerea, citind molitva după obiceiu, care începere la Iunie în 9 leat 7207 [=1699] s'au făcut » [1]).

Şi că acest fapt avea oarecare însemnătate printre atâtea întâmplări mărunte ale zilei din vieaţa lui Constantin Vodă Brâncoveanu, el însuş găseşte cu cale a scrie cu a sa mână: 31 Mai 1699 « Mercuri am trimis copii[i] pe [Constantin] i Ştefan, împreună cu părintele vlădică [Teodosie] . . . cu Radu stol[nicu] . . . la Brâncoveni, ca să fie [l]a . . . [în]ceputul temeliei biseariciı şi la . . . » [2]).

Din cele istorisite despre biserica din Brâncoveni, e de nevoie a trage luarea aminte, că chiar dacă se zidea în locul alteia, după cum ne dă a înţelege şi cronica cât şi însemnarea lui Brâncoveanu, la începere trebuia a fi păzită rânduaila cerută de tradiţie luând parte la îndeplinirea ei însuş mitropolitul ţării. Ca atare punerea celei dintâi cărămizi la capătul dinspre altar, negreşit că era urmată şi de alte datini şi obiceiuri ca: aşezarea candelii, a unui şip cu aghiazmă

[1]) Cf. *Istoria Tzerrei Româneşti* ed. George Ioanid, Bucureşti, 1859 vol. II, pp. 275—276; Ştefan D. Grecianu, *Vieaţa lui Costandin Vodă Brâncoveanu*, Bucureşti, 1906, pp. 92—93.

[2]) Revista romana, an. I (1861) pag. 673 « Foletul novel ».

www.dacoromanica.ro

mare, a vreunui pergament poate, aruncarea de bani şi dorinţa fiecăruia din cei mai aleşi boieri veniţi cu acest prilej, ca să puie cu a lor mână o cărămidă măcar, închipuind şi al lor ajutor pe care l-au dat la zidirea sfântului locaş prin participare, şi poate prin micile daruri pe care le aduceau şi ei cu acest prilej.

Câteva însemnări însă, făcute pe cele foi îngălbenite ale cărţilor, de pe vremuri care vor urma mai la vale, ne vor da mai multe amănunte cu privire la aşezarea candelii. Ne vor vorbi şi de alte obiceiuri, păzite la temelia instituţiilor de stat dovedindu-ne şi mai mult trăinicia unei tradiţii pornită din timpuri străvechi şi necunoscute, stăruind a fi păstrată până în zilele noastre.

Pentru începutul actualei Catedrale mitropolitane dela Iaşi, iată ce scrie printre multele amintiri pe care ni le lasă pe una din cărţile sale preotul Atanasie Herescu dela biserica Banului din acelaş oraş: « Să să ştie de când s'au sfinţit bisărica ce mari adecă timili[a] la mitropolie de însuş mitropolitul Veniamin şi au pus însuş piiatra la păretile despre răsărit, unde s'au pus şi candila cu untdelemn supt piiatră, unde a să fie fundul oltarului şi fere[a]sta de[a]supra.

Şi am dus şi eu o piiatră acolo şi un c[i]ubăr di tencuială. Şi am însămnat ca să să ştie din let 1833 Iuli 24 în zioa de s[fânta] mari mucenica Hristina » [1]).

Intr'o condică a Mitropoliei încă se scria despre această slujbă bisericească.

« La 24 Iulie 1833, la 12 ceasuri din zi s'a pus piatra fundamentală; pietrarul care a săpat piatra, unde s'au pus candela a primit bacşiş, 34 lei; iar salahorii 300 firfirici ».

Lucrările începuseră cu o lună înainte, când s'a stricat de pe locul acela « Stratenia » adică vechea biserică. « Adunarea banilor au început la 2 Martie 1833, condica însemnând cu 1000 lei, daţi de mitropolitul Veniamin cu făgăduiala că va da câte 1000 lei pe lună » « pîn[ă] ce îl va ţine D[umne]zeu în viaţă » [2]).

Un altul care vorbeşte de acelaş fapt, însă negreşit cu greşală de dată a zilei — este mitropolitul Moldovei Iosif Naniescu, după care s'a luat mai apoi şi C. Erbiceanu [3]). El istoriseşte despre

[1]) Insemnare făcută pe un ceaslov de Iaşi din 1797, proprietate particulară.

[2]) Note luate dintr'o condică veche a Mitropoliei din Iaşi nr. 11/1833, şi comunicate de d-l Gh. Ungureanu, directorul Arhivelor Statului din Iaşi.

[3]) C. Erbiceanu, *Istoria mitropoliei Moldaviei şi Sucevei*, Bucureşti, 1888, p. LXXIII.

www.dacoromanica.ro

acest deosebit eveniment în felul următor. Eram încă de tot tânăr când « în ziua de 3 Iulie anul 1833, ziua săptămânei Luni. In această zi » « fericitul mitropolit Veniamin după ce a oficiat sfânta liturghie în biserica cea veche a Sfântului Gheorghe, s'a pogorît împreună cu clerul şi cu toată elita Iaşului, care asistase la biserică şi a pus el însuşi piatra fundamentală măreţului templu în partea dinspre răsărit a clădirei; pogorîndu-se singur în săpăturile făcute pentru temelii » [1]).

Urmând a se zidi Şcoala de Arte şi Meşteşuguri din Iaşi, « p[ă]r[intele] arhimandrit Mardarie însoţit de cliros au făcut aghiasma şi au sfinţit temeliile zidirii ».

Domnul aga G. Asachi referendarul învăţăturilor publice au cetit documentul următor scris pe pergamen *(sic)* în limba românească şi latină ». « Documentul fundaţii iscălit de epitropie, s'au pus în cutie de plumb cu o medalie a Preaînălţatului Domn şi s'au aşezat în piatra de temelie, care s'au închis de cliros şi peste care mădularii epitropii şi toată adunarea au adaogit câte o piatră cu încredere, că acest aşezământ de industrie este o nouă dovadă a îngrijirii ocârmuirei pentru fericirea patriei »).

Pe la începutul lui Mai din 1846, aducându-se la un sfârşit toate pregătirile pentru un adaus la vechea clădire a spitalului Sfântului Spiridon din Iaşi « s'au făcut svinţirea temeliilor » « de prea sf[inţia] arhiepiscop[u] Meletie Sardeon ». Gazeta vremii scrie, că toţi boieri şi popor « s'au grăbit a depune câte o peatră la ist lucru filantropic ». « Sub peatra dela colţul spre răsărit s'au pus în o butelcă un înscris o medalie a Preaînălţatului Domn şi un tratat istoric despre ospital ». La punerea pietrii fundamentale a ţinut să fie şi Vodă Mihai Sturza abia întors din jos [3]).

Din pildele de mai sus se vede lămurit, că orânduiala care va fi fost odinioară, pentru temelia sfintelor locaşuri, dacă se va aplica şi caselor particulare sau instituţiilor, urmată şi de unele obiceiuri populare, negreşit că acestea mai apoi au fost primite şi de biserică. Sau că aceasta de mult le practica, poate încă de atunci de când cu

---

[1]) Jubileul de 25 ani de arhipăstorie a Inalt Prea Sfintitului arhiepiscop şi mitropolit Moldovei şi Sucevei exarh plaiurilor D. D. Iosif al II-lea Naniescu Iaşi, 1901, pag. 4.

[2]) Albina românească, nr. 52 Joi 4 Iulie 1840 p. 212. Această ceremonie se petrecea la 1 Iulie 1840.

[3]) Idem, Iaşi, nr. 36 Joi 8 Mai 1846, pp. 141—142; nr. 54 Joi 11 Iulie 1846.

www.dacoromanica.ro

noul ei aluat de creştinătate întru Hristos, frământa imperiul roman dela un capăt la celalt, dar n'avem mărturii istorice pentru săvârşirea ei în toată deplinătatea. După cum am văzut Simeon arhiepiscopul Tesalonicului ne pune în faţa întregii rânduieli cerută de aşezarea candelii, zugrăvindu-ne icoana desăvârşit, dar nimic nu mai adaugă după aceasta. Cum spre pildă dacă mai urmau niscai obiceiuri în legătură cu această veche tradiţie. Avem totuş un caz, care pare a aduna laolaltă toate datinele legate de începutul temeliilor unui sfânt locaş. Şi din care putem trage încheierea că multe din ele aveau un caracter popular, moştenit din vechi timpuri, dar folosit şi de biserică.

Un proprietar de moşie însemnând cu multă amănunţime, felul cum a început ziditul ctitoriei sale, nu uită a ne vorbi de sfinţirea locului: «.. Şi am socotit de prisos — zice dânsul — de a-mi arăta, că svinţire[a] locului(?) acestui sv[ânt] lăcaş s'au făcut tot cu a noastră cheltuială prin părintele protoiereu Antonie cu sobor la 21 a lunei Maiu [a] anului 1858, când la temelii în capul altarului supt feriastă s'au pus o piatră mare săpată în mijlocŭ, unde s'au îngropat un şipŭ de aghiasmă mare [1]), o candelă aprinsă şi un galbăn spre ştiinţa monedii şi testament scris pe pergament, vreme[a] începerii zidirii numele guvernorului, fiind atuncia Caimacan ţării prinţul Nicolai Vogoride şi mitropolit tot preasfinţie[a] sa Sofronie, precum şi numele soţii[lo]r noastre şi a copiil[o]r noştri: Ana soţia me, aga Tacu, Demitri, Marie[a], Ecaterina şi Panaiti fii săi, Marie[a] soţie[a] me comis Savastopolo, Elencu şi Ioan fii săi.

Am scris şi numele părinţilor, a fraţil[o]r şi a altor rudenii a noastră spre pomenire», încheie acelaş [2]).

Iar Maria dr. Friederic Thör — fiica preotului Ştefan prin sârguinţa căruia s'a zidit actuala biserica a sfântului Nicolae poreclită Tabacu din Bucureşti (Calea Victoriei) — scrie într'al ei, testament de donaţie: «... Că mică în braţele iubitei mele mame eram, când am pus candela la temelia sfântului altar». Acest lucru trebue să se fi întâmplat înainte de 20 Octombrie 1864, deoarece numai la această dată se putea pune la proscomidie pomelnicul dăruitorilor şi al ostenitorilor săpat cu multă îngrijire pe o marmură albă.

[1]) Adică apă sfinţită la Bobotează.

[2]) Preotul Const. I. Bobulescu, Revista Istorică, an. al II-lea, nr. 1, Ianuarie 1916, pag. 17.

www.dacoromanica.ro

Dăinuirea pomenitei tradiții, n'ar fi pe deplin lămurită, dacă n'am asculta și spusele unei fețe bisericești, cu a cărei vieață face legătură dintre anul arătat mai sus și timpurile noastre.

Răposatul preot Vasile Enăchescu păstorind poporul său de credincioși din mahalaua Țuțuenilor a Târgului Neamț și fiind deci în răscrucea drumurilor, care duc către cele mai vestite mânăstiri ale Moldovii, mai bine de 80 ani, iată ce ne istorisea cu privire la datina punerii candelii.

« Unde se zidește biserică nouă, mai întâi se sapă șanțul pentru temelie de jur împrejur după planul întocmit. Și dacă e vorba să fie în aceeași curte cu cea veche, atunci, seara se face privighere, iar dimineața liturghie, după a cărei sfârșit merg preoții în partea unde va fi altarul și acolo săvârșesc sfințirea apei. Iar îndată acesteia urmează așezarea candelei umplută cu untdelemnul adus de credincioși pusă și ea într'un chiup sau borcan mare ș'apoi într'o gropiță anume pregătită. In candelă se aprind 3—5 fitiluri. Sub chiup sau borcan, sau alături se pune într'un tub de tinichea pomelnicul ctitorilor care se ostenesc și ajută la ziditul sfântului locaș. Dacă nu-i biserică veche se săvârșește numai sfințirea apei și așezarea candelii.

Deasupra acesteia se așează un tub sau burlan de tablă, care se tot lungește de zidari, pe măsură ce se înalță și temelia împrejurul ei, în dreptul ferestrii altarului. In cele din urmă i se lasă capătul afară, ca astfel să înlesnească arderea. Credința în popor este că candela arde continuu și neadormit, iar din lumina ei se împărtășesc toți creștinii.

După ce s'a isprăvit de zidit biserica, nu se mai face nici o pomenire de candela îngropată la temelie. Și totuș datina nu încetează. Ea nu s'a stins, ci ține până azi.

La clăditul bisericii de lemn — încheie acelaș — se păzește aceeași rânduială ».

Din zilele noastre avem biserica de popor din Belu-ȘerbanVodă la câteva sute de metri din poarta cimitirului cu acelaș nume, zidită prin stăruința preotului Nicolae Stoicescu. Sfinția sa a găsit cu cale a ne comunica că la zidirea temeliilor s'a pus candela aprinsă de către arhiereul Irineu.

Tot ce am aflat până aici cu privire la vechimea acestei datini, îmi pare a nu cuprinde decât bisericile de zid. De oarece nu putem aduce nici o mărturie — decât pe a preotului Enăchescu — că așe-

www.dacoromanica.ro

zarea candelei se făcea cu aceeaşi ceremonie şi bisericilor de lemn, fiind clădite pe tălpoae de lemn lipsite prin urmare de temelie şi chiar cu putinţă a fi strămutate mai ales pe timp de iarnă, dacă se înjugau la ea mai multe perechi de boi[1]) şi zăpada era căzută din belşug. Ş'apoi aflarea acelui pahar cu data pe el din 1779, în locul unde fusese altarul bisericii de lemn din satul Cătească, mistuită de foc, înainte de 1860.

Curios este faptul, că manualele sau lucrările de liturgică ale bisericii ortodoxe, deşi în alcătuirea lor se sprijină pe cele scrise de Simeon arhiepiscopul Tesalonicului, totuş nimic nu pomenesc de punerea candelii.

P. Ledebew în a sa liturgică [2]) rusească nimic nu ne vorbeşte de această datină în capitolul intitulat « Rânduiala la punerea temeliei bisericii ». De asemenea ieromonahul Gabriel Raşcanu [3]), Dr. Vasile Mitrofanovici, prof. Dr. Teodor Tarnavschi [4]) şi cu Dr. Badea Cireşeanu în al său Tezaur liturgic [5]), scriu de înfigerea sfintei cruci, dar de altceva nimic mai mult. Toţi fac pomenire tocmai de acea datină care se va fi practicat cândva, se ştia de ea ex oficio, născută din aceeaşi nevoie simţită la zemislirea satelor; care-şi datorau fiinţa celui care a pus întâi parul, pentru biserică crucea, dar înfigerea ei nu putea fi urmată de cine ştie ce slujbă şi bucurie. Greul începea de aici. Şi numai după biruinţa lui urma o slujbă de mulţumită care era aceea a punerei celei dintâi cărămizi după strângerea materialelor.

VECHIMEA BISERICII DIN COTMEANA ŞI A CANDELII DE LA TEMELIA EI.

Mânăstirea din Cotmeana ca aşezare călugărească ia fiinţă cu mult înainte de a-şi lega Mircea-cel-Bătrân numele de zidirea sfân-

[1]) Imi istorisea răposatul preot al bisericii Sfântului Andrei din Iaşi, părintele Ionică Popescu, după cum i se zicea în deobşte, că unor săteni de prin părţile Huşului într'o iarnă li-a furat biserica pentru care aveau şi proces la episcopie cu acei care săvârşiseră fapta. Aceştia înlesniţi de o zăpadă care căzuse din belşug cu vreo 8—9 perechi de boi au târît noaptea pe lună biserica în satul lor. Aşa că a doua zi cei păgubiţi s'au trezit fără ea, mângâiaţi doar numai de urma care-i ducea spre noua ei aşezare.

[2]) Liturgica sau explicarea serviciului divin traducere şi prelucrare de iconomul Nicolae Filip, Bucureşti, 1899, pag. 420.

[3]) Liturgica sau serviciul divin al bisericii ortodoxe, Bucureşti 1876.

[4]) Prelegeri academice despre liturgica bisericei drept credincioase răsăritene, Cernăuţi, 1909, pag. 778.

[5]) Bucureşti, tom. II, pag. 110 nota 1.

www.dacoromanica.ro

tului locaş. Despre acest lucru pare a ne întări şi data de 1385 de pe clopotul dăruit mânăstirii [1]), a cărui inscripţie glăsueşte: « In zilele binecredinciosului Domn Io Dan Voevod a făcut acest clopot jupânul Dragomir, fiul egumenului Dragomir în anul 6893[=1385] indiction 8 » [2]). Prin urmare dăruirea se face mai înainte ca Mircea să devie Domn şi ctitor al bisericii din Cotmeana. Trebue să se fi zidit din dorinţa şi grija lui Mircea în anul întâi sau al doilea al domniei sale adică în 1386 sau 1387, de oarece la 20 Mai 1388, orândueşte « să fie supusă cu toate ce ţine de ea mânăstirii » Cozii [3]). De aceea fiul său Mihai Voevod, când întăreşte daniile acestor mânăstiri cu drept cuvânt are a spune: că « sunt întemeiate de bunicul domniei mele şi de părintele domniei mele » [4]). Şi de unde ni s'a păstrat şi tradiţia aşa de trainică, că Cotmeana este ctitoria lui Mircea Vodă cel Bătrân, cu toate greşelile de ani ce se fac [5]) asupra zidirii ei.

E de ajuns prin urmare de a fi statornicit existenţa ei în chip sigur în anul 1387. Căci interesul nostru este a dovedi, că acest sfânt locaş, care-şi ia începutul către ultimile decenii ale veacului al XIV-lea dăinueşte până astăzi cu unele adausuri pe care le-a primit târziu de tot, după cum vom şi vedea.

---

[1]) Nu suntem siguri de existenţa acestui clopot cum şi de cetirea inscripţiei lui, cu toată autoritatea unui Hajdău şi a lui Odobescu. Şi îndoiala ne vine de acolo. Dacă clopotul se află şi astăzi în clopotniţa Cotmenii, el e aşezat la o aşa înălţime şi cu o inscripţie peste putinţă de a fi cetită cu toate silinţele noastre de a o decalchia cât mai bine, probabil literile fiind inversate la turnare. Şi atunci toate aceste greutăţi ne fac a presupune existenţa unui alt clopot, luat poate de Nemţi în războiul 1916—1918, care va fi avut inscripţia aşa de clară cetită de Hajdeu şi Odobescu.

[2]) Hajdeu, *Istoria critică*, p. 132; N. Dobrescu, *Intemeierea Mitropoliilor şi a celor dintâi monastiri în ţară*, publ. în rev. Biserica Ortodoxă Română, an. XXIX (1905), pag. 759.

[3]) P. P. Panaitescu, *Documentele Ţării Româneşti (1369—1490)* Bucureşti, 1938, p. 46. Dela Cozia se vede că plecau foarte adesea părinţii călugări, pentru interese sau desfătare frăţească pe poteci în deobşte cunoscute numai lor şi ajungeau în Cotmeana la « ospăţul cel de seară » (*Viaţa şi traiul sfinţiei sale părintelui nostru Nifon patriarhul Ţarigradului*, tip. de C. Erbiceanu, Bucureşti, 1888, p. 69).

[4]) P. P. Panaitescu, *op. cit.*, pp. 14, 129.

[5]) Constantin Cantacuzino stolnicul îi pune data 6932 [=1424] Februar 28· (N. Iorga, *Operele lui Constantin Cantacuzino*, Bucureşti, 1901, p. 22); Cronica Ţării Româneşti, spune: « Făcut-au Mircea Vodă şi sfânta mânăstire Cotmeana când era vileat 6891 [=1383], (*Ist. Tzerrei Romanesti*, ed. George Ioanid, Bucureşti, 1859, vol. II, pag. 3); iar inscripţia bisericii îi dă leat 6997 [1389].

www.dacoromanica.ro

După trecerea de mai bine de trei sute de ani, pe vremurile de reînoire şi prefaceri ale domniei lui Constantin Vodă Brâncoveanu, acest sfânt locaş se vede, că ajunsese cu totul în dărăpănare. Căci « neavându podoabă sf[ă]nta besearică, s'au nevoit smeritul ig[umen] chir Partenie er[monah] coziian de o [au] înfrumseţat cu tămplele, cu icoane, şi cu ferestrile, şi cu uşa pi căte să văd înnoite dintru osteneala lui şi a celor ce s'au îndurat în zilelel[e] lui Io Costandin B[asarab] Vo[e]vod fiind mitropolit chir Antim m[e]s[e]ţ[a] Av[gust] 9 zil[e] vleat 7219 [=1711] »[1]).

Şi mai putem şti, că eromonahul Constantin sub supravegherea căruia negreşit că se făcea această înfrumuseţare a Cotmenii, nemulţumit probabil de vechile chenare ale fereştrilor în locul lor a pus altele pe care şi găsim săpat pe cel dela altar: « Partenie eg[u]men l[eat] 7219[=1711]; Costandin er[mona]h »[2]). Această schimbare ne arată prin urmare şi măsura în care s'au făcut reparaţiile vechii zidiri.

O nouă înfăţişare însă a luat Cotmeana, atunci când i s'a adaus pronaosul sau clopotniţa[3]). Imprejurările în care s'a zidit sunt astfel istorisite de inscripţia aflătoare deasupra uşii dela pridvor.

« † Intru slava celui în troiţă proslăvit D[u]mnezeu şi întru cinstea prăznuirei Bunei Vestiri a prea sfintei stăpânii no[a]stre Născătoarei de D[u]mnezeu şi pururea fec[i]oarei Mariei. Rădicatu-s'au ac[e]astă clopotniţă din timelie şi s'au şi săvârşit dupre cum să veade cu îndemnarea preacuviosului arhimandrit Kir Sofronie dela sfânta mănăstire Coziia şi cu nevoinţa cuviosului Kir Ilarion eromonah igum[en] sfinţii mănăstiri Cotmeanii mai pă urmă s'au pus ig[u]men la Coziia, cu cheltuiala mănăsti[rii] [în] zil[e]le prea luminatului nostru Domnŭ Io Alixandru Ipsilant Voevod fiind mitropolit al U[n]g[rovlahiei] Kir Grigorie şi ig[u]men la Cotmean[a] Kir Climent eromon[a]h 1777=7286 »[4]).

Din cuprinsul acestor două inscripţii reiesă lămurit, că biserica din Cotmeana, fie din pricina unor împrejurări grele venite pe capul ţării şi prin urmare şi asupra acestui sfânt locaş, fie din neîngrijirea

[1]) Inscripţiile bisericii.

[2]) Idem.

[3]) Spre deosebire de actuala clopotniţă ridicată pe zidul înconjurător şi în care în adevăr se află clopotele.

[4]) Vezi inscripţiile bisericii.

www.dacoromanica.ro

egumenilor de pe vremuri, fie din alte pricini necunoscute nouă ajunsese la proastă stare. Mai târziu simţindu-se nevoia unui pridvor, i s'a adaus şi acesta. Toate îmbunătăţirile însă s'au făcut fără ca vechea zidire să sufere altă schimbare decât reparaţiile cerute de împrejurări. Şi nimic mai mult.

De altmintrelea în privinţa aceasta ne lămureşte însăşi pisania pusă de egumenul Partenie în 1711, care zice: «Cu ajutoriul lui D[u]mnezeu întru lauda prăznuirii Bl[a]goveşteniei preacuratii pururea Fec[i]oarei sf[â]ntă besearică de creştinul Domnul Ţării Rumăneşt[i] Io Mircea Voivod la leat 6897 [1389]; şi ne având podoabă»[1]) conducătorii ei găsesc cu cale a o aduce la starea cea dintâi. Iar clopotniţa care i s'a adaus mai apoi, asigura şi mai mult această ctitorie domnească de către sfârşitul veacului al XIV-lea.

Deci bisericii din Cotmeana nu i s'a întâmplat nici una din acele «prefaceri radicale», — spre pildă, după cum am văzut, că s'a petrecut cu cea din Brâncoveni — de a fi dărămată până în temelie, a fi rezidită din nou şi cu care prilej trebuia să i să pue cea dintâi cărămidă şi o nouă candelă.

De altmintrelea în dovedirea acestei dăinuiri a ei ne mai vin şi alte elemente în sprijin.

Domnul Nicolae Ghica-Budeşti, în lucrarea intitulată «Evoluţia arhitecturii în Muntenia»[2]) ne atrage în deosebi luare aminte asupra vechimii Cotmenii. Domnia-sa foarte îndreptăţit consideră această zidire, adică trupul propriu zis al bisericii, ca fiind mâna meşterilor epocii lui Mircea-cel-Mare. Şi că ce este în afară de acesta, nu-i decât un adaus de mai târziu, deci aşa precum ne glăsuesc şi cele două inscripţii.

Iar un fapt, care stă la îndemâna cunoscătorilor ca şi a necunoscătorilor şi să le vorbească deopotrivă despre vechimea acestei zidiri trecută prin viforul celor cinci sute cincizeci şi cinci de ani, sunt acele talere de teracotă smălţată înfipte în zid ca nişte butoni şi alcătuind o frumoasă împestriţătură de jur împrejurul sfântului locaş. Această fabricaţie de ceramică la noi de coloare cafenie având pe unele diferite semne şi animale închipuite sau neavând nimic, cum

---

[1]) Inscripţia bisericii.

[2]) Partea întâia originile şi înrâuririle străine până la Neagoe Basarab, Văleniide-Munte, 1927, p. 133.

www.dacoromanica.ro

spre pildă ale noastre dela Cotmeana şi Vodiţa, fiind probabil de influenţă sârbească, s'a stabilit în chip hotărît după noile cercetări, că ea încetează pe la unele biserici din Moldova prin anul 1593. Ultimul exemplar care mai foloseşte aceste talere colorate în pereţi, este biserica Aroneanu de lângă Iaşi; iar în Muntenia mai dăinuie câteva decenii [1]).

Prin urmare, când stareţul Partenie caută a împodobi Cotmeana pe vremea lui Constantin Vodă Brâncoveanu, întrebuinţarea a celor discuri de teracotă încetase de mult; iar a ne închipui o imitaţie a trecutului, aceasta ar fi greu de îngăduit. Nu avem pilde, nu avem dovezi. Ar însemna, că Cotmeana a fost dărâmată până în temelie, şi apoi rezidită după chipul ctitoriilor din veacul al XIV-lea, ceea ce este cu neputinţă a o crede. Aşa dar dovedindu-ni-se cu prisosinţă vechimea Cotmenii, rămâne hotărît că şi candela găsită de lucrători la temelia ei este din aceeaşi vreme, pusă negreşit de mânile lui Antim, unul din cei dintâi mitropoliţi ai Ungrovlahiei cu reşedinţa fiind la Argeş şi deci în apropiere de Cotmeana unde Domnul căuta a zidi ctitorie domnească, în locul alteia mai vechi de lemn.

LEGENDA MÂNĂSTIRII COTMENII

Dăm mai la vale şi «Legenda mânăstirii Cotmenii» alcătuită de fostul învăţător din Cotmeana, I. Totan, care dacă nu străluceşte prin cine ştie ce talent şi frumuseţă a versificaţiei, dar ne înfăţişează interesul cum se reflecta odinioară trecutul acestui vechiu locaş în mintea oamenilor cu mai puţină cultură; iar adevărurile istorice şi mai puţin cercetate şi dovedite.

Pe pământul ţării noastre
Pe o vale între coaste
Pe Cotmeana cea de sus
Mircea Vodă s'a ascuns.
Cu viteaza lui oştire
Unde azi e mânăstire.
Aci el a aşteptat
Pe duşman pentru luptat

[1]) Barbu Slătineanu, *Ceramica românească*, Bucureşti, 1938, p. 53.

www.dacoromanica.ro

Pe Turcii care voia
Ţara noastră să o ia.
Dar Mircea nu i-a lăsat,
Căci cu dânşii s'a luptat
Şi unde i-a biruit
El măre a poruncit
Să se facă mânăstire
Cu hramul Buna Vestire,
Cu ziduri de apărare
Şi cu clopot foarte mare.
Numele Dan [1]) să răsune
Să cheme la rugăciune
Pe părinţii cuvioşi
Pe creştini evlavioşi.
Iar când clopotul a sunat
Atuncea a măsurat,
Moşie de dăruit
Cât în jur s'a auzit.
Şi cu suflet a lăsat
Aci să fie îngropat,
La Cotmeana mânăstire
Spre veşnică pomenire.
Iar cei dela Cozia
Au pândit ocazia
De aci l-au desgropat
Şi la Cozia l-au mutat.
Fie lucru rău sau bun
Aşa toţi bătrânii spun,
A lăsat a se păstra
Şi hlamida haina sa.
Astăzi e vesmântul său
Păstrat bine la Muzău,
Parcă-i nou când îl priveşti
La Muzeu în Bucureşti.
Cotmeana şi astăzi este
Numită cu bună veste,

[1]) Dan, fratele lui Mircea, înecat în Dunăre de Turci (nota autorului).

www.dacoromanica.ro

Nume scump răsunător
Al lui Mircea Domnitor,
Basarab nebiruit
Creştin bun şi mult iubit.

.INCHEIERE

Studiul de faţă este urmarea unei întâmplări fericite. Se datoreşte după cum am văzut, cântăreţului de strană Gheorghe Ghiordunescu, care, iubind cu multă patimă traiul neguros al fostei mânăstiri, Cotmeana — ctitoria lui Mircea-Vodă cel Bătrân, — nu i s'a părut a fi de puţin preţ peste aceea cé au dat lucrătorii însărcinaţi cu subzidirea sfântului locaş. Şi împins de curiozitate cât şi dintr'un interes pe care-l avea pentru trecut a strâns cu evlavie cele rămăşiţe ale candelii ce stătuse întreagă la temelie mai bine de 550 de ani. Şi când ne gândim că aceasta dânsul o făcea ca un simplu particular, îndurerat peste măsură de spargerea unui asemenea odor, fără a fi fost arhitectul însărcinat cu un lucru de atâta răspundere sau vreun membru al Comisiunei Monumentelor Istorice. De aceea avem toată mulţumirea de a fi văzut, că săpăturile dela Snagov s'au făcut sub supravegherea d-lui Dinu V. Rosetti, un cunoscător şi asiduu cercetător al trecutului nostru, şi a cărei compentenţă n'a lăsat a fi trecut cu vederea lucrul cel mai neînsemnat pe care îl aducea înainte târnăcoapele lucrătorilor. Totuş îmi exprim cu acest prilej o părere personală, pe care domnia sa ca un înţelegător al lucrurilor acestora, nu-mi va lua-o în nume de rău. Şi anume. Era bine, că după ce se lua o fotografie al acelui înveliş de cărămizi, care proteguiau candela dela temelia Snagovului, precum şi a acesteia, şi după ce se punea un pergament prin care s'ar fi arătat împrejurarea prezenţei lui acolo, să se fi lăsat să dăinuiască mai departe. Această aşezare îmbraca un gând. Ne vorbea de mult, printr'o datină al cărei înţeles ni s'a lămurit, dar avea menirea să nu înceteze şi după noi. Aşa că strămutându-se candela dela locul ei, s'a stins pentru veşnicie şi el. Iar aceea avea tot atât interes pentru întreaga alcătuire a bisericii, ca şi crucea din vârful turlei [1]), ca şi pisania de deasupra uşii, sau ca cei

[1]) Care încă nu poate fi trecută uşor cu vederea. Iată ce cetim într'o condică privitoare la biserica Sfântului Ilie din Fălticeni: « Şi noi am fost dinceput vechili la tot lucrul sfintei biserici, şi am drăniţit-[o] cu mănile noastre eu

www.dacoromanica.ro

patru evanghelişti zugrăviţi pe hârtie dela cele patru colţuri ale sfintei mese, care se pun cu prilejul sfinţirii sfântului locaş.

Scriu în deosebi aceste rânduri şi pentru fraţii preoţi, ca cei mai direct interesaţi şi răspunzători de sfântul locaş ce li s'a încredinţat. Deoarece din acesta, tot lucru cât de neînsemnat stând pe temeiul unei tradiţii, se cuvine a fi cu cât mai multă luare aminte ori de câte ori e vorba de prefaceri aduse de împrejurări înlăuntru sau în afară. Şi nu este mai dăunător pentru prestigiul preoţiei de cât necunoştinţa sau absenţa păstorului de suflete de la lucruri care-şi au tot temeiul pe sfânta tradiţie.

[Vasîle dascalu] şi cu preutul Ioan › « Flamă dela Cămpulung fiul protopopului Petru ce-i zic şi Budăi » în vara anului 1788, când la 15 Iulie s'a şi sfinţit. « Şi spte mai bună încredinţare am făcut şi o scrisoare dela vreme[a] aceia cu a noastră iscălituri cu multe arătări. Şi acia scrisoare s'au învălit cu tablă de her alb şi s'au pus în beşica de supt cruce ce este pe biserică în cornu din sus » (Gh. T. Kirileanu, rev. Păstorul Tutovei, an V (1942) nr-le 1—2 Ianuar—Fevr. şi-n Extras).

www.dacoromanica.ro

MĂNĂSTIREA SEACA-MUŞETEŞTI (OLT)

de I. IONAŞCU

La aproximativ 40 km de oraşul Slatina, direcţia Nord, se află satul Cornăţel de care se leagă satul mai mic şi mai sărăcăcios, Seaca, aşezat pe o vale abruptă şi stearpă. Pe dreapta acestui slab curs de apă, sus, dincolo de clina prăpăstioasă, se desface un platou, pe care se văd presărate câteva case, un colţ de ţarină şi câteva livezi, în marginea cărora, într'o văgăună nebănuită, stă singuratecă şi uitată biserica unei vechi aşezări chinoviale din judeţul Olt — poate cea mai veche — mânăstirea Seaca.

Acest monument religios, semnalat pentru prima oară de mine în 1930 [1]), a fost construit, după cum vom vedea, în primele decenii ale veacului XVI, din cărămidă aparentă rostuită. Este o biserică de tip treflat, cu dimensiuni modeste: 14,30 m lungime, aproximativ 4,50 m lărgime [2]) şi grosimea zidurilor cam de 85 cm.

Naosul boltit este de formă alungită şi susţine o turlă cu tambur octogonal (fig. 1—2). Are două abside laterale, circulare în interior şi poligonale în exterior cu câte patru laturi, prezentând intersecţiile laturilor în axul transversal, din care cauză ferestrele sunt desaxate: cea nordică spre răsărit, cea sudică spre apus.

---

[1]) I. Ionaşcu, *Mărturii din museul etnografic al şcolii normale*, în *Anuarul şcolii normale «Preda Buzescu» din Slatina, pe anii 1927—1930*, Craiova 1930, p. 114. Observându-i-se importanţa, monumentul a fost cercetat ulterior în treacăt de Virg. Drăghiceanu, publicând inscripţia slavonă (v. *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXIX (1931), p. 47). Am revenit asupra ctitorilor acestei biserici în: 1) *Biserici, chipuri şi documente din Olt*, I, Craiova 1934, p. VI, 156; 2) *Mănăstirea Seaca-Muşeteşti din Olt*, în *Albina*, XXXVIII (1935), p. 319.

) Pentru descrierea bisericii, pe lângă notele personale luate la faţa locului în anii 1930 şi 1933, m'am folosit şi de releveurile întocmite de d-l arhitect şef I. L. Atanasescu, dela secţiunea regională a Comisiunii Monumentelor Istorice pentru Oltenia.

www.dacoromanica.ro

Din naos se trece în altar prin două deschideri: una lângă peretele sudic, alta lângă cel nordic, lipsind deci uşile împărăteşti, ce ar trebui

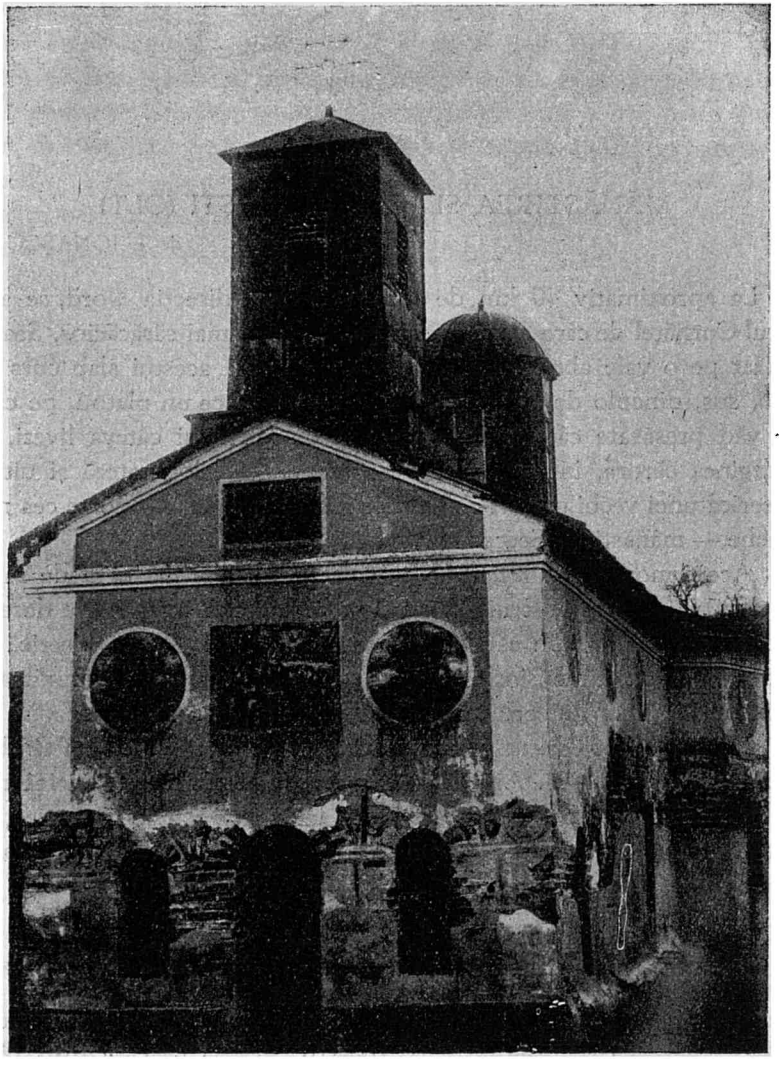

Fig. 1. — Biserica din Seaca-Muşeteşti (vedere din faţă).
(Fotografie din colecţia autorului)

să existe în axul longitudinal. Altarul are în interior o formă quasi-elipsoidală, iar în afară este limitat de cinci laturi, dispuse simetric

www.dacoromanica.ro

față de axa bisericii. Bolta este o semicalotă eliptică de zidărie. In dreapta, se vede o nișe, în grosimea zidului, destinată pentru diaconicon, iar în stânga o alta mai largă alcătuește proscomidia și spălătorul. Tâmpla de zid are două arcade la ușile de trecere în altar și este ornamentată cu stucaturi ce încadrează arcadele și cele trei rânduri de icoane. Primul rând de icoane, de jos, este mărginit de un fel de brâu, ornamentat cu frunze, iar icoanele sunt încadrate în

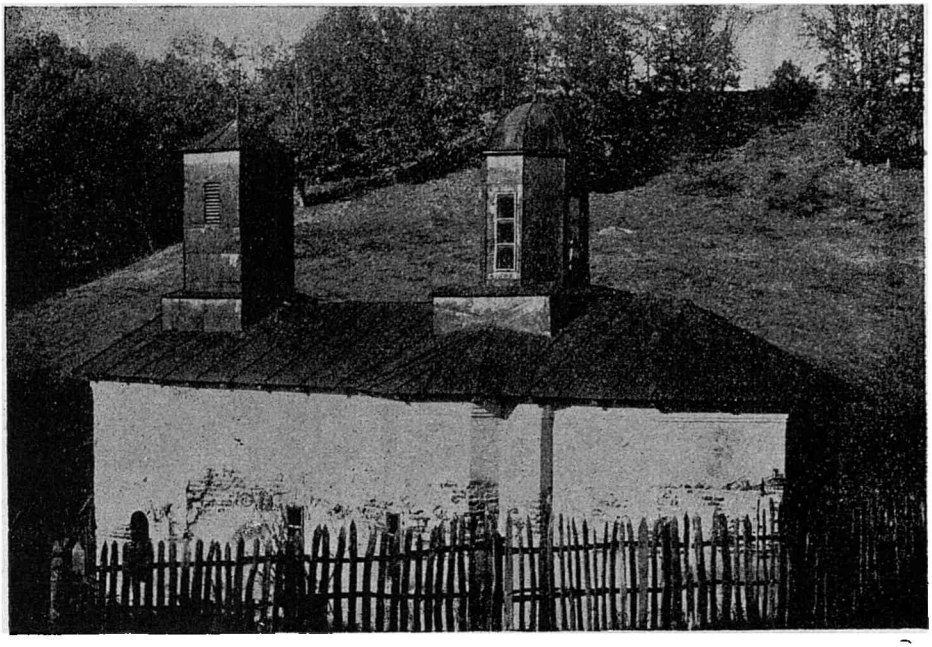

Fig. 2. — Biserica din Seaca-Mușetești (vedere dinspre Sud).
(Fotografie din colecția autorului)

medalioane stucate și reprezintă scene din viața Mântuitorului. Al doilea rând reprezintă Apostolii, iar al treilea Răstignirea Domnului (fig. 3). Pictura este din veacul XIX, cu retușări din anul 1902, când s'a făcut o reparație radicală.

Pronaosul, de formă dreptunghiulară, are o boltă semicilindrică în sensul longitudinal al lăcașului, iar pe cei doi pereți de N. și S. conservă câte o fereastră, care amândouă sunt deviate din axul pronaosului. Trecerea în naos se face printr'o deschidere în zid. O atare deschidere există și în peretele ce desparte pronaosul de pridvor.

www.dacoromanica.ro

Pridvorul dreptunghiular, cu o boltă semicilindrică transversală, are pe peretele sudic şi nordic câte o deschidere boltită la partea

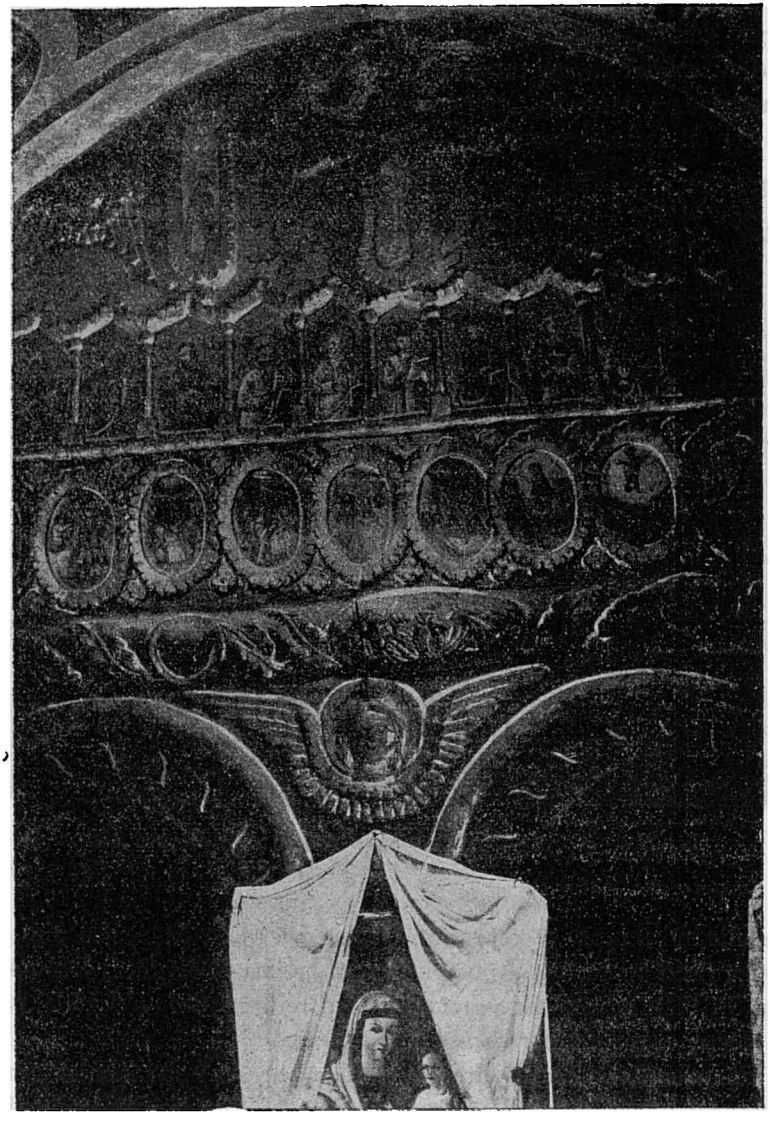

Fig. 3. — Vederea tâmplei de la Seaca-Muşeteşti.
(Fotografie din colecţia autorului, făcută în 1933)

superioară. La început, au fost câte două deschideri pe cei doi pereţi,

www.dacoromanica.ro

dar cu vremea a rămas câte una, cealaltă fiind astupată. Peretele vestic al pridvorului are o deschidere mai mare în axul longitudinal, cu arcadă superioară, destinată intrării şi două arcade deschise, în dreapta şi stânga intrării. Pe pridvor se reazemă o turlă, cu un tambur patrat, care serveşte de clopotniţă. La faţada intrării avem un fronton, care se întâlneşte la bisericile muntene din secolul XIV, ca influenţă a arhitecturii sârbeşti. S'ar putea ca acest fronton să fi fost refăcut total odată cu renovarea dela începutul veacului nostru, când un nou acoperiş cu tablă şi noi turle au luat fiinţă, dar el nu poate fi decât o reluare firească a arhitectonicei secolului XVI, când s'au zidit şi alte lăcaşuri urmând cam acelaşi plan (ex. bolniţa Coziei din 1542 [1]).

Analizând faţadele constatăm sub tencuiala nouă, straturi mai vechi. La început, clădirea a fost înălţată din cărămizi aparente aşezate uniform, cu rosturi ceva mai mici decât grosimea cărămizii. Zonele de cărămizi tencuite lipseau. Variaţia de colori între cărămidă şi rostuirea ei, constituia elementul decorativ, la care se adăugiau deasupra tuturor deschiderilor, arcurile de cărămidă dispusă radial şi conturate cu o sprânceană de cărămizi dispuse pe lat.

In urmă, la o primă renovare, faţadele s'au tencuit, lăsând să alterneze fâşiile de cărămidă aparentă cu cele de cărămidă tencuită, introducându-se ca element decorativ: roseta, după cum se constată la faţada principală.

Apoi — probabil în jumătatea a doua a secolului XVII — s'a aşezat peste acest strat un altul nou, recurgându-se pentru decorarea faţadelor la pictarea Proorocilor în fresco, sub formă de medalioane.

Biserica nu a avut nici brâu de centură, nici soclu, aşa cum se observă şi la lăcaşul dela Stăneşti-Vâlcea.

Pictura interioară este de dată târzie. De bună seamă că sub tencuiala nouă vor fi straturi cu zugrăveli mai vechi, care ar putea fi scoase la iveală de specialişti. In exterior, desprinderea tencuelii mai recente a făcut să apară sub ea un strat cu chipuri de sfinţi în medalion. Această pictură, atât cât se mai poate observa din restul conservat (fig. 4) dovedeşte că ne aflăm în faţa unei tehnice superioare. Aceste medalioane se văd situate mai jos de cele actuale, ceea ce ne îndeamnă să credem că biserica iniţială era mai puţin înaltă.

---

[1]) Cf. N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii în Muntenia şi în Oltenia*, în *Bul. Com. Mon. Ist.*, an. XXIII (1931) partea II, Vălenii de Munte 1931, pp. 23—25.

www.dacoromanica.ro

Pictura veche, conservată fragmentar în exteriorul altarului, pare să dateze din jumătatea a doua a secolului XVII, când chinovia a fost închinată la mânăstirea Cozia şi a primit un suflu nou de viaţă

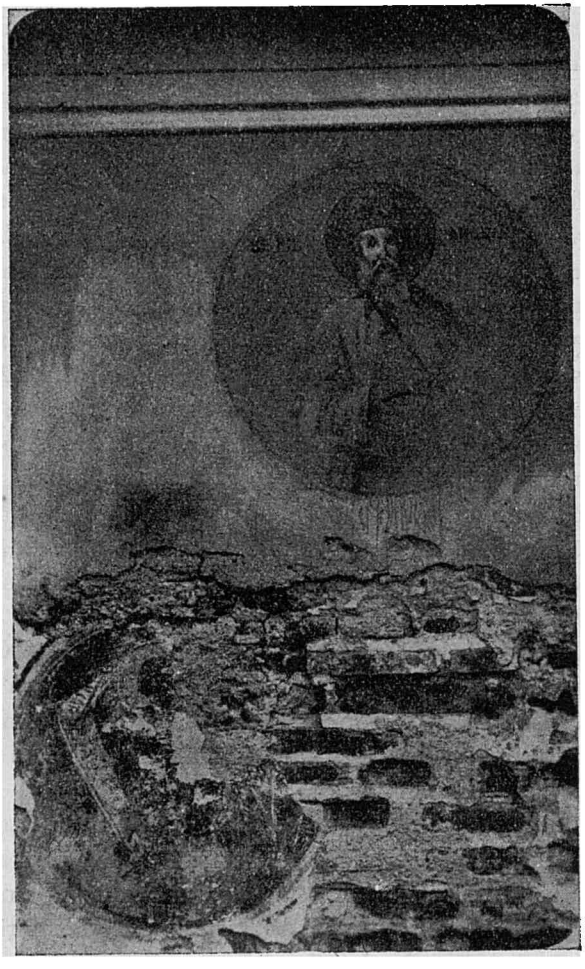

Fig. 4. — Pictură exterioară la Mănăstirea Seaca.
(Fotografie din colecţia autorului)

monahală. Tot din această epocă cred să fie şi zugrăveala dela faţada principală, conservată în două medalioane şi două forme dreptunghiulare. Scena din dreptunghiul de jos, aşezat deasupra intrării în

www.dacoromanica.ro

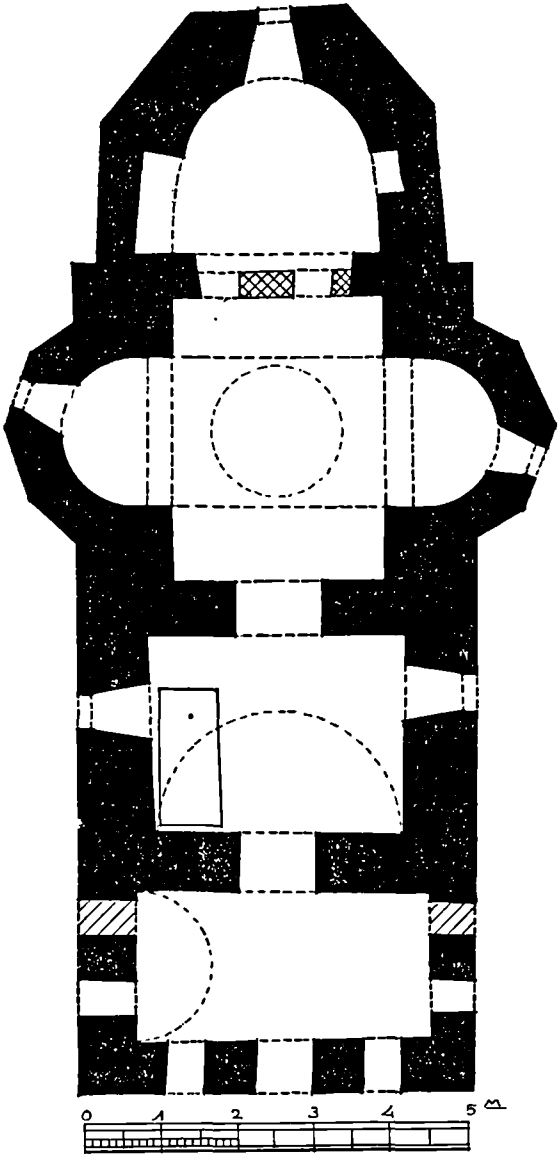

Fig. 5. — Planul Bisericei Adormirea Maicei Domnului, din satul Seaca-Mușetești, Județul Olt.
(După releveul D-lui arhitect Atanasescu)

www.dacoromanica.ro

pridvor, pare a înfăţişa Adormirea Maicii Domnului, adică hramul vechiului aşezământ din secolul XVI.

Pentru a se stabili precis caracterele arhitectonice şi plastice ale acestui preţios lăcaş, este de dorit din partea Comisiei Monumentelor Istorice ca să dispună cercetarea lui amănunţită de către un specialist.

Inscripţia din 1910, aşezată deasupra uşii de intrare în pronaos glăsueşte: «*Această sf[ântă] biserică zidită din temelie din 1427 de Manea Vornicul şi Vlădoaia doamna din Drăgăşani, s'a prenoit radical din iniţiativa şi prin stăruinţa primului titor Iancu Bonceanu, ajutat de Ilie Radu, Iordache Beliţă şi întreaga obşte a satului Seaca, cum şi pr[eotul] Marin Gorjanu, Ghica Alexandrescu [învăţător], Constantin Turbatu epitrop şi titor . . .*» (se înşiră şi alte nume, fără precizarea anului).

Pisania de mai sus cuprinde ştiri ce se păstrau probabil în vechea pisanie slavă, de pildă numele ctitorilor iniţiali: Manea vornicul şi soţia lui, Vlădaia. Datarea anului, însă, este greşită, după cum o dovedeşte inscripţia de pe piatra de mormânt a jupâniţei Vlădaia, ce se află în pronaos, lângă peretele nordic, având următorul cuprins în slavoneşte: Прѣстависѧ раба Божїа Владаа жѵпаница жоупанѵ Манѣ великомѹ дворникѹ м[ѣсѧ]ца генар в д[нї] клѣт зас (= *A răposat roaba lui Dumnezeu Vlădaia, jupaniţa jupânului Manea marele vornic, luna Ianuarie 2 zile, anul 7036* (= 1528).

Se mai poate admite că la data renovării ultime nu mai exista nici urmă din pisania primitivă şi numele ctitorilor să fi fost luat de pe inscripţia tombală, căreia i s'a cetit greşit anul.

Utilizând în 1930 materialul documentar ce se găsea atunci la Arhivele Statului din Bucureşti, am stabilit că aşezământul religios dela Seaca-Muşeteşti nu exista în 1509 şi că prima lui menţiune stă scrisă în hrisovul larg şi interesant dat de Neagoe Basarab la 16 Septembrie 1519.

Prin urmare, mănăstirea a luat fiinţă în acest interva de timp, mai probabil în anii 1515—1518, prin pietatea şi cu cheltuiala fostului clucer mare, Manea, căruia eu i-am descoperit în documente şi numele de familie: Perişanu. In acte avem când forma Perişanu, când Părşanu. Este sigur că indică numele moşiei de origine a bogatului demnitar din vremea lui Neagoe Basarab şi a urmaşilor lui. In judeţul Argeş există satul Perişani; în Ilfov satul Periş şi moşia

www.dacoromanica.ro

Piscul Perişanului [1]), iar în judeţul Olt pare a fi fost în secolul XVII un sat « Părşanul » [2]). O carte de blestem din 1744 a mitropolitului Neofit este adresată şi lui « Gheorghe Părşanu » [3]). Părşanu este un patronimic, iar « Cărciumarul » pare să arate că respectivul jurător era din satul Cărcimari, veche denumire a actualului sat *Poboru*, situat la câţiva km sud-est de Seaca.

Am citat undeva [4]) documentul transcris într'o condică în secolul recut, cu datarea anului 1526, în care se pomeneşte de judecata dintre Ivaşco paharnicul cu « *Manea al lui Perişan* » pentru satele Foleşti şi Mărăcineni. Cercetători superficiali şi improvizaţi au utilizat în grabă informaţia fără să menţioneze lucrarea mea, urmărind să lase impresia că ei cei dintâi au făcut descoperirea. Le furnizez de data aceasta informaţiuni nouă. Mai întâi, controlând atent la Arhivele Statului actele mănăstirii Vieroşi-Muscel am constatat că documentul menţionat mai sus nu e din 1526, ci din « *2 Sept. 1528* », după cum mărturiseşte condica veche [5]) a mănăstirii Vieroş, întocmită la începutul secolului XVII şi refăcută pe la anul 1780, cu transcrierea documentelor în slavoneşte, în care se arată că Ivaşco paharnicul [Golescu] a avut pâră la divanul lui Radu dela Afumaţi « **wт кѣнда и wт монастиρ и wт манек перишанов за кѣсе киш речнѣ комате села и цигани... и сташа кѣнда и калогери и** (sic!) **закон пред Г҃спдв[о]ми** ».

Deoarece numai numele « Manea Perişanul » este la genetiv socot că acest genetiv este un atribut al substantivului « mănăstirea » şi ca atare trebuie să se traducă « *cu mănăstirea lui Manea Perişanul* »,

[1]) *Inedit.* Arh. Stat., *M-rea Mărgineni, condica nr. 165*, f. 166 v—167 r. Document din anul 1697 (7205).

[2]) *Inedit. Arh. Stat., M-rea Seaca*, pac. IX/1, carte domnească a lui Grigorie Ghica Vodă din 19 Apr. 1664 către m-rea Seaca, zidită de Manea vornicul « Părşanul » şi închinată Coziei de nepoţii lui Manea vornicul « *Dragomir i David, feciorii lu[i] Budil[ă] den Părşanul* ».

[3]) *Inedit.* Arh. Stat., *Condica Brâncovenească*, nr. 266, f. 406 v—407 r. Act din 28 Februarie 1744.

[4]) *Biserici . . . din Olt*, p. 156, nota 3.

[5]) Arhivele Statului Bucureşti, condica nr. 130, f. 32 r—v. In pac. XXII/1 — *M-rea Vieroşi* — se află o traducere a documentului, făcută în 1859 de Peşacov după copia slavă din condică. Originalul lipseşte. El a fost scris în Piteşti de diacul Dimitrie Foame la 2 Sept. 1528. Cred că tot el este şi grămăticul care scrie în Târgovişte hrisovul lui Radu dela Afumaţi la 7 Sept. 1528 (*Inedit. Arh. Stat., Condica Brâncovenească*, nr. 266, f. 336 r).

www.dacoromanica.ro

mai ales că în protocolul final al actului se precizează că « au rămas de lege Cânda şi « *călugării* ». Este vorba, deci, de mânăstirea Seaca-Muşeteşti a lui Manea Perişanul şi de călugării acestei chinovii. Manea n'a luat se pare parte la proces.

Din ce parte a Ţării Româneşti îşi trăgea Manea Perişanul obârşia, nu se poate deocamdată preciza, dar interesele lui par a se fi concentrat în cuprinsul judeţelor Olt, Argeş şi Vâlcea. Soţia lui, Vlădaia, avea moşii în Olt şi era, pare-se, soră cu jupaniţa Dumitra, soţia puternicului boier oltean Tudor, marele logofăt din Drăgoeşti, sat mai la Nord de Stoiceni (astăzi Valea lui Alb [1]). Se prea poate ca Vlădaia să fi avut moşie şi peste Olt, în faţa satului Dumitreşti, unde sunt Drăgăşanii şi de aici să fi rămas amintirea Vlădaei « doamna din Drăgăşani ». Contimporan cu Manea Perişanul găsim pe un boier foarte avut, Fârtat clucerul, apoi pârcălab şi vornic, stăpânul moşiilor Oteşti de jos (Olt), Momoteşti, Băleşti, Drăgăşani, Prundu, Călinetul (Vâlcea) etc. [2]). La 1568 o parte din aceste moşii apar în posesia jupăniţei Vlădaia, fata lui Fârtat vornicul [3]). Un act din Iunie 1582, informează că Vlădaia din Drăgăşani era soţia lui Oprea banul [4]).

Aceste puţine elemente par a indica relaţiuni de înrudire între Manea Perişanul şi Fârtat.

Dar Manea avea mari interese şi în oraşul Târgovişte, unde înălţă două biserici: Cuvioasa Paraschiva în Iulie 1517 [5]) şi Sfântul Nicolae în 1527 [6]). Această largă dărnicie, manifestată pe plan religios, dovedeşte că respectivul ctitor avea neîndoios şi o avere imensă, dacă ţinem în seamă faptul că în acea epocă materialele pentru ridicarea şi înzestrarea lăcaşului erau scumpe, iar banii rari.

---

[1]) Arh. Stat., *M-rea Govora, condica nr. I*, pp. 237—239.

[2]) Ac. Rom. *ms. 2530*, Ghenadie Enăceanu, f. 333, 339, 341, 351, 353, 375.

[3]) Idem, *ibidem*, f. 400—402.

[4]) Idem, *ibidem*, f. 449.

[5]) V. Brătulescu, *Inscripţii de curând descoperite : Biserica Sf. Vineri din Târgovişte*, în « *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXXIII (1940), p. 5. Inscripţie săpată frumos şi păstrată în stare perfectă (p. 6) Cf. şi N. Iorga, *Inscripţii*, I, Bucureşti 1905, p. 109.

[6]) N. Iorga, *Inscripţii*, II, Bucureşti 1908, p. 89. Lectură greşită: Вилаі în loc de Влъдаі. Inscripţia are leatul 7036, fără lună, ceea ce însemnează că a putut fi pusă între Septembrie 1527 şi August 1528, dar Vlădaia a murit la începutul anului 1528, de aceea am admis anul 1527. E greu de presupus că Manea s'ar fi căsătorit imediat după moartea Vlădaei cu o jupaniţă Vilaia.

www.dacoromanica.ro

Până astăzi, inscripția din 13 Iulie 1517, dela biserica Sf. Vineri-Târgoviște, rămâne cel mai vechi izvor cunoscut în care se citează numele lui Manea însoțit de demnitatea « clucer ». Această dregătorie fiind în afara sfatului domnesc, divanele din epoca respectivă nu ne pot furniza știri relative la data apariției lui în viața politică. Lipsa particulei « vel » înainte de substantivul « clucer » lasă să se înțeleagă că în 1517 Manea nu mai deținea dregătoria de mare clucer. Ca atare, el a avut această funcție înainte de anul 1517. In hrisovul emis de Neagoe Basarab la 16 Septembrie 1519 [1]) pentru întărirea stăpânirii mănăstirii Seaca-Mușetești peste moșiile și țiganii dăruiți de ctitor fundației sale religioase, Manea e arătat ca biv vel clucer. Iar la 2 Septembrie 1520 (7029), când Neagoe Basarab confirmă mănăstirii Dobrușa (Vâlcea) stăpânirea peste satul Crivina etc., Manea apare în hrisov ca « ispravnic » (= întocmitor) al actului, cu titulatura de « clucer » [2]). Rezultă, deci, că, în domnia lui Neagoe, Manea Perișanul a ocupat numai demnitatea de mare clucer, trecerea lui la marea vornicie producându-se după moartea evlaviosului voevod, în zilele ginerelui acestuia, neînfricatul Radu Vodă dela Afumați (1522—1529 [3]).

In primii ani din domnia lui Radu, agitați din cauza pretendenților sprijiniți de Turci, Manea lipsește din sfatul domnesc [4]). Nici Vladislav III (1523—25) nu-l are în divan [5]). Când însă domnia lui Radu

---

[1]) Arh. Stat., M-rea *Seaca*, pac. II/2, secția istorică, original slav pe pergament, având pe verso însemnări slavone ce vorbesc de Radul sin Roman din Otești și Vădislav din Mușetești.

[2]) Idem, *Episcopia Râmnic*, LXXVIII/3, secț. ist.

[3]) Primul document dela Radu dela Afumați, cunoscut mie, este hrisovul dat m-rii Argeș și egumenului Gherasim la 3 Febr. 1522 (Arh. Stat., *Argeș*, XLIV/6), cu următorul divan: Hamza v. log., Pârvu v. ban, Udrea biv vornic, Radu vornic, Oancea vist., Neagoe spat., Drăghici pah., Diicul comis, Șerban stolnic, Neagoe și Stanciul v. post. Ispravnic, Anghel « clisiarhu ». Scris de Tatul.

[4]) Cf. divanul din nota anterioară.

[5]) La 12 Sept. 1523 erau în divan: Jigoranul v. vor., Theodor v. log., Dragan post., Dragomir pah., Capot vist., Dragan spat., Pravăț portar, Radu Bughenescul pitar, Radu lui Vasiiu armaș, Radu Mațil șetrar, Bădica comis, Șerban stolnic, Stan medelnicer. Is. Toma portar. Actul se dădea în Gherghița (Arh. St., *Episcopia Buzău*, pac. XLIII/2 bis) apud St. Nicolaescu, *Documente slavo-române*, Buc. 1905, pp. 252—53). La 24 Iulie 1524, divanul era alcătuit din: Pârvu v. ban, Juguranul v. vor., Theodot v. log., Dragan spat., Bădica comis, Șerban stol. și Dragan post.

www.dacoromanica.ro

dela Afumaţi se aşează şi lucrurile iau un aspect mai liniştit, alături de Domn, în importanta dregătorie de vornic mare, apare şi ctitorul dela Seaca-Muşeteşti. Astfel îl întâmpinăm în documente din 1525 (Sept. 8 [1], Nov. 22 [2], 1526 (Ian. 4 [3], Mai 30 [4], Iulie 7 [5] şi 25 [6], August 21 [7], 1527 (Mai 31 [8], Iunie 12 [9], Iulie 19 [10] şi 1528 (Aprilie 4 [11]).

La 20 Aprilie 1528, într'o poruncă dată de Radu mănăstirii Tismana, privitoare la vama dela Vâlcan, apare ca mare logofăt şi ispravnic al actului domnesc, boierul Balaur [12]). In hrisoavele anterioare, citate mai sus, dregătoria de mare logofăt stă în mâna lui Tudor Drăgoescu,

---

Vladislav se găsea la Dridrih şi actul se scria de Marcea diacul (Arh. Stat., *Argeş*, pac. II/1, secţ. ist.).

La 10 Iunie 1525, divanul aceluiaşi Vladislav cuprindea pe: Jigoranul v. vor., Dragan v. log., Capot vist., Stan spat., Neagoe comis, Vrăjoaghe clucer, Hamza portar, Petru pah., Gonţea armaş, Petriman şi Mălaiu v. post. Ispravnic, Dobrul pah. Scrie Stoian log. în Buc. (Al. Ştefulescu, *Documente slavo-române relative la Gorj*, Tg. Jiu 1908, p. 85). Observăm că în 1525 Tudor Drăgoescu nu mai figurează în divanul lui Vladislav.

[1]) Arh. Stat., *Episcopia Buzău*, cond. I, f. 105—6. Divanul: Pârvu v. ban, Drăghici (biv) v. vor., Manea Per[i]şanul v. vor., Radu biv v. log., Theodor v. log., Neagoe vist., Dragomir spat., Danciul pah., Drăghici comis, Şerban stol., Badea şi Dragul v. post. Is. Trifa log. Scrie Coresi diacul în Târgovişte.

[2]) Idem, *Argeş*, II/1, secţ. ist. Divan cu următoarele modificări: Radu pah., Radu comis, Mihnea post. Is. Balaur log.

[3]) Acad. Rom., *ms. 1449*, pp. 18—19. Divan aproape identic cu acel din 1525 Nov. 22, având un Dragu post. în locul lui Mihnea. Scrie Tatul. Cred că documentul publicat de Ştefulescu (*Documente*, pp. 87—88) sub data 1526 Ian. 8, are data greşită, deoarece Vlaicul mare logofăt este un dregător din domnia lui Radu Paisie.

[4]) Arh. Stat., *Govora*, condica I, pp. 237—239. Divanul este identic cu acel din 1525 Sept. 8. Scrie Vişan cel mare.

[5]) Arh. Stat., *Episc. Râmnic*, pac. LXXI/1, s. ist. La fel cu cel anterior. Is. Balaur log. Scrie «*Frorea* gramatic». Interesantă forma rotacisată.

[6]) Acad. Rom., *Câmpulung, ms. 1448*, p. 3. Danciu al lui Bogdan pah. Ispravnic, Şerbu vornic. Scrie Tudoran gramatic. Restul divanului la fel cu acel din nota precedentă.

[7]) Arh. Stat., *Argeş*, II/3. Is. Balaur log.

[8]) Original în colecţia mea. Apar: Hamza vist., în locul lui Neagoe; Staico pah., în locul lui Danciu; Mihnea v. post., în locul lui Badea v. post. Is. Tudor v. log.

[9]) Arh. Stat., *Ep. Râmnic*, LXVII/1, s. ist., cu Danciu pah., Badea v. post. Scrie Tudor diac.

[10]) Idem, *Râmnic*, LIII bis/1, s. ist. Apar: Vlăsan vistier, Radu spat. Scrie Stoian.

[11]) Idem, *Bistriţa*, I/5, s. ist. Nu figurează Radu biv v. log., reapar: Staico pah. şi Mihnea post. Scrie Stoian.

[12]) Idem, *Tismana*, VI/1, netrebnice.

www.dacoromanica.ro

rudă prin soție cu Manea Perișanu. Disgrațierea lui Manea a adus și pe a lui Tudor, cei doi boieri din Olt fiind înlocuiți: cel dintâi cu Neagoe vel vornic, iar următorul cu arătatul Balaur, după cum atestă hrisovul din 1528 Apr. 21 [1]).

Cariera de mare dregător a lui Manea Perișanu, spre deosebire de aceea a cumnatului său, Tudor [2]), se curmă definitiv în Aprilie 1528.

La 3 Iulie 1537 [3]), Radu Paisie judecă pricina dintre Fârtat pârcălabul cu fiii lui Manea Negru [4]) și cu Manea vornicul pentru posesia «Ostrovului dela Olt de către Pădureni», când Manea vornicul a susținut că n'a cumpărat Fârtat acea moșie, ci Manea Negru a pus-o zălog la Badea paharnicul, fără însă ca el să poată jura cu șase boieri, după legea țării, pentru care motiv s'a dat câștig de cauză lui Fârtat.

Numai dacă Manea vornicul, din hrisovul dat la 3 Iulie 1537, este aceeași persoană cu Manea Perișanul, se poate admite ipoteza că el a intrat în 1528 în disgrația lui Radu dela Afumați; altfel sunt înclinat să cred că, în acea primăvară, moartea a smuls dintre dregă-

---

[1]) Idem, *Argeș*, XXII/1, s. ist. Divan: Pârvu v. ban, Drăghici biv v. vor., Neagoe v. vor., Theodor biv log., Bălaur v. log., Vlăsan vist., Radu Furcovichiu v. spat., Staico pah., Drăghici comis, Șerban stol., Dragul și Mihnea v. post. Is. Drăgan post. Scrie Pădure.

[2]) Idem, *Vieroși*, condica veche, nr. 130, f. 32. Tudor își reia locul de vel log. în divan la 2 Sept. 1528 în locul lui Balaur. Is. Vișan log.

Am crezut util să înfățișez configurația divanelor în anii 1523—1528, deoarece lucrarea lui G. Ghibănescu (*Divanurile domnești din Moldova și Muntenia în sec. XVI*, extras, Iași 1927, pp. 11—13) este cu totul incompletă. Pentru anul 1523, autorul spune că «nu-s lucrurile așezate în țară»; pentru 1525 nu cunoaște nici un divan dela Radu dela Afumați, iar din 1526 știe un singur act cu «Drăghici v. vor.», Manea fiind absent. Declară că nu sunt urice pentru 1527, iar din 1528 citează un singur document în care mare vornic e Neagoe. Prin urmare, folosind opera lui Ghibănescu observi că Manea Perișanul, vel vornic în divanele din anii 1525—1528, nu-i prezentat ca atare măcar o singură dată. Lucrarea este prea slabă, ca să poată fi întrebuințată cu încredere, de aceea se impune o reluare a chestiunii de persoane mai larg și mai precis informate.

[3]) Acad. Rom., *ms. 2530*, f. 353.

[4]) Hrisovul lui Mihnea Vodă, din 19 Iulie 1509 (Arh. Stat, *Seaca*, II/1, s. ist.) menționează și cumpărătoarea de moșie din Seaca (Olt) pe care Grozea a făcut-o cu 400 aspri dela Manea, fiul lui Manea Negrea. Se pare că acest Manea și cu frații lui, fiii lui Manea Negrea, au vândut și lui Fârtat.

www.dacoromanica.ro

torii Voevodului pe piosul boier. Unde îi vor fi aşezate rămăşiţele pământeşti nu pot preciza. Despre urmaşii lui direcţi documentele nu vorbesc. Numai în veacul XVII când Seaca devine metoh al Coziei, se pomenesc numele unor descendenţi, fără însă să se dea informaţii cât de vagi asupra filiaţiunii.

Pentru înzestrarea chinoviei dela Seaca, clucerul Manea îi închină următoarele sate din preajma ei cu hotarul lor: *Muşeteşti* în întregime, cumpărat dela Petriman, Ganea, Stănislav, Moş, Fuge, Cernica şi Epure, drept 3.400 aspri; *Vaideei* în parte, cumpărat dela Manea, Foame, Dragul, Şerban, Albul, Jahman, Stan, Radul, Stoica, Manea Untea, Foicea din Vaideei şi dela Neagu şi Costea din Negreni. Hotarele acestei moşii au fost alese de un Stoica pitarul, ele fiind prin: Valea Şoimului, Valea Ursului, Valea Turniciului, Piscul Fagului şi Valea Popii.

Ii mai dărueşte şi satul *Criva* [1]), pe care jumătate îl luase prin schimb dela un Radu, căruia îi dăduse Voiceşti [2]) şi Bălăria Pongeaglului [3]), iar jumătate dela Leul, în schimbul moşiei Bilcireşti sub Istriţa. Ii dă şi o moară pe Olteţ la Leoteşti [4]) şi vreo şapte sălaşe de ţigani.

Neagoe Basarab întăreşte mănăstirii dela Muşeteşti la 16 Septembrie 1519 [5]) daniile lui Manea Perişanul, iertând-o totodată de toate dările ţării.

Dar ctitorul s'a îngrijit, pe lângă înzestrarea mănăstirii cu bunuri aducătoare de venit, şi de procurarea obiectelor de ornamentaţie şi cult, care să dea interiorului sobrei şi solidei clădiri o înfăţişare distinsă. Acest fapt ni-l mărturisesc două vestigii de preţ conservate din fericire până în zilele noastre: un exemplar al Tetravanghelului tipărit de Macarie în 1512, pe care stă scrisă însemnarea că a fost cumpărat de Manea şi jupâniţa lui Vlada şi dăruit ctitoriei lor dela

---

[1]) Probabil acel din jud. Romanaţi, cuprins în comuna Enoşeşti (v. C. I. Locusteanu, *Dicţionar geografic al jud. Romanaţi*, Bucureşti 1889, p. 83).

[2]) Sat în Vâlcea (C. Alexandrescu, *Dicţ. geografic al judeţului Vâlcea*, Bucureşti 1893, p. 545).

[3]) Nu se poate identifica. Aceste sate Voiceşti şi Bălăria le luase Manea jumătate prin schimb dela Dobre şi Pietroşanu şi jumătate drept o ţigancă şi 1.500 aspri dela Radu Maţilov din Buiceşti (Olt) şi dela Dumitru din Băneşti.

[4]) Sat la câţiva km. N. E. de Balş, pe Olteţ.

[5]) Arh. Stat., *Seaca*, pac. II/2, s. ist.

www.dacoromanica.ro

Seaca, hramul Adormirea, la 17 Aprilie 1527 [1]), şi un patrafir brodat artistic cu fire de aur şi argint, pe a cărui poală stă ţesută următoarea inscripţie [2]): Манѣ великї ключарь жѫпанице кладае иже вѣзети и пленити сїю петрахир ѕсвенне прѣч[нс]тыѥ б[о]гоматере к[ѣ]лѣто ѯ҃ѕлѕ мѣ[сѥ]ц[а] Iѕлъ (= Manea marele clucer al jupaniţei Vlădaia care au pus să se ţese şi să se brodeze acest patrafir pentru Adormirea Preacuratei Născătoarei de Dumnezeu în anul 7036 (= 1528), luna Iulie »).

Acest preţios patrafir, lucrat pentru mănăstirea dela Muşeteşti, a luat calea străinătăţii, astăzi aflându-se la muzeul din Belgrad. Inscripţia cuprinde două inexactităţi: 1) că Manea era clucer mare în Iulie 1528 şi 2) că Vlădaia trăia la această dată.

Considerând că în 1519 Manea era menţionat în acte ca fost mare clucer, trebuie să admitem că patrafirul s'a făcut înainte de acest an şi că leatul legendei poate fi o adăogire ulterioară sau o greşală a meşterului, care a putut broda ѯ҃ѕлѕ în loc de ѯ҃зкѕ (= 1518). dacă s'ar admite leatul din urmă, am putea să socotim că în aceeaşi vreme s'a terminat şi edificarea bisericii. Acestea rămân, firește, nişte simple ipoteze.

---

[1]) A. Odobescu, *Despre unele manuscripte şi cărţi tipărite aflate în mănăstirea Bistriţa*, în *Revista Română*, I (1861), pp. 827—829.

Dela Seaca, Tetravanghelul a fost dus de vreun egumen de aici, ajuns superiorul Coziei, la această mânăstire, de unde a trecut în împrejurări ce nu se cunosc, la Bistriţa. De aici, Odobescu l-a luat şi l-a adus la Muzeul de antichităţi din Bucureşti (I. Bianu-N. Hodoş, *Bibliografia românească veche*, vol. I, Bucureşti 1903, pp. 20—21.

[2]) Publicată de M. Valtrović, Везени епитрахилј од године *1528 (Patrafirul brodat din anul 1528)* în: Старинар српског археолошког друштва, VI, Belgrad, 1889, p. 73. O fotografie bună a poalei acestui patrafir cu inscripţia perfect ligibilă se datoreşte lui M. Romanescu, *Patrafirul Buzeştilor dela Banja (Boka Kotorska)*, extras din *Arhivele Olteniei*, XVII (1938), p. 14. Importanţa artistică a acestui patrafir a fost evidenţiată ulterior şi de E. Turdeanu, *Din vechile schimburi culturale dintre Români şi Jugoslavi*, în *Cercetări literare*, III, Bucureşti 1939, pp. 159—160, unde n'am înţeles de care pisanie este vorba, când afirmă « celălalt nume din pisanie, пѣшѕлъ, fiind o abreviere grafică pentru « п҃ѣ[р]ш[ан]ѕлъ » (p. 159). Dacă se referă la inscripţia patrafirului dela Belgrad, apoi aceasta nu cuprinde nici pe departe abrevierea grafică a autorului. Trebuie să fie o inadvertenţă a sa, ca şi aceea din nota 3 (p. 159) în care citează pe Odobescu, iar în text vorbeşte de un hrisov dat de Neagoe Basarab m-rii Muşeteşti la 1527 (sic!). Turdeanu revine asupra acestui patrafir şi în: *La broderie religieuse en Roumanie. Les étoles des XV-e et XVI-e siècles* (v. *Buletinul institutului român din Sofia*, I [1]), Bucureşti 1941, p. 48, 50.

www.dacoromanica.ro

Pe lângă daniile lui Manea, mănăstirea mai primeşte dela un jupân Neagu partea lui de moşie din Căzăneştii de pe Topolog (Argeş) după cum mărturiseşte hrisovul lui Radu dela Afumaţi din 7 Sept. 1528 [1]). Vintilă Vodă dela Slatina îi dărueşte, la 16 Ianuarie 1533 [2]), venitul bălţilor Doamnei, ca să-l împartă cu mănăstirile Snagov, Nucet (Cozia), Bolintin, Strâmbul (Găiseni), Glavacioc şi Tutana. La 23 Mai 1570, Alexandru II confirmă m-rii dela Muşeteşti posesia asupra moşiei Predeşti [3]).

De numele egumenilor niciun act din secolul XVI nu aminteşte nimic. Abia la 22 Martie 1602 [4]) apare într'un zapis dat de Manea post. din Ibăneşti în preajma morţii, numele ieromonahului *Ştefan*, superiorul chinoviei dela Seaca, unde bătrânul se roagă să i se aşeze oasele.

La 20 Sept. 1607 [5]) Radu Şerban dă hrisov mânăstirii pentru stăpânirea viei din Corbuleţ (Oteşti de jos) cumpărată dela Staico logofătul cu 3.100 aspri şi a altei vii tot de acolo pentru care s'a plătit 500 aspri.

După această dată lipsesc ştiri despre Seaca până la 8 Ian. 1664 [6]), când Grigore Ghica Vodă a trecut acest lăcaş sub ascultarea mânăstirii Cozia, care avea ca egumen pe Varlaam ieromonahul, viitorul mitropolit muntean (1673—1679) şi ctitor al mănăstirilor Fedeleşcioiu [7]) şi Trivalea [8]) (Argeş). Inchinarea se făcea în urma cererii

---

[1]) Arh. Stat., *Condica Brâncovenească*, nr. 266, f. 336 r. Un hrisov din 1565—66 confirmă m-rii Seaca stăpânirea peste nişte părţi din Miceşti cumpărate de Manea Perişanul şi închinate ctitoriei lui (Arh. Stat., *Seaca*, condica nr. 367, p. 21.

[2]) Idem, *Seaca*, condica nr. 367, p. 24—25.

[3]) Idem, *Cozia*, pac. II/9, netrebnice. In anii 1539—40, boierul Albul şi cu fiul său, Preja, dăruesc m-rii moşia Călineşti de pe Călmăţui (Idem, *Condica Brâncovenească*, nr. 266, f. 407 v—408 r).

[4]) *Inedit.* Arh. Stat., *Cozia*, pac. II/10, netrebnice. Sunt martori: Gheorghe din Vaideei, Manea din Cărcimari, popa Neagoe şi Lepădat, cumnatul lui Manea post.

[5]) *Inedit.* Arh. Stat., *Cozia*, II/11, netrebnice. La vânzare au fost mărturii din satele Oteşti şi Vaideei.

[6]) Arh. Stat., *Seaca*, condica nr. 367, p. 1—2.

[7]) Lăcaş început de Grigore Ghica (1660—64; 1672—73) şi isprăvit de mitropolitul Varlaam în 1702 (7210) (N. Iorga, *Schitul Fedeleşcioiu* în *Bul. Com. Mon. Ist.*, V (1912), pp. 30—35).

[8]) In partea nord-vestică a oraşului Piteşti, începută în zilele lui Şerban Vodă (1678—1688) şi terminată în Septembrie 1698 (N. I. Apostolescu, *Schitul Trivalea*. în *Rev. pt. istorie, arh. şi filologie*, Vol. VIII, Bucureşti 1902, pp. 110, 116).

www.dacoromanica.ro

lui Dragomir şi David, fiii lui Budilă din Părşanul şi strănepoţii vornicului Manea.

In urma unei samavolnicii comise de Badea căpitanul din Nucet, care pentru dijma nerăspunsă, de « 2 litre » de miere de fiecare stup, i-a luat mânăstirii Seaca un minei, Radu Vodă Leon, la plângerea egumenului *Onufrie*, al doilea superior cunoscut, îi face aspra mustrare, la 30 Oct. 1668 « iar tu, acel bun creştin, bun ai fost să tragi să iai cartea dela mănăstire pentru nimic? » [1]). La 21 Mai 1669 [2]), mănăstirea avea stareţ pe *Ioan*, iar în Iunie 1672 pe *Dionisie* [3]). In Oct. 1675 [4]), Gheorghe Duca reînoeşte mila de 6 poslușnici făcută mănăstirii de către Grigore Vodă Ghica [5]). Pusă sub ocrotirea mitropolitului Varlaam, mănăstirea luă oarecare avânt. La 5 Iulie 1691 [6]), cinci călugări din chinovie, în frunte cu egumenul *Ştefan*, luau parte la cumpărătoarea unei părţi din moşia Coţofane (Olt).

Din secolul XVIII sunt prea puţine urme. In 1810 era egumen *Mitrofan* [7]), care are succesor pe *Nectarie*, întâmpinat ca atare în Sept. 1815 [8]), iar în 1817 un ierodiacon *Daniil*, ce s'a ales cu o bătaie sdravănă dela Nicolae Râmniceanu, ginerele răposatului Toma Deleanu fost mare şetrar, când s'a făcut alegerea moşiei Strâchineşti-Vâlcea, « făcându-l ovreiu », după spusa documentului din 28 Iunie 1817 [9]).

Puţine lucruri au mai rămas din zestrea de altădată a aşezământului religios. Moşiile au fost expropriate; morile, viile şi odoarele au dispărut; doar câteva cărţi de slujbă, deslegate şi rupte, se mai îndârjesc să dăinuiască într'o construcţie umedă şi lipsită de soare. Sunt două evanghelii şi un tipic.

---

[1]) *Inedit.* Arh. Stat., *Condica Brâncovenească*, nr. 266, f. 408 v—409

[2]) *Inedit.* Idem, *Ibidem*, f. 407 v—408.

[3]) *Inedit.* Idem, *Ibidem* f. 408 v.

[4]) *Inedit.* Idem, *Ibidem*, f. 403.

[5]) *Inedit.* Idem, *Seaca*, pac. IX/1, doc. din 19 Apr. 1664.

[6]) *Inedit.* Idem, *Cozia*, pac. III/28 netrebnice.

[7]) *Inedit.* Arh. Stat., *Cozia*, pac. II/113, netrebnice, doc. din 5 Aug. 1810.

[8]) După însemnarea de pe o evanghelie fără coperte, probabil din secolul XVIII, aflată la mănăstirea Seaca în 1930 (I. Ionaşcu, *Anuarul şcolii normale Preda Buzescu*, pp. 114—115). In Mai 1819, Nectarie e ales de obştea călugărilor ca egumen la m-rea Cotmeana (*Inedit.* Arh. Stat., *Cozia*, pac. II/117 netrebnice). In urmă ajunge egumen la Cozia.

[9]) *Inedit.* Arh. Stat., *Cozia*, pac. I/32 netrebnice.

www.dacoromanica.ro

Una din evanghelii, acefală, cuprinde însemnarea: « Părintele *Rafail* ig[u]menu Cozii ». Pe altă filă: « Această sf. evanghelie e a mănăstirii Cozii dat[ă] la schitu ot Seaca ». Cealaltă evanghelie conservă o însemnare din 21 Mai 1850, făcută de arhiereul Nifon, locotenent metropolitan, fost egumen la Cozia, în care arată că « s'au cumpărat de noi şi s'au dat în dar pe seama *bisericii Schitu Seaca* din judeţul Oltul, metohul m-rii Cozii, după trebuinţa ce au urmat ca să s[e] slujască cu dănsa *preoţii* de acolo . . . ». Se pare că Seaca era acum o « fostă chinovie ». Acest fapt rezultă şi din însemnarea lăsată de un « logofăt Ioan Teodor, la 9 Mai 1834, « fiind îngrijitorul schitului » pe un *tipic* hărăzit schitului Seaca, în zilele arhimandritului Nectarie, egumenul Coziei.

www.dacoromanica.ro

RAPORT

asupra săpăturilor arheologice de la Mangalia

de Prof. Dr. T. SAUCIUC-SĂVEANU

Onoratei Comisiuni a Monumentelor Istorice

Cu onoare vă trimitem darea de seamă asupra săpăturilor arheologice din Mangalia, din anul 1942.

Studiile şi cercetările, precum şi săpăturile arheologice le-am făcut dela 10.VIII—13.IX şi dela 21.X—30.X.1942.

In vremea aceasta am curăţat de bălării şi gunoaie, săpăturile făcute în 1940, atât cele din curtea Muzeului din Mangalia cât şi cele de pe terenul lui N. Roşculeţ.

In curtea Muzeului am continuat cu săpăturile în direcţia canalului descoperit în săpăturile anterioare, putând să-l urmăresc până la dispariţia acestui canal, sub temeliile clădirii Muzeului.

Am făcut numeroase sondaje în toate părţile din jurul clădirii Muzeului, fără a da de urma canalului. Cu ocazia acestor sondaje, au fost descoperite fragmente arhitecturale, sculpturale şi de ceramică.

O atenţie mai mare şi mai îndelungată am dat movilei dintre vechiul cimitir turcesc şi via veche a lui Georgescu, trecută apoi în proprietatea lui V. Stegaru.

Afară de morminte, probabil turceşti, descoperite la o adâncime mică, nu am găsit nimic, ce ar fi putut să contribue la deslușirea rostului acestei movile, precum şi a altora numeroase din apropierea Mangaliei.

In curtea Căpităniei portului din Bulevardul Maria 27, am făcut sondaje, în apropierea proprietăţii lui Haralambie Theoharidis, unde au fost găsite; în 1927 cele două mari inscripţii ale thiasiţilor, mai multe sondaje, dând într'un punct la o adâncime de 2 m., de o zidărie pe o întindere mai mare.

www.dacoromanica.ro

Pe urma sugestiilor primite din partea d-lui Constantin Muşat din comuna Peceneaga, am făcut sondaje în Peceneaga pe un ogor al d-lui C. Muşat, unde am dat de un mormânt din pietre nelucrate cu resturi de crematine şi 3 vase de argilă arsă simple, dintre care 2 întregi.

In cursul campaniei arheologice din vara şi toamna anului 1942, din Mangalia, am dat de mai multe fragmente de inscripţii de marmoră, latine şi greceşti. Cea mai importantă este un decret de onoare al clubului de hoinatai pentru Ariston, personagiu cunoscut din fragmente anterioare.

Această inscripţie a fost descoperită de d-l N. Roşculeţ, într'o grămadă de pietre destinate a fi întrebuinţate ca material de construcţie.

Timp mai îndelungat ne-a preocupat aşezarea antică dela Documaci, 4½ km la vest de Mangalia, unde se găseau mai ales în vreme de ploi torenţiale, numeroase monete din secolul al IV-lea d. H. Afară de un colţ de clădire format din blocuri mai mari n'am găsit nimic deosebit. Rezultatele campaniei arheologice din Mangalia din August—Octombrie 1942 le voi publica mai pe larg în raportul preliminar al IX-lea, în revista noastră Dacia.

Muzeul din Mangalia, neavând, pe urma borbardamentului din vara anului 1941, geamuri, am ţinut să fac cheltuiala celor 2750 lei pentru a pune la loc sticla şi a chitui geamurile.

Am reparat şi treptele din interiorul Muzeului deteriorate prin aşezarea sarcofagului lui Philodespotes în Muzeu.

Totodată nu am ocolit munca şi cheltuiala pentru mutarea restului de cărămidă cumpărată de noi în 1939, pentru construirea unei clădiri pentru paznicul Muzeului, din curte în interiorul Muzeului. Numărul iniţial de 4650 de bucăţi de cărămidă, a scăzut în aceşti trei ani pe urma ingerenţei factorilor atmosferici.

O parte a fost luată cu bonuri dela Primăria Mangalia de unităţi militare, alta a dispărut.

Bucureşti, 11 Febr. 1943.

www.dacoromanica.ro

RAPORT

asupra acoperişurilor protectoare la therme şi la palestra lor de la Cetatea Severinului

de AL. BĂRCĂCILĂ

Mult Stimate Domnule Profesor,

In ziua pătimirii pe cruce a Domnului Hristos şi a pră nuirei Sf. Gheorghe, ucigătorul răului în chip de balaur, — încheindu-mi o lună de străduinţe printre scumpele urme ale străvechei noastre culturi, îmi îndrept gândul către Dumneavoastră cu nădejde de împliniri care cu toate greutăţile nu mă părăseşte.

Aşa anii trecuţi, înainte de a se fi descoperit thermele şi cetatea Severinului cu înfăţişarea ei de azi, şi tot în preajma Sfintelor Paşti, mă spovedeam profesorului Iorga, spovedanie pe care a găsit-o vrednică să apară în « Buletinul Comisiunii », fără să mă fi gândit eu la aceasta. De atunci multe din cele dorite şi întrevăzute s'au împlinit; — dar şi azi multe şi poruncitoare datorii faţă de nepreţuitele relicvii al căror depozitar este Severinul cu întregul ţinut al Porţilor de Fer, mă îndeamnă la această nouă spovedanie, ca vechiu membru corespondent al Comisiunii şi stăruitor întru apărarea şi lămurirea lor.

Dacă localnicii le preţuesc la anumite solemne prilejuri, ceea ce li s'a cerut pentru apărarea lor n'au împlinit, chiar când s'au legat faţă de Comisiune — primând totdeauna celelalte cerinţe şi neputându-se cumpăta din alte părţi pentru acest tezaur cultural şi totodată pentru prestigiul nostru naţional.

Şi alte mai înalte şi bogate ocârmuiri, — ca aceia a Căilor, la a cărei construcţie, ca şi la aceia a postului, s'au distrus şi folosit materialele părţilor sudice dela toate cele trei masive monumente istorice, — n'au dovedit şi prin împliniri mai mult interes pentru

www.dacoromanica.ro

ele cu toate aprobările şi pregătirile ajunse până la aprobări de licitaţii, dar aci oprite.

Sunt lucrări de îngrădiri, de acoperişuri protectoare, de consolidări şi reconstituiri a ceea ce între timp s'a degradat prin inconştienţa şi sălbăticia oamenilor, mai mult decât prin intemperii. Apoi se cere câte un paznic osebit la fiecare din cele trei grupe de monumente.

In urma memoriului îndreptat, cu aprobarea D-voastre Conducătorului Statului, s'au luat unele măsuri, s'a început prin Şantierul Naval de aici, cu mijloacele Ministerului Lucrărilor Publice, *lucrarea acoperişurilor protectoare la therme şi la palestra* lor s'au dispus prevederi pentru bugetul actual atât la Ministerul Lucrărilor Publice cât şi la acela al Culturii Naţionale şi al Cultelor.

Spre a se ajunge însă la împlinire şi la desăvârşiri va fi nevoie de o deosebită stăruinţă a D-voastre care vegheaţi la apărarea tezaurilor trecutului din întreaga ţară, având cuvenită preţuire pentru locul de descălecare al împăratului Traian şi al regelui Carol I.

Mi s'a repartizat şi acum, de către Marele Stat Major, un priceput şi harnic arhitect, pe care aproape patru luni l-am avut şi anul trecut. Il folosesc atât pentru lucrările dela therme, cât şi pentru planuri, secţiuni, desenuri, etc. dela Cetatea Severinului, la al cărei studiu lucrez, năzuind să vi-l pot prezenta pentru buletin spre sfârşitul anului acesta.

Dumnezeu m'a ajutat să-mi recapăt puterile de muncă după criza de sănătate de astă iarnă; tot Dumnezeu ne va ajuta să ne iasă ţara cu îndreptăţirile de veacuri năzuite, putând şi arătându-ne totodată în stare să apărăm ceea ce luminaţi şi vejnici strămoşi ne-au lăsat moştenire în suflete ca şi în scump pământ românesc.

In preajma Invierii Domnului, urându-Vă împlinirea nobilelor Domniei-Voastre năzuinţe, Vă rog să primiţi încredinţarea recunoştinţei şi devotamentului meu.

www.dacoromanica.ro

RAPORT

asupra cercetărilor arheologice de la Sucidava, Romanaţi

Domnule Preşedinte,

Am onoare a face cunoscut:

In cursul anului financiar expirat, Comisiunea Monumentelor Istorice a binevoit a-mi pune la dispoziţie 30.000 lei pentru săpături.

Cu această sumă am continuat săpăturile arheologice la Cetatea Sucidava (com. Celei, jud. Romanaţi) şi am reuşit a desveli întreaga latură apuseană a fortificaţiei militare.

S'au descoperit numeroase obiecte, acum depuse la Muzeul Naţional de Antichităţi din Bucureşti şi la Muzeul oraşului Corabia.

Intre obiectele descoperite reprezintă o deosebită valoare artistică sau istorică: o statuetă de bronz a unui zeu Lar, cinci paftale gotice din bronz, o toartă de cazan hunic, două tezaure monetare (1000 monete) amfore întregi, etc.

Cronica săpăturilor arheologice, împreună cu interpretarea istorică a materialului descoperit, vor apare în revista *Dacia* vol. VIII.

Ca vechiu colaborator al Comisiunii Monumentelor Istorice şi dată fiind importanţa ştiinţifică a cercetărilor arheologice dela cetatea Sucidava, vă rog să binevoiţi a dispune, ca în acest an, să mi se aloce un fond de săpături mai mare.

Cu stimă, Prof. Dr. D. TUDOR
Membru corespondent al Com. Mon. Istorice

www.dacoromanica.ro

RAPORT

asupra cercetărilor şi săpăturilor arheologice de la Ploeşti-Triaj-Prahova şi de la Sărata-Monteoru-Buzău

Domnule Preşedinte,

Asupra cercetărilor şi săpăturilor arheologice întreprinse de subsemnatul în cursul anului 1942 pe baza delegaţiei Comisiunii Monumentelor Istorice cu nr. 1723 din 30 Iulie 1942, am onoare a vă raporta următoarele:

Cercetările şi săpăturile mele din anul amintit au purtat ca şi în anii precedenţi, în principal asupra a două obiective:

I. *Ploeşti-Triaj* jud. Prahova, unde s'a continuat salvarea dela distrugere prin lucrări de terasament de interes urgent militar, a unei noui serii de morminte din epoca de bronz şi imperială romană târzie şi s'a început în plus explorarea marei aşezări din vremea pre-romană târzie de acolo. In cursul campaniei din anul acesta urmează să se continue cu cercetarea aşezării amintite şi să se înceapă săparea sistematică a unei mari movile funerare din acel loc, în vederea precizării şi coordonării rezultatelor obţinute până acum mai mult din cercetarea unor morminte distruse în parte.

II. *Sărata-Monteoru*, jud. Buzău, — unde în continuarea săpăturilor pe care le execut acolo din 1937, am încercat a termina explorarea acestui vast şi important obiectiv. Am încheiat cercetarea laturilor Nord, Est şi Sud ale Cetăţuiei. Voind să închei explorarea « Cetăţuiei » şi prin cercetarea laturei ei de Vest, am întâlnit aici o situaţie complexă cu strate adânci, cu resturi importante şi cu urme de construcţii cu piatră. Din cauza sezonului înaintat — mijlocul lunii Octombrie — nu am avut timp să rezolv toate problemele ce mi s'au pus. Urmează deci să continui cercetarea acestei laturi în

www.dacoromanica.ro

campania din anul acesta. In afară de aceasta dovedindu-se tocmai prin această cercetare sistematică şi completă a « Cetăţuiei » în mod definitiv că incinta « Cetăţuiei » nu a avut nici o lucrare de fortificaţie de înconjur pe platforma ei, va fi necesar să se caute asemenea lucrări în afară « Cetăţuiei », în partea de acces spre « Cetăţuie » a culmei din care ea se desprinde. Aceste lucrări sunt absolut necesare pentru a se putea stabili eventual căror împrejurări se datoreşte distrugerea şi părăsirea în cursul epocei de bronz, a aşezării de aici.

Vă rog, de aceia, Domnule Preşedinte, a-mi reînoi şi anul acesta delegaţia de cercetări şi săpături arheologice pentru Sărata-Monteoru, jud. Buzău şi Ploeşti-Triaj, jud. Prahova. Iar pentru unele cercetări şi sondări pe care va trebui să le fac în împrejurimile mai îndepărtate ale acestor obiective, vă rog a-mi da ca şi până acum delegaţie şi pentru judeţele Buzău şi Prahova în general.

Cu deosebită stimă, ION NESTOR

www.dacoromanica.ro

RAPORT

asupra săpăturilor arheologice de la Băeşti Aldeni jud. Buzău

de GH. ŞTEFAN
Şef de lucrări la Muzeul Naţional de Antichităţi
Asistent Universitar.

Săpăturile arheologice ce am executat între 5 şi 30 Octombrie 1942, din suma de lei 37.500 (treizeci şi şapte mii cinci sute) ce mi-a fost pusă la dispoziţie de Comisiunea Monumentelor Istorice, au avut ca obiectiv, aşezarea neoletică de pe dealul « Balaurul » situată pe raza Comunei Aldeni jud. Buzău.

Staţiunea a fost semnalată de mine pentru prima oară în anul 1926. Săpăturile întreprinse dovedesc că este o importantă aşezare preistorică, cu cel puţin două straturi de cultură şi anume:

1. Un strat — *Balaurul I* — contemporan cu *Boian* 2, — identificat sporadic pe toată întinderea ocupată de aşezare. Masiv şi unitar, materialul acestui strat ne-a apărut într'o locuinţă aflată, în cele mai bune condiţiuni stratigrafice, sub o locuinţă din epoca următoare şi despărţită de aceasta printr'un strat neutru de 30—50 cm. Materialul arheologic ce am scos din această locuinţă constă, în deosebi, dintr'un impunător număr de vase de lut caracterizate fie prin *ornamente excizate*, fie prin *ornamente plisate*, cu motive spiralice sau meandrice, asemănătoare ceramicei dela Nazâru, Tangâru, şi Petru Rareş.

2. Un al doilea strat — *Balaurul II* — cu două niveluri corepunzând civilizaţiei *Gumelviţa U* (primul nivel şi *Gumelviţa II* (al doilea nivel).

In campania din 1942 am săpat două locuinţe din acest strat, dintre care una se află aşezată exact peste locuinţa din stratul inferior, depăşind-o, însă, ca suprafaţă.

www.dacoromanica.ro

Aşa dar: locuinţele din acest strat — nivelul 1 — sunt mai spaţioase decât cele din stratul I şi decât cele din nivelul 2. Sunt clădite din grădele de pari şi nuiele pe care s'au lipit chirpic-pomestic cu paie. Au o vatră dreptunghiulară în apropierea căreia se găsesc vase de lut, instrumente de piatră şi de silex, de os şi de corn de cerb.

Olăria, împodobită cu *ornamente, incizate, grafilate şi pictate,* este în parte, cea cunoscută din alte aşezări aparţinând civilizaţiei Gumelviţa în parte, asemănătoare celei pictate din regiunea Oltului superior (civilizaţia Ariuşd). Este, deci, evident că regiunea dealurilor — cel puţin în jud. Buzău şi Râmnicul-Sărat (staţiunea dela Bonteşti)— este zona unde se întâlnesc şi se contopesc cele două mari arii ale civilizaţiei neo-eneolitice din sud-estul Carpato-Balcanic: aria Gumelviţa şi aria Ariuşd.

Foarte bogat este acest strat în întruchipări plastice atât antropomorfe cât şi zoomorfe. Plastica îşi face, probabil, apariţia în vremea de trecere dela civilaţia de tip Boian la cea de tip Gumelviţa. Această concluzie rezultă din lipsa figurinelor din stratul I şi rămâne, firesţe, să fie controlată.

Locuinţele nivelului 1 s'au distrus printr'un incendiu foarte violent, întreg inventarul lor fiind găsit între pereţii dărâmaţi.

Nivelul al doilea al acestui strat — cu aceeaşi bogăţie de vase şi plastică umană şi animală — cu aceleaşi multe, însă, cu case mai mici şi mai rare, cunoaşte primele unelte de metal: două inpunsătoare de aramă.

In general, rezultatele sunt extrem de preţioase, atât din punct de vedere ştiinţific cât şi din punct de vedere muzeistic.

Bucureşti 21/V/1943

www.dacoromanica.ro

RAPORT

asupra săpăturilor arheologice de la Izvoare-Neamţ

de RADU VULPE

Intors abia în Octombrie 1942 de la Odesa, unde fusesem mobilizat, n'am putut să-mi reiau activitatea arheologică pe teren decât spre sfârşitul acestei luni, când am întreprins o campanie de săpături în staţiunea neolitică dela Izvoare (jud. Neamţu), în continuarea campaniilor din 1936, 1938 şi 1939. Săpăturile, executate cu ajutorul fondurilor puse la dispoziţia mea şi a Pr. C. Mătasă din Piatra-Neamţ de către Comisiunea Monumentelor Istorice şi de către Ministerul Culturii Naţionale, au fost îngreuiate de vremea rea caracteristică acelui anotimp târziu din pragul iernii. Totuşi, programul lucrărilor ce mi-am propus acolo pentru anul 1942 a putut să fie dus la bun sfârşit, cu rezultate care au confirmat şi îmbogăţit faptele stabilite pe baza explorărilor anterioare (cf. Radu Vulpe, *Civilisation précucutenienne récemment découverte à Izvoare en Moldavie*, în *Eurasia septentrionalis antiqua*, XI (1937), p. 134 sqq.; Idem, *Descoperirile arheologice dela Izvoare*, în *Anuarul Liceului Petru Rareş din Piatra-Neamţ*, 1935—1936; idem, *The culture of Moldavia thousand Years ago*, în *The illustrated London News*, 17 Iunie 1939; idem, *Descoperirile arheologice dela Izvoare şi Calu*, în *Anuarul Şcolii normale de învăţătoare din Piatra-Neamţ*, 1941, p. 25 sqq.).

Au fost săpate două suprafeţe, designate în jurnalul de săpături cu literele G şi H, în suprafaţă totală de 80 m.p. S'a dat de solul natural, constituit dintr'un strat de concreţiuni calcaroase (« sigă »), la nivelul de 2,70—3 m.

Ca şi în săpăturile din anii precedenţi, se disting trei straturi de cultură, dintre care două neolitice provenind din aşezări compacte: *Izvoare I* (precucutenian) şi *Izvoare II* (Cucuteni A) şi unul,

www.dacoromanica.ro

deasupra, cu amestecuri răslețe din epoce mai recente, cu deosebire din evul mediu.

Stratul inferior, *Izvoare I*, conține resturile unei civilizații neolitice care a fost pentru prima oară studiată aci (cf. R. Vulpe, în *Eurasia septentrionalis antiqua*, XI, 1937, p. 134 sqq.). Aceste resturi constau mai ales din fragmente de vase de lut ars, îngrijit lucrate cu mâna, lustruite, de coloare cenușie sau brună, decorate prin incizie, prin excizie sau prin imprimare cu 'dinții unui pieptene *(Kammkeramik)*, într'un stil geometric caracterizat deopotrivă prin motive spirale, prin întretăieri de linii drepte ori prin motivul jocului de șah *(Schachbrettmuster)*, prin serii de triunghiuri ori de alveole rotunde. Și de data aceasta s'a dat peste o cantitate importantă de asemenea cioburi, însă peste nici un vas întreg. In același strat s'au găsit și câteva fragmente de figurine umane și animale de lut. Cu toate că e vorba de o tehnică și de un aspect cu totul particular, nu se pot nega unele afinități între această civilizație precucuteniană și civilizațiile mai noi ale ceramicei pictate de tip Cucuteni A și B. Afinitățile privesc în special decorul spiral și figurinele. De altă parte, prin fragmentele excise, cu ornamente constând din motivul jocului de șah și al seriilor de triunghiuri, ceramică Izvoare I prezintă o înrudire strânsă cu aceea a civilizației contemporane Boian A din Muntenia și din Bulgaria de Nord. Cioburile pictate apar foarte rar în stratul Izvoare I și diferă cu totul de cele cucuteniene, pictura constând din benzi simple roșii produse cu o materie opacă pulverulentă.

Elemente ale ceramicei de tip Izvoare I au mai apărut până acum, în jud. Neamț, la Târpești (săpăturile mele din 1938 încă inedite; cf. Pr. C. Matasă, în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, 1938, fasc. 97, p. 24 din extras) și la Trudești (cf. Pr. C. Matasă, în *Dacia*, VII—VIII (1937—1940), p. 69 sqq.). In restul marei Moldove, se cunoșteau asemenea elemente, înainte de a se descoperi la Izvoare, în stațiunea dela Dărăbani (jud. Hotin), dar fără a li se fi putut determina situația stratigrafică față de civilizația Cucuteni. De asemeni s'au descoperit cioburi Izvoare I în Basarabia, de ex. la Rădeni (culese de d-l Paul Nicorescu) și în Transnistria (păstrate în Muzeul din Odesa). Multe din aceste elemente apar în stațiunile civilizației Tripolie din Ucraina, dar nici acolo situația lor stratigrafică n'a fost lămurită. In problema acestei ceramice, care are

www.dacoromanica.ro

îndepărtate afinităţi pe aria Eurasiei până în regiunile arctice, săpăturile dela Izvoare au adus pentru prima dată contribuţii stratigrafice hotărâtoare, graţie situaţiei clare a stratului respectiv sub stratul cu civilizaţie de tip Cucuteni A.

Acest strat, *Izvoare II*, e cel mai gros şi cel mai bogat din staţiune. E caracterizat numai prin resturile civilizaţiei Cucuteni A. Elementele fazei Cucuteni B lipsesc cu desăvârşire. Lipsesc de asemeni cioburi din faza intermediară A—B (cf. pentru clasificarea ceramicei cucuteniene raportul meu din *Dacia*, VII—VIII (1937—1940), p. 24 sqq.). Şi în săpăturile din 1942 s'au găsit la Izvoare numeroase resturi de ceramică pictată trihrom (roşu, alb şi negru) în stilul A, cu decor meandro-spiral, printre care şi două vase întregi de 0,10—0,12 m înălţime. De asemeni, mai multe fragmente de linguri pictate în acelaşi stil. Din ceramica inferioară, contemporană, s'a dat, *in situ*, peste un chiup mare, de 0,95 m înălţime, de pastă poroasă, de formă bitronconică, prevăzut cu proeminenţe pentru apucat. Restul inventarului din acest strat constă din numeroşi idoli de lut antropomorfi şi animali, din topoare plate lustruite de marnă albă, multe fragmente de chirpici, arşi, oase de animale comestibile, melci, scoici, resturi de vetre, etc. Intr'una din vetre s'a găsit o grămejoară de alune carbonizate. De asemeni, în stratul Izvoare II, au apărut două ace de cupru cu capătul răsucit în spirală simplă. Silexurile, în ambele straturi neolitice dela Izvoare, s'au găsit, ca şi în alţi ani, foarte puţine.

Al treilea strat de la Izvoare e caracterizat în primul rând prin morminte. Incepând din secolul IV d. Cr., când regiunea era ocupată de Carpii getici, profund influenţaţi de civilizaţia romană (cf. raportul meu din *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p, 51 sqq.), tăpşanul staţiunii de la Izvoare a servit de cimitir. Intreaga suprafaţă a staţiunii este acoperită de schelete, îngropate în partea superioară a stratului II. Scheletele se referă la două epoce deosebite: secolul IV d. Cr. şi o vreme mult mai recentă care nu a putut fi încă precizată, dar care trebuie să meargă până în veacurile principatului românesc al Moldovei.

Scheletele din secolul IV d. Cr. sunt mai rare şi se găsesc la o adâncime mai mare. In săpăturile din 1942 nu s'a descoperit decât unul singur, la nivelul de 1,50 m, în plin strat cucutenian. E întins, cu faţa în sus, în poziţia nord-sud, cu capul la nord, lung de 1,74,

www.dacoromanica.ro

cu dimensiuni brahicefale. Imprejurul scheletului se aflau nu mai puţin de 9 vase întregi, cenuşii, lucrate la roată, de o tehnică excelentă, identică celei ce caracterizează ceramica geto-romană de la Poiana, Tinosul, Crăsani, etc. (cf. R. şi Ec. Vulpe, în *Dacia*, I, 1924, p. 166 sqq.; III—IV, 1927—1932, p. 253 sqq.). Formele vaselor, identice celor dela Vârtişcoi de pildă, denotă însă secolul IV. Se deosebesc: un castron mare, de 0,22 m înălţime şi 0,30 m diametru, cu o buză lată răsfrântă tare, cu trei torţi late prinse de buză; o urnă bitronconică de coloare neagră, cu lustru de aspect metalic, înaltă de 0,22 m; două scafe înalte de 0,80—0,10 m şi largi de 0,125—0,195 m; o strachină cu gura largă, de 0,07 m înălţime şi 0,18 m diametru; o ceaşcă cilindroidă de 0,08 m înălţime şi 0,095 m lărgime, cu două zigzaguri lucioase; o mică scafă conică fină, în *terra nigra*, fin, înalt de 0,14 m larg de 0,19 m; un castron cenuşiu, de 0,12 m înălţime şi 0,17 m lărgime; o strachină cenuşie deschis, înaltă de 0,06 m şi cu diametru de 0,19 m. Cele mai multe din aceste vase sunt întregi cu totul; două erau sparte în fragmente mari complete. S'au găsit în plus câteva cioburi incomplete de la vase de aceleaşi forme şi de aceeaşi tehnică. Două din vasele mai mici s'au găsit în lăuntrul recipientelor mari. In dreptul basinului scheletului s'a dat peste o cataramă de bronz. De asemeni, pe piept s'a găsit o bucată mică rotundă de tablă de bronz, simplă, poate o aplică pentru împodobirea vestmintelor. Tot acest inventariu a fost adus la Muzeul Naţional de Antichităţi din Bucureşti.

Scheletele de epocă mai recentă, probabil moldoveneşti, s'au găsit în număr total de 13 (7 în săpătura *G*, 6 în *H*). Sunt întinse, cu faţa în sus, orientate toate dela est la vest, cu capul la est, poziţie clasică creştină. Nivelul lor foarte superficial: abia 0,50 m. Prezintă toate o lipsă completă de inventariu: nu s'a găsit în asociaţie cu ele niciun obiect, ceea ce face imposibilă o datare precisă. Sigur e însă că aparţin unui cimitir foarte vechiu, de care nimeni din locuitorii de azi din regiune nu păstrează vreo tradiţie. De jur împrejurul staţiunii am constatat, în săpăturile din 1936, bogate urme ale unui sat medieval care, în lipsă de monete ori de alte elemente scrise ori cel puţin lesne databile, hipotetic ar putea să fie datat pe la începuturile principatului Moldovei.

Suprafeţele săpate au fost astupate după terminarea cercetărilor. Obiectele descoprite în săpătura *G* au fost trimise la Muzeul Naţional

www.dacoromanica.ro

de Antichităţi din Bucureşti. Cele din *H* au fost depuse la Muzeul din Piatra-Neamţ. Osemintele omeneşti au fost expediate Laboratorului de Morfologie al Facultăţii de Ştiinţe din Iaşi. O ladă cu cioburi preistorice dela Izvoare a fost, de asemeni, expediată Muzeului de Antichităţi din Iaşi.

Având în vedere importanţa deosebită a staţiunii de la Izvoare, pentru studiul epocelor reprezentate în straturile sale diferite, e necesar ca să fie explorată mai departe şi în anii viitori.

www.dacoromanica.ro

RAPORT

asupra lucrărilor arheologice de la Adam-Clissi, Dolojman şi Cetatea Albă

de P. NICORESCU
Profesor la Universitatea din Iaşi

In anul 1942—1943 am făcut lucrări şi cercetări arheologice în trei localităţi: 1. la Adam-Clissi; 2. la Dolojman şi 3. la Cetatea Albă.

1. La *Adam Clissi* am făcut lucrări de curăţire, de întreţinere şi de consolidare a ruinelor, în care scop am întrebuinţat premilitari, cari mi-au fost puşi la dispoziţie de autorităţi. S'a continuat cu achiziţionarea materialului necesar pentru terminarea casei săpăturilor. Jumătate din această construcţie este gata din anii trecuţi; în această clădire locuieşte gardianul şi în timpul lucrărilor şi personalul arheologic. Cealaltă jumătate are fondaţia şi soclul gata făcute; construcţia n'a putut fi terminată din cauza scumpetei şi a lipsei mânei de lucru; această parte este rezervată exclusiv personalului ştiinţific şi pentru depozitarea materialului arheologic (alăturez fotografia construcţiei). Am continuat măsurătorile pentru facerea planului, împreună cu vechiul desenator al Muzeului Naţional de Antichităţi, d-l Pecurariu, care a desenat şi inscripţiile şi fragmentele arhitectonice ce s'au găsit. Când se vor completa unele părţi ale săpăturilor şi materialul va fi studiat, voiu publica lucrarea în revista *Dacia*. Rezultatele provizorii au fost expuse într'o conferinţă pe care am ţinut-o la 11 Mai 1942 la Universitatea din Berlin.

2. La *Dolojman* am continuat studierea pe teren a construcţiilor şi a materialului descoperit în săpăturile făcute în anii trecuţi. Deocamdată am terminat studiul: *Bazilicele byzantine dela Dolojman* pe care l-am predat spre publicare d-lui prof. N. Bănescu.

3. La *Cetatea Albă* am continuat studierea materialului care se află în Muzeul pe care l-am înfiinţat acolo. Acest Muzeu, care este

www.dacoromanica.ro

cel mai important din toată Moldova, n'a suferit de pe urma ocupației și a războiului și a rămas intact; avem doar a deplânge pierderea custodelui Vladimir Șahnazarov, un colaborator foarte priceput în lucrările arheologice, care din nenorocire a fost omorît de bombe de avioane la Odesa, unde fusese evacuat. O prezentare în linii generale, a materialului nou, foarte important, am făcut-o într'un studiu: *Basarabia în antichitate*, care urmează să apară în curând în volumul asupra Basarabiei.

Anexe: Fotografii: 1. Casa săpăturilor; 2. interiorul unui turn pătrat; 3. interiorul unui turn rotund; 4. interiorul unui turn oblong din săpături.

www.dacoromanica.ro

RAPORT

asupra cercetărilor arheologice din cuprinsul Bucovinei

de Dr. C. AMBROJEVICI

Cernăuți, 11 Iunie 1943

Domnule Președinte,

Subsemnatul Dr. C. Ambrojevici, bibliotecar principal la Biblioteca Universității din Cernăuți, fost conferențiar onorific de paleontropologie și preistorie până la desființarea Universității din Cernăuți, am onoare a vă înainta raportul asupra activității mele arheologice pe teren, pe care am desfășurat-o în cuprinsul Guvernământului Bucovinei în anii din urmă.

In Bucovina propriu zisă am descoperit trei stațiuni paleolitice: una la Bila lângă Cernăuți, iar celelalte două în apropierea satului Zamostea pe Ceremuș. Săpăturile de probă efectuate în cuprinsul stațiunii Zamostea I, aflătoare în locul zis Bereznâc au dat următoarele rezultate:

Resturile paleoliticului superior s'au aflat la o adâncime între 5 și 98 cm, constând exclusiv din unelte, lucrate în cremene turoniană și petrosilex, acoperită cu un strat de patină destul de pronunțat de coloare albă și albăstrie.

Industria litică se compune din numeroase lame de mărime mijlocie de obiceiu lipsite de retușul marginal, răzătorî pe lame simple, dălți (= Burin, Stichel), aflate numai în două exemplare, vârfuri aurignaciene atipice cu peduncul (Pointe ↓ cram), industria microlitică destul de bogată și variată, retușoare și răzători nucleiforme, nuclei precum și rezerve de material brut de silex.

Caracterul general al acestei industrii este relativ sărac și monoton. Retușul marginal apare rar și spre deosebire de retușu eoliti-

www.dacoromanica.ro

culuĭ superior al Basarabiei de Nord e aproape vertical, cu totul fin şi regulat.

Dălţile sunt foarte rare şi sunt reprezentate printr'o singură specie, — daltă cu vârful medial, — forma caracteristică de altfel epocelor mai înaintate ale paleoliticului superior. Retuşul marginal ale uneltelor microlitice este aşa de subţire încât în multe cazuri nu se poate cunoaşte fără lupă, iar vârfurile atipice cu peduncul au caracter târziu. Afară de aceasta se observă o oarecare tendinţă spre a produce forme absolut regulate, aproape geometrice cu toate că prezenţa tipurilor epipaleolitice (tardenoisianul) lipsesc cu desăvârşire. Industria în os şi corn lipseşte.

Caracterul general al industriei litice din Zamostea I ne oferă multe asemănări şi trăsături de strânsă înrudire cu inventarele staţiunilor Borsevo I, Kostenki I, Gagarino pe Don, Berdzy din Rusia, cu industria staţiunilor descoperite de Ambrojevici, Botez şi Moroşan, în Basarabia de Nord precum şi cu cele din Predmost, Wistonice, Willendorf, Linsenberg lângă Mainz, etc., peşterele Grimaldi lângă Mentona, precizând în acelaşi timp poziţia cronologică a staţiunei noastre.

Nu vom greşi dacă industria staţiunei Zamostea I, o vom considera ca aparţinând aurignacianului superior şi anume uneia dintre fazele finale ale acestei civilizaţii paleolitice. In sfârşit trebuie să constat cu părere de rău lipsa totală a faunei în stratul de cultură al staţiunii, fapt care face aproape imposibil precizarea poziţiei geocronologice a acestei staţiuni. Spre fericire însă această lipsă sperăm că o vom putea înlătura graţie studiului microscopic al cărbunilor de vatră găsiţi aici.

Afară de acestei trei staţiuni paleolitice am mai descoperit o râpă fosiliferă, aflătoare pe terenul suburbiei Clocucica al oraşului Cernăuţi unde împreună cu resturi de faună quaternară am putut afla şi un silex de factură paleolitică. Cercetările viitoare de sigur vor putea constata aici urme şi mai ample ale unei civilizaţiuni paleolitice (aurignacianul superior?).

In împrejurimile satului Mahala pe Prut lângă Cernăuţi am dat de urma unei întinse aşezări eneolitice cu ceramica pictată, tipul Cucuteni A şi B, care în prezent — când s'au făcut numai săpături foarte sumare de primă orientare — s'a arătat ca mult mai bogată şi interesantă decât vecina ei, renumita staţiune din Şipeniţ. Luând

www.dacoromanica.ro

în vedere că Şipenițul niciodată n'a fost săpat în mod ştiințific şi că majoritatea materialului descoperit acolo se află împrăştiat prin muzeele dela Wiena şi Berlin, sunt de părere că această nouă aşezare eneolitică trebuie neapărat supusă unui studiu sistematic şi amănunțit. Figurinele feminine de lut ars, aflate aici, prezintă nişte particularități deosebit de interesante, studiul cărora de sigur va fi în stare să clarifice unele din problemele, pe care ne oferă plastica eneolitică.

Cel mai interesant punct prezintă însă o aşezare preistorică aflătoare pe platoul dealului Gemeni în preajma satului Costeşti din județul Storojineț. Am putut afla aici urmele unei aşezări preistorice cu caracter cu totul aparte. Ceramica descoperită la Costeşti e împodobită cu ornamente în şnur. Ceramica aceasta n'are însă nimic comun cu cunoscuta «Ceramica în şnur», prezentând un specimen aparte. După toate indicațiunile culese până acum, civilizația din Costeşti aparține începutului epocii de bronz. Infiltrațiunile civilizației cucuteniene constatate aici sunt foarte rare, dar cu toate acestea suntem siguri că datorită prezenței lor vom fi în stare să cunoaştem pentru prima dată faza finală din evoluția acestei civilizațiuni.

Aşa se prezintă în scurte cuvinte rezultatele cercetărilor mele arheologice pe terenul Bucovinei din ultimii trei-patru ani. Ele au dat cu toate greutățile timpului critic în care am trăit rezultate pozitive stabilind noi şi importante puncte de reper pentru viitoarea cercetare sistematică a nordului țării din punct de vedere arheologic. Pentru a putea realiza aceste cercetări, am onoarea a vă ruga Domnule Preşedinte să binevoiți a-mi pune la dispoziție fondurile necesare.

In speranța că nu-mi veți refuza cele solicitate, vă rog, să primiți, Domnule Preşedinte, asigurarea deosebitei mele stime şi considerațiuni.

www.dacoromanica.ro

RAPORT

asupra săpăturilor arheologice de la Capidava

de GR. FLORESCU
Conf. universitar

Domnule Preşedinte,

In vara anului 1942 am început săpăturile arheologice la Capidava chiar dela 1 Iunie, având la dispoziţii un fond dat în acest scop, de d-l Prof. N. Bagdasar, Administratorul general al Casei Şcoalelor şi Culturii Poporului. După aceea cu fondurile primite dela Comisiunea Monumentelor Istorice şi dela Direcţiunea Muzeului Naţional de Antichităţi am continuat lucrările până în luna Septembrie.

Săpăturile din această vară au avut ca obiect interiorul cetăţii. Din cauza reliefului terenului am fost silit să întrebuinţez, în unele locuri, câte două rânduri de vagonete şi câte două echipe de lucrători, pentru a transporta dărâmăturile la râpă. De altfel aceasta se va întâmpla şi de acum înainte, deoarece şantierul Capidavei n'a fost înzestrat cu niciun fel de material tehnic necesar unor astfel de lucrări — vinci, macarale, plăci turnante, macazuri (vagonete şi linie c. 100 m. le-am împrumutat).

Prin secţiuni am constat că interiorul cetăţii se compune din 5 straturi de dărâmături suprapuse şi bine deosebite. Straturile, reprezentând fiecare o perioadă determinată prin inscripţii şi monete, trebue, pentru a cunoaşte aspectul arheologic al fiecării perioade, cercetate pe rând începând de sus în jos. Firesţe pentru primele două straturi, mai ales că nu cuprind ziduri cu mortar pe toată întinderea, lucrul va fi mai uşor. Pentru cele de jos însă greutatea va fi cu mult mai mare mai ales din cauza lipsei materialului tehnic necesar.

Incă din 1940 începusem cercetarea primului strat, adică stratul din epoca migraţiilor, şi, după obiectele ieşite la iveală, mi-am dat

www.dacoromanica.ro

seama de importanţa lui prin posibilităţile ce ni le oferă de a arunca o lumină nouă în obscuritatea acestei epoci. Dar în acelaşi timp mi-am dat seama şi de necesitatea cercetării întregului strat, pentru a-i smulge toate posibilităţile în vederea închegării unor concluziuni istorice sigure. De aceea în anul următor am continuat cercetările pe cât mi-a fost posibil cu fondurile reduse ce am avut. In 1942 însă cu fonduri sporite simţitor am putut lucra timp de 3 luni şi jumătate, cercetând stratul pe o suprafaţă de aproape jumătate din toată întinderea cetăţii. Pe toată această suprafaţă n'am întâlnit nici o locuinţă construită din zid bun cu mortar ci numai din zid de piatră cu pământ, unele îngropate în dărâmături mai vechi în chip de bordee. Obiectele găsite în aceste locuinţe şi în jurul lor dovedesc o viaţă simplă, aproape primitivă: obiecte de lut, os, lemn şi foarte puţine de fier — cele mai multe ruginite într'atât încât nu li se mai cunoaşte forma. Ceramica însă, foarte bogat reprezentată, pune o problemă de cea mai mare importanţă. Lucrată — la roată fireşte — dintr'o pastă grunţuroasă şi prost frământată, arsă incomplet, de forme variate — umflate la umeri şi fără toarte, sau umflate puţin la mijloc cu gura largă şi cu o toartă — şi ornamentată, în general, cu striuri, trase cu un instrument în formă de pieptene, orizontale, în valuri sau întretăiate, ne oferă analogii cu ceramica germanică, slavă dar şi dacă. Intrebarea este căreia din aceste popoare aparţine şi în ce măsură. Şi problema este cu atât mai importantă pentru noi cu cât această ceramică se găseşte şi dincoace de Dunăre, pretutindeni, în Muntenia, Oltenia, Transilvania. Această problemă, după indiciile pe care le am până acum, va putea fi limpezită la Capidava prin cercetarea atentă a celor două straturi superioare în întregime. De aceea am insistat atât de mult în fiecare an dela 1940 încoace pentru acordarea unor fonduri mai mari, ca să pot termina mai repede această cercetare în vederea publicării rezultatelor, care şi din alt punct de vedere sunt necesare.

In sfârşit, pe lângă cercetarea celor două straturi superioare din epoca migraţiilor, anul acesta, vor trebui făcute şi consolidări la curtinele zidului înconjurător care, prin ridicarea celor două straturi vor rămâne descoperite, încât la repartizarea fondurilor trebue să se ţină seama şi de acest lucru.

www.dacoromanica.ro

DOCUMENTE PRIVITOARE LA SCHITUL MĂRCULEŞTI-FLĂMÂNDA, DIN CÂMPULUNG-MUSCEL

de DAN SIMONESCU

In primăvara anului 1943 a fost dărâmată Biserica Flămânda din Câmpulung-Muscel, iar în locul ei s'a înălţat, măreaţă, alta nouă, construită din piatră de Albeşti, cu cheltuiala filantropului proprietar muscelean, d-l Gică Ştefănescu.

Cu acest prilej, *Comisia Monumentelor Istorice* din România a publicat în *Buletinul* său (anul XXXV, 1942, pp. 173—187) două articole despre Schitul dispărut: Dan Simonescu, *Biserica Flămânda din Câmpulung-Muscel. Studiu istoric* şi Horia Teodoru, *Biserica Schitului Mărculeşti-Flămânda din Câmpulung Muscel. Studiu arhitectonic.*

Ca o completare a celor două studii, publicăm aci, 14 documente, pe care ne-am spirjinit, în bună parte, studiul nostru.

Documentul nr. 1 este inedit, din Biblioteca Academiei Române.

Documentele nr. 2, 10, 11, 12, 13 şi 14 sunt reproduse din broşura foarte rară şi necunoscută până acum cercetătorilor: *Istoria Fondaţiunei Sântei Biserici Mărculeşti-Rossetti, ce-i zice şi Flămânda, din Câmpul-Lung, de un Câmpulungean*, Bucureşti, Tipo-Litografia Dor. P. Cucu, 1888, in 8 , 31 pagini. Publicarea acestora era cu atât mai necesară, cu cât documentele înregistrate au dispărut dela Primăria Câmpulung, unde, se zice, că au fost predate.

Documentele nr. 3, 4, 5, 6, 7, 8 şi 9 inedite, sunt strânse din Arhivele Statului din Bucureşti şi din actele Protopopiei jud. Muscel. Ele mi-au fost puse la îndemână de C. sa, pr. Gh. Bănăţeanu din Câmpulung-Muscel, parohul Bisericii Flămânda. Notele sunt scrise şi semnate, însă, de C. sa pr. I. Răuţescu din Dragoslavele, un harnic şi bun cunoscător al trecutului Muscelului. Recunoştinţa noastră se îndreaptă amândorora.

www.dacoromanica.ro

1.

Bucureşti, 26 Oct. 1770. *Manoil Roset Voevod întăreşte Schitului Mărculeşti privilegii vechi şi-i face noi daruri.*

Милостію Божіею Іw Маноил Рwсет Воєвод Господар Земли Влахскои. Lucrurile ceale folositoare de suflet, care prin iubirea de D(u)mnezeu să fac şi să săvârşăsc de către blagocestivii domni către sf(i)ntele şi d(u)mn(e)zeeştile lăcaşuri, nu numai laudă vremealnică le pricinuiaşte, ci şi după petrecaniia lor le rămân nume nemuritoare şi pomenire veacinică.

Drept aceaia şi Domniia mea socotit-am pentru Schitul Mărculeşti din sud. Muşcel, unde să cinsteaşte şi să prăznuiaşte hramul Înălţării D(o)mnului D(u)mn(e)zeu şi Mântuitorului nostru Is. Hs. şi al sf(â)ntului marelui m(u)cenic Dimitrie. Care schit are milă cu alte hrisoave ale altor fraţi domni de mai nainte, de scuteaşte 7 oameni străini, de toate angariile câte este pe an în ţară, dela vistierie, fiind întru posluşaniia sf(â)ntului schit. Precum şi dreapte bucate ce are schitul, stupi i râmători, scuteaşte de dijmărit, i vin[ul] ce face în vii de vinăriciu. Care m'am milostivit şi Domniia mea, ca să aibă această milă sf(â)ntul schit, nestrămutată. Şi de vreame ce din proniia cea de sus, ca o soartă ni s'au încredinţat scaunul domniei Ţării-Româneşti şi mai vârtos de apururea fiind cu acest gând cucernic către sf(i)ntele lui D(u)mne(e)zeu lăcaşuri a le păzi şi a le da mână de ajutoriu, spre folos şi spre întărirea lor şi spre veacinica pomenire a Domniei-meale, deosebită milă am mai adaos domniia mea către Sf(â)ntul schit, să aibă a lua pe toată luna dela Vama Dragoslavelor t(a)l(eri) 10 şi 600 oca sare pe an dela ocna Telega.

Şi pentru ca să să ţie această milă nestrămutată, am adeverit această cuviincioasă danie printr'acest cinstit şi bine închipuit hrisov al Domniei meale şi l-am întărit cu însăşi credinţa Domniei meale, *Io Manoil Roset V(oe)v(o)d*, rugând şi pe cei în urma Domniei-meale fraţi domni, carii să vor aleage oblăduitori aceştii creştineşti ţări, încă să întărească mila aceasta, ca şi a Domniilor sale mili să fie de alţii în seamă ţinute şi întărite.

Iată şi mărturii am pus Domniia-mea pre toţi cinstiţii şi credincioşii boiarii cei mari ai divanului Domneiei -meale: Pan Dumitrache Geanoglu vel ban, i Pan [*loc alb*] vel dvor[nic], i Pan Radul Văcărescul vel spat[ar], i Pan Nicolae Ştirbeiu vel logofăt, i Pan Ştefan

www.dacoromanica.ro

Prăşcovean vel vist., i Pan [*loc alb*] vel post., i Pan Costandin Argintoian vel clucer, i Pan Mihai Bărbătescu vel paharnic, i Pan Ioniţă Brătăşan vel stol(ni)c, i Pan Costandin Costescul vel sărd(a)r, i Pan Costandin Fundăţeanul vel medelnicer, i Pan Moisi vel slug(er), i Pan Micul vel pit[ar]. Şi ispravnic Nicolae Vlădăian vt. logofăt. Şi s'au scris hrosivul acesta de Costandin Dascal slovenesc dela Şcoala domnească cea slovenească, ѡт сты Gheorghie cel vechiu, la leat 1770 мєсиця Oct. 26 днн.

Biblioteca Academiei Române, nr. 111, *pachetul LXIX. Pergament mare, cu chenar înflorat; cerneală neagră şi roşie. Stema ţării în medalion înflorat, având de o parte şi de alta gravurile Sf. Dimitrie şi Înălţarea. Sfântul Manuil (numele Domnitorului), cu crucea în mână, se roagă Domnului Isus Christos, care se înalţă la cer.*

2.

Câmpulung, 23 August 1798. *Cartea lui Dumitrache Roset ce-şi rânduieşte epitropi Schitului Mărculeşti.*

In numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, amin. Fiindcă toate lucrurile cele folositoare sufletului, ce face omul într'această lume trecătoare sunt bine primite la Dumnezeu, cum milostenii şi alte faceri de bine, mai vârtos la zidirea sfintelor biserici precum zice Proorocul:

« Iubit-am, Doamne, podoaba Casei tale şi locul locaşului Măririi Tale »; şi iarăşi zice: « în biserică te voiu lăuda, Doamne ». Şi eu păcătosul robul lui Dumnezeu Dimitrie Roset biv-vel Spătar, întâmplându-mă a merge cu slujba la oraşul Câmpulung, jud. Muscel, în tinereţile mele, iară pe urmă m'am făcut şi Ispravnic la acest judeţ, şi fiind obiceiu vechiu la acel oraş la ziua Sfintei Înălţări a Domnului Hristos, în toţi anii, de eşea Egumenu Mănăstirei Câmpu-Lung şi cu părinţii Mănăstirei şi cu toţi preoţii din oraş, îmbrăcaţi în odăjdii şi cu litanie de mergea la un vârf înalt despre răsărit, însemnând ca cum ar merge în Muntele măslinilor, de unde s'a înălţat Domnul; la care litanie merg şi orăşenii cu mare cu mic şi făcea o sfeştanie la acel loc însemnat, unde era şi o cruce de piatră, ridicată întru slava Sfintei Înălţări. Şi aflându-mă şi eu ispravnic acolo, am mers şi eu la această litanie şi văzând acel loc foarte frumos şi cu acest sfânt obiceiu, am întrebat: cum nu s'au făcut o sfântă bise-

www.dacoromanica.ro

rică la acest loc cuvios? Şi mi-au spus, precum mulţi au făgăduit să facă şi n'au făcut.

Deci, eu, aprins din acea râvnă Dumnezeească, m'am îndemnat ca să fac eu biserica la acel loc, cu hramul Sfintei Inălţări; deci am întrebat al cui va fi locul ca să-l cumpăr şi din voia lui Dumnezeu întâmplându-se şi stăpânul locului aci, n'a vrut să mi-l vândă, ci fiindcă am hotărît ca să fac biserică acolo, l-au dat danie la biserică cu zapis şi aşa, cu ajutorul lui Dumnezeu, m'am apucat de a face gătire numaidecât cu cele ce trebuesc, şi până la anul s'au şi gătit biserica.

Şi iarăşi la ziua Inălţării s'a şi sfinţit aceluiaş Sfânt hram şi am pus şi hramu sfântului Dimitrie, izvoritoru de mir, pe numele meu, în zilele răposatului domn Ştefan Racoviţă Voevod, la leatul 1765 şi am făcut şi casă pe pivniţă şi două chilii deosebite şi clopotniţă frumoasă, înconjurându-o cu zid prin prejur şi l-am numit Schitul Mărculeşti, pe numele părintelui meu. La care zidire au dat mult ajutor şi sfinţia-sa părintele Archimandritu Kir Dosithei, şi d-lui Apostol Izbăşoiu biv treti logofăt, pe care l-am avut şi epistat la zidirea acestui schit; şi mulţi din orăşeni avea o mare bucurie de facerea sfântului schit, şi au dat şi danie unii câte un peticel de moşie, acolea împrejurul schitului, cu zapise; alţii viişore, alţii câte cevaş din vite, cărora să le fie numele pomenit la Sfântul Jertfelnic. Şi după plecarea mea de acolo, am lăsat epitrop şi purtător de grija sfântului schit pe sfinţia-sa părintele Arhimandritul şi pe domnul Apostol biv treti logofăt şi i-au purtat de grijă foarte bine, până în vremea răzmiriţii, la leat 1788, când atunci prăpădindu-se schitul de ostaşi, de dobitoace şi de toate odoarele ce a avut şi dărăpănându-se de tot, după cum şi alte sfinte locaşe de aici din ţară; cum şi la al doilea răzmiriţă din leat 1790, iarăşi s'au mai prăpădit de cele făcute de epistaţi. Deci auzind eu de la Ţarigrad de dărăpănarea schitului şi de al doilea, am venit şi eu aici în ţară, în Domnia Măriei-Sale Mihai-Vodă Şuţul, după răzmiriţă şi făcând eu rugăciune Măriei-Sale şi arătându-i dărăpănarea sfântului Schit, şi Măria Sa, pentru sufletul răposatei surori a Măriei Sale, Zamfira, ce mi-a fost mie soţie, au miluit Sfântul Schit cu două-zeci sălaşe ţigani lăeţi şi cu două-zeci scutelnici, şi talere o sută dela Vama Dragoslavele, şi cu cinci-zeci de bolovani de sare de la ocna Telega, cu luminat hrisovul Măriei-Sale, şi iarăşi am poftit pe sfinţia sa părintele Arhimandrit, Kir

www.dacoromanica.ro

Dosithei, de au stătut şi au dres Schitul cum se cade, şi l-au învelit, împodobit şi sfânta biserică cu sfinte icoane şi cu jeţuri, tetrapode, pardosind-o de isnoavă cu lespezi de piatră şi cu odăjdii şi clopot şi cu toate cele trebuincioase şi l-au adus la starea dintâi, şi au făcut şi o şcoală în oraşul Câmpu-Lung, pe un loc al schitului, pentru învăţarea copiilor şi au tocmit şi dascăl, pentru copii.

Şi din milile ce s'au câştigat la sfântul Schit, am făcut şi eu această orânduială a se păzi pe tot anul, să mărite câte trei fete sărace, de părinţi din oraş, la care să se cheltuiască de la Schit câte talere cincizeci de o fată, şi să se îmbrace şi câte cinci săraci din oraş, la care să se cheltuiască câte talere zece de un sărac; însă două fete să se mărite la praznicul Inălţării şi să îmbrace trei săraci, iară o fată să se mărite la Sfântul Dimitrie şi să se îmbrace şi doui săraci şi să se dea şi la dascăl ce învaţă copiii în oraş, câte talere şai-zeci pe an de la schit, afară de leafa ce se dă dela Mitropolie, ca să înveţe copiii de pomană; şi să cheltuiască şi la două prasnice ale schitului talere trei-zeci, pe an însă talere două-zeci la Inălţare, talere zece la Sfântu Dumitru pentru mâncarea săracilor, afară de făclii, unt-de-lemn şi altele; la care orândueli se adună suma talere două sute şi cinci-zeci, şi acestea să aibă a le urma sfinţia sa Kir Ioachim Ieromonahu, pe care l-am orânduit a fi iconom şi purtător de grije la schit pe tot anul, care sunt scrise şi în cartea de iconomie ce i-am dat eu la mână. Iară ce va mai prisosi din venit peste acestea, să fie pentru cheltuelile bisericei şi a dreg̣e câte ceva împrejurul schitului ce va trebui, şi pentru cheltuiala sa, căruia i s'au dat şi catastif iscălit de noi, pentru toate cele ce sunt ale schitului.

Dar fiindcă noi suntem oameni muritori şi pentru ca nu cumvaş după vremi lăsându-se la nepurtare de grijă să se prăpădească şi să se dărăpene acest sfânt locaş şi pomenirea noastră să se stingă, din tot sufletul meu am cugetat şi am rugat pe Dumnealui fratele Vel Vornic Constantin Filipescu, cunoscându-l pe Dumnealui cu bună râvnă sfintelor locaşuri şi temător de Dumnezeu, asupra căruia încredinţându-se sufletul meu, că şi după petrecania mea se va păzi acestea de mai sus orânduitele întocmai, după cum se urmează şi acum în viaţa mea, prin bun ajutorul Dumisale. De aceia l-am rugat pe Dumnealui de au primit a fi Epitrop al sfântului locaş cu buna-voin,ă a D-sale, căruia spre a putea Dumnealui a apăra acest sfânt schit după vremi de împotrivire, adică

www.dacoromanica.ro

despre rudele mele, sau despre străinii cari vor căuta a strica cât de puţin lucru din cele ce am rânduit eu şi am legat printr'această carte a mea, sau vor căuta a închina acest sfânt schit undevaş, Dumnealui să nu îngăduiască, nici coconii Dumnealui după vremi, pentru că pe Dumnealui şi pe coconii Dumnealui i-am însărcinat cu acest sfânt locaş; şi voinţa mea este a fi schitul slobod cu Epitropie, iară nu închinat la vreo mânăstire undevaş, nici la cele străine, nici la cele de pământ ale ţării. Deci acest sfânt schitişor al nostru, orice trebuinţă va avea, iconomul schitului, după vremi, pentru treburile schitului va fi Dumnealui vornicul, iconomii dumnealui, mână de ajutor ca să fie şi Dumnealor pomeniţi şi împreună cu mine ctitorii; şi când se va face iconom la schit, să se facă prin ştirea Dumnealui şi cu cartea Dumnealui, şi apururea va avea purtare de grijă Dumnealui Epitropul a cerceta pe iconom de urmează orânduelile de milostenie care am aşezat eu, şi la altele, şi să nu îngădue pe nimeni de a se amesteca la sfântul schit, sau a strica orânduelile ce am făcut, şi să rămâe pe aşezământul ce i-am făcut. Poftesc iarăşi şi pe d-lor rudele mele de aici şi cele din Ţarigrad de a nu se atinge în lucrurile schitului, şi mai vârtos de vor putea să ajute la cevaş la sfântul schit, pentru sufletele dumnealor.

Şi păzind acestea ce sunt mai sus scrise, să le fie milostivul Dumnezeu apururea de ajutor, acum şi sfântul marele mucenic Dimitrie în viaţa aceasta, iară după sfârşirea sufletelor lor, să fie întru impărăţia cerului. Iară care nu va urma şi va călca această orânduială a mea, ori din neamul meu, ori din străini, ori parte bisericească, ori politicească, să fie sub blestemul sfinţilor părinţi de la soborul Nicheei şi de la toate sfintele soboare; şi să aibă şi pe sfântul mucenic Dimitrie pârîş la înfricoşata ziuă a Judecăţei, şi să se stingă după pământ pomenirea lor. Şi am iscălit cu mâna mea cartea aceasta, puindu-mi şi pecetia mea.

Dimitrie Rosset, Spătaru.

Leatu 1798, August 23.

3.

1831—1836. *Note dela Arhivele Statului, privind via din Viticheşti, lângă Topoloveni.*

Din dosarul nr. 4661/1831 dela Arhivele Statului din Bucureşti rezultă că Schitul Mărculeşti avea o vie la Viticheşti (lângă Topo-

www.dacoromanica.ro

loveni). Leontie, îngrijitorul schitului se plânse la prezidentul judecătoriei de Muscel în Noembrie 1831, că schitul avea vie în două locuri, dar o stăpânea coconu Mincu Topoloveanu; cu ce drept, nu ştie.

Răspunde Mincu [1]) foarte pe larg în 1832, din Piteşti, unde se afla de 10 zile, zăbovit cu meremetul casii şi arată că şi egumenul schitului ar fi luat venit din moşia lui, nu numai el din a schitului.

S'a făcut apel de Mincu Topoloveanu şi la înaltul divan. Pricina dura şi 'n 1833—1835. Pentru dreptul schitului se străduia îngrijitorul Bratu Constandin.

Din hotărîrea judecătoriei de Muscel, dată la 28 August 1833; rezultă că via schitului Mărculeşti se alătura cu via Sf. mănăstiri Cozia şi mergea cu lungimea'pănă în drumul Cârcinovului, în dreptul crucii de piatră, unde era hotarul cu moşia Topoloveni.

Tocmai în 1836 s'a sfârşit judecata, dându-se câştig de cauză Schitului Mărculeşti.

4.

Câmpulung, 19 Decembrie 1839. *Raportul protopopului Nicolae către Mitropolie, privitor la preotul Hrisant dela Flămânda.*

Prea cinstitei ocârmuiri a Sfintei Mitropolii.

Plecat supui în cunoştinţa cinstitei ocârmuiri că aici, la biserica Schitului *Mărculeşti*, ce-i zice şi *Flămânda*, care este afară din oraş, este un preot grec, anume Hrisant, căruia acum după datorie făcându-i cerere să-mi dea cartea de preoţie, ca să o trec în catagrafie după poruncă, îmi răspunse că n'o are precum nici vr'o altă adeverinţă doveditoare; şi pe care ştiindu-l şi văzându-l că şi ispoveduește, i-am cerut cartea dă duhovnicie şi mi-au dat tot asemenea răspunsuri, că n'o are; şi pentrucă acest preot este pripăşit aici în urma turburării Zaverii şi tot de atunci îşi are şi posatnică cu el în casă, nelipsit; care nu i-au fost îndestul cu atât, ci acum, la trecutul August, având posatnica lui un frate pripăşit de vr'o câteva vreme acolea cu ei, care nefiind om bun, au şezut 8 ani la pedeapsă în ocnă şi tocmai estimp la Paştile trecute i s'a dat slobozenie. Care

[1]) In alte izvoare, numele acestui proprietar din Topoloveni, este Mitu.

www.dacoromanica.ro

după ce au venit aici la soru-sa, pomenita posatnică, precum mai sus arăt, cu viclenele lui mijloace s'au şi îndrăgostit cu o fată a unui vecin dă alături, pe care într'o noapte cu meşteşuguri, însă şi cu voia ei, dar fără ştirea şi voia părinţilor, au adus-o şi ţinând-o ascunsă tot în casa popii, mai în urmă au şi cununat-o tainic numitu popă călugăr, căci această biserică este afară din oraş, la un loc stângaci, fără nici o ştiinţă şi voe a Protopopiei, ci numai din a lui semeţie şi nesupunere şi fără aceasta tot asemenea au mai urmat. Pentru care cu plecăciune fac cunoscut cinstitei ocârmuiri şi pentru care şi aştept poruncă de urmare.

Dechemvrie 1839.

5.

Bucureşti, 3 August 1840. *Răspunsul Sf. Mitropolii la raportul protopopului Nicolae din Câmpulung, cu privire la Hrisant ieromonahul.*

Neofit, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop şi mitropolit al Ungrovlahiei.

Cucernice protopoape Nicolae Sachelarie al plăşii Plaiurile şi Podgoria din sud. Muscel, am găsit între hârtiile vechi ale cancelariei noastre un raport al c. tale, scris din 19 ale trecutului Dechembrie, supt nr. 86, coprinzător că la Schitul *Mărculeşti* ce-i zice şi *Flămânda*, să află un preot grec, anume Hrisanth, pripăşit pe acolo din urma Zaverii, slujind cele preoţeşti şi ispoveduind şi că după cercetarea ce i-au făcut, nu au avut să-şi arate cărţile sale de hirotonie sau de ispovedanie, ci încă petrece şi cu o pasadnică în casă săvârşind şi alte fapte împotriva postrigului său, precum mai pe larg se arată în pomenitul raport.

Cu aceasta îţi răspundem, că pentru acest fel de pricini, sunt orânduiţi protopopii dela judeţe, ca să privegheze şi să poprească acest fel de neorânduieli şi cucernicia ta eşti destul de vinovat, că, văzând unele ca aceastea, nu ai trimis pe acel Hrisanth cu raport la Sf. Mitropolie.

Cu toate acestea acum îţi poruncim cu străşnicie ca îndată după primirea aceştia, să trimiţi pe acel Hrisant cu într'adins vătăşel, aici la Sf. Mitropolie.

Anul 1840, Aug. 3. Serdar, *Zosima*

www.dacoromanica.ro

6.

Câmpulung, 3 Oct. 1842. *Raportul protopopului de Muscel, către Sf. Mitropolie, privitor la un călugăr numit Cosma, venit la Schitul Mărculești sau Flămânda.*

Sunt vreo câteva zile de când este venit, aci, în oraș, un preot călugăr anume Cozma, pe care după datorie cercetându-l, îmi arată că este din sfânta episcopie a Argeșului și că este eșit cu voia și blagoslovenia preaosfinției-sale părintelui Episcop, ca să se ducă ori unde va voi să-și găsească liniște și mângâere mai bună și că i-ar plăcea și ar voi să se așeze la un schit, tot într'acest oraș, ce se numește *Mărculești*, care-i zice și *Flămânda*, ca să slujească cele preoțești acolo, fiindcă este lipsă de preot. Și cu toate că cu adevărat este lipsă de toate, dar eu nu l-am primit și nici nu-l primesc, până nu mi să va porunci în ce chip am să urmez. De aceea nu lipsesc, plecat a înștiința pe prea-sfinția voastră.

Protopop, *Nicolae Sachelarie*

7.

Câmpulung, 3 Oct. 1842. *Scrisoarea protopopului Nicolae Sachelarie către Episcopul Ilarion al Argeșului, privitoare la același călugăr Cosma.*

Prea sfințite și mult milostivul meu stăpân,

Cu supunere fac știut preaosfinției voastre, că sunt vreo câteva zile de când văz pe un preot călugăr, anume Cosma, venit aci în oraș și umblând a să pripăși la un schit ce se numește *Mărculești*, ce-i zice și *Flămânda*, pre care, după supusa mea datorie cercetându-l, de unde este și cu ce trebuință este venit aci, îmi arată prin graiu că este de aici dela Sfânta Episcopie și că este eșit prin știrea, cu voia și blagoslovenia preaosfinției voastre, ca să se ducă oriunde va voi și-i va plăcea. Așa dar i-am cerut și vr'un atestat, dacă sunt adevărate spusele lui și are această voie dată ca să se ducă oriunde va voi; îmi răspunse că n'are și așa toate acestea cunoscându-i-le că sunt neadevărate cele ce mi le-au spus, pădeoparte e [oprit] aici, iar pe de alta nu lipsesc cu supunere a încunoștiința pă prea sfinția voastră, ca să-mi porunciți ceea ce veți avea.

Notă. La raportul protopopului, Sf. Mitropolie răspunde ca să nu-l primească, apoi continuă: «îl vei îndatora cu dinadinsul a să

www.dacoromanica.ro

întoarce negreşit la urma sa, de unde îi va fi metania, fiind mai vârtos din eparhie străină, iar la acest schit Mărculeşti vei îngriji a să orândui vr'un preot din eparhia Sfintei Mitropolii şi de urmare să ne raportueşti ».

8.

Bucureşti, 28 Mai 1843. *Călugărul ieromonah Cosma este îngăduit la schitul Flămânda.*

Neofit, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop şi mitropolit al Ungrovlahiei, Cucernicului protopop Nicolae al plăşilor Plaiurilor şi Podgoriei, sud. Muscel.

Fiindcă pentru ieromonahul Cosma, pentru carele se dăduse porunca noastră nr. 2218 din anul trecut, ca să nu fie primit la Schitul *Mărculeşti*, ci să se întoarcă la urma sa, fiind din eparhia Argeş, s'au arătat acum cu jalbă prea cuviosul arhimandrit chir Leontie, egumenu mânăstirii Stavropoleos, *care este îngrijitor la acel Schit Mărculeşti*, cerându-l de slujitor acolo la schit în locul celui ce au murit şi osebit de aceasta, fiindcă ni s'au înfăţişat şi în scris voia prea sfinţii-sale fratelui Episcop Argeşiu că-l sloboade a să trage unde va voi, pe temeiurile acestea scriem cucernicii tale ca să fie primit eromonahul Cosma acolo la schit cu voe, ca să slujească cele preoţeşti, de nu va fi acolo alt preot.

1843 Mai 28, nr. 1517.

Notă. Acest Cosma ieromonah dela Schitul Flămânda e raportat în 1844, la Sfânta Mitropolie, că nu trimite la timp datele statistice de căsătoriţi, născuţi şi morţi.

9.

Câmpulung, 24 Apr. 1844. *Când a murit şi de cine a fost urmat ieromonahul Cosma.*

Cinstitei Protopopii a jud. Muscel, oraşul Câmpulung.

Fac cunoscut că preotul Cosma ce slujia la Sfântul schit *Mărculeşti*, l-au mutat Dumnezeu dintr'această viaţă şi au rămas sfânta biserică fără preot. Rog cinstita Protopopie a binevoi de a se slobozi sfinţia sa preotul Gherman Iacovoiu de a se aşeza la Sfântul schit ca să slujească.

1844 Apr. 24.

Bratu Constandin, îngrijitorul Schitului.

www.dacoromanica.ro

10.

Bucureşti, 12 Sept. 1860. *Gr. Filipescu şi Căpitanul George I. Filipescu strămută epitropia Schitului Mărculeşti în sarcina comitelui Nicolae Rossetti.*

La anul 1798, August 23, dumnealui Dumitrache Rosetti Spătaru, prin act înscris, subsemnat de domnia sa şi sigilat, încredinţează îngrijirea şi administraţia schitului Mărculeşti pe care l-au erijat şi dotat dânsul, ce-i mai zice şi Flămânda, aşezat pe un deal faţă în faţă cu oraşul Câmpu-Lung, Districtul Muscel, răposatului întru fericire moşului subscrişilor, Banului Constandin Filipescu, în posteritate.

Ingrijirea şi administraţia pomenitului schit de atunci şi până astăzi au trecut dela Banul Constantin Filipescu la fiul său, Banu Iordache Filipescu tatăl şi unchiu subscriiţilor, iară după a sa încetare din viaţă au intrat aceasta, după datorie, în îngrijirea şi administraţia noastră, până în minutul de acum.

Astăzi, când interese private ale fiecăruia din noi, şi depărtarea în care se află acest schit de Capitală, nu ne mai lasă timpul a ne ocupa cu îngrijirea şi administraţia ce reclamă.

Când puţinul său venit, care nu este de ajuns a acoperi cheltueli ce reclamă clădirile, atât ale bisericei şi a împrejmuirei sale, căzute în ruină din injuria timpilor, şi spre apărarea lor, se cere o activitate şi osteneală mai pre sus de îndeletnicirea ce am dorit să-i consacrăm în toată vremea.

Pe de altă parte, mărturisind capacitatea şi zelu spre lucrurile pioase ale prietenului şi rudă a noastră d. Comitele şi cavaler Nicolae Rossetti după primirea şi a dumnealui, îi am încredinţat şi întors înapoi, prin dumnealui la aceeaşi familie îngrijirea şi administraţia sus pomenitului schit Mărculeşti în posteritate, a se păzi aşa întocmai şi nezmintit în obligaţii ca şi în drepturi, precum şi în precitatul act al spătarului Dumitrache Rosetti, anul 1798, se arată.

Astfel, împlinindu-se neîntrerupt în curs de trei generaţiuni morala obligaţie cu care ne-au fost împovărat fondatorul şi înzestratorul schitului de faţă, socotim mai avantajos astăzi pentru schit, a strămuta aceeaşi obligaţiune morală pe obrazul domnului Comite şi a ne considera de acum scutiţi şi apăraţi întru toate în lumea spirituală.

www.dacoromanica.ro

Drept aceea spre generala cunoştinţă şi întocmai urmare, am iscălit cu mâna noastră şi sigilat de armele noastre acest act de strămutare de bună voie, pe numele d-lui Comite Nicolae Rossetti, dându-l în mâna sa proprie.

Dat în capitala Bucureşti a Principatelor Unite, România şi Moldavia, anul mântuirei una-mie-opt-sute-şai-zeci, luna Septemvrie, în doue-spre-zece.

Subscrişi: *Gr. Filipescu*
Căpitan *George I. Filipescu.*

11.

Piteşti, 3 Martie 1861. *Scrisoarea Comitelui N. Rossetti către Primăria oraşului Câmpu-Lung, jud. Muscel, prin care îşi ia anumite drepturi şi obligaţii, în legătură cu Schitul Mărculeşti-Flămânda.*

Sfânta Biserică de Miru numită Schitul Mărculeşti, surnumită Flămânda, aşezată pe colina Dealului de peste râul Târgului din faţa oraşului Câmpu-Lungu, şi la poalele Dealului Măţău, îşi trage origina şi istoria sa, precum coprinde alăturata copie după actul său de fondaţie al cărui original sunt posesor [1]).

A sa administraţie s'au urmat neîntrerupt în familia Banului Constantin Filipescu, din tată în fiu până astăzi, în neamestecul neamului, afară de aceşti legiuiţi Epitropi testamentari, cari după motivele coprinse în alăturatul iarăşi în copie act al Dumnealor de strămutare pe persoana mea [2]), întorc înapoi administraţia cu drepturile şi obligaţiile inherente ei prin mine, în familia fondatorului.

Eu însumi nu mi-aşi fi impus vreodată asemenea serioasă îndatorire, dacă n'aş fi descoperit dela un timp încoace, atât lipsuri în executarea testamentului, atât tendinţe străine spre absorbirea acelor inherente drepturi ale Bisericei şi a le Epitropilor, atât părăsirea în uitare a numelui de familie a fondatorului, ce este şi al meu, împreună cu dreptul şi obligaţia ce deculă din moştenire, cât şi trista stare de ruinare în care s'a părăsit şi năpustit acest sfânt locaşu.

Acestor preocupaţii serioase au succedat în mine un cuget de pietate şi creştinească datorie ce-mi impune religia Bisericei Răsăritului şi usul în educaţia părinţilor noştri, înfiltrate copiilor lor care

[1]) Vezi anexa nr. 2.
[2]) Vezi anexa nr. 10.

www.dacoromanica.ro

vestindu-mă, că şi pentru mine soseşte ora când urmez să dau tributul ce datorez Naturei, m'am hotărît spre aceasta să-mi pregătesc aci din vreme locuinţa cea vecinică, adăogând am zice în sinemi, că cu oarecare dispoziţii ce voiu lua şi care le comunic mai la vale, aşa numai se va putea păstra memoria virtuţii fondatorului în posteritate, şi invidia sau interesul va respecta executarea aşezământului testamentariu.

Din actul precitat al fondatorului, Spătaru Dimitrie Rossetti, fiul lui Marcu Rossetti Hagiu, va cunoaşte acum Onor. Municipalitate că pomenita Biserică s'a înălţat la anul mântuirii 1765, în singura trebuinţă a sărbătoarei Inălţării Domnului nostru Iisus Christos, care, după datine, în oraşul Câmpu-Lung se sărvârşa de către toţi locuitorii lui în solanitate, pe colina pe care stă sfânta Biserică, şi la care contiporanii noştri chiar, au asistat până astăzi şi înaintea înălţărei sf. Biserici şi în urmă, prin urmare a zice că într'adins pentru orăşenii Câmpulungeni şi sufletul său, şi-au dat osteneala fondatoru, este a mărturisi o realitate incontestabilă.

Partea sufletului fondatorului este, afară de îndatorirea ţinerii orânduelei Bisericei, stipulaţiile coprinse în testament asupra măritişului a trei fete sărmane şi îmbrăcămintea a unui sărac ce trebue să se facă la hramul Inălţării şi a marelui Mucenic Dimitrie, din puţinul venit ce i s'a făcut, şi care nu s'a mai păzit, de sunt . acum mulţi ani.

Proprirea făcută de testator, de a nu se închina acest schit nici la vreo Monastire din cele străine, nici la cele pământene, şi a se administra slobodă cu Epitropie, iară Iconomii să se numească prin ştirea şi cartea Epitropiei, este o dovadă mai mult că fondatorul s'a ocupat foarte serios şi de cazul acesta şi a statornicit independenţa administrativă a Bisericei şi a veniturilor sale în modul coprins în testament, aşa încât ori cine ar interveni astăzi, dela sine, să infirme stipulaţiile testamentului în vigoare, ar comite o violare a legii fundamentale a societăţii, la care fără îndoială nu mă voiu aştepta vreodată sub regimul unui guvern regulat.

Acum, de vreme ce primitivii Epitropi au declinat putinţa Dumnealor de a continua sarcina ce li s'a impus de fondator, întorcând familiei mele în persoana mea, dreptul şi obligaţia ce deculă din testament şi de vreme ce dispoziţiile acestui testament sunt inclusiv favorabile oraşului Câmpu-Lungu, *şi schitu n'are destinaţie nici de*

www.dacoromanica.ro

Egumenat, nici de comunitate), apoi spre o mai bună surveghere şi întemeiere a stipulaţiilor din testament, doresc şi consecinţa lucrului cere, ca să asociez într'această administraţie pe însuşi oraşul întreg pe bazele ce urmează, prin naturali(i) săi mandatari, adică municipalitatea locală, care în secolu de faţă constitue o adevărată îngrijire părintească urbană.

I. Municipalitatea oraşului Câmpu-Lungu va fi de acum Epitropul perpetu al acestui aşezământ de pietate, administrând averea schitului asemănat întocmai coprinderei testamentului fondatorului, disposând de prisosul venitului din cheltuielile schitului în favorul oraşului, dupăce mai întâi va aduna un capital cu dobânda căruia să poată feri schitul în tot timpu de a se desfiinţa.

II. Schitul va purta de acum înainte numele de Mărculeşti-Rossetti, în memoria chiar a numelui de familie a fondatorului.

III. Subscrisul îşi rezervă dânsul şi a sa familie în posteritate facultatea de a numi cu plată de retribuţie mensuală, la lei una sută din venitul schitului, mărindu-se cifra în proporţie din zece în zece ani cu suirea venitului schitului, un individ însărcinat cu supravegherea *intra muros* a rânduelei schitului, a unei îngrijiri a mormântului meu de familie şi pomenirile în uz, avându-şi şederea perpetuă într'una din chiliile bisericei şi însărcinarea hranei sale, a preotului bisericei, a cântăreţului şi a paraclisului, singure persoane în serviciu activ, pre cât municipalitatea va chibzui, iară însuşi acesta va fi sub ascultarea şi controlul municipalităţei.

IV. Una din cele de frunte chilii mobilate va fi în toată vremea liberă, destinată numai pentru familia fondatorului şi întâmplători oaspeţi de condiţie: într'însa se va păstra portretele familiei şi alte obiecte ce vor fi apropiate cu destinaţia încăperei; se va mai păstra asemenea un registru în care vor subscri miri dotaţi şi ţărani îmbrăcaţi cum hotăraşte testamentul, acea încăpere va servi şi de sală de paradă la hramuri şi felicitări a cununiilor făcute acolo, camera în toată cealaltă vreme va sta închisă sub îndoită şi aceeaşi chee, din care una se va păstra de municipalitate, şi cealaltă va rămânea la subscrisul şi în familie.

V. In memoria şi ertarea păcatelor prea iubitei mele mame Maria, născută Lehloaica-Cândeasca, se va mai adăoga la această sf. Bise-

---

[1]) Vezi în studiul nostru, citat mai sus, capitolul *Administrarea Schitului.*

www.dacoromanica.ro

rică, un al treilea hram la sf. Maria-mică, la care se va mai face adaos de măritiş de două fete sărmane, precum şi adaos de îmbrăcăminte la doi săraci, din dobânda ce va da preţul unui la ce voiu depune din punga mea, urmându-se cheltuiala obicinuită a hramului cu din venitul schitului.

VI. Schitul în toată vremea şi peste hotărîta cheltuială a întreţinerei servitorului Bisericei cu hrană, va mai ţinea în dispoziţia lor şi a oaspeţilor întâmplători două vaci cu lapte, cu hrana dela schit. Iară pentru această una dată, voiu da eu două de la mine.

Sfânta Biserică fiind foarte stricată, precum şi împrejmuirea şi chiliile şi trebuinţa neapărată fiind a se reclădi din nou, - municipalitatea, pe de o parte, autorizându-o printr'acesta a dispoza de orice avere a schitului, ar putea să-i dea vreun ajutor în bani, fără de a-i împuţina venitul, pe lângă care întrebuinţând şi influenţa sa printre orăşani şi judeţeni a o întâmpina cu orice ajutor pentru sfârşitu espus; pe de altă, mă făgăduesc şi însumi a contribui cu de la mine, sau din familia mea, cu ce voiu putea şi apoi rămânem amândouă părţile îndatorate a ne consulta pentru începerea lucrărilor, a adopta un plan comun, iară esecutarea va fi pe povara municipalităţii sub controlul meu sau a reprezentantului ce voiu denumi.

VIII. Mormântul meu se va face de mine, cu a mea cheltuială şi a prea mult iubitei mele soţie Zinca (Zoe), născută Cornăţeanu, se va aşeza în împrejmuirea curţii sf. Biserici, la locul ce voiu însemna eu, va fi tot de o dată şi mormântul prea mult iubitei mele soţie, se va numi mormântul familiei Rossetti în România, şi se va păstra în posteritate, şi va primi pe oricare din membri săi, pe care va bine-voi Dumnezeu să-l cheme la sine, respectându-se voinţa lor într'aceasta [1]).

IX. Nicio altă înmormântare nu este primită în curtea Bisericii [2]).

X. Judecăţile şi socotelile schitului anuale, în dare şi avere, se vor susţine şi regula de municipalitate, şi vor fi publice pentru ori care orăşean, sau membru al familiei mele ar dori să le cunoască.

---

[1]) Comitele N. Rossetti a renunţat la acest plan, fiind înmormântat la cimitirul Belu (Şeban Vodă) din Bucureşti (cf. General R. Rosetti, *Familia Rosetti*, vol. II, Bucureşti 1940, p. 73). Nici alţi Rosetteşti nu sunt înmormântaţi la Flămânda.

[2]) Sunt înmormântaţi, prin tradiţie, primarii oraşului, prefecţii judeţului, foştii oameni politici ai judeţului, dacă nu au avut alte dorinţe de înmormântare.

www.dacoromanica.ro

XI. Toţi servitorii Bisericii se vor orândui de municipalitate cu retribuţiuni, hrană şi cu îndatorire a locui în chiliele schitului, îngrijindu-se din al lor de luminare şi încălzit.

XII. Acestea sunt principalele şi ultimele orândueli ce voesc a face şi care, poate mai întinse şi mai esplicite se vor coprinde într'un testament într'adins cu orânduială, că la din potrivă urmare, administraţia schitului să se întoarcă atunci iarăşi în mâna celui mai de aproape a mea rudă de aceeaşi familie, păzindu-se acela la rândul său, sub osânda la din împotrivă de a i se lua din mână administraţia de altă rudă mai demnă, iară în lipsă să treacă atunci la guvern pentru totdeauna.

Dacă onor. municipalitate consimte şi corespunde la scopul meu, această adresă confidenţială ce am onoare să-i îndreptez, este menită să provoace din parte-i un răspuns categoric cu speranţa de a fi afirmativ; atunci timpul sosind a-mi declara solenel dorinţa şi voinţa, îmi voiu permite să o chem a-mi da şi concursul său în caz de a putea simţi trebuinţa.

12.

Piteşti, 10 Iunie 1863. *Adresa comitelui Nicolae de Rossetti către Primăria oraşului Câmpu-Lung.*

Conform celor declarate Onor. Munícipalităţei printr'o epistolă confidenţială a mea adresată ei în anul 1861, când am luat asupra mea administraţia sf. Biserici Mărculeşti-Rosetti [1]), şi conform adresului meu adresat Ministerului Cultelor şi Instrucţiunei publice din 6 Marte 1863, comunicat acestei municipalităţi cu ordinul Ministerului respectiv, viu cu onoare a depune în municipalitate;

I. Sineturile schitului în original, atingătoare de averea sa nemişcătoare, aşa precum se dovedeşte din vechile catagrafii, ce se alătură şi acelea încă:

1. Privitoare la moşia unde se află schitu.
2. Idem la moşia de la Bratia.
3. Idem la casa de la sf. Ilie.
4. Idem la via dela Gorgani.
5. Idem tot la via dela Gorgani.

---

[1]) Vezi anexa nr. 11.

www.dacoromanica.ro

6. Idem la casa dela metoh, şi o livade, un răzor de vie la Viţicheşti.

7. Zapisul privitor la cumpărătoarea locului tot dela metoh.

8. Idem idem la cumpărătoarea livezei dela Valea Rumâneştilor.

9. Carte de judecată privitoare tot la livede.

10. Idem idem la casele dela metoh.

11. Idem idem tot la casele dela metoh.

12. Zapisul privitor la livada dela Stroiasca, în anul 1804.

13. Idem idem la livada dela Suslăneşti.

14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22. Idem idem la moşia dela Juguru.

23. Ocolniţa Jugurului.

24. Tot pentru Jugur.

25. Privitor la un petic de loc dela Safta Chelcioaia dela metoh.

26. Privitor la zapisu lui Nicolae Sibianu pentru moşia după râu.

27. Ocolniţa schitului.

28. Privitor la via dela Viţicheşti.

29. Idem la via de danie.

30. Idem la patru răzoare de vie.

31. Idem la via dela Viţicheşti.

32. Idem tot la via dela Viţicheşti.

33. Idem.

34. Idem la alegerea moşiei dela Viţicheşti, cu hotarnic.

35. Privitor la via dela Viţicheşti.

36. Carte de judecată pentru locu din Schei.

37. Hotărnicia sileşti[i] Topolovenilor.

38. Cărţile de judecată ale Tribunalului Muscel din anul 1835 Nr. 119 şi 92 din 1836, dintre părintele Leontie, Egumenul schitului, cu Mitu Topoloveanu, care lipsind dela rând, să se ia copie din Tribunal.

39, 40, 41 şi 42. Ordinele pentru sarea ce are să ia schitu.

43. Alegerea magistratului din anul 1838, Nr. 101, privitoare la casa dela sf. Ilie, care lipsind dela rând, să se ia copii din Magistrat.

44. Hotărîrea Tribunalului Muscel Nr. 45 din anul 1845, privitoare la hotărnicia moşiei schitului, numită Lapusatul.

45, 46, 47, 48, 49. Actele de danie date în anul 1835 ale boerilor Filipeşti, atingătoare de via dela Drăgăşani.

50 şi 51. Hotărniciile lui Prededici atingătoare de via dela Viţicheşti.

www.dacoromanica.ro

52. Idem a Greceanului privitoare la hotarul Viticheşti despre Romanoiu.

53. Două-zeci şi opt bucăţi sineturi vechi ale schitului.

54. Trei catagrafii vechi ale schitului.

55. Copie după actu Filipescului, cu data din anul 1860, prin care strămută îngrijirea schitului pe seama d-lui Rossetti.

56. Copie după actu de fondaţie al Spătarului Rossetti, la anul 1798.

58. Nouă bucăţi hrisoave din diferite epoce.

58. Pomelnicu schitului.

59. Adresa Ministerului Cultelor către D. Rosetti, pentru înfiinţarea Epitropiei sale, cu data din 1861 nr. 9180 şi cu alăturata copie după ordinul său către Onor. Municipalitate Câmpu-Lungu, şi

60. Contractul dării în căutare a vi(e)i Viticheşti pe curs de 10 ani şi cu folos al schitului, trecut între D. Rosetti cu Ghiţă Petrescu din Piteşti, toate acestea însemnate cu sigiliul Epitropiei.

II. Toate hârtiile găsite în schit la intrarea mea, puse în trei pachete, sub numire de:

a) Hârtii atingătoare de Indicaţiile schitului;

b) Idem catagrafii, contracte vechi răsuflate;

c) Corespondenţa nouă şi veche.

III. Cât pentru obiectele mişcătoare aflate în schit la intrarea mea, alătur o înscrisă mărturie a preotului bisericei din anul 1861, Haralambie şi alţii, care constată că acelea nu sunt de nicio valoare, precum şi că atât sf. biserică, cât şi împrejmuirile sânt în stare de ruinare. Prin urmare, afară de două clopote ale bisericei, mici şi bune, nimic în colo nu se mai poate catagrafia serios.

IV. Veniturile schitului pe scurtul timp de aproape doi ani ai administraţii mele, s'au cheltuit în trebuinţele schitului de îngrijitorul ce am fost orânduit eu, anume Ioniţă Semescu, acum răposat, rămânând capital pe anul corent, plata pogonarilor dela viile din Drăgăşani şi biletul de sare pe anul trecut, pe care cu onoare le alătur.

Către aceasta subscrisul păstrându-şi dreptul de control asupra administraţiei sf. biserici şi numirea superiorului ei preot, condiţii esenţiale, sub care las biserica în administraţia municipalităţii, se mai cunoaşte dator a desvolta zisa cedare cu următoarele dispoziţii, mare parte coprinse în epistola sa confidenţială menţionată mai sus:

www.dacoromanica.ro

1. Se va respecta şi se va păstra sfintei biserici numirea de Mărculeşti-Rosetti.

2. Pe lângă două hramuri ale bisericei se va mai institua una la sfânta Maria mică, în memoria maicii mele, şi cu cheltuiala din fondurile ce voiu depune la municipalitate, având dispoziţiuni analoge cu celelalte hramuri în fiinţă.

3. Nicio înmormântare nu va fi permisă a se face în împrejmuirea de zid a bisericei, afară de a subscrisului, în familie prin cheltuiala sa, cu aducere de monument demn d'a se considera ca o înfrumuseţare [1]).

4. După prefacerea bisericei şi a chiliilor, una din acestea, cu vederea cea mai pitorească asupra oraşului şi a munţilor din prejur, se va mobila de subscrisul şi o va păstra pe seamă-i, sau a urmaşilor din familie în perpetuitate. Intr'această chilie se vor păstra şi două registre, într'unul se va înscri cununiile şi milele coprinse în testamentul fondatorelui, şi cele legate de subscrisul.

Iar celelalte se va servi pentru înscrierea vizitatorilor străini cu numele, epoca şi locul locuinţii lor.

5. Se va aşeza cu cheltuiala mea un clopot mare cu dispoziţiile ce voiu lua la aşezarea lui, şi

6. In fine, testamentul fondatorelui, şi va avea urmarea neîntreruptă; aceasta este recomandat la controlul general al orăşenilor, cu drept de a reclama la toată vremea urmarea lui şi a da necesariul concurs, oridecăteori s'ar cere ca cineva să-l infirme; tot odată, le mai recomand a veghia ca să nu să înmulţească fără trebuinţă venitul bisericei, nu cumva atunci invidia să facă din sf. biserică o speculă privată, sau alte rândueli afară de cele coprinse în actul de fundaţie, şi astfel acest aşezământ de pietate, să ia altă destinaţie decât aceea ce i-au hotărît fondatorul, căci atunci însuşi eu sau descendenţii acestei familii vor relua administraţia ce se cedează astăzi de bunăvoie în mâinele orăşenilor Câmpu-Lungeni şi interesul moral al dumnealor.

Recomandându-mă la serviciul municipalităţii şi a orăşenilor ori de câte ori va fi trebuinţă în interesul schitului, o rog să îmi răspundă categoric că au aderat la propunerile mele, au primit sinetele bisericei ce i-am înfăţişat şi au intrat în administraţia schitului cu înfiin-

[1]) Vezi mai sus, p. 199 nota 1.

www.dacoromanica.ro

ţatul de mine, preotul Constantin Stanciu, ca pe aceste baze să compuiu şi să trimit un act de cedare cu cerută legalisaţie.

Se mai alătură Onor. muniţipalităţii, bucăţi o sută una, bileturi de contribuţiune fonciară a schitului până în anul următor şi este rugată a le trece şi pe acestea în catagrafia ce a făcut schitului şi după care mi se va da şi mie copie.

Subscrisul spre a-şi putea exersa în bună cunoştinţă de cauză controlul ce şi-a rezervat, are necesitatea să cunoască în toată vremea, atât epoca licitaţiei averilor schitului, cât şi anualul buget de venit şi cheltuelile lui; el speră dar că Onor. municipalitate apreciind, pe de o parte, zelul său dezinteresat, iară pe de alta scopul la care tinde în interesul unei bune administraţiuni, se va grăbi a-i satisface dorinţa.

Epitropul Sf. Biserici Flămânda Câmpu-Lung.

Comitele *N. de Rossetti.*

13.

Câmpulung, 10 Iunie 1863. *Adresa Primăriei oraşului Câmpulung, nr. 529, către Comitele Nicolae Rossetti, confirmând primirea propunerilor făcute.*

Municipalitatea primind adresa dumneavoastră cu acea alăturată copie de o identică coprindere, primind asemenea sinetele înfăţişate, dânsa şi în numele orăşenilor Câmpu-Lungeni, recunoscătoare de cedarea ce faceţi, aderă întru toate şi a şi intrat în administraţia Schitului.

Iară pe d-voastră, domnule Comite, vă roagă să primiţi încredinţarea osebitei noastre consideraţiuni.

(Subscrişi), *Marin Ioan, N. I. Săulescu.*

14.

[Bucureşti], Noemvrie 1888. *Adresa comitelui Rossetti către Primăria oraşului Câmpu-Lung, pentru unele nemulţumiri despre felul cum administrează Primăria, gospodăria bisericii.*

Domnule Primare, sunt acum peste 25 de ani de când în simţimântul meu de recunoştinţă către orăşenii Câmpu-Lungeni, printre care am petrecut mai mulţi ani din viaţa mea în diferite epoce, atât ca copil, june şi apoi ca preşedinte de tribunal, zic, simţimânt de

www.dacoromanica.ro

recunoştinţă pentru buna primire de care m'am bucurat în toată vremea, eu şi părinţii mei în localitate, am depus şi încredinţat în primirea, îngrijirea şi administraţia municipalităţii oraşului, biserica de mir numită Schitul Mărculeşti-Rossetti, zisă şi Flămânda din acel oraş, cu un venit fonciar anual pe acea vreme de 200 galbeni, plus câteva petice de pădure, dându-i în copie atât actul de fondaţie al schitului, cât şi acela al transmiterei lui pe persoana mea. Iară în original toate hrisoavele de pe la osebiţi domni, după vremi şi toate sinetele ce constitue averea acelei sfinte biserici, rezervând pe seamă-mi un simplu control anual de gestiune, după un buget în regulă. Şi cu stipulaţiune ca la cas de a nu se respecta actul de fondaţie în toată coprinderea lui, să se ia de mine înapoi administraţia schitului, cedată de bună voe municipalităţii oraşului. Iară până atunci păzirea coprinderii actului de fondaţie se recomandă controlului general al « orăşanilor Câmpu-Lungeni cu drept de a reclama în toată vremea urmarea lui şi a da necesariul concurs, ori de câte ori s'ar cerea cineva să-l infirme ».

Intr'acest lung interval de timp, două singure comunicaţii am primit dela acea municipalitate şi anume:

Una confidenţială, din anul 1862, a primarului D. Florian, prin care mă vesteşte că în acel an venitul schitului s'au sporit cu 20% şi că s'au îndeplinit şi dispoziţiele fondatorului relativ la măritişul de fete sărace şi la îmbrăcăminte de săraci.

Iar cea de a doua este o adresă formală a primăriei din anul 1874, prin care îmi trimite în bloc Bugetul schitului pe anii 1868—1874.

Dese trebuinţe şi funcţiuni prin străinătate m'au distras în adevăr dela obligaţiunea ce-mi revine, având toată confienţa în onor. persoane ce s'au succedat la municipalitatea de atunci încoace, ca nişte părinţi ce sunt ai oraşului şi numai anul acesta vrând să cunosc mai de aproape lucrurile; pe de altă parte, văzând că municipalitatea şi-au părăsit cu totul îndatorirea de a mă pune în cunoştinţa gestiuni[i] sale, am regretat această indiferenţă din parte-i, astfel că sunt nevoit astăzi să vă amintesc angajamentul luat de municipalitate vis-a-vis de mine, prin adresa sa din anul 1863, Ianuarie 10, nr. 529, prin care aderează la condiţiunile ce am stipulat.

Subscrisul, departe de a voi să uzeze de dreptul său în materie, totuşi, în fine, nu poate să îngădue a se şterge memoria părinţilor săi în localitate, precum nici a se păgubi în vreun fel orăşenii Câm-

www.dacoromanica.ro

pulungeni de un aşezământ ce s'au cedat în folosul lor general, ceea ce se pare astăzi că indică atitudinea municipalităţii contra mea. Recunosc, în adevăr, că Biserica şi împrejurmuirile erau ruinate încă dela început.

Recunosc asemenea că Biserica s'au reclădit odată de municipalitate în condiţiuni dezastruoase, fără niciun control, fără nici o siguranţă şi s'au risipit veniturile bisericei care trebuesc urmărite.

Recunosc iarăşi că dărâmându-se acea clădire, s'au reînceput alta, nu cunosc însă în ce condiţiuni de siguranţă, precum nici planul ei.

Nu cunosc asemenea nici venitul, nici cheltuelile anuale ale schitului de atâţea amari de ani.

Nu cunosc cum stau proprietăţile schitului, viile, peticele de păduri şi tot ce se atinge de o bună gestiune a averei sale.

Acestea sunt griefurile mele contra acei onor. Municipalităţi, pe care cu stăruinţă o rog să mă puie cât de neîntârziat în cunoştinţa faptelor şi tot într'o vreme să primească încredinţarea înaltei mele consideraţiuni.

www.dacoromanica.ro

TABLA DE MATERII

	Pag.
Prefaţa	3
Comisiunea, Preşedinte, Membri	7
Personalul Secretariatului şi al Serviciului Tehnic	8
Secţiunile regionale ale Comisiunii Monumentelor Istorice	9
Membrii Corespondenţi	10
Biserici declarate monumente istorice	12
Biserici scoase din rândul monumentelor istorice	13
Procesele verbale ale şedinţelor Comisiunii	15
Proces verbal nr. 1, Şedinţa din 15 Ianuarie 1942	17
Proces verbal nr. 2, Şedinţa din 12 Februarie 1942	19
Proces verbal nr. 3, Şedinţa din 26 Martie 1942	21
Proces verbal nr. 4, Şedinţa din 16 Aprilie 1942	28
Proces verbal nr. 5, Şedinţa din 7 Mai 1942	31
Proces verbal nr. 6, Şedinţa din 28 Mai 1942	36
Proces verbal nr. 7, Şedinţa din 4 Iunie 1942	37
Proces verbal nr. 8, Şedinţa din 18 Iunie 1942	44
Proces verbal nr. 9, Şedinţa din 17 Iulie 1942	46
Proces verbal nr. 10, Şedinţa din 2 Octombrie 1942	51
Proces verbal nr. 11 şi 12, Şedinţa din 4 Noembrie 1942	65
Proces verbal nr. 13, Şedinţa din 27 Noembrie 1942	70
Proces verbal nr. 14, Şedinţa din 18 Decembrie 1942	72
Proces verbal nr. 15, Şedinţa din 23 Decembrie 1942	76
Dare de seamă	79
Lucrările pentru restaurarea bisericii Sf. Dumitru din Suceava	79
Lucrările pentru restaurarea bisericii Sf. Ioan Botezătorul, Suceava	81
Lucrările pentru restaurarea bisericii Sf. Treime din Siret	83
Lucrările pentru restaurarea bisericii Sf. Onufrei din Mânăstioara	85
Lucrările pentru restaurarea clopotniţei de pe lângă M-rea Sf. Gheorghe din Suceava	86
Restaurarea acoperişului bisericii M-rii Sf. Gheorghe din Suceava	87
Biserica Sf. Inviere din Suceava	87
Restaurarea bisericii Înălţarea Domnului din Burdujeni-Târg	88

www.dacoromanica.ro

	Pag.
Lucrările pentru restaurarea bisericii din Arbore, jud. Suceava	88
Chiliile Mănăstiri Sucevița	88
Recapitulație	89
Raport general asupra Muzeului regional Alba Iulia *de gen. Papp*	90
Restaurarea bisericii din Ueşti-Vlaşca *de arh. Paul Smarandescu*	95
Raportul Institutului de Studii Clasice al Universității Clujene *de Prof. C. Daicovici*	99
Raport asupra cercetărilor de la Drajna de Sus-Prahova *de Al. Bărcăcilă*	106
Candela dela temelia bisericii din Cotmeana *de C. Bobulescu*	110
Mânăstirea Seaca Mușetești Olt *de I. Ionașcu*	137
Raport asupra săpăturiior arheologice de la Mangalia *de Prof. Dr. T. Sauciuc Săveanu*	155
Raport asupra acoperișurilor protectoare la therme și la palestra lor de la Cetatea Severinului *de Al. Bărcăcilă*	157
Raport asupra cercetărilor arheologice de la Sucidava-Romanați *de D. Tudor*	159
Raport asupra cercetăriior și săpăturilor arheologice de la Ploești-Triaj-Prahova și de la Sărata Monteoru-Buzău *de I. Nestor*	160
Raport asupra săpăturilor arheologice de la Băeți-Aldeni, jud. Buzău *de Gh. Ștefan*	162
Raport asupra săpăturilor arheologice de la Izvoare Neamț *de Radu Vulpe*	164
Raport asupra lucrărilor arheologice de la Adam-Clissi, Dolojman și Cetatea Albă *de P. Nicorescu* :	169
Raport asupra cercetărilor arheologice din cuprinsul Bucovinei *de Dr. C. Ambrojevici*	171
Raport asupra săpăturilor arheologice de la Capidava *de Gr. Florescu*	174
Documente privitoare la Schitul Mărculești-Flămânda, din Câmpulung-Muscel *de Dan Simonescu*	176

www.dacoromanica.ro

C. 80.753.

www.dacoromanica.ro